

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ESKİÇAĞ DİLLERİ VE KÜLTÜRLERİ
(HİTİTOLOJİ) ANABİLİM DALI

112 024

HİTİT KAYNAKLARINDA KİZZUWATNA'LI KADIN
MAŞTİGGA'YA AİT RİTÜEL METİNLER

Doktora Tezi

117624

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Esma Reyhan

Ankara-2002

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ESKİÇAĞ DİLLERİ VE KÜLTÜRLERİ
(HİTİTOLOJİ) ANABİLİM DALI**

**HİTİT KAYNAKLARINDA KİZZUWATNA'LI KADIN
MAŞTİGGA'YA AİT RİTÜEL METİNLER**

Doktora Tezi

Esmâ Reyhan

**Tez Danışmanı
Prof.Dr.Aygül Süel**

Ankara-2002

T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ESKİÇAĞ DİLLERİ VE KÜLTÜRLERİ
(HİTİTOLOJİ) ANABİLİM DALI

HİTİT KAYNAKLARINDA KİZZUWATNA'LI KADIN
MAŞTİGGA'YA AİT RİTÜEL METİNLER

Doktora Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Aygül SÜEL

Tez Jüri Üyeleri

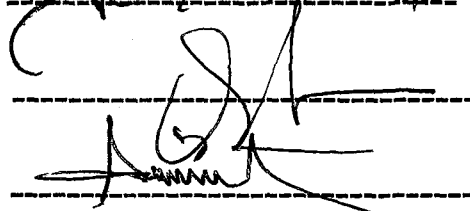
Adı ve Soyadı

İmzası

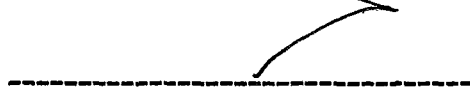
Prof.Dr.Yaşar COŞKUN

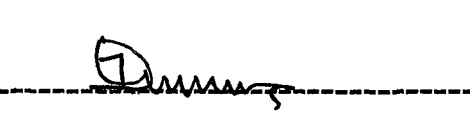
Prof.Dr.Aygül SÜEL

Prof.Dr.Cahit GÜNBATTI

Prof.Dr.Cem KARASU

Doç.Dr. İlhami DURMUŞ

Tez Sınav Tarihi : 25.09.2002

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ -----	IV
BİBLİYOGRAFYA LİSTESİ-----	V
KISALTMALAR LİSTESİ-----	XXII
GRAMERE AİT DİĞER KISALTMALAR-----	XXVII
TRANSKRİPSİYON VE DİĞER YERLERDE KULLANILAN İŞARETLER-----	XXIX
I.GİRİŞ-----	1
II. METİNLER	
a) Metinler Üzerinde Yaptığımız Çalışmalar-----	10
b) Metinlerin Listesi-----	17
c) Nüshaların Uyarlığı	
1-Esas Metin-----	18
2-Diğer Metinler-----	22
III. I- ESAS METİN (I.RİTÜEL)	
Transkripsiyon ve Tercüme-----	26
Filolojik Yorum-----	66
Maštigga'nın I. Ritüeli'nin Kapsadığı Konular-----	134
Ritüelin Amacı -----	134
Ritüelde Görevliler -----	134
Ritüelde Kullanılan Malzemeler -----	134
Ritüeldeki Majik İşlemler -----	136
Ritüelde Uygulanan Majik İşlemler	
1. Benzetme (=Analoji) Metodu -----	139
2. Bağlantı Kurma ve Aktarma Metodu -----	141
3. Özdeşleştirme ve Vekil Tayin Etme Metodu -----	144
Ritüelde kullanılan Malzemelerin Ortadan Kaldırılması -----	145

IV. MAŠTİGGA'YA AİT DİĞER RİTÜEL METİNLER (II –V)

II.RİTÜEL

a) ešhar ija- 1 ritüeli

Transkripsiyon ve Tercüme----- 149

ešhar ija- 1 ritüeli

Filolojik Yorum----- 159

b) ešhar ija- 2 ritüeli

1) ešhar ija- 2 I (II 2I)

2) ešhar ija- 2II (II 2II)

1)ešhar ija- 2 I ritüeli

Transkripsiyon ve Tercüme----- 167

ešhar ija- 2 I ritüeli

Filolojik Yorum ----- 172

2) ešhar ija- 2 II ritüeli

Transkripsiyon ve Tercüme----- 175

ešhar ija- 2 II ritüeli

Filolojik Yorum ----- 177

III.RİTÜEL

taknaz da- 1 ritüeli

Transkripsiyon ve Tercüme ----- 180

taknaz da- 2 ritüeli

Transkripsiyon ve Tercüme ----- 190

taknaz da- 1 ritüeli ve taknaz da- 2 ritüeli

Filolojik Yorum ----- 192

IV.RİTÜEL

LÚ ¹ araš antuḫšaš LÚ ¹ aran antuḫšan [katta] GUL-aḫḫ- ritüeli	
Transkripsiyon ve Tercüme -----	202

LÚ ¹ araš antuḫšaš LÚ ¹ aran antuḫšan [katta] GUL-aḫḫ- ritüeli	
Filolojik Yorum -----	206

V.RİTÜEL

idaluš uttar ritüeli	
Transkripsiyon ve Tercüme -----	210

idaluš uttar ritüeli	
Filolojik Yorum -----	216

V. METİNLERİN TARİHLENDİRİLMESİ-----	218
--------------------------------------	-----

VI. SONUÇ -----	223
-----------------	-----

VII. SÖZLÜK

a)Hititçe Kelimeler-----	233
b)Sumerogramlar-----	269
c) Sayılar -----	284
d) Akkadogramlar -----	284
e)Tanrı Adları-----	288
f)Şahıs Adları-----	290
g)Coğrafya Adları-----	290

VIII. ÜZERİNDE ÇALIŞILAN KELİMELERİN LİSTESİ-----	292
---	-----

ÖZET -----	295
------------	-----

ABSTRACT -----	297
----------------	-----

ÖNSÖZ

Hitit çivi yazılı arşivlerde ele geçen ve hemen her konuda büyüye müracaat edildiğini gösteren çok sayıdaki büyü ritüelleri, büyüün Hitit sosyo-kültürel ve siyasal yaşantısındaki önemini göstermektedir.

Bu ritüellerden, “Hitit Kaynaklarında Kizzuwatna’lı Kadın Maštigga’ya Ait Ritual Metinler”i Hocam Prof. Dr. Aygül Süel danışmanlığında doktora tezi olarak inceledim. Çalışmalarım sırasında her hususta ilgi ve destekte bulunan Hocam Prof.Dr. Aygül Süel’e en derin teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Ayrıca her konuda yardımlarını gördüğüm Hocam Prof.Dr.Yaşar Coşkun’a, Hocam Prof. Dr. Cem Karasu’ya teşekkür ederim.

İlgilerinden dolayı Arş. Gör. Leyla Murat ve Uzm. Gül Ün ile Dr. Oğuz Soysal’a ayrı ayrı teşekkür ederim.

Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nde ve İstanbul Arkeoloji Müzeleri’nde bulunan metin ve fragmanların asılları ile karşılaştırma çalışmalarım sırasında her türlü yardımı sağlayan müze yetkililerine teşekkür ederim.

Ankara 2002

Esmâ REYHAN

BİBLİYOGRAFYA LİSTESİ

- Alp, S.,
Beamtenamen = Untersuchungen zu den
Beamtenamen im Hethitischen Festzeremoniell,
Lepzig 1940.
Zu den Körperteilnamen im Hethitischen,
Anatolia II, 1957, s.1-48.
Die Hethitischen Tontafelentdeckungen auf dem
Maşat-Höyük,
Belleten XLIV/173, 1980, s.25-29.
Tempels = Beiträge zur Erforschung des
hethitischen Tempels, Ankara 1983.
HBM = Hethitische Briefe aus Maşat-Höyük,
Ankara 1991.
- Archi, A.,
The Propoganda of Hattušiliš III, SMEA XIV,
1971, s.185-215.
Il dio Zawalli, Sul culto dei morti presso gli
Ittiti, AoF 6, 1979, s.81-94.
- Arıkan, Y.,
auḫauḫa- (auḫauḫa-) Kelimesi Üzerine Bazı
Görüşler, Arch.An. (Emin Bilgiç Anı Kitabı)
Sayı: 3, 1997, s.19-26.
- Beal, R.H.,
Studies in Hittite History, JCS 35, 1983, s.115-
126.
The History of Kizzuwatna and the Date
of the Šunaššura Treaty, Or.NS 55, 1986, s.424-
445.
- Beckman, G.,M.
Hittite Birth Rituals, StBoT 29, Wiesbaden 1983.
From Cradle to Grave: Women's Role
in Hittite Medicine and Magic, JAC 8, 1993,
s.25-39.
- Berman, H.-Hoffner, H.A.
Why parḫu- is not the Hittite word for
"Fish", JCS 32/1, 1980, s.48-49.
- Bin-Nun, S.R.
Tawananna = The Tawananna in the Hittite
Kingdom, Theth 5, 1975.

- Börker-Klähn, J., Grenzfälle : Šunaššura und Sirkeli oder die Geschichte Kizzuwatnaš, UF 28, 1996, s.37-104.
- Brandenstein, C.G., Zu den hethitischen Jahreszeiten, Or.NS 8, 1939, 68-81.
- Brock, N.van, Substitution rituelle, RHA 65, 1959, s.117-146.
- Les thèmes verbaux à redoublement du hittite et le verbe indo-européen, RHA 75, 1964, s.119-165.
- - Gregor, M., Thèmes verbaux a nasale infixée en hittite, RHA 70, 1962, s.31-35.
- Bryce, T.R., The Boundaries of Hatti and Hittite Border Policy, Tel Aviv 13-14 (Number 1) 1986-1987, s.85-102.
- Carruba, O., Weitere Fragmente zum Pallia-Ritual, RA 59, 1965, s.77-79.
- Das Beschwörungsritual für die Göttin Wišurijanša, StBoT 2, 1966.
- Beiträge zur Mittelhethitischen Geschichte I-II, SMEA XVIII, 1977, s.137-195.
- Hethitische Dynasten Zwischen Altem und neuem Reich, III. Uluslar arası Hititoloji Kongresi Bildirileri (Çorum 16-22 Eylül 1996), 1998, s.87-107.
- Collins, B.J., The Puppy in Hittite Ritual, JCS 42/2, 1990, s.211-226.
- Coşkun, Y., AÜDTCF XXVII = Boğazköy Metinlerinde Geçen Başlıca Libasyon Kapları, AÜDTCF XXVIII/3-4, 1979, s.1-61.
- Daddi, P., Mestieri = Mestieri, professioni e dignità nell'Anatolia ittita, (Incunabula Graeca 69), Roma 1982.

- Darga, M., Puduhepa = An Anatolian Queen of the Thirteenth Century B.C., Fs.Mansel, 1974, s.939-961.
- Dinçol, A.M. Ašhella = Ašhella Rituali (CTH 394) ve Hititlerde Salgın Hastalıklara Karşı Yapılan Majik İşlemlere Toplu Bir Bakış, Belleten 49, 1985, s.1-40.
- Darga, M., Die Feste von Karahna, Anatolica 3, 1970, s.99-118.
- Ehelolf, H., Zum hethitischen Lexikon, KIF 1, 1927-1930, s.139-160.
- Eichner, H., Hethitisch genuššuš, ginušši, ginuššin, Heth.u. Idg., 1979, s.41-61.
- Ertem, H., Fauna = Boğazköy Metinlerine Göre Hititler Devri Anadolusunun Faunası, Ankara 1965.
- Dizin = Boğazköy Metinlerinde Geçen Coğrafya Adları Dizini, AÜDTCF Y.,No.230, Ankara 1973.
- Flora = Boğazköy Metinlerine Göre Hititler Devri Anadolusunun Florası, (2.Baskı) Ankara 1987.
- Forrer, E., Apollon, Vulcanus und die Kyklopen in den Boghazköi-Texten; RHA 1, 1931, s.141-163.
- Friedrich, J., Die hethitischen Sprache, ZDMG NF 1, 1922, s.153-173.
- Grammatische und lexikalische Bemerkungen zum Hethitischen, ZA NF 1, 1923, s.10-21.
- Sprachliches zu den hethitischen Gesetzen, ZA NF 2, 1924, s.41-54.
- Zu AO 25, 2 (Aus dem hethitischen Schrifttum, 2. Heft), ZA NF 3, 1927, s.177-204.

- Fremde Flexionsformen in hethitischen Texten, RHA 47, 1947-48, s.3-18.
- Der churritische Mythos vom Schlangendämon Hedammu in hethitischer Sprache, ArOr 17, 1949, s.230-254.
- HW = Hethitisches Wörterbuch, Kurzgefasste kritische Sammlung der Deutungen hethitischer Wörter, Heidelberg 1952.
- HW Erg. = Hethitisches Wörterbuch, Ergänzungsheft 1,2,3, Heidelberg 1957, 1961, 1966.
- HG = Die Hethitischen Gesetze, Leiden 1959, 2. Aufl. 1971.
- Heth.El.I² = Hethitisches Elementarbuch I. Kurzgefasste Grammatik, 2.Aufl., Heidelberg 1960.
- Garstang, J.- Gurney, O.R., Geography = The Geography of the Hittite Empire, London 1959.
- Giorgieri, M., Die erste Beschwörung der 8. Tafel des Šalašu-Rituals, Studies on the Civilization and Culture of Nuzi and the Hurrians 9, 1998, s.71-86.
- - Röseler, I., Hurritisch kirman(i): Ein Beitrag zu den hurritischen Numeralia, Nuzi and the Hurrians 9, 1998, s.87-94.
- Goetze, A., Hatt. = Hattušiliš, Dere berichtet über seine Thronbesteigung nebst den Paralleltexten, MVAeG 29/3, Leipzig 1925, Dormstadt 1967.
- Die Pestgebete des Muršiliš, KIF I, 1927-1930, s.161-251.
- Madd. = Madduwattaš, MVAeG 32/1, Leipzig 1928.

NBr. = Neue Bruchstücke zum grossen Text des Hattušiliš und den Paralleltextrn, MVAeG 34/2, 1930, s.1-58.

AM = Die Annalen des Muršiliš, MVAeG 38, Leipzig 1933.

Tunn. = The Hittite Ritual of Tunnawi, AOS 14, New Haven, Connecticut 1938.

Kizz. = Kizzuwatna and the Problem of Hittite Geography, New Haven 1940.

J.Fritz Ose, Supinum und Infinitif im Hethitischen, MVAeG 47, Leipzig 1943; JCS 2, 1948, s.145-155.

Hurrian muš- "twin", JCS 2, 1948, s.187-188.

Hittite šani/a-, šannapili-, Symb. Hrozny I, ArOr 17, ½, 1949, s.288-297.

J.Friedrich (Indogermanische Bibliothek. 2.Reihe: Wörterbücher) Heidelberg 1952; JAOS 74, 1954, s.186-190.

Hittite Dress, Fs. Sommer, 1955, s.48-62.

Kleinasien² = Kleinasien, Zweite neubearbeitete Auflage (Handbuch der Altertumswissenschaft), München 1957.

H.G.Güterbock und H.Otten, Keilschrifttexte aus Boghazköi, Elftes Heft (Texte aus Gebäude K.II. Teil) (= 73. Wissenschaftliche Veröffentlichung der Deutschen Orient-Gesellschaft) Berlin 1961; JCS 17, 1963, s.60-64.

Postposition and Preverb in Hittite, JCS 17, 1963, s.98-101.

(Critical Reviews) Hethitische Wörter; JCS 22, 1968, s.17-24.

- A Hittite Rituals, Incantations and Description of Festivals, ANET, 1969, s.346-361.
- Contributions to Hittite Lexicography, JCS 5, 1951, s.67-73.
- Groddek, D., Fragmenta Hethitica dispersa III, Aof 23, 1996, s.101-110.
- Gurney, O.R., Some Aspects of Hittite Religion, London 1977.
- The Anointing of Tudhaliya, SM I, 1979, s.213-223.
- Güterbock, H.G., Die historische Tradition und ihre literarische Gestaltung bei Babyloniern und Hethitern bis 1200, ZA NF 10 (Band 44), 1938, s.45-149.
- Rituale für die Göttin Huwaššanna, Oriens 15, 1962, s.345-351.
- Lexicographical Notes II, RHA 74, 1964, s.95-113.
- - Hoffner, H.A., The Hittite Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago, III/1, 1980; III/2 1983; III/3 1986; L-N 1989; P/1 1994; P/2 1995; P/3 1997.
- -Hoffner,H.A.-van den Hout,T.P.J., The Hittite Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago, s/1, Chicago 2002.
- Haas, V., Der Kult von Nerik, Ein Beitrag zur hethitischen Kulturgeschichte, Rom 1970.
- Zu den Neuen Hurratischen Texten in KBo XIX, SMEA 14, 1971, s.135-142.
- Ein hethitisches Beschwörungsmotiv aus Kizzuwatna seine Herkunft und Wanderung, Or.NS 40 ,1971, s.410-430.

- Magie und Zauberei, RIA 7 1987-1990, s.234-255.
- Geschichte der Hethitischen Religion, Leiden-New York-Köln, 1994.
- - Wilhelm, G., Hurritische und luwische Riten aus Kizzuwatna, AOAT S 3, Kevelaer/Neukirchen-Vluyn 1974.
- - Wegner, I., Die Rituale der Beschwörerinnen SALŠU.GI, ChS I/5, Roma 1988.
- - Wegner, I., Die Rituale der Beschwörerinnen SALŠU.GI Teil I, OLZ 86, 1991, s.48-50.
- Hahn, E.A., More About the Vocative in Hittite, JAOS 70, 1950, s.236-238.
- Hoffmann, I., Der Erlass Telipinus, Theth 11, Heidelberg 1984.
- Hoffner, H.A., EHGl. = An English-Hittite Glossary, RHA XXV/80, Paris 1967.
- A Hittite text in Epic Style About Merchants, JCS 22, 1968, s.34-45.
- Alimenta = Alimenta Hethaeorum, AOS 55, New Haven 1974.
- Hittite Myths, Atlanta, Georgia 1990.
- The Hittite word for "Oil" and its Derivatives, Historische Sprachforschung 2, 107. Band, 1994, s.222-230.
- File:/// Ritual.htm.
- Van den Hout, T.P.J., Maße und Gewichte, RIA 7, 1987-1990, s.517-531.
- Der Falke und das Kücken: der neue Pharao und der hethitische Prinz?, ZA 84, 1994, s.60-88.

- Hrozny, F., BoSt 3 = Hethitische Keilschrifttexte aus Boghazköi in Umschrift, Übersetzung und Kommentar, BoSt 3, Leipzig 1919.
- Hutter, M., Bemerkungen zur Verwendung magischer Rituale in mittelhethitischer Zeit, AoF 18, 1991, s.32-43.
- Jucquois, G.-Lebrun, R., Louvite ḫuwarti- “décoction” et ḫuwartalli- “mélange”, Heth.u.Idg., 1979, s.105-114.
- Jucquois, G.,- Lebrun, R., Louvite ḫuwarti- “decoction” et ḫuwartalli- “mélange”, Heth.u.Idg., 1979, s.104-114.
- Juret, A., Notes d’etymologie, RHA 15, 1934, s.251-252.
- Kammenhuber, A., Studien zum hethitischen Infinitivsystem, MIO II, 1954, s.245-265.
- Studien zum hethitischen Infinitivsystem, MIO III, 1955, s.345-374.
- Das Palaische : Texte und Wortschatz, RHA XVII, 1959, s.2-92.
- Hipp. Heth. = Hippologia Hethitica, Wiesbaden 1961.
- Die hethitischen Vorstellungen von Seele Leib, Herz und Leibesinnerem Kopf und Person ,I.Teil, ZA NF 22, 1964, s.150-212.
- Die hethitischen Vorstellungen von Seele und Leib, Herz und Leibesinnerem, Kopf und Person, II.Teil, ZA NF 23, 1965, s.177-222.
- Kizzuwatna/Kilikien, Die Arier im Vorderen Orient, Heidelberg 1968.

- Orakelpraxis, Träume und Vorzeichenschau bei den Hethitern, Theth 7, Heidelberg 1976.
- HW² = J.Friedrich-A.Kammenhuber, Hethitisches Wörterbuch, Zweite völlig neu bearbeitete Auflage auf der Grundlage der edierten hethitischen Texte. Lief. 1(1975), 1(1977), 3(1978), 4(1979), 5(1980), 6-7(1982), 8(1984), 9-10(1988), 11(1991).
- Ketten von Unheils-und Heilsbegriffen in den luwischen magischen Ritualen (anlässlich der neuen luwischen Fragmente aus KBo XXIX [1983], II s. 4-6), Or. 54, 1985, s.77-105.
- Karasu, C., Kolofonlar = Boğazköy Çivi Yazılı Tablet Kolofonları, Ankara 1986 (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- Hattuša-Boğazköy Arşiv-Kitaplık Sistemleri Üzerine Bazı Yorumlar, ArAn 3, 1997, s.215-238.
- Kınal, F., Çivi Yazı Ekonomisinde Balık ve Balıkçılık, Atatürk Konferansları VI, 1977, s.51-62.
- Klengel, H., Die Rolle der "Altesten" (LÚ^{MES}ŠU.GI) im Kleinasien der Hethiterzeit, ZA NF 23 (57), 1965, s.223-236.
- Zu einem Ablenkungszauber bei Krentheit im hethitischen Heer (KUB LIV 65) AoF 11, 1984, s.174-176.
- Geschichte des Hethitischen Reiches, HdO 34, Leiden, 1999.
- Klinger, J., Untersuchungen zur Rekonstruktion der hattischen Kultschicht, StBoT 37, Wiesbaden 1996.
- Kretschmer, P., Der Name der Lykier und andere kleinasiatische Völkernamen, KIF I, 1927-1930, s.1-17.

- Kronasser, H.,
 EHS = Etymologie der hethitischen Sprache, Wiesbaden 1966 vd.
 Fünf hethitische Rituale, Die Sprache VII; 1961, s.140-167.
 Das hethitische Ritual KBo IV 2, Die Sprache VIII/1, 1962, s.89-113.
- Kümmel, H.M.,
 Ersatzrituale für den hethitischen König, StBoT 3, Wiesbaden 1967.
 Kizzuwatna, RIA 5, 1976-1980, s.627-631.
- Laroche, E.,
 Hittite -nš-/-nz- , RHA VIII, 45, 1945-46, s.3-11.
 Rech. = Recherches sur les noms des dieux hittite, RHA VII 46, Paris 1947.
 Tessub, Hebat et Leur cour, JCS 2, 1948, s.113-136.
 Un point d'histoire: Ulmi-Tešsub, RHA VIII, 48, 1947-48, s.40-48.
 La Bibliothèque de Hattuša, ArOr XVII; 1949, s.7-23.
 Etudes de Vocabulaire II, RHA X, 51, 1949-50, s.19-46.
 Etudes de Vocabulaire V, RHA 57, 1955, s.72-87.
 DLL = Dictionnaire de la langue louvite, Paris 1959.
 Études de Linguistique Anatolienne, RHA XXIII/76, 1965 s.33-54.
 Textes Mythologiques Hittites en Transcription, RHA XXIII/77, 1965, s.5-118.
 NH = Les Noms des Hittites, Paris 1966.

CTH = Catalogue des textes hittites, Paris 1971; Catalogue des textes hittites, premier supplément, RHA 30, 1972, s.94-133.

Glossaire De La Langue Hourrite (A-L), RHA 34, Paris 1976.

Hittite nakkuš-nakkušiš, Kaniššumar, a tribute to H.G.Güterbock on his seventy-Fifth Birthday May 27, 1983, AS 23, 1986, s.137-140.

H.Otten, Hethitische Totenrituale, Berlin, 1958; BiOr XVIII No: ½, 1961,s.83-84.

Mascheroni, M.L.,

Scribi Hurriti a Boğazköy: una verifica Prosopografica, SMEA XXIV, 1984, s.151-173.

Meyer, G.R.,

Zwei neue Kizzuwatna-Verträge, MIO I,1953, s.108-124.

Del Monte, G.F.,-Tischler, J.,

RGTC 6 = Orts und Gewässernamen der hethitischen Texte, RGTC 6, Wiesbaden 1978.

Neu, E.,

Interpretation der hethitischen mediopassiven Verbalformen, StBoT 5, Wiesbaden 1968.

Das hethitischen Mediopassiv und seine indogermanischen Grundlagen, StBoT 6, Wiesbaden 1968.

Althethitische Ritualtexte in Umschrift, StBoT 25, Wiesbaden 1980.

Zur Grammatik des Hurritischen auf der Grundlage der hurritisch-hethitischen Bilingue aus der Boğazköy-Grabungskampagne 1983, HuH, Band II 1988, s.95-115.

Das Hurritische: Eine altorientalische Sprache in neuem Licht, Akademie der Wissenschaften un der Literatur,

Abhandlungen der Geistes- und Sozialwissenschaftlichen Klasse 3, Wiesbaden 1988.

Neue Wege im Hurritischen, ZDMG 7, 1989, s.293-303.

Das hurritische Epos der Freilassung I, StBoT 32, Wiesbaden 1996.

----- - Rüster, C.,

Hethitische Keilschrift-Paläographie II (14./13. Jh.v.Chr.), StBoT 21, Wiesbaden 1975.

----- - Wegner, I.,

Grammatikalische und lexikalische Untersuchungen hurritischer Beschwörungsformen aus Boğazköy, HuH II, 1988, s.145-155.

Oettinger, N.,

Die Militärischen Eide der Hethiter, StBoT 22, Wiesbaden 1976.

Die Stammbildung des hethitischen Verbuns, (Erlanger Beiträge zur Sprach- und Kunstwissenschaft Band 64), Nürnberg 1979.

Otten, H.,

Ein Althethitischer vertrag mit Kizzuwatna, JCS V, 1951, s.129-132.

Beiträge zum hethitischen Lexikon, ZA NF 16 (50), 1952, s.2320-235.

Ein kanaanäischer Mythos aus Boğazköy, MIO I, 1953, s.125-150.

Luv. = Zur Grammatikalischen und Lexikalischen Bestimmung des Luvischen, Berlin 1953.

Beiträge zum hethitischen Lexikon, ZA NF 17, 1955, s.124-129.

Hethitische Schreiber in ihren Briefen, MIO IV, 1956, s.179-189.

HTR = Hethitische Totenrituale, Berlin 1958.

- Eine Beschwörung der Unterirdischen aus Boğazköy, ZA 54 (20), 1961, s.114-157.
- Ein hethitisches Festritual (KBo 19.28), StBoT 13, Wiesbaden 1971.
- Materialien zum hethitischen Lexikon, StBoT 15, Wiesbaden 1971.
- Hanikkuil(i), RIA 4, 1972-1975, s.107.
- Bemerkungen zum Hethitischen Wörterbuch, ZA 66, 1976, s.89-104.
- Bemerkungen zum Hethitischen Wörterbuch IV, ZA 72/2, 1982, s.280-288.
- - Souček, V., Das Gelübde der Königin Puduhepa an die Göttin Lelwani, StBoT 1, Wiesbaden 1965.
- - Rüter, C., Textanschlüsse von Boğazköy-Tafeln (21-30), ZA 63, 1973, s.83-91.
- Örnek, S.V., Büyü = 100 Soruda İlkellerde Din, Büyü, Sanat, Efsane, Ankara 1971.
- Popko, M., Religions of Asia Minor, Academic Publications Dialog, Warsaw 1995.
- Neue Fragmente der hurritischen SALŠU.GI-Rituale, AoF 16, 1989, s.84-88.
- Eine "Schwarze Tafel" aus Boğazköy (KUB LX 121), AoF 18/2, 1991, s.239-245.
- Portraz, H.A., Das Pferd in der Frühzeit, OLZ 10, 1939, s.621-634.
- Puhvel, J., Hittite words with initial pít/pát sign, Heth.u.Idg., 1979, s.209-217.
- HED = Hittite Etymological Dictionary, Berlin-New-York-Amsterdam 1984 vd.

- Rabin, C., Hittite Words in Hebrew, OrNS 32, 1963, s.113-139.
- Riemschneider, K.K., J.Pokorny, Indogermanisches Etymologische Wörterbuch, Lief. 10-13, Bern 1956-1959; BiOr XVIII No: ½, 1961, s.22-29.
- Risch, E., Zu den hethitischen Verben vom Typus tehhi, Corolla Linguistica, Fs. Sommer zum 80. Geburtstag dargebracht. Hrsg. Von Krahe H. Wiesbaden, Harrassowitz, 1955, s.189-198.
- Ein neues hethitisches Ritual für ^DLAMA ^{KUŠ}kuršaš, OrNS 33, 1964, s.238-256.
- Rost, L.J., Ein hethitisches Ritual gegen Familienzweist, MIO I, 1953, s.345-379.
- Das Ritual der Malli aus Arzawa gegen Behexung (KUB XXIV 8+), Theth 2, Heidelberg 1972.
- Rüster, C.- Neu, E., HZL = Hethitisches Zeichenlexion, Inventar und Interpretation der Keilschriftzeichen aus den Boğazköy-Texten, StBoT Beiheft 2, Wiesbaden 1989.
- Salvini, M. – Wegner, I., Die Hethitisch-Hurritischen Rituale des ^{LU}AZU-Priester, SMEA 22, 1984, s.87-95.
- Sayce, A.H., The Names of the Parts of the Body in Hittite, RA 24, No: 3, 1927, s.123-126.
- Schroeder, O., KuA = Pû "mund", OLZ 18, 1915, s.325-326.
- Sommer, F., Zu den letzten Publikationen hethitischer Keilschrifttexte aus Berlin, OLZ XLVIII ½, 1953, s.7-20.
- -- Ehelolf, H., Pap. = Das hethitische Ritual des Papanikri von Komana, BoSt 10, Leipzig 1924.

- - Falkenstein, A., HAB = Die hethitisch – akkadische Bilingue des Hattušili I (Labarna II) München 1938.
- Souček, V., Randnotizen zu den hethitischen Feldertexten, MIO VIII; 1963, s.368-382.
- Starke, F., Untersuchungen zur stammbildung des keilschrift-luwischen Nomens, StBoT 31, Wiesbaden 1990.
- Steiner, G., Nach hethitischen Texten RIA 3, 1966, s.311-315.
- Sturtevant, E.H., The Development of the Stops in Hittite, JAOS 52, 1932, s.1-12.
- - Bechtel, G., Chrest. = Hittite Chrestomathy, Philadelphia 1935.
- Süel, A., Direktif Metni = Hitit Kaynaklarında Tapınak Görevlileri İle İlgili Bir Direktif Metni, Ankara 1985.
- Ortaköy : Eine hethitische Stadt mit hethitischen und hurritischen Tontafelendeckungen, Fs. S. Alp, 1992. S.487-492.
- Szabó, G., Ein hethitisches Entsühnungsritual für das Könispaar Tuthaliia und Nikalmati, Theth 1, Heidelberg 1971.
- Maštigga (Maštikka), RIA 7, 1987-1990, s.531.
- ^mNU.GIŠ.KIRI₆, RIA 9, 1998-2001, s.609.
- Taracha, P., Zu den hethitischen taknāz da- Ritualen, AoF 12, 1985, s.278-282.
- Hitit Kral Telafi Rituanleri Hakkında Bazı Düşünceler, Uluslararası I. Hititoloji Kongresi (19-21 Temmuz 1990), 1992 s.229-233.

- Tischler, J., Gašš. = Das hethitische Gebet der Gaššulijawija, Innsbruck 1981.
- HEG = Hethitisches etymologisches Glossar, Innsbruck 1977 vd.
- Torri, G., Ittita : "Bove, Madre del brulicare di Formiche" Alcune Osservazioni sul Rituale di Maštigga (KUB LVIII 79), SEL 15, 1998, s.69-76.
- Tremouille, M.C., Une "Fete du Mois" Pour Tessub et Hebat, SMEA 37, 1996, s.79-104.
- Ungnad, A., Luwisch = Lykisch, ZA NF 1, 1923, 1-21.
- Ünal, A., Hititlerde Ölülere Sunulan Kurban Hakkında Bazı Düşünceler, Anadolu (Anatolia) XIX (1975-1976), 1980, s.165-183.
- Hitit Tıbbının Ana Hatları, Belleten XLIV, 1980, s.475-495.
- The Role of Magic in the Ancient Anatolian religions According to the Cuneiform Texts from Boğazköy-Hattusa, Essays on Anatolian Studies in the Second Millennium B.C., BMECCJ 3, 1988, s.51-85.
- Hittite Architect and a Rope-Climbing Ritual, Belleten LII, 1988, s.1469-1503.
- M.Hutter, Behexung, Entsühnung und Heilung. Das Ritual der Tunnawia für ein Königspaar aus mittelhethitischer Zeit (KBo XXI 1- KUB IX 34- KBo XXI 6), OBO 82, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1988; AfO XL/XLI, 1993-94, s.122-125.
- Hantitaššu = The Ritual of Hantitaššu from the City of Hurma Against Trouble Some Years, Ankara 1996.

- Hititler – Etiler ve Anadolu Uygarlıkları,
Etibank Yayınları, İstanbul 1999.
- Adana = Efsaneden Tarihe Tarihten
Bugüne Adana : Köprü Başı, YKY
1392, İstanbul 2000.
- Vieyra, M., Istar de Ninive, RA 51, 1957, s.83-102.
- Wegner, I., Hurritische Cerba dicendi mit einfacher
und doppelter Absolutiv – Rektion, AoF
21, 1994, s.161-170.
- Werner, R., Hethitische Gerichtsprotokolle, StBot 4,
Wiesbaden 1967.
- Wilhelm, G., The Hurrians, Warminster 1989.
Neue akkadische Gilgameš-Fragmente
aus Hattuša, ZA 78, 1988, s.99-121.
- Mušun(n)i, Mušni (Muzni), RIA 8,
1993-1997, s.498-499.
- Zur Ritual- und Redaktionsgeschichte
des althethitischen Gewitterrituals CTH
631.1, SM 9, 1995, s.381-388.
- Die Könige von Ebla nach der hurritisch-
hethitischen Serie “Freilassung”, AoF
24, 1997, s.277-293.
- Kuşaklı – Šarišša = Kuşaklı – Šarišša
Band 1/1, Keilschrifttexte aus Gebäude
A, Vorgeschichtliches Seminar der
Philipps-Universität Marburg in
Verbindung mit der Deutschen Orient-
Gesellschaft, Marburg/Lahn, 1997.
- Zimmern, H., Lexikalisches zu den Hethitischen
Gesetzen, OLZ 7, 1922, s.297-301.

KISALTMALAR LİSTESİ

ABoT	K.Balkan, Ankara Arkeoloji Müzesinde Bulunan Boğazköy Tabletleri, İstanbul 1948.
AfO	Archiv für Orientforschung, Berlin, Graz 1926 vd.
Anatolica	Anatolica. Annuaire Internationale pour les civilisations de l'Asie antérieure (Institut Historique et Archéologique Neerlandais à Istanbul) Leiden.
Anatolia/Anadolu	Révue annuelle de l'Institut d'Archéologie de l'Université de Ankara, Ankara 1956 vd.
ANET	Ancient Near Eastern Texts Relating to the Old Testament, Ed. By James B. Pritchard, Princeton 1969.
Atatürk Konferansları	Atatürk Konferansları, Ankara.
AOAT	Alter Orient und Altes Testament. Veröffentlichungen zur Kultur und Geschichte des Alten Orients und des Alten Testaments, Neukirchen-Vluyn 1969 vd.
AoF	Altorientalische Forschungen, Berlin 1974 vd.
AOS	American Oriental Series, New Haven.
ArOr	Archiv Orientální, Prag 1929 vd.
ArAn	Archivum Anatolicum, Anadolu Arşivleri, Ankara.
AS	Anatolian Studies, Journal of the British Institute of Archaeology at Ankara, London 1950 vd.
AÜDTCFD	Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi Dergisi, Ankara.

BA	Biblical (The) Archaeologist, New Haven, Conn.
Belleten	Belleten. Türk Tarih Kurumu, Ankara 1937 vd.
BiOr	Bibliotheca Orientalis, Leiden 1944 vd.
BMECCJ	Bulletin of the Middle Eastern Culture Center in Japan, ed. By H.I.H. Prince Takohito Mikasa, Otto Harrassowitz, Wiesbaden.
Bo.	1906-1912 Boğazköy Kazılarında bulunan ve neşredilmemiş Boğazköy metinleri.
BoST	Boğazköi-Studien. Herausgegeben von O. Weber, Leipzig 1916 vd.
CAD	The Assyrian Dictionary, Chicago-Glückstadt 1956 vd.
ChS	Corpus der hurritischen Sprachdenkmäler, Rome 1989 vd.
Fs.	Festschrift.
Fs. Alp	Hittite and Other Anatolian and Near Eastern Studies in Honour of Sedat Alp (Anadolu Medeniyetlerini Araştırma ve Tanıtma Vakfı Yayınları 1), Ankara 1992.
Fs.Sommer	Corolla Linguistica. Festschrift F. Sommer zum 80. Geburtstag dargebracht, Hrsg. Von Krahe H., Wiesbaden, Harassowitz, 1955.
Fs. Mansel	Mansel'e Armağan (Mélanges) I-II, Hrsg. Von Akurgal E.-Alkım U.B., Ankara 1974.
HBM	S.Alp, Hethitische Briefe aus Maşat-Höyük, Ankara 1991.
HdO	Handbuch der Orientalistik, Leiden-Boston-Köln 1952 vd.

Hipp. heth.	Hippologia hethitica, Wiesbaden 1961.
HKM	S.Alp, Hethitische Keilschrifttafeln aus Maşat-Höyük, TTK Yayınları VI.Dizi, Ankara 1991.
HT	Hittite Texts in the Cuneiform character in the British Museum, London 1920.
IBoT	İstanbul Arkeoloji Müzelerinde Bulunan Boğazköy Tabletlerinden Seçme Metinler I-IV, İstanbul 1944, 1947, 1954, 1988.
HuH	Hethiter und Hethitisch, Stuttgart 1947.
JAC	Journal of Ancient Civilizations, Changchun 1986 vd.
JAOS	Journal of the American Oriental Society. New Haven 1851 vd.
JCS	Journal of Cuneiform Studies, New Haven 1947 vd.
KBo	Keilschrifttexte aus Boghazköi (WVDOG Heft 1 vd.), Leipzig 1916-23; (Heft 7 vd.), Berlin 1954 vd.
KIF	Kleinasiatische Forschungen I, Herausgegeben von F. Sommer und H.Ehelolf, Weimar 1927-30.
KUB	Keilschrifturkunden aus Boghazköi, Berlin 1921 vd.
MIO	Mitteilungen des Instituts für Orientforschung, Berlin 1953 vd.
MVAeG	Mitteilungen der Vorderasiatisch-ägyptischen Gesellschaft, Leipzig 1922-1944.
NF	Neue Folge
OLZ	Orientalische Literaturzeitung, Berlin und Leipzig 1898 vd.

Or.	Orientalia Roma.
OrNS	Orientalia Nova Series, Roma 1932 vd.
Oriens	Oriens. Zeitschrift der Internationalen Gesellschaft für Orientforschung, Leiden 1948 vd.
RA	Revue d'Assyriologie en d'Archeologie Orientale, Paris 1886 vd.
RHA	Revue Hittite et Asianique, Paris 1930 vd.
RIA	Reallexikon der Assyriologie, Berlin 1928-1938, 1957 vd.
RGTC	Répertoire Géographique des Textes Cunéiformes, Wiesbaden 1974 vd.
SEL	Studi epigrafici e linguistici sul Vicino antico, Verona 1984 vd.
SMEA	Studi Micenei ed Egeo-Anatolici, Roma.
SM	Studia Mediterranea, Pavia 1979 vd.
Die Sprache	Die Sprache, Wiesbaden/Wien.
StBoT	Studien zu den boğazköy-Texten, Wiesbaden 1965 vd.
Symb. Hrozný	Symbolae ad iura Orientis pertinentes Fr. Hrozný dicatae, Prag 1949-50.
Tel Aviv	Tel Aviv. Journal of the Tel Aviv University Institute of Archaeology, Tel Aviv.
Theth	Texte der Hethiter, Heidelberg 1971 vd.
UF	Ugarit Forschungen, Neukirchen-Vluyn.
Uluslararası I. Hititoloji. Kongresi	Uluslararası I. Hititoloji Kongresi Bildirileri (19-21 Temmuz 1990) Çorum 1992.

Uluslararası III. Hititoloji Kongresi	Uluslararası III. Hititoloji Kongresi Bildirileri (Çorum 16-22 Eylül 1996), Ankara 1998.
VAT	Texte der Vorderasitischen Abteilung der Staatlichen Museen in Berlin nach Museumsnummern.
VBoT	Verstreute Boghazköi –Texte, Herausgegeben von A.Goetze, Marburg 1930.
VS	Liane Jakob-Rost, Vorderasiatische Schriftdenkmäler der Staatlichen Museen zu Berlin, Neue Folge, Heft XII (Heft XXVIII), Mainz 1997.
ZA	Zeitschrift für Assyriologie und verwandte Gebiete-Vorderasiatische Archäologie, Berlin 1886 vd.
ZA NF	Zeitschrift für Assyriologie und verwandte Gebiete, Neue Folge, Berlin 1924 vd.
YKY	Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
ZDMG	Zeitschrift der deutschen Morgenländischen Gesellschaft, Leipzig/Wiesbaden 1847 vd.
ZDMG NF	Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft, (Neue Folge), Leipzig/Wiesbaden 1922 vd.

GRAMERE AİT VE DİĞER KISALTMALAR

A.	= Akkusativ
Abl.	= Ablativ
a.g.e.	= adı geçen eser
Bk. (bk.)	= Bakınız
c.	= communis generis
D.-L.	= Dativ-Lokativ
Dur.	= Durativ
Erg.	= Ergänzungsheft
Frag.	= Fragman
Gen.	= Genetiv
h.	= hititçe
hurr.	= hurrice
hebr.	= ibranice
Idgr.	= Ideogram
Imp.	= İmperativ
Instr.	= İstrumental
Krş. (krş.)	= Karşılaştırınız
lat.	= latince
Lief.	= Lieferung
lk.Rd.	= linker Rand
L/luw.	= L/luwice
M.Ö.	= Milattan Önce
Med.Pas.	= Medio-passiv
N.	= Nominativ
N.-A.	= Nominativ-Akkusativ
n.	= neutrum
Nr.	= Numara
Part.	= Partizip
Pers.Pron.	= Personel Pronomen

Pl.	= Plural
Poss.Pron.	= Possessiv Pronomen
Prs.	= Präsens
Prt.	= Präteritum
Rs.	= Rückseite
s.	= sayfa
Sg.	= Singular
Sum.	= Sumerce
Şh.	= Şahıs
Tam.(tam.)	= Tamamlama
Terc.	= Tercüme
Trans.	= Transkripsiyon
ugar.	= ugaritce
vd.	= ve devamı
vs.	= ve saire
Vol.	= Volume
y.y.	= yüz yıl
Yorum	= Filolojik Yorum

TRANSKRİPSİYON VE DİĞER YERLERDE KULLANILAN İŞARETLER

[]	: Tablet in o kısmının kırık olduğunu gösterir.
[()]	: Yuvarlak parantez içerisindeki kısmın metnin dublikatı ya da paralelinden tamamlandığını belirtir.
[x]	: Kırık metin yerlerinde sayısı hesaplanamayan işaretler için kullanılmıştır.
[. .]	: Kırık metin yerlerinde sayısı takriben hesaplanabilen işaretler için kullanılmıştır.
()	: Tercümenin daha iyi anlaşılabilmesi için yapılan ilaveyi gösterir.
+	: Direkt "join"ları gösterir.
(+)	: İndirekt "join"ları gösterir.
< >	: Metni yazan katip tarafından unutulmuş olan işaretleri içine alır.
?	: Kendinden önce gelen işaretin okunuşunun kesin olmadığını gösterir.
(?)	: Tercümenin şüpheli olduğunu gösterir.
(??)	: Tercümenin çok şüpheli olduğunu gösterir.
. . .	: Yanyana üç ya da üçten fazla nokta o kısmın sağlam olduğunu fakat gerek görülmediği için alınmadığını belirtir.
!	: Kendinden önce gelen işaretin anormal olduğunu gösterir.
⤵, ⤴	: Luwice veya bir başka yabancı dilden kelimelerin başında kullanılır.
_____, _____	: Tablet in paragraf ayırımını gösterir.
+ , X	: İki sumerogram arasında artı veya çarpı işareti yer alırsa onun bir ligatür olduğunu gösterir.

X	: Okunamayan işaret veya işaretleri gösterir.
x + 1	: Tabletın ilk satır sayısında görülür. Tabletın baş kısmının tam olmadığını, numaralamanın görülen bu ilk satırdan başlatıldığını belirtir.
'	: Satır sayısı üzerinde kullanılır. Tabletın baş kısmının tam olmadığını, numaralamanın görülen ilk satırdan başladığını belirtir.
.	: Sumerce birden fazla işaretlerden oluşan kelimelerde işaretlerin arasına konur.
-	: Hititçe ve Akatça kelimeleri içeren işaretlerin arasına konur.
§	: Paragraf başını belirtir.

I. GİRİŞ

Çok çeşitli konuları içeren Hitit Devlet Arşivi'nde ritüel metinler oldukça büyük bir yer tutmaktadır. Bunlardan, birine zarar vermek ya da onu zarardan korumak için, majik araçlarla bir takım gizli güçleri kullanarak, doğayı ve doğa yasalarını etkileme amacı güden ve bu işte görevli kişiler tarafından yapılan büyü ritüellerini Laroche, kataloğunda Anadolu ve Kizzuwatna kökenli (CTH 390-500) ve diğer yabancı dillerde (CTH 725-832) olanlar şeklinde iki grup halinde toplamıştır¹.

Büyü ile ilgili bu ritüeller, LÚAZU² 'kahin', LÚHAL³ 'kahin', LÚpurapši⁴ "kahin", LÚMUŞEN.DÜ⁵ "kahin, kuş yakalayıcı, (fal esnasında) kuş uçuşunu izleyen", LÚA.ZU⁶ "erkek hekim", LÚpatili⁷ 'patili rahip', LÚSANGA⁸ 'rahip' ve LÚGUDU⁹ 'melhemli rahip' ünvanlı erkek görevliler ile MUNUSŞU.GI¹⁰ 'yaşlı kadın, büyücü kadın', MUNUS₁haşağa¹¹ "yaşlı kadın, büyücü kadın" MUNUS₂SUHUR.LÁ¹² "oda hizmetçisi kadın, hizmetçi kadın", MUNUS₃haşnupala¹³ 'ebe', MUNUS₄ŞA.ZU¹⁴ "ebe", MUNUS₅A.ZU¹⁵ "kadın hekim", MUNUS₆katra¹⁶ "tapınak görevlisi kadın", MUNUS₇É.DINGIR^{LIM17} "tapınak görevlisi kadın" ünvanlı kadınlar görevliler tarafından yürütülmektedir¹⁸.

¹ Laroche, CTH, (1971) s.70-85 ve s.129-143.

² Daddi, Mestieri (1982) s.29-297.

³ Daddi, a.g.e. s.564.

⁴ Daddi, a.g.e. s.255-257.

⁵ Daddi, a.g.e. s.323-326.

⁶ Daddi, a.g.e. s.36.

⁷ Daddi, a.g.e. s.253-255.

⁸ Daddi, a.g.e. 367-369.

⁹ Daddi, a.g.e. s. 304-311.

¹⁰ Daddi, a.g.e. s.581-590.

¹¹ Daddi, a.g.e. s.580.

¹² Daddi, a.g.e. s.202-203.

¹³ Daddi, a.g.e. s.580-581.

¹⁴ Daddi, a.g.e. s.591.

¹⁵ Daddi, a.g.e. s.144.

¹⁶ Daddi, a.g.e. s.391-394.

¹⁷ Daddi, a.g.e. s.217-218.

¹⁸ Gurney, Some Aspect of Hittite Religion, (1977) s.45-46; Haas, Geschichte der Religion (1994) s.888; Torri, SEL 15 (1998) s.56.

Bu metinlerden birçoğunun giriş kısımlarında ve de kolofonlarında, ritüeli gerçekleştirenin cinsiyeti, mesleği, nereli olduğu ve ritüelin ne için yapıldığı belirtildikten sonra kullanılan malzemeler sıralanmaktadır. Ritüel malzemesi olarak, iplikler, yünler, süs eşyaları, araç gereçler, yiyecek ve içecekler, çeşitli hayvanlar, kaplar, değişik malzemelerden yapılmış heykeller ve majik gücü olan daha birçok malzemeler kullanılmaktadır. Bu malzemelerin çeşitliliği ve miktarları, ritüel sahibinin ekonomik ve sosyal statüsünü göstermektedir.

Ritüellerin amacı, ritüeli yaptıran kurban sahibini (EN/BE-EL SISKUR) (hurr. ašhušikunni, ašhijašši) büyü vasıtasıyla temizlemektir. Bu kişilerin çoğunlukla, kral, kral ve kraliçe, zengin kişiler ve yüksek rütbeli memurlar olduğu görülmektedir. Aynı zamanda, maddi durumu iyi olmayan kişiler de ritüel yaptırmaktadır ve onlardan istenen malzemeler de ekonomik durumlarına uygun olmaktadır;

KUB LIV 65 Vs.II¹⁹

15' n[u E]N SISKUR ša-ra-a ti-ja-az-zi nu ANŠE [u-un-ni-ja-an-zi]

16' ma-a-an^{LÚ}MÁŠDA-ma nu ANŠE ŠA IM i-ja-a[n-zi]

15' kurban sahibi yukarı geçer ve bir eşek [sevkederler],

16' eğer fakir ise o zaman balçıktan bir eşek yapa[rlar].

KUB XVII 24 II²⁰

16 nu ma-a-an EN SISKUR^{LÚ}MÁŠDA nu hu-u-kán-za I GU₄ I UDU
[ha-an-ta-iz-zi]

17 ma-a-na-pát ha-ap-pí-na-an-za-ma nu I GU₄ VI UDU II MÁŠ.GAL

18 ha-an-ta-iz-zi

16 eğer kurban sahibi fakir ise kesilmiş bir sığır (ve) bir koyun [hazırlar]

17 eğer zengin ise bir sığır, altı koyun (ve) iki keçi (ile)

18 hazırlar

¹⁹ Trans. ve terc. için bk. Klengel, AoF 11 (1984) s.175-176.

²⁰ Trans ve terc. için bk. Souček, MIO VIII (1963) s.379.

Ritüeli yapan bu görevliler kurban sahibinin ritüelde kullanmak üzere getirdiği malzemelerden bir kısmını kendileri için almaktadır. İşleyeceğimiz Maštigga'ya ait ritüellerden aile içi kavgalara karşı yapılan ritüelde de böyle bir durum söz konusudur. Yaşlı kadın ritüel malzemelerinden olan bir koyunu ve ayrıca iki kurban sahibinin ritüel esnasında çıkarıp attığı elbiselerini kendisi için almaktadır. Kandazipa şehrinden Hattiia isimli bir kadının yaptığı ritüel de bu durumu desteklemektedir;

KBo XV 25 Rs.²¹

27 [I NINDA.GUR₄.RA GIŠPÈŠ ḫar-]pa-an-zi nu-uš-ša-an DINGIR^{LUM} kat-ta
pa-aš-ka-an-zi

28 [U-NU-UT GIR₄] U-NU-UT AD.KID ku-it A-NA SÍSKUR ḫar-mi

29 [na-at-za am]-mu-uk da-aḫ-ḫi EN SÍSKUR-za EGIR-pa UL ku-it-ki da-a-i

27 bir kurban ekmeğini ve inciri ayırırlar ve onları tanrıya teslim ederler

28 bu ayinde kullandığım pişmiş topraktan (ve) hasırdan aletleri

29 ben alacağım, kurban sahibi hiçbir şeyi geri almaz.

Büyü ile ilgili çok sayıdaki Hitit metinleri, Hitit dünyasında büyüün çok önemli bir etkiye sahip olduğunu ve hemen her konuda büyüye baş vurulduğunu göstermektedir. Örneğin; Baş ağrısı, öksürük, ses kısıklığı, göz hastalıkları, yaralanma, sarılık, ağız hastalıkları, iç hastalıklar, su toplama, uykusuzluk, kalp krizi, depresyon, kısırlık, kabus görme, endişe hali, dayak yeme, doğum ve hamilelikteki sorunlar, büyü yüzünden çocuk düşürme gibi çeşitli hastalıklar; halk, ordu ve hayvan sürüsü içinde salgın; büyü ve yalan nedeniyle ölüm; kral, kraliçe ve kraliyet ailesi üyelerinin ölümü; ^DGAZ.BA.A.A'nın kötülüğünden arınma; yalan, cinayet işleme, şiddet uygulama, büyü, dedikodu, lanet, mezara saygısızlık, ensest ilişkiler;

²¹ Trans. ve terc. için bk. Carruba, StBoT 2 (1966) s.6 vd.

beşikteki bir kız bebeğinin yerini değiştirmek gibi suçlar; kral ve kraliçenin öfkesi, kralın ölümünün tahmini, ruhlara danışma, kral ve kraliçeyi arındırma, evleri, tapınakları, şehirleri ve insanları arındırma, tahta çıkma, inşaat, tapınak onarımı, bebeği emzirme, özel bir bitki ile kişiyi kutsama, yeni doğmuş bebeğe ad koyma gibi insani duygular ve faaliyetler; aile bireyleri arasında çekişme, arkadaşlar arasında kavga, büyüklere karşı itaatsizlik gibi kişilerarası ilişkiler; birliğin önünde yemin etme, bir sefere başlama, bir seferden zaferle ya da yenilgiyle dönme gibi askeri koşullar; vekil tayin etme, toprak büyü, kişisel tanrıların büyü, insanlara karşı tanrıların öfkesi, kült uygulamalarındaki hatalar, Güneş Tanrısı'na karşı işlenen suçlar, Kara Tanrıça'nın rüyada görülmesi, kültün genişletilmesi, Fırtına Tanrısı'nın (heykelinin) dikilmesi, tanrıları çağırma, ağız yıkama (itkalzi), bir kısmı Hattice yazılmış Hatti tanrılarını büyüleme gibi kült ve dini uygulamalar; fırtına, gökgürültüsü, şimşek, ay ve güneşin işaretleri, depremler (?), üzüm bağlarının verimsizliği, çekirgelerin ürünlere zarar vermesi gibi doğal olaylar; hayvanların çiftleşmesi gibi bir çok durumda büyüünün gücünden yararlanılmaktadır²².

Büyü uygulamaları, insana doğumundan²³ ölümüne²⁴ kadar eşlik etmektedir.

Hiti toplumunda , iyi büyüünün olumlu etkileri yanında kötü (=kara) büyüünün de tehlikeli olduğu kabul edilmiştir. İyi büyü, resmi bir şekilde, toplumun her kesiminde özellikle de kraliyet ailesinde uygulanma alanı bulmuş, kara büyü ise, yapanlara ölüm cezası verilecek kadar, ciddi bir suç olarak görülmüştür. Hitit Kanunlarında kara büyüünün tanımı şu şekilde yapılmıştır: “Kişi kültsel temizliğin ardından kalanları yakmak yerine onları başka birinin evi ya da tarlasına koyarsa “ (§ 44/b), ya da “kişi bir yılan öldürür ve bunu yaparken başka birinin adını söylerse” (§170) kara büyü yapılmış kabul edilir ve bu suçun cezası da ölümdür²⁵. Kara büyü yapan kişiye karşı ^{MUNUS}ŞU.GI'nin aldığı tavır ise dikkat çekicidir;

²² Büyünün yapıldığı çeşitli durumlar ve metin yerleri için bk. Ünal, BMECCJ 3 (1988) s.71-74.

²³ Bk. Beckman, StBoT 29,1983.

²⁴ bk.Otten, HTR (1958).

²⁵ Friedrich, HG (1959), s.31, 76.

KUB XVII 27 Vs.II²⁶

27 nu kiš-an me-ma-i

28 U₇-na-aš ÛKU-aš ku-e ud-da-a-ar me-mi-iš-ki-it ta-ru-up-pí-ia-at

29 ku-e ma-al-di-ia-at ku-e e-eš-še-iš-ta ku-e-da-ni pí-di

30 nu a-pa-a-at-ta *Ú-UL I-DI* U₇-na-aš ÛKU-aš nu U₇-tar AN.ZA.GÀR
GIM-an

31 ú-e-te-eš-ki-it na-an iš-ḫa-mi na-an GIM-an an-da e-ep-mi

32 ta-ru-up-pí-eš-ki-it na-an-kán IGI-an-da

33 U₇-na-aš ud-da-a-ar-še-et AN.ZA.GÀR GIM-an ar-ḫa pí-ip-pa-aḫ-ḫu-un

34 iš-ḫa-mi na-an-ma-an GIM-an ar-ḫa la-a-nu-un

27 ve şöyle söyler:

28 büyü yapan insan hangi sözleri söylediye, her neyi bir araya
getirdiyse

29 ne (bed)dua ettiyse, herhangi bir yerde ne yaptıysa

30 onları (doğru yapmayı) bilmezse, büyü yapan insan büyüü bir kule
gibi

31 inşa ettiğinde (yaptığında), onu bağlarım, onu biraraya

32 getirdiğinde, onun karşısında tutacağım (meydan okuyorum)

33 büyülü sözlerini, bir kule gibi yıktığım gibi (ve)

34 onu (iple) bağladığım gibi, çözdüm.

Hitit Tarihi'nde kara büyünün sebep olduğu düşünülen birçok olayın yaşandığını görmekteyiz²⁷.

²⁶ Terc. için bk. Haas, RIA 7 (1987-1990) s. 243.

²⁷ I.Ḫattušili karısının "Yaşlı Kadın"lar ile münasebetinden şikayet etmektedir (Sommer-Falkenstein HAB (1938) 16 vd.), Telepinu Fermanı'nın 50. maddesinde (Hoffman, THeth 11 (1984) s.54-54) kraliyet sarayında büyücülük çok ağır bir ceza ile yasaklanmasına rağmen II.Tuthaliya, karısı Nikalmati ve oğlu ile birlikte ablası Ziplantawia tarafından büyülenmiştir (bk. Szabo, THeth. 1 (1971), II.Muršili kendisinin açtığı bir davada, Tawananna'yı , karısı Gašulawia'yı büyü ile öldürdüğü gerekçesiyle suçlamaktadır (Bin-Nun, Tawananna (1975) s.186 vd.), Manna-DUGUD, vekil bebekler aracılığıyla, içlerinde I. Şuppiluliuma'nın oğlu olabilecek Şarri-KUŠUḪ isimli birisinin de bulunduğu üç kişiyi büyülemiştir (Werner, StBoT 4 (1967) s.66 vd.), III.Ḫattušili, Ḫakmiş kralı iken Arma-Data'yı büyücülükle suçlamıştır (Goetze, MVAeG 34/2 (1930) s.77 vd.).

İlk kez I.Ḫattuşili'nin Vasiyetnamesi'nde²⁸ rastlanan MUNUSŞU.GI 'yaşlı kadın, büyücü "ye kral tarafından sert bir dille karşı çıkılmaktadır. I.Ḫattuşili karısından kendisini "yaşlı kadın"a (MUNUSŞU.GI) danışmadan gömmesini istemekte ve bu kişileri ziyaret etmemesi konusunda da onu uyarmaktadır²⁹. Bu dönemde bu kişiler belki gayri resmi olarak faaliyetlerini sürdürmekteydiler. Telepinu Fermanı'nda³⁰ büyü'nün yasaklanması, I.Ḫattuşili'nin bu kişilere karşı getirdiği yasağın yasal düzenlemesi olarak düşünülebilir.

Hitit Devleti'nde büyü'nün rolü Orta Hitit Dönemi'nden itibaren daha iyi bir şekilde belgelenmiştir. Hititlere büyü kavramı öncelikle, Anadolu'nun güneyinde ve güneydoğusunda Hurrice ve Luwice konuşulan bölgelerden, özellikle Kizzuwatna'dan girmiştir³¹. M.Ö 1400 yıllarında Kizzuwatna bir Luwi-Hurri karışım bölgesi olarak görülmektedir³². Bu ortak yaşam özellikle dilsel ve kültürel sahada kendini hissettirmektedir. Ritüellerin büyük bir grubu da Kizzuwatna'daki Luwi-Hurri ortak kültürünün bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır³³.

Kizzuwatna'da karışık bir nüfusun yaşadığı metinlerde tespit edilen şahıs isimlerinden de anlaşılmaktadır. Eski Anadolu isimleri yanında (örneğin İşputaḫşu, Pariiawatra gibi) Hurrice ve Luwice ifadelerine de rastlanmaktadır. Kizzuwatna'dan

²⁸ Sommer-Falkenstein, HAB (1938) s.16 vd.; Haas, RIA 7 (1987-1990) s.242'de I.Ḫattuşili'nin yasak getirdiği MUNUSŞU.GI ile Orta Hitit döneminde meşrulaşan MUNUSŞU.GI'lerin aynı olup olmadığını ispatlanamadığını belirtmektedir.

²⁹ Hititlere büyü kavramının I.Ḫattuşili döneminde girdiği MUNUSŞU.GI'lerin varlığından anlaşılmaktadır. Bin-Nun (Tawananna (1975) s125 dn.83), ise onların resmen kabulünün I.Ḫattuşili'den daha eskilere dayandığını ve Luwi ritüellerindeki yerlerinin onlara Luwili özellikler kazandırdığını, İmparatorluk döneminde Luwi etkisinin artmasıyla konumlarını sağlamlaştırdıklarını belirtmekte ve Laroche'un Hantili ve Zidanza'nın Luwice isimler olduğu yorumuyla da MUNUSŞU.GI'lerin I.Hantili döneminde ilk kez ortaya çıkmış olabileceklerini ifade etmektedir.

³⁰ Bk.Hoffman, THeth 11 (1984) .

³¹ Haas, RIA 5 (1976-1980) s.630-631; Ünal, BMECCJ 3 (1988) s.65; Ḫantitaşşu (1996) s.9; Popko, Religions of Asia Minor (1995) s.107; Boğazköy'de bulunan Hurrice-Hititçe çift dilli belgeler Hurrilerin Orta Hitit Dönemi ve belki de Eski Hitit Dönemi'nden itibaren Hititlere etkilerine ilişkin bilgiler vermektedir (KBo XXXII 14);. Ortaköy'de bulunan hurrice metinler, Hurri etkisinin Hitit Devleti'in kuzey sınırlarına ulaştığını (Stiel, Fs.Alp (1992) s.487-492); bir Maşat mektubu da Kizzuwatna'nın Maşat çevresindeki toprakları içine aldığını göstermektedir (HBM 74:12 vdd.= Alp, HBM (1991) s.262 vd., s.342).

³² Kammenhuber, Die Arier im Vorderen Orient (1968) s.102; Haas, Geschichte der Hethitischen Religion, (1994) s.17.

³³ Wilhelm, AOATS 3 (1974) s.5-7.

bir çok ritüel elimize ulaşmıştır. Bu metinlerde kullanılan Hititçe olmayan kelimeler ve ifadeler göre Luwicenin (Maštigga ritüeli (CTH 404,405,454) Zarpija ritüeli (CTH 757) gibi) ve Hurricenin (Ammihatna ritüeli (CTH 471), Kral Pallija'nın ritüeli (CTH 475), Papanikri ritüeli (CTH 476), doğum ritüelleri (CTH 477, 489), Šalašu ritüeli (KBo XIX 145) gibi) etkisinde oldukları anlaşılmaktadır. Bu ritüel metinlerde Hurrice tanrı adları, Hurrice kavramlar ve az da olsa Hurrice alıntılar yanında daha uzun olarak Luwice kısımlara rastlanmaktadır. Bundan da Kizzuwatna'da Hurrice ve Luwice konuşulduğu anlaşılmaktadır³⁴.

Tezimizin konusu, metinlerin giriş ve de kolofonlarından Kizzuwatna'lı olduğunu anladığımız Maštigga tarafından yapılan beş farklı ritüel metinlerdir:

I. *A-BU DUMU^{RU}-ja na-aš-ma^{LÚ} MU-DU DAM-ZU-ja na-aš-ma ŠEŠ NIN-ja ħal-lu-ua-an-zi* 'baba ve oğul ya da karı ve koca veya kız kardeş ve erkek kardeş kavga ederlerse' şeklinde ifade edilen, 'aile içi kavgalara karşı yapılan ritüel' (I.Ritüel).

Bu ritüel 2 metin ve bu metinlere ait nüshalardan oluşmuştur. Bunlardan 1. metni I 1, 2. metni ise I 2 olarak adlandırdık. 1. metin 4 nüshalı (I 1A-D) , 2. metin ise 7 (I 2A-G) nüshalıdır. 1. ve 2. metin konu olarak birbirinin aynıdır. Ancak, 2. metnin A nüshasının kopyası, yeni eklenen fragmanlarla birlikte, H.Otten-C.Rüster tarafından KBo XXXIX numaralı ciltte 8 numaralı metin olarak yeniden yapılmıştır. Biz, daha korunmuş olması ve yeni yayınlanmış ciltlerde bu metne ait olarak yayımlanan yeni nüshaların bulunması sebebiyle çalışmamızda I. grubun 2. metninin A nüshasını (I 2 A) "Esas Metin" olarak seçmeyi uygun gördük.

II. ešhar ija- (kan yapmak) ritüeli (II. Ritüel).

Bu ritüeli (II) kendi içinde uygulanan yöntemler bakımından;

- a) ešhar ija- 1
- b) ešhar ija- 2 olarak iki grup halindedir.

³⁴ Kammenhuber, Die Arier im Vorderen Orient (1968) s.102-103; Wilhelm, AOATS 3 (1974) s.5; Haas, RIA 5 (1976-1980) s.630.

iki metinden oluşan eşhar ija- 2 ritüelini de ritüeli aşağıdaki gibi isimlendirdik;

- a) eşhar ija- 2 I
- b) eşhar ija- 2 II

eşhar ija- 1 üç nüshalı (II 1A-C), eşhar ija- 2 I iki nüshalı (II 2I A-B), eşhar ija- 2 II ise tek nüshalıdır.

III. taknaz da- (yerden almak) ritüeli (**III. Ritüel**).

Maştigga'ya ait bu ritüel,

- a) taknaz da- 1
- b) taknaz da- 2 olmak üzere iki metinden oluşmuştur.

taknaz da- 1 üç nüshalı (III 1A-C), taknaz da- 2 ise tek nüshalıdır.

IV. LÚ arař antuřšař LÚ aran antuřřan [katta]³⁵ GUL-ařh- (eđer bir adam başka bir adama vurursa) ritüeli (**IV. Ritüel**).

Tek metin olan bu grup, tek nüshalıdır.

V. idaluş uttar “kötü söz” ritüeli (**V. Ritüel**).

Tek metin olan bu grup tek nüshalıdır.

Bu ritüellerden birinci grupta bulunan ve esas metin olarak seçtiğimiz ‘aile içi kavgalara karşı yapılan ritüel’i (I 2 A) yanında diğer ritüelleri incelemeyi de bu çalışmamızda bir bütünlük sağlaması açısından gerekli gördük.

“Esas Metin” olarak seçtiğimiz, Maştigga'nın aile içi kavgalara karşı yaptığı ritüel metni (I 2A) ilk önce F.Hrozny³⁶ işlemiştir. Daha sonra L.J.Rost³⁷ bu metin ve nüshaları üzerinde çalışmıştır. H.Otten³⁸ metni kısmen, A.Goetze³⁹ ve A.Ünal⁴⁰

³⁵ Tml. Hutter, AoF 18/2 (1991) s. 40.

³⁶ Hrozny, BoST 3 (1919) s.60-89.

³⁷ Rost, MIO I (1953) s.345-379.

³⁸ Otten, OLZ XLVIII ½ (1953) s.17-18.

³⁹ Goetze, ANET (1969) s.350-351.

⁴⁰ Ünal, BMECCJ 3 (1988) s.51-85.

ise tam olarak tercüme etmişlerdir. Ancak bu metin ve nüshaları, son yıllarda yapılan kazılarda ele geçen ve esas metne⁴¹ ve nüshalarına⁴² ait fragmanlarla bir bütün halinde işlenmemiştir. Gerek bu metni en kapsamlı olarak inceleyen L.J.Rost'un⁴³ gerekse diğer çalışmaların yayınlanmasından bu yana yapılan yeni yayınların incelenmesi ve de yeni fragmanların değerlendirilmesiyle metin hakkındaki bilgilerimiz oldukça genişlemiştir.

Bu çalışmamızda;

Esas metin olarak seçtiğimiz (I 2A) metnin ve diğer metin gruplarının (II-V) nüshalarının adedini belirlemek,

Esas metni kendi nüshaları ile ve aynı konuyu içeren diğer metin (I 1) ve nüshalarından faydalanarak tamamlama denemesinde bulunmak,

Maštigga'ya ait diğer ritüel metinleri ise (II, III, IV, V) nüshalarının adedini belirlemek ve kendi nüshalarından faydalanarak tamamlamak,

Nüshaların yardımı ile bütün ritüellerin metin tesisini yapmak,

Bugüne kadar yayınlanmış 110'a yakın çivi yazılı metin cildi (KBo I-XL, KUB I- LX , HKM, ABoT, HT, IBoT I-IV, VBoT, VS) taranarak konuyla ilgili şüpheli ya da anlamları bilinmeyen kelimeler üzerinde çalışarak filolojik yorum yapmak,

Filolojik yorumları ışığında, bütün metinlerin yeni tercümelerini vermek,

Kapsadığı konuları vererek bu ritüel metinlerin Hitit büyü ritüellerindeki önemine ışık tutmak hususları üzerinde durulacaktır.

Bu hususlar çerçevesinde çalışmamızın bir metin işlemesi niteliğinde olmasına çalışılmıştır.

⁴¹ 1744/c, 1994/c, 730/b, 486/b

⁴² 1992/u+1306/v, KUB LVIII 98, KBo XXXVIII 167, VS 59 , KBo XXXIX 10

⁴³ Rost, MIO I (1953) s.345-379.

II. METİNLER

a) Metinler Üzerinde Yaptığımız Çalışmalar

Boğazköy Hitit Devlet Arşivi'nden ele geçen ve Kizzuwatna'lı kadın Maštigga'ya ait olan ritüel metinler beş grup halindedir.

Laroche kataloğunda Maštigga'ya ait bu ritüel metinlerden I.grubu CTH 404'te, II. grubun birinci metninin C nüshasını CTH 405'te, II. grubun ikinci metninin üç nüshasını (A-C) da CTH 454'te biraraya toplamıştır. Ancak yeni fragmanların eklenmesi ve de mevcutları üzerinde yaptığımız çalışmalar neticesinde, Laroche'un kataloğunda bu metin grupları için yaptığı düzenlemenin değişmesi ve katalogda yer almayan Maštigga'ya ait ritüel metinlerin nüshalarının da eklenmesi gereği ortaya çıkmıştır.

I. Grup: Çalışmamızın esasını teşkil eden birinci grup “aile içi kavgalara karşı yapılan ritüel” iki metin ve nüshalarından oluşmuştur.

I. grubun birinci metni dört (I A-D) nüshalıdır. A nüshasının kopyalarını H.H.Figulla KBo II'de (Nr.3), M.Eren IBoT IV'de (Nr.13); B nüshasının kopyalarını O.Weber KUB XII'de (Nr.34 ve Nr.59) ve KUB X'da (Nr.)76, J.Gchiele KUB XV'de (Nr.39), H.Bozkurt-M.Çığ-H.G.Güterbock IBoT II'de (Nr.109), L.J.Rost KUB XLI'de (Nr.12), H.Otten KBo XII'de (Nr.108), M.Eren IBoT IV'de (Nr.12); C nüshasının kopyasını A.Goetze VBoT'de (Nr.18); D nüshasının kopyasını H.Bozkurt-M.Çığ-H.G.Güterbock IBoT II'de (Nr.110) neşretmişlerdir.

I. grubun ikinci metni yedi (I 2A-G) nüshadan oluşmuştur. A nüshasının fragmanlarını H.Ehelolf KUB XXXII'de (Nr.115) ve KUB XXXIV'de (Nr.84), H.Bozkurt-M.Çığ-H.Güterbock IBoT II'de (Nr.111) yayınlamışlardır. Bu nüshaya yeni ilave edilmiş 730/b, 736/b, 1744/b, 1994/c no'lu fragmanlar ile birlikte, metnin bir bütün halinde kopyası H.Otten-C.Rüster tarafından 1995'de yayınlanan KBo XXXIX'da 8'de yapılmıştır. B nüshasının iki fragmanının kopyası H.Otten tarafından KBo VII'de (Nr.75) ve KBo IX 'da (Nr.106); C Nüshası KBo XXXIX'da

(Nr.10) ve D Nüshası KBo XVIII'de (Nr.167) H.Otten-C.Rüster tarafından; E nüshası M.Popko tarafından KUB LVIII'de (Nr.98); F nüshası L.J.Rost tarafından VS 59'da neşredilmişlerdir. G nüshası ise henüz yayınlanmamıştır⁴⁴.

I.Grup, 1. Metin

I 1A. KBo II 3 + IBoT IV 13 + 709/t

Vs.I 1-59

Vs.II 1-56

Rs.III 1-44

Rs.IV 1-18

I 1B. KUB XII 34 + KUB XV 39 + KUB XII 59 + IBoT IV 12+ IBoT II 109 + KUB XI 76 + KUB XLI 12 (+) KBo XII 105

Vs.I 1-29

Vs.II 1-31

Rs.III x+1-26

Rs.IV 1-7

I 1C. VBoT 18

Vs. Rs.III x+1-6

I 1D. IBoT II 110

Rs.III x+1-6

İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde bulunan B nüshasına ait fragmanlar üzerinde yapılan çalışmalarda, Laroche'un katalogunda (CTH 404) ve de Hoffner'in katalogunda (CHT 404.03 3 Mašt.)⁴⁵ B nüshasına direk join olarak gösterilen Bo.4035 no'lu (IBoT II 110) fragmanın B'den bağımsız bir nüsha (D) olduğu tespit ettik:

⁴⁴ 1992/u + 1306/v numaralı metni kullanmamıza müsaade eden Sayın Otten'a teşekkür ederim.

⁴⁵ Hoffner, Catalog of Hittite Texts: Ritual Texts, /// A| / Ritual.htm

Laroche'un katalogunda bu metin grupları için yaptığı düzenlemenin değişmesi gereği ortaya çıkmıştır ve tarafımızdan aşığıdaki şekilde düzenlenmiştir:

I.Grup, 2.Metin

I 2A. KUB XXXII 115 + KUB XXXIV 84 + IBoT II 111 + KBo XXXIX 8

Vs. I 1-55

Vs.II 1-57

Rs.III 1-59

Rs.IV 1-36

I 2B. KBo VIII 75 (+) KBo IX 106

Vs.II 1-63

Rs.III 1-52

I 2C. KBo XXXIX 10

Vs.II x+1-8

I 2D. KBo XXXVIII 167

Rs.III x+1-15

I 2E. KUB LVIII 98

Vs.II 1-7

I 2F. VS 59

Vs.I 1-7

I 2G. 1992/u + 1306/v

Vs.II x+1-22

Rs.III x+1-15

Üzerinde çalıştığımız metin, birinci grubun ikinci metninin A nüshasıdır (I 2A). Birinci ve ikinci metin grupları, ancak kolofonları itibarı ile birbirinden ayrılmaktadır. Birinci metnin kolofonunda “Kummani’li kadın Maštigga”, ikinci metnin kolofonunda ise “Kizzuwatnalı kadın Maštigga” ifadesi geçmektedir. Bunun

dışında her iki metin grubu, her bakımdan birbirinin aynıdır. Bu yüzden metnimizi (I 2), hem kendi nüshalarından hem de birinci metin (I 1) ve nüshalarından faydalanarak tamamladık.

II. Grup: Maštigga'ya ait ikinci grup ritüel ešhar ija- ritüelidir. Bu grubu farklı eylemlerin yapılması nedeniyle ešhar ija-1 ve ešhar ija-2 olarak iki gruba ayırdık.

ešhar ija- 1 üç nüshadan oluşmuştur. A nüshasının kopyası H.Otten-C.Rüster, KBo XLIII'de (Nr.319) yayınlamıştır. B nüshası 2083/g yayınlanmamıştır⁴⁶. C nüshasının kopyası H.Otten tarafından KBo XII'de (Nr.107) neşredilmiştir.

ešhar ija- 2 ritüelini ise uygulama yöntemi bakımından aynı olması, ancak kullanılan malzemeler açısından farklılık göstermesi sebebi ile kendi içinde iki gruba ayırdık. Bunlardan birinci metin iki (ešhar ija- 2 IA-B) nüshalıdır. Bu iki nüshanın kopyaları H.Ehelolf tarafından KUB XVII'de (Nr.26 ve Nr.25) yayınlanmıştır. İkinci metin (ešhar ija-, 2 IIA) tek nüshalıdır (Bo.3485) ve H.M.Kümmel⁴⁷ tarafından neşredilmiştir.

Laroche'un ve de Hoffner'in kataloğunda CTH 454 ve CTH 405 olarak verilen bu grubun tarafımızdan yapılan yeniden düzenlenmiş şekli ise şöyledir:

II.Grup, 1.Metin

ešhar ija- 1

II 1A. KBo XLIII 319

Vs.I x+1-19'

Rs.IV x+1-22'

II 1B. 2083/g

Vs. x+1-15'

II 1C. KBo XII 107

Rs.? X+1-20'

⁴⁶ Bu fragmanı kullanmamıza müsaade eden sayın Otten'a teşekkür ederim.

⁴⁷ Kümmel, StBoT 3 (1967) s.158

En iyi korunmuş durumda olan nüsha II 1A'dır. 20 satır olan arka yüzü, II 1C'nin yardımı ile baş taraftan 2 satır kazanılması ile 22 satır olmuştur.

II.Grup, 2.Metin

eşhar ija- 2 I-II

II 2IA. KUB XVII 26

Vs.I 1-19

Rs.IV 1-4

II 2IB. KUB XVII 25

Vs.I 1-18

II 2IIA. Bo.3485

Vs.I 1-13

III. Grup: Maštigga'ya ait üçüncü grup ritüel olan taknaz da- ritüeline⁴⁸ ait iki metin mevcuttur. Birinci metin üç nüshadan ikinci metin ise tek nüshadan oluşmuştur. Birinci metnin ilk nüshası M.Popko tarafından KUB LVIII'de (Nr.79), ikinci nüshası H.Freydank tarafından KUB LV'de (Nr.67) neşredilmiştir. Üçüncü nüshası Bo.7230⁴⁹ ise yayınlanmamıştır. Tek nüshadan oluşan ikinci metin ise H.Otten-C.Rüster tarafından KBo XXXIX'da (Nr.9) neşredilmişlerdir. Bu grubu aşağıdaki gibi düzenledik:

III.Grup, 1.Metin

III 1A. KUB LVIII 79

Vs.I 1-21

Vs.II 1-12

Rs.III x+1-13'

Rs.IV x+1-17'

III 1B. KUB LV 67

⁴⁸ Taracha, AoF 12/2 (1985) s.278-282.

⁴⁹ Bu fragmanı kullanmamıza müsaade eden Hocam Sayın Ertem'e teşekkür ederim.

Vs.I 1-12

Rs.IV x+1-2'

III 1C. Bo.7230

Vs. x +1-9'

III.Grup, 2.Metin

III 2A. KBo XXXIX 9

Vs.? x+1-119'

IV. Grup: Maštigga'ya ait dördüncü grup ritüeli “LÚ¹ arāš antuhšaš LÚ² aran antuhšan [katta] GUL-ahh- ritüeli“ ise tek nüshadan (**IV A**) oluşmuştur ve bu metni H.Otten-C.Rüster KBo XXII'de (Nr.109) yayınlamışlardır.

V. Grup: Laroche ve Hoffner tarafından, aile içi kavgalara karşı yapılan ritüelin 3. metni olarak verilen metin grubunu Maštigga'ya ait beşinci grup ritüel olarak ayırdık. Bu grubu da “idalu uttar” (kötü söz) olarak adlandırdık. Bu metin grubunda Maštigga'nın adı geçmemektedir. Laroche'nin bu metinleri Maštigga'ya ait olarak göstermesinin nedeni burada kullanılan ifadelerin, uygulanan yöntemlerin Maštigga'nın aile içi kavgalara karşı yaptığı ritüele benzerlik göstermesi olabilir.

Ancak, burada dikkat edilmesi gereken bir husus söz konusudur. Maštigga'nın 'aile içi kavgalara karşı yaptığı ritüel'de kurban sahibi iki kişidir (II *BE-EL SISKUR*). Bu kişiler metnin başlangıcında ve de kolofonunda belirtildiği gibi 'baba-oğul', 'karı-koca' ve 'kız kardeş-erkek kardeş'tir. Oysa Laroche'un ve de Hoffner'in⁵⁰ Maštigga'nın bu ritüeline ait olarak (3. version) verdiği metinde tek bir kurban sahibi (EN *SISKUR*) mevcuttur. Kanımızca bu ritüel de kötü söz (idalu uttar) (belki beddua eden) sarfeden kurban sahibini arındırmak için yapılmıştır. Bu tespitle birlikte, bu metinleri ayrı bir grup olarak değerlendirmeyi uygun gördük ve düzenlemesini şu şekilde yaptık:

⁵⁰ Hoffner, Catalog of Hittite Texts: Ritual Texts, , /// A| / Ritual.htm

VA KBo XXIV 1 (KUB XXXIV 82) + KUB XXXII 113 + KBo VIII 76⁵¹

Vs.I/Rs.IV x+1-43'

Vs.II/Rs.III x+1-2'

Metnin bir fragmanı H.Otten tarafından KUB XXIV'de (Nr.1) bir fragmanı H.Ehelolf tarafından KUB XXXII'de (Nr.113), diğeri bir fragmanı da H.Otten tarafından KBo VIII'de (Nr.76) yayınlanmıştır.

Hoffner⁵² tarafından bu metne direk join olarak gösterilen 161/d (KBo XXV 36) no'lu fragmanın join olmadığı ve farklı bir konu içerdiği anlaşılmıştır. Ayrıca bu metnin Maštigga'ya ait olduğu da şüphelidir.

⁵¹ Grodek, AoF 23/1 (1996) s.104.

⁵² Hoffner, Catalog of Hittite Texts: Ritual Texts, , /// A| / Ritual.htm

b) Metinlerin Listesi

I. Grup	II. Grup	III. Grup	IV. Grup	V. Grup
"Aile İçi Kavgalara Karşı Yapılan Ritüel"	"eşhar ija" (kan yapmak)	"taknaz da" (yerden almak)	"man ¹⁰ araš antuhšas ¹⁰ aran antuhšan [katta] GUL-abj-" (eğer bir adam başka bir adama vurursa)	"Idafu uttar" (kötü söz)
<p>1. Metin (I 1)</p> <p>I 1 A . KBo II 3 + IBoT IV 13 + 709/t</p> <p>I 1 B. KUB XII 34 + KUB XV 39 + KUB XII 59 +IBoT IV 12+ IBoT II 109 + KUB X 76 + KUB XLI 12 (+) KBo XII 105</p> <p>I 1 C. VBoT 18</p> <p>I 1 D. IBoT II 110</p> <p>2. Metin (I 2)</p> <p>I 2 A. KUB XXXII 115 + KUB XXXIV 84 + IBoT II 111 + KBo XXXIX 8</p> <p>I 2 B. KBo VIII 75 (+) KBo IX 106</p> <p>I 2 C. KBo XXXIX 10</p> <p>I 2 D. KBo XXXVIII 167</p> <p>I 2 E. KUB LVIII 98</p> <p>I 2 F. VS 59</p> <p>I 2 G. 1992/t + 1306/v</p>	<p>eşhar ija- 1 (II 1)</p> <p>II 1 A. KBo XLIII 39</p> <p>II 1 B. 2083/9</p> <p>II 1 C. KBo XII 107</p> <p>eşhar ija- 2 (II 2)</p> <p>II 2 I A. KUB XVII 26</p> <p>II 2 I B. KUB XVII 25</p> <p>II 2 II A. Bo. 3485</p>	<p>taknaz da- 1 (III 1)</p> <p>III 1 A. KUB LVIII 79</p> <p>III 1 B. KUB LV 67</p> <p>III 1 C. Bo. 7230</p> <p>taknaz da- 2 (III 2)</p> <p>III 2 A. KBo XXXIX 9</p>	<p>IV A. XXII 109</p>	<p>VA.KBo XXIV 1(KUB XXXIV 82)+ KUB XXXII 113</p>

c)Nüshaların Uyarlığı

1-Esas Metin

I 1				I 2					
A	B	C	D	A	B	C	D	E	F
1	I			I					I
1	1			1					1
2	2			2					2
3	3			3					3-4
4	4			4					
5	5			5					
6	6			6					
7	7-8			7					
8	9			8					
9	10			9					
10	11			10					
11	12			11					
12	13			12					
13	14			13					
14	15			14					
15				15					
16				16					
17	16			17					
18	17			18					
19	18			19					
20	19			20					
21	20			21					
22	21			22					
23	22			23					
24	23			24					
25	24			25					
26	25			26					
27	26			27					
28	27			28					
29	28			29					
30				30					
31				31					
32				32					
33				33					
34				34					
35				35					
36				36					
37				37					
38				38					
39				39					
40				40					
41				41					
42				42					
43				43					
44				44					
45				45					
46				46					
47				47					
48				48					
49				49					
50				50					
51				51					
52				52					
53				53					
54				54					
55				55					
56	II								
57	1								
58	2								
59									

I 1

I 2

I 1				I 2						
A	B	C	D	A	B	C	D	E	F	G
II	II			II	II	II				
1	3			1						
2	4			2						
				3						
3	5			4						
4	6			5						
5	7			6						
6	8-9			7						
				8						
7	10			9						
8	11			10						
9	12			11						
10	13-14			12						
				13						
11	15			14						
12	16			15						
13	17			16						
				17						
14	18			18						
	19			19						
	20			20						
	21			21						
	22			22						
	23			23						
	24			24						
	25			25						
	26			26						
	27			27						
	28			28						
	29			29						
	30			30						
	31			31						
24				32						
25				33						
26				34						
27				35						
				36						
28				37						
29				38						
30				39						
31				40				II		
32				41						
33				42						
34				43						
35				44		x+1		1		
36				45		2		2		
37				46-47		3		3		
38				48-49		4		4		
39				50		5		5		
40				51		6		6		
41				52		7		7		
42				53		8				
43				54						
44				55	11					
45				56	12					
46				57	13					
47				III						
48				1						
49				2	14					
50				3	15					
51				4	16					
52				5	17					
53				6	18					
54				7	19					
55					20					
56										

I 1

I 2

I 1				I 2						
A	B	C	D	A	B	C	D	E	F	G
III	III			III	21					3
1				8	22					4
2				9	23					5
3	x+1			10	24					6
4	2'	x+1		11	25					7
5	3'	2		12	26-27					8
6	4'	3		13						9
7	5'	4		14	28		2'			10
8	6'	5		15	29		3'			11
9	7'	6		16	30					12
10	8'			17	31					13
11	9'			18	32		4'-5'			14
12	10'			19	33		6'			15
13	11'						7'-8'			16
14	12'									17
				20	34		9'			18
				21	35		10'-11'			19
										20-21
15	13'			22	36		12'			
16	14'			23	37		13'			
17	15			24	38		14'			
18	16			25	39		15'			
19	17			26	40					
20	18			27	41					
21	19			28	42-43					
22	20			29	44					
23	21			30	45					
24	22			31	46					
25	23			32	47					
26	24			33	48					
27	25-26			34	49					
28				35	50					
29				36	51					
30				37	52					
31				38	53					
32				39	54					
33				40	55					
34				41	56					
35				42	57					
36				43	58-59					
37				44	60					
38				45	61					
				46	62-63					
39				47	1-2					
40				48	3					
41				49	4					
42				50	5					
43				51	6					
44				52	7-8					
IV				53	9					
1				54	10					
2				55	11					
3				56	12					
4				57	13					
5				58-59	14					
6				IV						
7				1	15					
8				2	16					
9				3	17					
10				4	18					
11				5	19					
12				6	20					
13				7	21					
				8						

I 1

II 2

I 1				II 2					
A	B	C	D	A	B	C	D	E	F
IV	IV			9					
14	1			10					
15	2			11					
16	3			12					
17	4			13					
18	5			14					
	6			15					
	7			16					
				17	31			2	
				18	32			3-4	
				19	33				
				20	34				
				21	35				
				22	36				
				23	37				
				24	38				
				25	39				
				26	40				
				27	41				
				28	42				
				29	43				
				30	44				
				31	45				
					46				
					47				
					48				
					49				
				32	50				
				33	51				
				34	52				
				35					
				36					

2-Diğer Metinler

eşar iia- I			eşar iia- I		
A	B	C	A	B	C
Vs.			Rs.		
x+1					
2					
3					
4					
5					
6					x+1
7					2
8	x+1		x+1		3
9	2		2		4
	3				
10	4		3		5
11	5		4		6
12	6		5		7
13	7		6		8
14	8		7		9
15	9		8		10
			9		11
					12
16	10		10		13
17	11		11		14
18	12		12		15
19	13		13		16
	14		14		17
20					
21	15		15		18
22			16-17		19
23			18		20
			19		
			20		
24					
25					
26					
27					
28					
29					
30					

ešhar ija- II 1

ešhar ija- II 2

A		B		A		B	
Vs.I				Rs.IV			
1		1		1			
2		2		2			
3		3		3			
4		4		4			
5		5					
6		6					
7		7					
8		8					
9		9					
10		10					
11		11					
12		12					
13		13					
14		14					
15		15					
16		16					
17		17					
18		18					
19							

taknaz da- III 1

A	B	C		A	B	C
Vs.I				Vs.II		
1	1			1		
2	2	x+1		2		
3	3	2		3		
4	4	3	-	4		
5	5	4-5		5		
6	6			6		
		6		7		
7	7	7		8		
8	8	8				
9	9					
10	10					
11	11					
12	12					
	13					
13						
14						
15						
16						
17						
18						
19						
20						

taknaz da- III 1

A	B	C	A	B	C
Rs. III			Rs. IV		
x+1			x+1		
2			2		
3					
4			3		
5			4		
6			5		
7			6		
8			7		
9			8		
10			9		
11			10		
12			11		
13			12		
			13		
			14		

III. ESAS METİN (I.RİTÜEL)

Transkripsiyon ve Tercüme

KUB XXXII 115 +KUB XXXIV 84 +IBoT II 111+KBo XXXIX 8

Vs.I

I1A1	I1B1	I2F1	
1	1	1	1 [(UM-MA ^f Ma-aš-ti-ig-ga MUNUS ^{URU} Ki-iz-zu-ua-at-n)]a ma-a- na-aš-ta ⁵³
4	4	4	2 [(A-BU DUMU ^{RU} -ja na-aš-ma ^{LÚ} MU-DU DAM-ZU-ja n)]a-aš- ma ŠEŠ NIN-ja
			3 [(ḫal-lu-ua-an-zi nu-uš ták-ša-an ku-ua-pí an-da ti-it-ta-nu-mi nu-uš ki-iš-ša-an)] a-ni-ja-mi
			4 [] x - hi
			5 [] Ì V NINDA.SIG I NINDA.GUR ₄ .RA KU ₇ tar-na-aš
			6 [] I ^{DUG} NA-MA-AN-DU Ì SE ₂₀ -ER-DUM pít-tal-ua-an
			7 [GIŠ ^D]N-BI GIŠ ^{PÉŠ} GIŠ ^{GEŠTIN} ḪÁD.DU.A
			8 [] I GA.KIN.AG TUR ^{SÍG} ZA.GÌN ^{SÍG} SA ₅ te-pu
			9 [-p]i-iš ^{URUDU} te-e-kán ^{URUDU} MAR
			10 [] x ^{HI.A}
			11 [] GIŠ ^{BANŠUR} GIŠ ^{NÁ} KUŠ ^{NÍG} .BÀR
			12 [] x ALAM ŠU ^{HI.A} EME ^{HI.A} ku-e i-ia-an-zi
			13 [] NA ₄ ni-it-ri pár-šu-ul-li ^{UZU} SA
			14 [t]e-pu [ta]r-pa-tar-pa-aš ^{SAR} KU ₆ ḫa-ar-zi-ja-al-la-aš
			15 II ^{DUG} ÚTUL [] I ^{DUG} GAL I ^{DUG} A I ^{DUG} GÌR.KI[Š] x x
			16 III ^{DUG} KU-KU-UB GE[ŠTIN] UDU BABBAR I UDU GE ₆ I UR.TUR []

⁵³ I 1B1 2 : ma-a-an-kán ; I 2F1 2 : na-a[n-kán; I 1A1 2; na-a)]-kán

Vs.I

1 Kizzuwatna'lı kadın Maštigga şöyle (der) : Eğer

2 baba oğlu ile, koca karısı ile ya da erkek kardeş kız kardeşi ile

3 kavga ederlerse onları birlikte iken barıştıracam ve onlara şöyle yapacağım.

4 [] x

5 [] yağ, 5 ince ekmek , 1 tarna ağırlığında tatlı kurban ekmeğini

6 [] küçük bir kap, saf zeytinyağı

7 [] mey]va, incir, kuru üzüm

8 [] 1 küçük peynir, mavi yün, kırmızı yün, az miktarda

9 []x, kazma, kürek

10 []x

11 [] masa, yatak, örtü

12 [] yaptıkları el ve dil heykelleri

13 [] ufatılmış^{NA4}nitri, sinir

14 az miktarda, [] tarpatarpa otu, balık, kertenkele

15 iki tencere [] bir kadeh, bir su kabı, bir^{DUG}GİR.KIŞ []

16 üç testi şarap, [] bir] beyaz koyun, bir siyah koyun, bir köpek yavrusu []

Vs. I

17 nu ma-a-aḥ-ḥa-a[n] ki-i ḥa-an-da-a-[an]

18 nu ^{MUNUS}ŠU.GI I[I BE-EL SÍS]KUR A-NA SÍSKUR x[]

19 nu ^{MUNUS}ŠU.GI I NI[NDA.GUR₄.RA E]M-ŠA ŠA UP-NI I

GA.K[IN.AG] I ^{DUG}KU-KU-UB GEŠTIN

20 da-a-i na-at A-NA BE-EL SÍSKUR^{TIM} pa-ra-[a e-e]p-zi

21 nu-uš-ša-an QA-TAM ti-an-zi

22 nu I [NINDA.GU]R₄.RA GA.KIN.AG-ja pár-ši-ja GEŠTIN-i[a]

ši-pa-an-ti

23 nu ki-iš-ša-an te-ez-zi ^DUTU-i iš-ḥa-a-mi ka-a-ša-ḡa-at-ta

24 pa-ra-[a] ti-it-ta-nu-nu-un ma-an-ta-al-li-i-e-eš

25 EME^{III.A}-eš nu-ḡa-aš-ma-aš ka-a-ša ki-e-da-ni UD-ti ^DUTU-i

26 x [] EME^{III.A} x[]-ja-an-zi

27 nu ^{MUNUS}ŠU.GI i[š-na-aš] ALAM^{III.A} II ALAM.GIŠ TÚG

ḡa-aš-ša-an-da

28 na-at-kán SAG.[DU^{III.A}]-ŠU-NU ka-ri-ja-an-te-eš nu-uš

29 A-NA II BE-EL SÍS[KUR GÌ]R^{III.A} pí-ra-an kat-ta da-a-i II ŠU^{III.A}-aš-

ma-aš-kán

30 II EME^{III.A} i[š-na-a]š⁵⁴ SAG.DU-ŠU-NU da-a-i

31 tu-ig-ga-ša-aš-[ma-aš-ká]n ^{SIG}ZA.GIN ^{SIG}SA₅ šu-ú-il an-da

32 i-ja-az-zi na-[at-š]a-ma-aš-kán da-a-i

33 nu ^{SIG}mi-it-ta-a[n] da-a-i na-at-ša-a[š-ma-aš-kán I]Š-TU GÍR

34 še-er ar-ḥa ku-er-zi nu ki-iš-ša-an me-ma-i

a-pí-da-ni-ḡa-aš-ma-aš-kán

35 UD-ti ku-it ḥa-aš-ši-ik-ki-du-ma-at ki-nu-na-ḡa-aš-ma-aš-kán

36 ka-a-ša a-pí-da-aš UD-aš EME^{III.A} ^DA-an-da-a-li-ja-aš

37 IŠ-TU GÍR kar-aš-ta na-an-kán ḥa-aš-ši-i [pí-e]š-ši-ja-az-zi

⁵⁴ Tml. II 8'e göre.

Vs. I

17 bunlar hazırlanınca []

18 yaşlı kadın iki kurban sahibini kurban için []

19 yaşlı kadın bir mayalı kurban ekmeğini bir avuç peyniri []
bir testi şarabı

20 alır ve onları kurban sahibine uzatır,

21 ve (onlar) ellerini koyarlar.

22 bir kurban ekmeğini ve de peyniri parçalar, şarabı da sunar

23 ve şöyle söyler :”sahibim Güneş Tanrısı, işte sana

24 kötü dilleri teslim ettim.

25 işte, onları bu günde Güneş Tanrısı’na

26 [] diller x[]-ecekler”.

27 Yaşlı kadın elbise giydirilmiş

28 ve onları, başları örtülmüş kilden heykelleri ve iki ahşap heykeli

29 iki kurban sahibinin ayaklarının önüne koyar

30 k[i]lde]n yapılmış iki dili ve de eli onların başlarına koyar.

31 onların vücutlarına mavi ve kırmızı yünden ipi

32 dolar, ve onlar (yünler) onlarda kalır

33 kırmızı yünü alır, onu onlardan bıçakla

34 yukardan tamamen keser ve şöyle söyler : “siz, o

35 gün ne ile doyurulduysanız⁵⁵ şimdi

36 işte o günün dillerini tanrı Andaliia

37 bıçak ile kesti” ve onları ocağa fırlatır.

⁵⁵ Otten, MIO I (1953) s.129

Vs. I

38 nu ^{MUNUS}ŠU.GI KU₆-uš da-a-i na-an-kán *A-NA* II *BE-EL* SÍSKUR
 39 [tá]k-ša-an še-er ar-ḥa ṽa-aḥ-nu-zi nu ki-iš-ša-an me-ma-i
 40 ka-a-aš-ṽa KU₆ a-ru-na-aš GU₄.MAḤ-aš nu-ṽa-kán ka-a-aš KU₆
 41 [m]a-a-aḥ-ḥa-an a-ru-na-az tuḥ-ḥu-uš-ša-at ki-nu-na tuḥ^{ub}-ša-an-
 du
 42 [a-p]í-da-aš UD-aš EME^{[U].A} ḥu-u-ur-ta-a-uš nu-kán KU₆-un
 43 [ḥa-aš-]ši-i pí-eš-ši-ja-az-zi

I1A1 I1B1 I2F1

5	5	5	44 nu ^{sig} BABBAR ⁵⁶ ^{sig} GE ₆ da-a-i na-aš-ta ⁵⁷ ap-pu-uz-zi ⁵⁸ an-da ḥu-u-la-li-z[i] ⁵⁹
8	7		45 [n]a-at-za ti-iš-ša-at-ṽa ḥal-za-a-i ⁶⁰ na-at ⁶¹ <i>A-NA</i> II <i>BE-EL</i> ⁶² SÍSKUR ⁶³
			46 [(š e-er)] e-ep-zi nu ki-iš-ša-an me-ma-i KA _x U-it EME-it 47 [(ku-it)] me-mi-iš-ki-it-ten ⁶⁴ ki-nu-na-ṽa ⁶⁵ ka-a-ša ti-iš-ša-at-ṽa 48 [(nu-uš-m)]a-aš-kán ⁶⁶ tuḥ ^{ub} -ša-an ⁶⁷ e-eš-tu tu-ig-ga-aš ⁶⁸ a-pí-da-aš ⁶⁹
		10	49 [(UD.KAM-aš)] EME ^{[U].A} na-at-kán ḥa-aš-ši-i ⁷⁰ pí-eš-ši-ja-az zi ⁷¹

⁵⁶ I 1B1 5 'de ^{sig}BABBAR yok

⁵⁷ I 1B1 5 ve I 1F1 5 : na-at

⁵⁸ I 1B1 5 ve I 1F1 5 : ^{U₂U₁}I.UDU

⁵⁹ I 1B1 5 : ḥu-u-la-li-ja-zi ; I 1A1 5 : ḥu-u-lu-li-ia-zi

⁶⁰ I 1B1 6 : ḥal-zi-iš-ša-an-zi ; I 2F1 6 : ḥal-z[i-iš-ša-an-zi

⁶¹ I 1A1 6 : n)]a-at-kán ; I 1B1 6 : na-at-kán

⁶² I 1A1 6 , I 1B1 6 ve I 2F1 7 : EN

⁶³ I 1B1 6 , I 1A1 6 ve I 2F1 7 : SISKUR

⁶⁴ I 1B1 8 : me-mi-iš-ki-<it>-ten

⁶⁵ I 1B1 9 : ki-nu-na

⁶⁶ I 1B1 9 : nu-ṽa-an-kán

⁶⁷ I 1B1 9 : tuḥ-ša-an ; I 1A1 8 : tu)]ḥ-ša-an

⁶⁸ I 1B1 10 : NÍ.TE-aš

⁶⁹ I 1B1 10 : a-pí-e-da-aš

⁷⁰ I 1B1 10 : G]UNNI-i

⁷¹ I 1B1 10 : pí-eš-ši-ja-z[i]

Vs. I

38 yaşlı kadın bir balığı alır, onu iki kurban sahibinin ikisinin birlikte
39 üzerinde çevirir ve şöyle söyler :
40 “Bu balık denizin boğası(dır), bu balık
41 denizden nasıl ayrıldıysa, şimdi
42 o günün lanetli dilleri (de) (sizden) ayrılınsınlar” ve balığı
43 ocağa fırlatır.

44 (yaşlı kadın) beyaz ve siyah yünü alır, sonra (onları) içyağının
etrafına dolar.
45 ve ona tişşatwa der, onu iki kurban sahibinin
46 üzerine tutar ve şöyle söyler : ”ağız ve dil ile
47 her ne söyledinizse şimdi bak, tişşatwa”
48 vücut(unuz)daki o günün dilleri sizden ayrılmış olsun.
49 ve onu ocağa fırlatır.

I1BI

- 50 [(nu^{MUNUS} Š)]U.GI EGIR-an-da MUN ap-pu-uz-zi-[i^{a72}]
 51 [(DUḪ)].LÀL da-a-i nu DUḪ.LÀL EME^{HI.A} i-ja-z[i]
 52 [(A-N)]A II BE-EL SÍSKUR SAG.DU-ŠU-NU še-er
 a[(r-ha ʁa-aḫ-nu-zi)]
 53 [(MUN-i)]a-aš-ma-aš-kán ap-pu-uz-zi⁷³ UZU[(SA še-er ar-ḫa)]
 54 [ʁa-aḫ-]nu-zi na[m-ma-aš-ma-ša-a]t⁷⁴ pa-ra-[(a e-ep-zi)]
 15. 55 [(na-at GÙB-la-az ki-iš-š)]a-ra-a[(z an-da) ta-ma-aš-(zi)]⁷⁵
-

⁷² I 1BI 11 : UZU[i.UDU

⁷³ I 1BI 13 : ap-pu-uz-z[i-ia

⁷⁴ Tml. I 1AII 11'e göre ; I 1BI 14 : nu-uš-ma-ša-at

⁷⁵ tml. Rost, MIO I (1953), s. 350.

Vs. I

50 Sonra, yaşlı kadın tuzu, içyağını []

51 ve de balmumunu alır, balmumundan diller yapar [ve onları]

52 iki kurban sahibinin başlarının üzerinde çevirir

53 tuzu, içyağını ve de siniri onların üzerinde

54 çevirir, sonra onları, onlara uzatır,

55 ve onlar, ona sol elleriyle baskı yaparlar.

Vs. II

I I AI I I BI

	1 nu ^{MUNUS} ŠU.GI ki-iš-ša-an me-ma-i ku-it-[(<u>ya-za-kán</u>)]
	2 ku-it iš-tar-na <u>hu-u-ur-za-ki-it-te-en</u> ⁷⁶ ki-n[(u-na- <u>ya</u>)]
	3 a-pu-uš ⁷⁷ hu-u-ur-ta-uš ⁷⁸ EME ^{III.A} D ^{UTU} -uš GÙB-I[(a <u>ya-aḥ-nu-ud- du</u>)]
	4 na-at-kán <u>ha-aš-ši-i pí-eš-ši-ja-az-zi</u> ⁷⁹
20	5 nu-kán ⁸⁰ A-NA II BE-EL ⁸¹ SÍSKUR ⁸² ku-it ^{SIG} [(ZA.GÌ)]N ^{SIG} SA ₅ ⁸³ šu-u-il ⁸⁴
20	6 tu-ig-ga-aš ⁸⁵ ki-it-ta iš-na-aš-ša-aš-m[a-aš ⁸⁶ k]u-i-e-eš ⁸⁷ II ALAM
	7 pí-ra-an kat-ta ki-an-ta ⁸⁸ ŠU ^{III.A} iš-na-ša-aš-ma-aš-ša-an ⁸⁹
	8 EME ^{III.A} ⁹⁰ iš-na-aš ⁹¹ ku-e I-NA SAG.DU ^{III.A} -ŠU-NU ⁹² ki-an-da ⁹³
25	9 na-at-ša-ma-aš-kán ^{MUNUS} ŠU.GI ar-ha da-a-i nu-uš-ma-aš-kán
25	10 [š]u-ú-il ar-ḥa tuḥ ^{ub} -ša-ri ⁹⁴ iš-na-ša ⁹⁵ II ŠU ^{III.A} ⁹⁶ [(EME ^{III.A})]
25	11 [(^{MUNUS} Š)]U.GI du- <u>ya-ar-na-i</u> ⁹⁷ nam-ma-aš-ma-ša-at ⁹⁸ še-er [(ar-ḥa <u>ya-aḥ-nu-zi</u>)]
	12 nu ki-iš-ša-an me-ma-i

⁷⁶ I I BI 17 : ḥur-za-ki-it-ten

⁷⁷ I I BI 17 : a-pu-u-uš

⁷⁸ I I BI 17 : ḥur-da-a-uš ; I I AI 18 : ḥur-d)]a-a-uš

⁷⁹ I I AI 19 ve I I BI 18 : pí-eš-še-ja-zi

⁸⁰ I I BI 19 : nu-uš-ša-an

⁸¹ I I BI 19 : EN

⁸² I I BI 19 : SISKUR

⁸³ I I AI 20 : ^{SIG}SA₅ ^{SIG}ZA.GÌN ; I I BI 19 : ^{SIG}SA₅ ^{SIG}ZA.GÌN

⁸⁴ I I AI 20 ve I I BI 19' da yok.

⁸⁵ I I AI 20 ve I I BI 19 : NÍ.TE-aš

⁸⁶ I I BI 20 : iš-ša-na-aš-ma-aš-ma-aš

⁸⁷ I I BI 20 : ku-e

⁸⁸ I I BI 21 : ki-it-ta

⁸⁹ I I AI 22 : iš)]-ša-n[(a-aš-ma-aš-ma-aš QA-DU)] ; I I BI 21 : iš-ša-n)]a-aš-ma-aš-ma-aš QA-DU

⁹⁰ I I AI 22 : E)]ME^{III.A}-ja ; I I BI 21 : EME^{III.A}-ja

⁹¹ I I AI 22 ve I I BI 21' de yok.

⁹² I I AI 22 ve I I BI 21 : SAG.DU-ZU-NU

⁹³ I I AI 23 : [(ki-a)]n-ta ; I I BI 22 : ki-an-ta

⁹⁴ I I AI 24 : tuḥ-š)]a-ri ; I I BI 23 : tuḥ-ša-ri

⁹⁵ I I AI 24 ve I I BI 23 : iš-ša-na-ša

⁹⁶ I I AI 24 ve I I BI 23 : QA-DU

⁹⁷ I I AI 25 : ar-ha du-ya-)]ar-ni-iz-zi ; I I BI 24 : ar-ha du-ya-ar-ni-iz-zi

⁹⁸ I I AI 26 : nam-ma-aš-ma-aš-kán

Vs.II

1 yaşlı kadın şöyle söyler :

2 “aranızda her ne lanetlenmişse şimdi

3 o lanetli dilleri Güneş Tanrısı sol (tarafa) çevirsin”

4 ve onları ocağa fırlatır.

5 iki kurban sahibinin vücutlarında bulunan kırmızı ve mavi yünü,

6 (ayaklarının) önünde bulunan hamurdan iki heykeli

7 başlarının üzerinde bulunan hamurdan elleri

8 ve kilden dilleri

9 yaşlı kadın onların tümünü alır, onlardan

10 ipi kesip ayırır, kilden iki eli ve dilleri

11 yaşlı kadın kırar, sonra onları, onların üzerinde çevirir,

12 ve şöyle söyler :

Vs.II

IIAI IIBI

- 13 [(tuḫ-š)]a-ru a-pí-el UD-aš⁹⁹ EME^{III.A} tuḫ^{ub}-ša-ru-ḡa¹⁰⁰ [(a-pí-el
UD.KAM-aš¹⁰¹)]
- 14 ud-d[(a-a-ar) ḫ]u-u-ur-ta-a-uš¹⁰² na-at-kán ḫa-aš-ši-i pí-eš-[(ši-ja-zi)]
- 28 15 nu¹⁰³ EGIR-a[(n-da-ma^{MUNUS}ŠU.GI) MUN¹⁰⁴-a]n da-a-i nu-uš-ša-an
še-er [(ar-ḫa VII EME^{III.A})]
- 30 16 i-ja-az-zi na-aš-kán kat-ta tar-ma-a-iz-zi [(na-aš-kán)]
- 17 A-NA II BE-EL¹⁰⁵ SÍSKUR¹⁰⁶ še-er ar-ḫa ḡa-aḫ-nu-z[(i nu ki-iš-ša-
an)]
- 18 me-ma-i ḫa-aš-ši-ik-ki-it-te-en ku-e-da-ni [(UD-ti nu-ḡa ka-a-ša)]
- 19 a-pí-el UD-aš¹⁰⁷ EME^{III.A}-eš¹⁰⁸ ki-nu-na-ḡa-ra-aš¹⁰⁹ k[(a-a-ša
ad-da-a-aš)]
- 20 ^DUTU-uš tar-ma-a-it na-aš-kán¹¹⁰ ha-aš-ši-i [(da-a-i)]
-
- 21 nu^{MUNUS}ŠU.GI ḡa-a-tar iš-na-an-na da-a-i na-[(aš-ma-aš-kán¹¹¹
ḡa-a-tar)]
- 35 22 ša-ra-a pa-ap-pár-aš-zi na-aš¹¹² šu-up-pí-ja-aḫ-ḫi
[(nam-ma-aš-ma-aš-kán)]
- 23 iš-na-an¹¹³ še-er ar-ḫa ḡa-aḫ-nu-zi nu ki-iš-ša-an me-ma-i
- 24 pár-ku-ḡa-e-eš-ḡa-aš-ma-aš¹¹⁴ nam-ma e-eš-ten KAxU-it EME-it
- 25 nu-kán iš-na-an¹¹⁵ ḫa-aš-ši-i da-a-i

⁹⁹ I IBI 26 : UD.K)JAM-aš¹⁰⁰ I IAI 27 : tuḫ-)š]a-ru ; I IBI 26 : tuḫ-ša-an-ua¹⁰¹ I IBI 26 : UD-aš¹⁰² I IAI 27' de yok¹⁰³ I IAI 29' da yok¹⁰⁴ Tml. Rost, MIO I (1953), s.352¹⁰⁵ I IAI 30 : EN¹⁰⁶ I IAI 30 : SISKUR¹⁰⁷ I IAI 32 : UD)J.KAM-aš¹⁰⁸ I IAI 32 : EME^{III.A}¹⁰⁹ I IAI 32 : ki-nu-na¹¹⁰ I IAI 33 : na-at-kán¹¹¹ I IAI 34 : nu-uš-ma-aš-kán¹¹² I IAI 35 : nu-u[(š¹¹³ I IAI 35 : iš-ša-na-an-na¹¹⁴ I IAI 36 : pár-ku-e-eš-ḡa-za¹¹⁵ I IAI 37 : iš-ša-na-an

Vs. II

13 “o günün dilleri ayrılısın, o günün
14 lanetli sözleri ayrılısın” ve onları ocağa fırlatır.
15 Sonra yaşlı kadın tuzu alır, onu yedi dilin üzerine
16 eker¹¹⁶, onları yerde (çekiçle) ezer (ufalar) ve onları
17 iki kurban sahibinin üzerinde çevirir ve şöyle
18 söyler: “hangi günde doymuşsanız, bak,
19 o günün dillerini bundan sonra baba
20 Güneş Tanrısı ufaladı (ezdi)” ve onları ocağa koyar.

21 Yaşlı kadın suyu ve kili alır, suyu onların
22 üzerine serper ve onları temizler, sonra
23 hamuru onların üzerinde çevirir ve şöyle söyler:
24 “ böylece ağızınızla (ve) dilinizle (tekrar) temizlenmiş olunuz”
25 ve hamuru ocağa koyar.

¹¹⁶ kelime kelime : yapar

IIAI

- 26 nu UDU u-un-na-an-zi¹¹⁷ na-an-kán^{MUNUS}ŠU.GI A-NA II BE-EL¹¹⁸
SÍSKUR¹¹⁹
- 27 še-er e-ep-zi nu ki-iš-ša-an te-ez-zi¹²⁰ ka-a-ša-ya-aš-ma-aš
- 40 28 tar-pa-al-li-iš nu-ya-aš-ma-aš tu-ig-ga-aš¹²¹ tar-pa-al-li-iš
- 29 e-eš-tu¹²² KAXU-i EME-i hu-u-ur-ta-a-uš¹²³ nu-uš-ši-kán iš-ši-i¹²⁴
- 30 an-da al-la-pa-[(ah)]-ja-an-zi nu ki-iš-ša-an me-ma-i
-
- 31 i-da-a-la-u-e-eš-ya-kán¹²⁵ hu-u-ur-ta-a-uš¹²⁶ pa-ra-a al-la-pa-ah-te-en¹²⁷
- 32 nu te-e-kán¹²⁸ píd-da-an-zi nu-kán UDU kat-ta-an-da¹²⁹ ha-at-ta-an-zi¹³⁰
- 33 nam-ma-an-kán kat-ta-an-da ti-an-zi nu-uš-ši NINDA.GUR₄.RA KU₇
- 45 34 a-ya-an kat-ta ti-an-zi GEŠTIN-ja ši-pa-an-ti nu še-er an-da ap-pa-an-zi
-
- 35 nu UDU GE₆ u-un-na-an-zi¹³¹ na-an-ša-ma-aš-kán¹³² MUNUSŠU.GI
še-er e-ep-zi
- 36 nu ki-iš-ša-an me-ma-i SAG.<DU>^{III.A}-aš-ma-aš¹³³ tu-ig-ga-aš¹³⁴
hu-u-ma-an-da-aš
- 37 tar-pa-al-li-iš UDU GE₆ KAXU-i EME-an¹³⁵ hu-u-ur-ta-uš-ša¹³⁶
EGIR-an¹³⁷

¹¹⁷ I IAI 38 : u-u[n]-ni-ia-an-zi¹¹⁸ I IAI 38 : EN¹¹⁹ I IAI 38 : SISKUR¹²⁰ I IAI 39 : me-ma-i¹²¹ I IAI 40 : NÍ.TE-aš¹²² I IAI 40 : e-eš-du¹²³ I IAI 40 : hu-ur-da-a-uš¹²⁴ I IAI 41 : KA x U-i¹²⁵ I IAI 42 : i-da-la-u-e-eš-ya-kán¹²⁶ I IAI 42 : hu-ur-da-a-uš¹²⁷ I IAI 42 : al-la-pa-ah-ten¹²⁸ I IAI 43 : te-kán¹²⁹ I IAI 43 : kat-ta-an-ta¹³⁰ I IAI 43 : ha-ad-da-an-zi¹³¹ I IAI 47 : [(u-u)]n-ni-ja-an-zi¹³² I IAI 47 : na-an-ša-ma-[(aš-ša)]-an¹³³ I IAI 48 : SAG.D[(U^{III.A}-)]aš-ma-aš¹³⁴ I IAI 48 : NÍ.TE-aš¹³⁵ I IAI 49 : EME-i (anlam bakımından EGIR-an uygun düşmemektedir)¹³⁶ I IAI 50 : hu-ti-ja-aš-ša¹³⁷ I IAI 50 : EME-an

Vs. II

26 bir koyunu sevkederler ve onu yaşlı kadın iki kurban sahibinin
27 üzerine tutar ve şöyle söyler : “ işte sizin için bir
28 vekil, vücutlarınız için bir vekil
29 olsun: kötü dil, kötü ağız” onlar, onun ağızına (koyunun)
30 tükürürler, ve şöyle söyler :

31 “kötü lanetleri tükürdünüz”.
32 Yeri kazarlar, koyunu aşağıda keserler,
33 sonra onu aşağıya koyarlar, onun yanına tatlı kurban ekmeğini
34 koyarlar, şarap sunar ve üzerini kapatırlar

35 siyah koyunu sevkederler, yaşlı kadın onu, onlara sunar
36 ve şöyle söyler : “sizin başlarınız ve vücutlarınızın tümü için
37 siyah koyun bir vekildir. (onun) ağızındaki dil lanetlerin dilidir¹³⁸.”

¹³⁸ Tercüme I |AI 49-50'ye göre

11AI

50

38 na-an-ša-an-ma-aš-kán¹³⁹ še-er ar-ḥa ṽa-aḥ-nu-zi
nu-uš-ši-kán

39 II *BE-EL*¹⁴⁰ SÍSKUR¹⁴¹ iš-ši-i¹⁴² an-da al-la-pa-aḥ-ḥa-an-zi
nu UDU ḥa-at-ta-an-zi¹⁴³

40 nam-ma-an ar-ha ha-ap-pí-eš-na-a-an-zi¹⁴⁴ nu GUNNI

I2EII i-ja-an-zi

41 na-an ar-ḥa ṽa-ar-nu-ṽa-an-zi LĀL-ja-aš-ši-kán

42 Ì *SE₂₀-ER-DUM*¹⁴⁵ pít-tal-ṽa-an¹⁴⁶ še-er la-a-ḥu-ṽa-an-zi

NINDA.GUR₄.RA KU₇ pár-ši-ja

43 na-an-kán ḥa-aš-ši-i¹⁴⁷ pí-eš-ši-ja-az-zi¹⁴⁸ GEŠTIN-ja
ši-pa-an-ti

44 nu ^{MUNUS}ŠU.GI ŠAḤ.TUR [(da)]-a-i na-an-ša-ma-aš-kán
še-er e-ep-zi

45 nu ki-iš-ša-an me-ma-[(i ka-a-ša-ṽ)]a-ra-aš Ú-it ḥal-ki-it

46 ṽa-ar-kán-za nu-ṽa-az¹⁴⁹ [(ka-a-aš GIM-an)] ne-pí-iš
Ú-UL¹⁵⁰ a-uš-zi

47 a-ap-pa-ma-ṽa-az-kán¹⁵¹ [(ŠAḤ.TUR^{III.Λ})] Ú-UL a-uš-zi nu
ku-u-uš

48 <II> *BE-EL*¹⁵² SÍSKUR¹⁵³ i-da-a-[(la-u-e-eš)]
ḥu-ur-ta-uš¹⁵⁴ *QA-TAM-MA*

49 li-e ú-ṽ[(a-an)]-zi

¹³⁹ I 1AI 50 : na-an-ša-ma-aš-ša-an

¹⁴⁰ I 1AI 51 : [(EN)]

¹⁴¹ I 1AI 51 : SISKUR

¹⁴² I 1AI 51 : KA x U-i

¹⁴³ I 1AI 52 : ḥa-ad-d[(a-a)]n-zi

¹⁴⁴ I 1AI 52 : [(ḥa-ap-)]pí-eš-ša

¹⁴⁵ I 1AI 54 : Ì [(^{GIS}SE₂₀)]ER-DUM

¹⁴⁶ I 1AI 54 ve I 2EII 1'de pít-tal-ṽa-an yok

¹⁴⁷ I 2EII 2 : GUNNI-i

¹⁴⁸ I 1AI 55 : an-da pí-eš-ši-ja-zi ; I 2EII 2 : pí-eš-ši-ja-zi

¹⁴⁹ I 1AI 58 : nu-ṽa

¹⁵⁰ I 1AI 58 : Ú-UL ne-pí-iš

¹⁵¹ I 1AI 59 : EGIR-pa-ma-ṽa-za-kán ; I 2CII 4 : EG)]IR-pa-ma-ṽa-az-kán

¹⁵² I 1AII 1 : EN^{MES}

¹⁵³ I 1AII 1 : SISKUR

¹⁵⁴ I 1AII 1 : ḥur-da-a-eš ; I 2EII 7 : ḥur-d)]a-a-eš

Vs. II

38 ve onu onların üzerinde çevirir.

39 İki kurban sahibi onun ağzına tükürürler ve koyunu keserler,

40 sonra onu tamamiyle parçalarlar, ocak yaparlar

41 ve yakarlar, bal ve de

42 saf zeytinyağını üzerine dökerler, tatlı kurban ekmeğini
parçalar,

43 onu ocağa fırlatır ve şarap sunar.

44 Yaşlı kadın domuz yavrusunu alır, onu onların üzerinde tutar,

45 ve şöyle söyler : “ bak, bu ot (ve) tahıl ile

46 beslenmiş (domuz) nasıl gökyüzünü artık göremeyecekse ve

47 sonra domuz yavrularını artık göremeyecekse,

48 iki kurban sahibi de kötü lanetleri aynı şekilde

49 görmesinler”.

Vs. II

IIAII IIBII I2CII

5	5	50 nu-uš-ma-aš-kán ŠAH _U [(TUR še-er a)]r-ḫa ḫa-<ah>-nu-ḫa-an-zi ¹⁵⁵
		51 nam-ma-an-kán ku-[(na-an-zi n)]u te-e-kán ¹⁵⁶ píd-da-an-zi ¹⁵⁷
5		52 na-aš-ta ¹⁵⁸ ŠAH _U .TUR ¹⁵⁹ [(kat-ta-an-t)]a ¹⁶⁰ ti-an-zi nu-uš-ši ¹⁶¹
		53 NINDA.GUR ₄ .RA KU ₇ ¹⁶² a-ḫ[(a-a)]n ka[(t-ta ti)]-an-zi GEŠTIN-ja
	8	54 ši-pa-an-ti nu te-e-kán ¹⁶³ še-er ¹⁶⁴ an-da ap-pa-an-zi
	I2BII	
	10	55 nu ^{MUNUS} ŠU.GI IM[(aš ^{DUG})]ḫu-pu-ḫa-a-i ¹⁶⁵ i-ja-az-zi ¹⁶⁶ nu-kán
	11	56 iš-na-an ¹⁶⁷ te-[(pu)] an-da da-a-i kap-pa-ni-ja-k[(án GE ₆)]
9	12	57 an-da [(šu-uh)]-ḫa-a-i ¹⁶⁸

¹⁵⁵ I IAI 3 ve I IBI 5 : ḫa-ah-nu-zi.

¹⁵⁶ I IAI 4 ve I IBI 6 : te-kán

¹⁵⁷ I IAI 4 : píd-da-a-an-zi

¹⁵⁸ I IAI 5 : na-an-kán

¹⁵⁹ I IAI 5 ve I IBI 7' de yok

¹⁶⁰ I IBI 7 : kat-t)]a-an-da

¹⁶¹ I IAI 5 ve I IBI 7' de yok

¹⁶² I IAI 5 ve I IBI 7 : NINDA.GUR₄.RA-ja

¹⁶³ I IAI 6 ve I IBI 9 : te-kán

¹⁶⁴ I IAI 6 ve I IBI 9' da yok

¹⁶⁵ I IAI 7 ve I IBI 10 : ^{DUG}iš-nu-u-ra-an

¹⁶⁶ I IAI 7 : i-ia-iz-zi ; I IBI 10 : i-e-iz-zi

¹⁶⁷ I IAI 8 ve I IBI 11 : iš-ša-na-an

¹⁶⁸ I IBI 12 : pí-eš-ši-ja-zi

Vs. II

50 domuz yavrusunu onların üzerinde çevirir

51 sonra onu öldürürler, yeri kazarlar

52 ve domuz yavrusunu (kazdıkları çukurun) dibine koyarlar, onun

53 yanına, aşağıya tatlı kurban ekmeğini koyarlar, şarap

54 sunarlar, (onları) toprağın içinde tutarlar.

55 Yaşlı kadın kilden bir hupuwai kabı yapar,

56 küçük bir hamuru onun içine koyar, siyah kappani'yi de

57 içine döker.

Rs. III

I1AII I1BII I2BII

10	15	15	1 [(na-at-kán ¹⁶⁹ MUNUSŠU.GI ¹⁶⁹ A-NA II EN ¹⁷⁰ SISKUR ¹⁷¹ še-er ar-ḥa)]
10	15	15	2 ʁa-aḥ-nu-zi nu ki-iš-ša-an me-ma-i ka-a-aš-ʁa [(IM- aš)]
15	20	20	3 ma-a-aḥ-ḥa-an ¹⁷² ma-a-aḥ-ḥa-an ʁa-ap-pu-[(i)] ¹⁷³ EGIR-pa Ú-UL [(pa-iz- zi)]
15	20	20	4 kap-pa-ni-ja-ʁa ¹⁷⁴ ḥar-ki-i-e-eš-zi ¹⁷⁵ Ú-UL nu-ʁa-ra-at-z[(a)]
15	20	20	5 da-ma-i ¹⁷⁶ NUMUN-an Ú-UL ki-ša-ri
15	20	20	I2GII iš-na-aš-ma-ʁa-kán ¹⁷⁷
15	20	20	2 6 ka-a-aš DINGIR ^{MEŠ} -aš NINDA ḥar-ši Ú-UL pa-iz-zi ki-e-da-ša-ʁa-aš-ša-an ¹⁷⁸
15	20	20	7 i-da-a-lu-uš la-a-la-aš ¹⁷⁹ QA-TAM-MA tu-e-ik-ki ¹⁸⁰ li-e pa-iz-zi
15	20	20	8 nu ^{MUNUSŠU.GI} ḥa-ar-zi-ja-al-la-an ¹⁸¹ da-a-i nu-uš-ši-kán
15	20	20	9 ^{SIGZA.GI} ^{SIGSA₅} ^{SIGZA.GI} an-da ḥu-u-la-a-li-ja-az-zi ¹⁸³ na-an-kán
15	20	20	5 10 A-NA II BE-EL ¹⁸⁴ SISKUR še-er ar-ḥa ʁa-aḥ-nu-zi ¹⁸⁵ nu ki-iš-ša-an me-ma-i

¹⁶⁹ I 1BII 13 ve I 1AII 9'da yok.

¹⁷⁰ I 2BII 13: EN

¹⁷¹ I 1AII 9 ve I 2BII 13 : SISKUR

¹⁷² I 2BII 15 : ma-aḥ-ḥa-an I defa ; I 1BII 15 : ma-aḥ-ḥa-an I defa

¹⁷³ I 1AII 11 : ʁa-a)]p-pu-u-i ; I 2BII 15 : ʁa-ap-pu-ʁa-i

¹⁷⁴ I 1BII 16 : kap-pa-ni-ma-ʁa

¹⁷⁵ I 2BII 16 : ḥar-ki-e-eš-zi

¹⁷⁶ I 1BII 17 : ta-ma-i

¹⁷⁷ I 1BII 18 : iš-ša-na-aš-ma-ʁa-kán

¹⁷⁸ I 1BII 19 : ki-e-da-ša-ʁa-kán A-NA IIENSISKUR;I2BII19:ki-e-da-ša-ʁa-kán A-NA IIE)]NSISKUR

¹⁷⁹ I 1BII 20 : EME-aš

¹⁸⁰ I 1BII 20 : NÍ.TE-ši QA-TAM-MA

¹⁸¹ I 1BII 21 : ḥar-zi-ja-al-la-an

¹⁸² I 1BII 22 : ^{SIGSA₅} ^{SIGZA.GI}

¹⁸³ I 2BII 22 : ḥu-u-la-li-iz-zi

¹⁸⁴ I 1BII 23 : EN

¹⁸⁵ I 2BII 23 : ʁa-aḥ-nu-uz-zi

Rs.III

1 onu iki kurban sahibinin üzerinde
2 çevirir ve şöyle söyler : “bak, kilin
3 kil yatağına dönmediği gibi,
4 (siyah) kappani'nin beyazlaşmadığı gibi,
5 ve başka birşeyin tohumu olmadığı gibi,
6 bu tanrıların ekmeğinin hamura dönüşmediği¹⁸⁶ gibi, bu
7 kötü diller de aynı şekilde (iki kurban sahibinin) vücuduna
gitmesin”.

8 Yaşlı kadın bir kertenkeleyi alır, onu
9 mavi ve kırmızı yün ile bağlar¹⁸⁷ ve onu
10 iki kurban sahibinin üzerinde çevirir ve şöyle söyler :

¹⁸⁶ kelime kelime: gitmediği gibi

¹⁸⁷ kelime kelime: etrafını çevirir

Rs. III

11BII	12BII	12GII
25	25	11 [(kar-ap-du- <u>ya</u> pít-ti- <u>ja</u>)]-al-li-iš ¹⁸⁸ GİR-aš i-da-a-lu-un EME-an
		12 [(nu- <u>ya</u> -ra-an iš-ki-ša-a)]z kar-ap-du EME- <u>ja</u> - <u>ya</u> -ra- at ¹⁸⁹
		13 [(kar-ap-du i-da-a-lu)] KA <u>x</u> U-it ¹⁹⁰ i-da-a-lu ¹⁹¹ EME- an
		10 14 [(EGIR-an-da-ma-za UR.TUR da-a)]-i na-an-kán A-NA II BE-EL ¹⁹² SÍSKUR ¹⁹³
	11DII x+1	12DIII 2
		15 [(še-er ar- <u>ha</u> <u>ya</u> -a <u>h</u> -nu-zi nu)] ki-iš-ša-an me-ma-i tar-pa-al-li-iš- <u>ya</u>
31	30	16 [(NÍ.TE-aš ¹⁹⁴ <u>hu</u> -u-ma-a)]n-da-a-aš ¹⁹⁵ nu-uš-ši-kán i[(š-ši)]-i ¹⁹⁶ an-da
11AII		5
		15 17 [(al-la-pa-a <u>h</u> - <u>ha</u>)-an-z]i nu ki-iš-ša-an te-ez-zi ¹⁹⁷ [(pa-r)]a-a- <u>ya</u> -ra-an-kán ¹⁹⁸
		18 [(al-la-pa)-a <u>h</u> - <u>ha</u> -an-z]i ¹⁹⁹ a-pí-el ²⁰⁰ UD-aš ²⁰¹ <u>hu</u> -ur-ti- <u>ja</u> -aš ²⁰² nu-kán
		19 [(UR.TUR ku-na-an-z)]i nam-ma-an ²⁰³ <u>ha</u> -ri- <u>ja</u> - an-zi ²⁰⁴

¹⁸⁸ I 2BII 24 : píd-da-al-li-iš ; I 1BII 25 : pít-ti-ja-li-iš

¹⁸⁹ I 1BII 27 : EME^{II.A}-šU-ja-ya-ra-an ; I 2GII 9 : ZU₉-az-zi-ja-ya

¹⁹⁰ I 1BII 28 : KAxU-iš ; I 2BII 27 : [(KAxU)]-iš

¹⁹¹ I 1BII 28 : i-da-a-lu-un

¹⁹² I 1BII 29 : EN ; I 2GII 11 : EN^{MEŠ}

¹⁹³ I 1BII 29 : SISKUR

¹⁹⁴ I 2DI 3 : t)]u-e-ig-ga[(-aš

¹⁹⁵ I 1BII 31 : hu-u-ma-an-d)]a-aš

¹⁹⁶ I 2BII 31 : a-i-iš-ši

¹⁹⁷ I 1DII 3' : me-ma-a-i ; I 2DIII 5' : me-))ma-i

¹⁹⁸ I 2BII 32 : pa-ra-a-ya-ra-kán ; I 2GII 15 : pa-ra-a-ya-kán

¹⁹⁹ I 2GII 16' : al-la pa-ah-hi

²⁰⁰ I 1AII 26 : a-pí-e-el

²⁰¹ I 1DII 4 ve I 2GII 16 : U]D.KAM-aš

²⁰² I 2BII 32-33 : hu-ur-ti-ja-aš EME-an ; I 1DII 4 : hu-ur-ti-ja-aš ; I 2DIII 6' : hu-u-u[(r-ti-ja-aš ; I 2GII 16' : hu-ur-ta-uš

²⁰³ I 1DII 5 : nam-ma

Rs. III

11 “ hızlı ayak²⁰⁵ kötü dili yukarı kaldırsın,
12 onu sırtından kaldırsın, dilleriyle onu
13 kaldırsın: kötü ağzı, kötü dili”

14 Sonra (yaşlı kadın) bir köpek yavrusu²⁰⁶ alır, onu iki kurban
sahibinin
15 üzerinde çevirir ve şöyle söyler : “(o),
16 tüm vücutlarınızın tasviri(dir)”. Onlar, onun ağzına
17 tükürürler ve şöyle söyler : onlar,
18 “o günün lanetlerini tükürdüler”
19 köpeği öldürürler, sonra onu gömerler.

²⁰⁴ I 2GII 18' : ḥa-a-ri-ja-an-zi

²⁰⁵ Friedrich, ArOr XVII (1949) s.247 “flinker Fuß”.

²⁰⁶ Collins, JCS 42/2 (1990) s.281.

Rs. III

I1AII I1DII I2BII I2DIII I2GII

<div style="display: flex; justify-content: space-between;"> <div style="width: 15%; border-left: 1px solid black; border-right: 1px solid black; padding: 0 5px;">6</div> <div style="width: 15%; border-left: 1px solid black; border-right: 1px solid black; padding: 0 5px;">35</div> <div style="width: 15%; border-left: 1px solid black; border-right: 1px solid black; padding: 0 5px;">10</div> <div style="width: 15%; border-left: 1px solid black; border-right: 1px solid black; padding: 0 5px;">20</div> </div> <div style="margin-top: 100px; display: flex; justify-content: space-between;"> <div style="width: 15%; border-left: 1px solid black; border-right: 1px solid black; padding: 0 5px;">30</div> <div style="width: 15%; border-left: 1px solid black; border-right: 1px solid black; padding: 0 5px;">15</div> </div> <div style="margin-top: 100px; display: flex; justify-content: space-between;"> <div style="width: 15%; border-left: 1px solid black; border-right: 1px solid black; padding: 0 5px;">40</div> </div>	<p>20 nu-kán^{MUNUS}ŠU.GI A-NA II BE-EL²⁰⁷ SÍSKUR²⁰⁸ ũa-a-tar ša-ra-a²⁰⁹ pa-ap-pa-ar-aš- zi²¹⁰</p> <p>21 na-aš²¹¹ pár-ku-nu-zi²¹² iš-na-na-aš-ma-aš- kán²¹³ še-er ar-ĥa ũa-aĥ-nu-zi²¹⁴</p> <hr/> <p>22 EGIR-an-da-ma²¹⁵ IM-aš iš-nu-u-ri-in²¹⁶ i-ĥa- az-zi²¹⁷ na-aš-ta Ĩ-an</p> <p>23 an-da la-a-ĥu-i²¹⁸ SÍGSA₅-ia-kán²¹⁹ an-da²²⁰ pí-eš-ši-ĥa-az-zi²²¹</p> <p>24 KAR-aš-kán²²² an-da šu-uĥ-ĥa-a-i²²³ na-at MUNUSŠU.GI A-NA II BE-EL²²⁴ SÍSKUR²²⁵</p> <p>25 TÚG²²⁶ še-ik-nu-ũa-aš²²⁶ kat-ta-an e-ep-zi nu ki-iš- ša-an me-ma-i</p> <hr/> <p>26 ka-a-ša-ũa ŠA [(^DIŠTA)]R iš-nu-u-ri-iš²²⁷ nu-ũa-aš-ma-aš²²⁸ a-aš-šu-i</p>
---	---

²⁰⁷ I 1AII 28 ve I 1DII 6: EN; I 2GII 19': EN^{MES}

²⁰⁸ I 1AII 28 ve I 2GII 19: SISKUR

²⁰⁹ I 1AII 28: še-er

²¹⁰ I 2 GII 20: pa-ap-pár-aš-zi

²¹¹ I 2BII 35: na-an; I 2DIII 10': [(nu-u)]š; I 1AII 29: na-a)]š

²¹² I 2GII 20': pár-ku-nu-uz-zi

²¹³ I 1AII 29: iš-ša-na-an-na-aš-ma-aš-kán; I 2GII 21: iš-na-an-na-aš-ma-aš-kán

²¹⁴ I 2 GII 21: ũa-aĥ-nu-uz-zi

²¹⁵ I 2BII 36: EGIR-an-da-ma-za; I 1AII 30: EGIR-an-da

²¹⁶ I 1AII 30: ^{DUG}iš-nu-ra-an; I 2DII 12': iš-nu-u-ra-an

²¹⁷ I 2DIII 12': i-e-iz-zi

²¹⁸ I 1AII 31: la-a-ĥu-ũa-i

²¹⁹ I 1AII 31 ve I 2DIII 13': SÍGZA.GĪ[(N-ĥ)]a-kán

²²⁰ I 1AII 32'de yok.

²²¹ I 1AII 32: pí-eš-ši-ĥa-az-zi

²²² I 1AII 32: KAR-ša-an-na-kán

²²³ I 1AII 32: iš-ĥu-i

²²⁴ I 1AII 33: EN

²²⁵ I 1AII 33: SISKUR

²²⁶ I 1AII 33: ^{TÚG}še-ik-nu-uš

²²⁷ I 1AII 35: ^{DUG}iš-nu-ra-aš; I 2BII 41: ^{DUG}iš-nu-u-ra-aš

²²⁸ I 2BII 41: nu-ũa-at-t[a

Rs. III

20 Yaşlı kadın iki kurban sahibinin üzerine su serper

21 ve onlar temizlenir, hamuru da onların üzerinde sallar.

22 Sonra kilden bir işnuri kabı yapar ve yağı

23 onun içine döker, kırmızı yünü içine fırlatır,

24 kar-as'ı içine doldurur ve yaşlı kadın onu iki kurban sahibinin

25 elbisesinin altına tutar (saklar) ve şöyle söyler :

26 “Bak bu *IŠTAR*'ın işnuri kabı(dır), o sizi iyi

Rs. III

I1AII I2BII

35	27	TI-an-ni pa-ra-a t[(ar-n)]a-an ḥar-du i-da-a-la-u-i-ma- ṽa-aš-ma-aš-kán ²²⁹
	28	ud-da-ni-i ²³⁰ QA-TAM-MA mu-un-na-a-id-du
	I2GIII	
	x+1	29 EGIR-an-da-ma ²³¹ VII DUG _h hu-pu-ṽa-i da-a-i na-at-kán GEŠTIN-it
	45	30 Ì ^{SE₂₀-ER-DUM} ²³² pít-tal-ṽa-ni-it ²³³ LÀL ²³⁴ šu-un-na-i ²³⁵ GIŠ ^{PÈŠ} GIŠ ^{GEŠTIN} ḤÁD.DU.A
	40	5 31 UZU ^{SA} MUN ap-pu-uz-zi ²³⁶ an-da da-a-i nu-kán ²³⁷ MUNUS ^{ŠU} .GI
	40	5 32 DUG _h hu-pu-ṽa-ja ²³⁸ ḥa-aš-ši-i an-da la-ḥu-uš-ki-iz-zi DUG _h hu-pu-ṽa-ja-ma ²³⁹
	40	33 tu-ṽa-ar-ni-iš-ki-iz-zi ²⁴⁰
	50	34 nu ki-iš-ša-an me-mi-iš-ki-iz-zi tu-ṽa-ar-na-at-ta-ru-ṽa-ra-at ²⁴¹ 35 DUG _h hu-pu-ṽa-ja ²⁴² KAxU-it EME-it nu ma-a-aḥ-ḥa-an ²⁴³ DUG _h hu-pu-ṽa-ja ²⁴⁴
	45	10 36 tu-ṽa-ar-ni-iš-ki-iz-zi ²⁴⁵ I [?] NINDA.KU ₇ -ja ²⁴⁶ pár-ši-ja-an-na-i 37 na-aš-kán ²⁴⁷ ḥa-aš-ši-i an-[da ²⁴⁸ p]í-eš-ši-iš-ki-iz-zi

²²⁹ I 1AII 36 : i-da-a-la-u-e-[(i-ma-ṽa-aš-ma-aš-kan)]

²³⁰ I 1AII 36 : ud-da-a-ni

²³¹ I 2BII 44 : EGIR-an-da-ma-za

²³² I 1AII 38 : Ì^{GIŠ}SE₂₀-ER-[(DUM

²³³ I 2BII 45 : pít-tal-ṽa-an

²³⁴ I 1AII 38 : LÀ)]L-it

²³⁵ I 2BII 45-46 : šu-un-na-i)] nam-ma-kán ; I 1AII 38 : šu-[(un-na-i)] IN-B/^{U¹.A}-[ja-aš]-ša-an

²³⁶ I 2BII 46 ve I 1AII 39 : UZUⁱ.UDU

²³⁷ I 2BII 47 : nu-ká)]n

²³⁸ I 1AII 40 : DUG_h)]u-pu-ṽa-i ; I 2BII 47 : DUG_hhu-pu-ṽa-a-ja

²³⁹ I 1AII 41 : DUG_h)]hu-u-pu-ṽa-ia-ma ; I 2BII 48 : DUG_hhu-pu-u-ṽa-a-ja ; I 2GIII 6 :]ḥu-u-pu-ṽa-ja

²⁴⁰ I 1AII 41 ve I 2BII 48 : du-ṽa-ar-ni-iš-ki-iz-zi ; I 2GIII 6 : du[-ṽa-ar-ni-iš-ki-iz-zi

²⁴¹ I 1AII 42 : du-ṽa-ar-na-at-ṽa-ra-at ; I 2BII 49 : tu-ṽa-a]r-ni-it-ta-ru-ṽa-ra-at ; I 2GIII 7' : du-ṽa-ar-

na-an-]

²⁴² I 2BII 49 : ḥu-pu-u-ṽa-ja

²⁴³ I 2BII 50 : ma-aḥ-ḥa-an

²⁴⁴ I 1AII 44 : DUG_h)]u-pu-ṽa-i ; I 2BII 48 : DUG_hhu-pu-u-ṽa-a-ja

²⁴⁵ I 1AII 44 : du-ṽa-ar-ni-iš-zi ; I 2GIII 9 : du-ṽa-ar-ni-eš-ki-[iz-zi]

²⁴⁶ I 2BII 51 : VI NINDA.SIG^{MES}-ja

²⁴⁷ I 1AII 45 : na-at-kán

Rs. III

27 iyi bir yaşama serbest bıraksın, ama size (söylenen) kötü
28 sözleri de aynı şekilde gizlesin”.

29 Arkasından yedi hupuwai kabını alır, onları şarap ile
30 sade zeytinyağı ile, bal ile doldurur, (ayrıca) inciri, kuru üzümü,
31 siniri, tuzu (ve) içyağını (da) ekler²⁴⁹
32 hupuuai kabını ocağa döker, hupuwai kabını ise
33 kırar.

34 ve şöyle söyler: “hupuuai kabı
35 ağız ve dil ile birlikte kırılın” hupuwai kabını
36 kırdığı zaman bir tatlı kurban ekmeğini de parçalar,
37 ve onları (ekmek parçalarını) ocağa fırlatır.

²⁴⁸ I 2GIII 11’de yok

²⁴⁹ kelime kelime: içine koyar

Rs. III

I1AII I2BII I2GIII

50	55	15	38 nu UDU u-un-na-an-zi ²⁵⁰ [(na-an-za-an ²⁵¹ n)]a-ak-ku-uš-ši-in hal-zi-iš-ša-i
			39 nu-za ^{MUNUS} ŠU.GI NINDA.GUR ₄ .R[A KU ₇ I ^{DU}] ^G KU-U<UB> ²⁵² GEŠTIN-ja ²⁵³ da-a-i
			40 nu UDU ^D UTU-i ħi-ik-zi ²⁵⁴ [(nu ^{MUNU})] ^S ŠU.GI ki-iš-ša-[(an me-ma-i)]
			41 ^D UTU-i ka-a-ša-ya-[(aš-)]ma-aš ²⁵⁵ na-ak-ku-uš-ši-iš [(KA x U-it ²⁵⁶ KA x U-it-ta ²⁵⁷)]
			42 nu-kán UDU ši-pa-an-ti NINDA.GUR ₄ .RA-ja [(pár-ši-ja-zi ²⁵⁸ GEŠTIN-ja ši-pa-an-ti ²⁵⁹)]
			43 UDU-ma-kán Ú-UL [k]u-na-an-zi ²⁶⁰ na-an-za-an ²⁶¹ ^{MUNUS} ŠU.G[(I-pát da-a-i)]
			44 nu-za ²⁶² ^{MUNUS} Š[(U.GI VII ^{GIŠ} B)]ANŠUR ²⁶³ da-a-i NINDA.GUR ₄ .RA[(KU ₇ tar-na-aš-ša)]
			45 I GA.KIN.AG [(I ^{DUG} KU-KU-<UB> GEŠTI)]N ²⁶⁴ da-a-i nu NINDA.GUR ₄ .RA [(GA.KIN.AG-ja)]
55	63		46 ^D UTU-i pár-ši-ja [(GEŠTIN-ja)] ši-pa-an-ti nam-ma [(^{MUNUS} ŠU.GI) (ZABAR)]

²⁵⁰ I 2GIII 12: u-un-ni-ja-a[n-zi ; I 2BII 53 : u-u)]n-<na>-an-zi

²⁵¹ I 1AII 47 : na-an-za

²⁵² I 1AII 48 ve I 2BII 54 : ^{DUG}KU-KU-UB

²⁵³ I 1AII 48 : GEŠTIN

²⁵⁴ I 2BII 55 : ħi-in-kat-zi

²⁵⁵ I 2BII 56 : ka-a-ša-ya-at-ta

²⁵⁶ I 1AII 50 : KA x U-i

²⁵⁷ I 2BII 57 : EME-it

²⁵⁸ I 1AII 51 : pár-ši-ja

²⁵⁹ I 2BII 58'de GEŠTIN-ja ši-pa-an-ti yok

²⁶⁰ I 1AII 52 : Ú-UL nam-ma ku-na-an-zi

²⁶¹ I 1AII 53 : na-an-za

²⁶² I 1AII 54 : nu

²⁶³ I 1AII 54 : VII [(^{GIŠ}BANŠUR)]^{BI, A} ; I 2BII 60 : EGIR-an-da VII GAG^{BI, A} ZABAR

²⁶⁴ I 2BII 61 : GEŠTIN-ja

Rs. III

38 Bir koyunu sevkederler ona "vekil (= nakkušši)" denir.

39 Yaşlı kadın, tatlı kurban ekmeğini ve 1 şarap testisini alır

40 koyunu güneş tanrısına sunar ve yaşlı kadın şöyle söyler:

41 "Ey güneş tanrısı, onlara (onların yerine) ağız ve dil için bir
bir vekildir,

42 sonra bir koyun sunar, kurban ekmeğini parçalar, şarap sunar,

43 koyunu ise öldürmezler, onu yaşlı kadın alır.

44 (bunun üzerine) yaşlı kadın yedi masayı alır, tatlı kurban
ekmeğini

45 1 peyniri, 1 şarap testisini alır, ekmeği ve de peyniri

46 güneş tanrısına parçalar, şarap sunar, ayrıca yaşlı kadın,
bronz (kazmayı)

Rs. III

I1AIII	I2BIII	
		47 [(da-a)]-i nu te-kán ²⁶⁵ [píd-da-a]n-zi ²⁶⁶ nu ki-iš- ša-[(an me-ma-i)]
		48 [m]a-a-an-ṽa-ra-at ²⁶⁷ e-eš-tu ²⁶⁸ [(KAxU)]-it ²⁶⁹ EME-aš ²⁷⁰ ^D [(UTU-i).....(-ta-an)]
		<hr/>
		49 [EGI]R-an-da-ma ^{MUNUS} ŠU.GI NINDA.GUR ₄ .[(RA KU ₇ tar-na-aš G)]A.KIN.AG ²⁷¹ GA[(L GIR ₄ GEŠTIN-ja)]
5	5	50 [n]u A-NA II BE-EL ²⁷² SÍSKUR ²⁷³ pa-ra-a [(e-e)]p-zi n[(u-uš-ša- an)]
	5	51 [QJA-TAM ti-an-zi ²⁷⁴ nu ^{MUNUS} ŠU.GI NINDA.G[(UR ₄ . RA GA.KIN.AG-ja ²⁷⁵)]
		52 ^D UTU-i pár-ši-ja GEŠTIN-ja ši-pa-an-ti nu ki-iš-ša-an
	6	53 te-iz-zi šar-la-a-an-za-ua ^D UTU-uš ²⁷⁶ KAxU ²⁷⁷ EME-i EGIR-ŠU ²⁷⁸
		<hr/>

²⁶⁵ I 2BIII 1 : da-ga-an-zi-pa-an

²⁶⁶ Tml. I 2AII 32'ye göre.

²⁶⁷ I 2BIII 3 : ma-a-an-ṽa-r)]a-aš

²⁶⁸ I 2BII 3 : e-eš-du

²⁶⁹ I 1AIII 3 : KAxU-aš ; I 2BIII 3 : iš-ši-it

²⁷⁰ I 2BIII 3 : EME-it

²⁷¹ I 1AIII 4 ve I 1CIII x+1: [(NINDA.GUR₄.R)]A GA.KIN.AG

²⁷² I 1AIII 5, I 1BIII 3, I 1CIII 2: II EN; I 2BIII 5 : EN

²⁷³ I 1AIII 5: [(SISKUR)]; I 1BIII 3 ve I 2BIII 5 : SISKUR

²⁷⁴ I 2BIII 6 : da-a-i

²⁷⁵ I 1BIII 5 : GA.KIN.AG NINDA.GUR₄.RA-ja ; I 1AIII 4 : NINDA.GUR₄.R)]A GA.GIN.AG;
I 1CIII 4 : GA.KIN.AG NI)]NDA.GUR₄.RA-ja

²⁷⁶ I 1AIII 9 : ^DUTU-i

²⁷⁷ I 1AIII 9, I 2BIII 9 ve I 1BIII 7: KAxU-i

²⁷⁸ I 2BIII 9 : EGIR-an

Rs. III

47 alır ve yeri kazarlar, yaşlı kadın şöyle söyler :

48 “eğer o , ağız ve dil Güneş Tanrısı’na olursa”

49 Sonra yaşlı kadın kurban ekmeğini, peyniri, pişmiş topraktan bir
kadeh şarabı

50 iki kurban sahibine sunar ve onun üzerine

51 (onlar) ellerini koyarlar, yaşlı kadın kurban ekmeğini

52 Güneş Tanrısı’na parçalar, şarap sunar ve şöyle

53 söyler : “övülen Güneş Tanrısı sen ağızın ve dilin arkasındasın”

Rs. III

I1AIII I1BIII I2BIII

10		10	54 nu pa-aḥ-hur ZAG-az GÙB-la-az-zi-ja ḡa-ar-nu-ḡa-an-zi ²⁷⁹
	10		55 [nu]-kán iš-tar-na ²⁸⁰ VII ^{NA4} ḡu-ḡa-ši iš-ga-ra-an-zi
			56 [nu] ^{MUNUS} ŠU.GI NINDA.GUR ₄ .RA KU ₇ ²⁸¹ tar-na-aš ²⁸²
			GAL GEŠTIN-ja ²⁸³ ANA II BE-EL ²⁸⁴ SÍSKUR ²⁸⁵
			57 [(pa-r)]a-a e-ep-zi nu-uš-ša-an QA-TAM ti-an-zi ²⁸⁶
			58 [(nu)] ^{MUNUS} ŠU.GI NINDA.GUR ₄ .RA KU ₇ ²⁸⁷
			pár-ši-ja-az-zi ²⁸⁸
16		14	59 [(GESTIN)]-ia ši-pa-an-ti nu ki-iš-ša-an me-ma-i

²⁷⁹ I 1AIII 10 : IZI-an-zi ; I 2BIII 10 : ḡa-ar-nu-an-zi ; I 1BIII 8 : IZ[(I-an-zi)]

²⁸⁰ I 1BIII 9 : iš-tar-na-ma-kán ; I 1AIII 11 : iš]-tar-na-ma-kán

²⁸¹ I 1AIII 12 ve I 1BIII 10'da KU₇ yok

²⁸² I 1AIII 12 ve I 1BIII 10 : tar-na-aš GA.KIN.AG-ja

²⁸³ I 1BIII 11'de GAL GEŠTIN-ja yok

²⁸⁴ I 1AIII 13 ve I 1BIII 11 : EN

²⁸⁵ I 1AIII 13 : SISKUR

²⁸⁶ I 2BIII 13 : da-a-i

²⁸⁷ I 1AIII 15 ve I 1BIII 13'de KU₇ yok.

²⁸⁸ I 1AIII 15 ve I 1BIII 13 : pár-ši-ja

Rs. III

54 sağ taraftan ve sol taraftan ateşi yakarlar

55 ortasına yedi huwaşi taşını sokarlar.

56 Yaşlı kadın yarım avuç ađırlıđında²⁸⁹ kurban ekmeğini ve de şarap
kadehini iki kurban sahibine

57 uzatır, onlar onun üzerine ellerini koyarlar,

58 yaşlı kadın tatlı kurban ekmeğini parçalar,

59 şarap sunar ve şöyle söyler :

Rs.IV

I1AIII I1BIII I2BIII

20	15	15	1 [(ku-iš-ya-ra-at ú-e-te-eš-ki-it ^{NA4} hu-ya-a-ši ^{U1.A})] 2 [(ša-a-ni-ta ki-nu-un-na-ya-ra-at-kán ²⁹⁰ ka-a-ša la-ga-a-ri)] 3 [(nu-ya-kán <i>A-NA</i> II EN SISKUR ku-it a-pí-e-da-ni UD-ti ²⁹¹ KAXU-az EME-az)] 4 [(ú-it nu-ya-kán a)]-pí-e ²⁹² ud-da-a-a[(r <i>QA-TAM-MA</i> la-a-ga-ru ²⁹³)]
25	20		5 nu-kán II <i>BE-EL</i> ²⁹⁴ SÍSKUR ²⁹⁵ ^{NA4} h[(u-ya)]a-ši ^{U1.A296} GÌR ^{U1.A} - a[(z) la-ak-nu- ya-an-(zi)] ²⁹⁷ 6 na-aš-kán ²⁹⁸ pa-aḥ-ḥur iš-tar-na ar-ḥa pa-iz-zi ²⁹⁹ nu TÚG(NÍG.LÁM ^{MEŠ})
		21	7 ku-e ya-aš-ša-an ḥar-kán-zi na-at-za ar-ḥa pí-eš-š[(i-ja-an-zi)] ³⁰⁰
	25		8 [n]a-at-za ^{MUNUS} ŠU.GI da-a-i
30			9 [(nu-u)]š-ma-aš-kán ^{DUG} ÚTUL še-er ar-ha ya-aḥ-nu-zi ^{DUG} DÍLIM.GAL[(-ma-aš-ma-aš)] 10 [GÌR ^{U1.A}] ³⁰¹ -aš kat-ta-an da-a-i nu ki-iš-ša-an me-ma-i [] 11 [ka-a-ša-ya] ³⁰² ^{DUG} ÚTUL SAG.DU-KU-NU ³⁰³ tar-pa-al-li-iš k[(a-a-ša-ya)]

²⁸⁹ Goetze, ANET (1940) s.351 '1 tarna ağırlığındaki kurban ekmeği'.

²⁹⁰ I 1BIII 16 : ki-nu-na-ya-ra-at-kán

²⁹¹ I 2BIII 17 : a-pí-e-da-ni UD-ti)] ku-it

²⁹² I 1BIII 19 ve I 1AIII 21 : a-pí-e-ja

²⁹³ I 1AIII 22 : la-ga-a-ru

²⁹⁴ I 1AIII 23 ve I 2BIII 19 : EN

²⁹⁵ I 1AIII 23 ve I 2BIII 19: SISKUR

²⁹⁶ I 1AIII 23 : ^{NA4}hu-ya-a-ši^{U1.A} ; I 1BIII 21 : ^{NA4}h[u-u-ya-ši^{U1.A}

²⁹⁷ Tml. Rost , MIO I (1953), s.364

²⁹⁸ I 1AIII 24 : na-at-kán ; I 1BIII 22 : na-a)]t-kán

²⁹⁹ I 2BIII 20 : iš-tar-na pa-iz-[(zi

³⁰⁰ I 2BIII 21 : pí-e)]š-ši-ja-zi

³⁰¹ Tml. Rost , a.g.e. s.364

³⁰² I 1AIII 31 : ka-a-ša-ya-aš-ma-aš-ma-aš

³⁰³ I 1AIII 32 : ŠA SAG.DU^{MEŠ}

Rs. IV

1 “Her kim huuaši taşlarını aynı yere diktiyse
2 bak şimdi onlar yıkılacak gibi duruyor
3 o gün de iki kurban sahibinin ağzından ve dilinden
4 her ne çıktı (geldi) ise o sözler de aynı şekilde yıkılacak gibi
dursunlar”.

5 İki kurban sahibi huuaši taşlarını ayaklarıyla devirirler,
6 ve onlar ateşin ortasından geçerler, giymiş oldukları elbiseleri
7 onları, çıkarıp atarlar
8 ve onları yaşlı kadın alır.

9 Bir tencereyi onların üzerinde çevirir, ^{DUG}DİLİM.GAL’i onların
10 ayaklarının yanına koyar ve şöyle söyler :
11 “işte bu tencere sizin başınız için ,

Rs.IV

I1AIII

12 [^{DUG}DÍLIM.GA]L³⁰⁴ nu-ya-aš-m[a-aš] hu-u-ma-an-da
ud-da-a-ar IŠ-TU
35 13 [EME]^{HLA305}-KU-NU ar-[]nu ^{DUG}ÚTUL
MUNUSŠU.GI tu-ya-ar-ni-iz-zi
14 ^{DUG}DÍLIM.GAL-ma II BE-EL³⁰⁶ SÍSKUR GÌR-it³⁰⁷
tu-ya-ar-na-an-zi³⁰⁸
15 nu ki-iš-ša-an me-ma-i tu-ya-ar-na-at-ta-ru-ya-ra-at
16 hu-u-ma-an-da ud-da-a-ar hu-ur-ta-a-uš-ša

I2BIII I2EIII

40 31 2 17 nu MUNUSŠU.GI ^DUTU-aš ú-el-ku³⁰⁹ da-a-i na-at-za ti-ya-ri-ja
4 18 hal-zi-iš-ša-i³¹⁰ nu II BE-EL³¹¹ SÍSKUR³¹² tu-ik-ku-uš³¹³
ya-ar-ši
19 nu ki-iš-ša-an me-ma-i³¹⁴ kat-ta-ya-ra-aš-ma-aš-kán ya-ar-ša-an
44 20 e-eš-tu i-da-a-lu³¹⁵ ud-da-a-ar KAxU-aš EME-aš

I1AIV

35 21 nu MUNUSŠU.GI ya-a-tar GAL-az³¹⁶ na-aš-ma
hu-u-up-pa-ra-az³¹⁷
22 A-NA II BE-EL³¹⁸ SÍSKUR³¹⁹ pa-ra-a e-ep-zi^{NA4} ni-it-ri-ja-kán

³⁰⁴ Tml. Rost , MIO I (1953), s.364

³⁰⁵ Tml. Rost , a.g.e. s.354

³⁰⁶ I 1AIII 36 : EN

³⁰⁷ I 1AIII 36 : GÌR^{MEŠ}

³⁰⁸ I 1AIII 37 : du-ya-ar-na-an-zi

³⁰⁹ I 1AIII 39 : ú-e-el-ku

³¹⁰ I 2BIII 32 : hal-z)]i-iš-ša-an-zi

³¹¹ I 1AIII 41 ve I 2EII 4 : EN

³¹² I 1AIII 41 ve I 2EII 4 : SISKUR

³¹³ I 1AIII 41 : NÍ.TE^{HLA}-uš ; I 2EIII 5 : NÍ.TE^{MEŠ}-uš

³¹⁴ I 1AIII 42 : te-iz-zi

³¹⁵ I 1AIII 43 : i-da-a-la-u-ya

³¹⁶ I 1AIV 1 : IŠ-TU GAL

³¹⁷ I 1AIV 1-2 : hu-u-up-pa-ra-za

³¹⁸ I 1AIV : EN

³¹⁹ I 1AIV : SISKUR

Rs. IV

12 ^{DUG}DÍLIM.GAL ağzınızdan (kaynaklanan) tüm meseleler için
tasvir(dir).

13 Yaşlı kadın tencereyi kırar,

14 ^{DUG}DÍLIM.GAL'i ise iki kurban sahibi ayaklarıyla kırarlar.

15 ve şöyle söyler : “onlar, bütün

16 lanetli sözler kırılsın”

17 yaşlı kadın güneş bitkisini alır, ona tiwariia

18 denir. İki kurban sahibinin vücudunu siler

19 ve şöyle söyler : “ağız (ve) dilin kötü sözleri de

20 sizden silinmiş olsun”.

21 Yaşlı kadın suyu kadehden ya da huppara kabından

22 iki kurban sahibine uzatır (içine) nitri

Rs. IV

I1AIV I2BIII

5	23	an-da šu-uh-ḫa-an ³²⁰ nu-za-kán II <i>BE-EL</i> ³²¹ SÍSKUR ³²² ḡa-a-tar <i>I-NA</i> ³²³
	24	SAG.DU-ŠU-NU ³²⁴ ša-ra-a la-a-ḫu-ḡa-an-zi ³²⁵ ŠU ^{HL.A} -ja-za-kán ³²⁶
	25	IGI ^{HL.A} ³²⁷ ar-ra-an-zi ³²⁸
40	26	nam-ma-kán ḡa-a-tar ³²⁹ <i>A-NA</i> SI GU ₄ an-da la-ḫu-ḡa-an-zi ³³⁰
	27	na-at II <i>BE-EL</i> ³³¹ SÍSKUR ³³² še-er ši-ja-an-zi ³³³ nu MUNUSŠU.GI ³³⁴
10	28	ki-iš-ša-an me-ma-i ku-ḡa-pí-ḡa ka-ru-ú-i-li-e-eš ³³⁵
	29	LUGAL ^{MES} EGIR-pa ú-ḡa-an-zi nu-ḡa-az ³³⁶ KUR-e ³³⁷ ša-ak-li-in-na ³³⁸
	30	EGIR-an kap-pu-u-ḡa-an-zi ³³⁹ ki-i-[(ja-ḡ)]a ³⁴⁰ NA ⁴ KIŠIB a-pí-ja-ak-ku
13	45	31 ni-ni-ik-ta-r[u ³⁴¹]

³²⁰ I 2BIII 37 : iš-ḫu-u-ḡa-an-zi

³²¹ I 1AIV 4 ve I 2BIII 36 : EN

³²² I 1AIV 4 ve I 2BIII 36 : SISKUR

³²³ I 2BIII 38 : *A-NA*

³²⁴ I 1AIV 4 : SAG.DU^{MES}-ŠU-NU ; I 2BIII 38 : SAG.DU-ŠU

³²⁵ I 1AIV 5 : la-ḫu-ḡa-an-zi

³²⁶ I 1AIV 5 : *QA-TI* TE^{MES}-ŠU-NU-ja-za-kán ; I 2BII 39 : ŠU^{HL.A})]-uš-ša-za-kán

³²⁷ I 1AIV 6 : IGI^{HL.A}-ŠU-NU ; I 2BIII 39 : IGI^{HL.A}-ḡa

³²⁸ I 2BIII 39 : a-ar-ri

³²⁹ I 1AIV 7'de yok

³³⁰ I 2BIII 40 : la-a-ḫu-i

³³¹ I 1AIV 8 : EN

³³² I 1AIV 8 : SISKUR

³³³ I 2BIII 41 : ši-i-e-iz-zi

³³⁴ I 2BIII 41'de yok

³³⁵ I 1AIV 10 : ka-ru-ú-li-e-eš ; I 2BIII 42 : ka-ru-ú-i-li-uš

³³⁶ I 1AIV 11 ve I 2BII 43 : nu-ḡa-za

³³⁷ I 1AIV 11 : KUR-ja-aš ; I 2BIII 43 : KUR-e-aš

³³⁸ I 1AIV 11 : ša-ak-la-a-in ; I 2BIII 43 : ša-ak-la-in

³³⁹ I 1AIV 12 : kap-pu-ḡa-an-zi ; I 2BIII 44 : kap-pu-u-ḡa)]-a-an-zi

³⁴⁰ I 2BII 44 : ki-ja-ḡa

³⁴¹ I 1AIV 13 : ki-nu-ut-ta-ru

Rs. IV

23 doldurulmuştur. İki kurban sahibi suyu
24 başlarının üzerine dökerler, ellerini ve
25 gözlerini yıkarlar.

26 Sonra suyu bir sığırın boynuzunun içine dökerler.
27 İki kurban sahibi onu mühürlerler, yaşlı kadın
28 şöyle söyler : “Eski,
29 krallar³⁴² geri geldiklerinde ve ülkenin durumunu
30 denetlediklerinde ancak o zaman bu mühür
31 kaldırılın.

³⁴² Hutter, AoF 18/1 (1991) s.38

Rs. IV

II A IV I1 B IV I2 B III

			32 *DUB.I.KAM QA-TI A-ŪA-AT ʹMa-aš-ti-ig-ga MUNUS URUKi-iz-zu-ya-at-ni
			33 ma-a-an-kán A-BU DUMU ^{RU} -ja na-aš-ma MU-DU DAM- ZU-ja
		56	34 na-aš-šu-ma ŠEŠ NIN-ja hal-lu-u-ya-an-zi nu-uš ták-ša-an
			35 ku-ya-a-pí an-da ti-it-ta-nu-mi na-aš ták-ša-an
18	5		36 a-ni-ja-[mi] na-aš ki-iš-ša-an a-ni-ja-mi

*11 A IV Kolofon :

14 DUB.I.KAM A-UA-AT ʹMa-aš-ti-ik-ka MUNUS URUKum-ma-ni
15 ma-a-an-kán A-BU DUMU^{RU}-ja LU MU-DU DAM-ZU-ja
16 na-aš ŠEŠ NIN-ja hal-lu-ya-an-zi nu-uš ták-ša-an
17 ku-ya-pí an-da ti-it-ta-nu-mi nu-uš ki-iš-ša-an
18 a-ni-ja-mi QA-TI

I1 B IV Kolofon :

1 DUB.I.KAM A-UA-A[(T ʹMa-aš-t)]i-ig-ga MUNUS URUKum-ma-an-ni
2 ma-a-an-kán A-B[(U DUMU^{RU}-j)]a LU MU-DU DAM-ZU-ja
3 na-aš-ma ŠEŠ NIN-ij[(a hal-l)]u-u-ya-an-zi
4 nu-uš ták-ša-an ku-ya-[(pí)] an-da ti-it-ta-nu-mi
5 nu-uš [(ták-ša-an)] ki-iš-ša-[(an a-ni-j)]a-mi QA-TI

6 ŠU ʹHa-n[(i-ik-ku-DINGIR^{LM}

7 DUMU ʹNU.[(GIŠ.KIRI₆ IŠ-TUR

I2 B III Kolofon :

50 [(DUB.I.KAM A-UA-AT ʹM)]a-aš-ti-ig-ga MUNUS URUKi-iz-zu-ya-at-na
51 [(ma-a-an-ká)]n A-BU DUMU^{RU}-ja hal-lu-u-ya-a-an-zi
52 [(na-aš-šu-m)]a ŠEŠ NIN-ZU hal-lu-u-ya-a-an-zi

Rs. IV

32 Kizzuwatna'lı kadın Maštigga'nın sözü. I. Tablet bitti.

33 Eğer baba oğlu ile, koca karısı ile

34 ya da erkek kardeş kız kardeş ile kavga ederlerse, onları

35 birlikte iken barıştıracam ve onlara

36 birlikte davranacağım ve onlara şöyle yapacağım.

Esas Metin (I.Ritüel)

Filolojik Yorum

I 2AI 1^{URU}Ki-iz-zu-ya-at-na : Bk. Yorum. I 2AIV 32.

I 2AI 3 ták-ša-an ku-ya-pí an-da ti-it-ta-nu-mi : takšan (adverb) ‘-in ortasında, birlikte, beraber’³⁴³, kuuapí (adverb) ise ‘nereye, nerede’ ve ‘ne zaman, iken,...ince’³⁴⁴ anlamındadır. anda tittanu- için de Friedrich, HW (1952) s.225’de ‘barıştırmak’ (versöhnen) anlamını vermiştir.

“nu-uš takšan kuapí anda tittanumi = ve onları birlikte iken (biraraya getirince) barıştıracam”.

I 2AI 3 hal-lu-ya-an-zi : halluıai- ‘kavga etmek’ fiilinin Prs.Pl.3. formudur. Bk.Friedrich, HW s.48.

I 2AI 5 tar-na-aš : tarna- kelimesi için, Friedrich³⁴⁵ ‘(kuru malzemeler için kullanılan) küçük bir ölçek’, Kronasser³⁴⁶ Tischler³⁴⁷ ve Popko³⁴⁸ ‘bir ölçek (yarım avuç) (= ½ UPNU)’ anlamlarını vermişlerdir.

Metnimizde tatlı kurban ekmeğinin (NINDA.GUR₄.RA KU₇) ölçüsü olarak gösterilen tarna- kelimesini Goetze³⁴⁹ ve Ünal³⁵⁰ ‘tarna ağırlığında’, Rost³⁵¹ ise ‘yarım avuç dolusu ağırlığında’ şeklinde tercüme etmişlerdir.

Güterbock-Hoffner³⁵² ise, bir ağırlık ölçüsü olan, hurrice nah(ha)ši-(nahzi-)'nin 2 tarna'ya eşit olduğunu, bir tapınak envanter metnindeki;

³⁴³ Friedrich, HW (1952) s.204; Tischler, HEG Lief. 8 (1991) s.43.

³⁴⁴ Friedrich, a.g.e s.122; Tischler, a.g.e Lief.4 (1983) s.693.

³⁴⁵ Friedrich, a.g.e. s.215: ‘kleines Trocken-Hohlmaß’.

³⁴⁶ Kronasser, EHS (1966) s.182: ‘ein Hohlmaß’.

³⁴⁷ Tischler, a.g.e. Lief. 9 (1993) s.190: ‘ein Hohlmaß’.

³⁴⁸ Popko, AoF 18/2 (1991) s.244.

³⁴⁹ Goetze, ANET (1938) s.51: ‘one sacrificial loaf weighing 1 tarnaš’.

³⁵⁰ Ünal, BMECCJ 3 (1988) s.69: ‘one sacrificial loaf weighing 1 tarnaš’.

³⁵¹ Rost, MIO I (1953) s.363: ‘ein süßes von ½ Handvoll’.

³⁵² Güterbock-Hoffner, CHD Vol. 3, (1980) s.341.

KUB XLII 105 Rs. III

9 I ua-ak-šur GA I UP-NU ar-za-nu I tar-na-aš İ.NUN

11 I ua-ak-šur GA I UP-NU ar-za-an-ni I tar-na-aš İ.NUN

ve toplamının verildiği;

13 [II?] ua-ak-šur GA I na-aḫ-ḫa-ši-iš İ.NUN II UP-NU ar-za-nu

ifadesine dayanarak;

$1 \text{ nah}(\text{ḫa})\text{ši} = 2 \text{ tarna}$ eşitliğini kabul etmişlerdir.

Bu eşitlikte, 1 nah(ha)ši-'nin değerinin bilinmesi, tarna-'nın da karşılığının anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

van den Hout³⁵³, KUB XXIX 4'e göre, 1 nah(ha) ši'nin karşılığı olarak;

KUB XXIX 4 II

7 ½ UP-NI İ.GIŠ ½ UP-NI LÁL ½ UP-NI İ.NUN I ua-ak-šur GEŠTIN

11 ŠA ½ UP-NI I NAM-MA-AN-TUM GEŠTIN ½ UP-NI İ.GIŠ ½ UP-NI LÁL
½ UP-NI İ.NUN

ve III

53 İ.GIŠ na-aḫ-zi-iš LÁL na-aḫ-zi-iš IN-BU na-aḫ-zi-iš

$1 \text{ nah}(\text{ḫa})\text{ši} = \frac{1}{2} \text{ UP-NI}$ sonucunu çıkarmaktadır.

yani, $1 \text{ nah}(\text{ḫa})\text{ši} = 2 \text{ tarna} = \frac{1}{2} \text{ UPNU}$

dolayısıyla, $2 \text{ tarna} = \frac{1}{2} \text{ UPNU}$

Bu durumda, metnimizde de geçen tarna- “yarım avuçtan daha az bir miktar” yani “çeyrek avuç” anlamında bir ölçü olmalıdır.

³⁵³ van den Hout, RIA 7 (1987-1990) s.523.

I 2AI 5 NINDA.GUR₄.RA KU₇; Bk. Yorum. I 2AII 33.

I 2AI 6 İ *SE₂₀-ER-DUM* pít-tal-ya-an : ^(GİŞ)*SERDU* ‘zeytin ağacı’, İ ^(GİŞ)*SERDU* ‘zeytinyağı’ anlamındadır³⁵⁴.

Hitit çivi yazılı belgelerde³⁵⁵, ‘nasıl içinde yağı varsa’ (^(GİŞ)*SE₂₀-ER-DUM* ma-ah-ha-an I-ŠU ŠA-it ħar-zi) şeklinde özelliği vurgulanan zeytin (ağacı), meyva ve bitki sıralarında genellikle ^(GİŞ)*PÈŠ* ‘incir’, ^(GİŞ)*GEŠTIN* ḪÁD.DU.A ‘kuru üzüm’ ve ^(GİŞ)*ERIN* ‘sedir ağacı’, ^(GİŞ)*paini* ‘ılgın ağacı’ ile birlikte geçmektedir³⁵⁶.

Kizzuwatna’daki kültün yeniden düzenlenmesini ele alan bir metinde (KUB XL 2 I 36) Kizzuwatna içindeki bir bölgenin, 30 IKU genişliğinde tarla, 2 üzümbağı ve 300 zeytin ağacına sahip olduğundan bahsedilmektedir³⁵⁷.

Hoffner, bu metne dayanarak, zeytinin anavatanının Kilikya olduğunu ve 200 feet yükseklikte kuzeye bakan yamaçlarda yetiştirilebileceğini belirttikten sonra Hititlerin zeytini Kizzuwatna’dan (ve belki de Arzawa’dan) getirebilecekleri olasılığı üzerinde durmaktadır³⁵⁸.

Ertem ise bugün Anadolu’nun sahil bölgelerinde yetişen zeytin ağacının Hititler devri Anadolusunda da yine sadece aynı yerde mi yetiştiği ya da o devir Orta Anadolu ikliminin zeytin için uygun olup olmadığının kesin olarak söylenemeyeceğini belirttikten sonra, Hititlerin zeytin ağacını yetiştirmiş olduklarını ve İmparatorluk sınırlarını Akdeniz sahillerine ulaştırdıkları gerçeği üzerinde durmaktadır³⁵⁹.

³⁵⁴ Friedrich, HW (1952) s.315.

³⁵⁵ KUB XXXIII 68 Vs.II 13 vd.

³⁵⁶ Hoffner, Alimenta (1974) s.116-118 ; Metin yerleri ile birlikte bk. Ertem, Flora 2.Baskı (1987) s.67-68.

³⁵⁷ Goetze, Kizz. (1940) s.62.

³⁵⁸ Hoffner, a.g.e. s.117.

³⁵⁹ Ertem, a.g.e. s.68.

Zeytin genellikle pittalua(nt) sıfatı ile nitelendirilmektedir. Friedrich HW (1952) s.171’de bu kelimenin anlamını ‘taze??, birinci sınıf??’ olarak vermiş, HW Erg. 1 (1957) s.16’da ise anlamını ‘yumuşak, az pişmiş, akıcı (sıvı)’ şeklinde değiştirmiştir. Kelimeyi, Puhvel³⁶⁰, ‘hafif, ince gözenekli’, Güterbock-Hoffner³⁶¹, ‘sade, katıksız’ olarak ifade etmişlerdir.

Çeşitli metin yerlerini incelediğimizde pittalua’nın; “hafif” (IBoT III 1, 9^{GiS} hu-lu-ga-an-ni pít-tal-ua-ti ‘hafif savaş arabası’); “akıcı, ince” (çeşitli metin yerlerinde; İ^(GiS) SERDUM pít-ta-al-ua-an ‘ince, arı, zeytinyağı’); “baharatsız, sade” (KUB XXV 36 II 10 UZU pít-tal-ua-an ‘baharatsız, sade et’); “tuzsuz, tuz eklenmemiş” (KBo V 2 I 28 memal pít-tal-ua-an MUN UL işhuuan ‘sade, tuz eklenmemiş buğday’); “karıştırılmamış, (bir şey) eklenmemiş” (Kikkuli Metni³⁶², nde çeşitli yerlerde; uzuhri HAD.DU.A pít-tal-ua-an ‘sade saman’); “sade (yağsız)” (KUB XVII 12 II 20 NINDA.GUR₄.RA pít-tal-ua-an-za ‘sade, yağsız ekmek’); “saf maden” (KBo XVIII 172 Rs.4 ‘SAG.DU TI₈^{MUŠEN} GUŠKIN pít-tal-ua-an-za ‘bir altın kartal başı, saf altın’) gibi anlamlar taşıdığını görmekteyiz.

Dinçol, Ašhella Ritüeli’ndeki (KUB IX 32 Vs.I 37) ‘na-aš da-ga-an ha-at-ta-an-zi na-aš pít-tal-ua-an-te-eš za-nu-ua-an-zi’ ‘onları yerde keserler ve onları(n) sade (etlerini) pişirirler’ ifadesinde ‘sade’ olarak tercüme ettiği pittalua(n)’dan hayvanların en makbul yerleri sayılan ‘göğüs, kol, yürek’ dışındaki etlerinin kastedildiğini belirtmektedir³⁶³.

pittalua(n)’ın nitelediği kelimeye “herhangi bir şeyle karıştırılmamış, sade” anlamı kazandırdığı anlaşılmaktadır. Bu anlamda, İ^(GiS) SERDUM pittaluan = saf (içine herhangi bir madde katılmamış) zeytinyağı’dır.

³⁶⁰ Puhvel, Heth.u.Idg. (1979) s.211, ayrıca Puhvel, Latince ‘zayıf, hafif, gözenekli’ anlamına gelen *petilus* kelimesine dikkat çekmektedir.

³⁶¹ Güterbock-Hoffner, CHD Vol. P, (1997) s.358.

³⁶² Kammenhuber, Hipp. Heth. (1961).

³⁶³ Dinçol, Ašhella (1985) s. 17,24,27-28.

I 2AI 6 ^{DUG} NA-MA-AN-DU : Akatça olan bu kelime için ‘ölçü, ölçek’ anlamları verilmekte³⁶⁴ ve sıvıları ölçmek için kullanılan bir kap olduğu belirtilmektedir.. Bk. Goetze, KIF (1930) s.20; Tremouille, SMEA 37 (1996) s.94.

I 2AI 9 ^{URUDU}te-e-kán ^{URUDU}MAR : ‘Yer, zemin, toprak’ anlamına gelen tekan/tagñ³⁶⁵ kelimesinden gelen ^{URUDU/GIS}tekan “kazma”, ^{URUDU/GIS}MAR ise “kürek (bel)” anlamına gelmektedir³⁶⁶.

Toprak işlerinde kullanılan ve hep birlikte anılan ^{GIS/URUDU}tekán = ^{GIS/URUDU}AL ve ^{GIS}MAR ‘kazma-kürek’ ikilisinin Hitit metinlerinde de aynı sırayı koruduğunu³⁶⁷ görmekteyiz.

KUB VII 41 I

4 ka-ru-ú-a-ri-ua-ar ^{LÚ}AZU É-ir ha-a-ši [na-aš-kán an-da

5 pa-iz-zi ^{URUDU}AL ^{URUDU}MAR ^{URUDU}gul-lu-pí har-zi[

6 te-kán ^{URUDU}AL pí-d-da-i hat-te-eš-šar ^{URUDU}MAR-it [

4 önceden büyücü evi açar [ve o içeri

5 girer, kazma, kürek (ve) orak alır.[

6 yeri kazma ile kazar, kürekle (toprağı) çukurun [dışına atar]

tekan píddai- “yeri kazmak”³⁶⁸ ile ^{GIS}tekan píddai- “kazmayla kazmak”³⁶⁹ ifadeleri arasındaki ayırım da metinlerde anlaşılmaktadır;

KUB XXIV 9 II³⁷⁰

17 ^{MUNUS}ŠU.GI ša-ra-a da-a-i 5 NINDA^{III.A} 1 ^{DUG}KU-KU-UB KAŠ ^{GIS}GAG

^{GIS}kar-ša-ni-ji[a-aš]

³⁶⁴ CAD N s.206 vd. ‘Maß, Maßgefäß’; Friedrich, HW (1952) s.310-311 ‘Maß’.

³⁶⁵ Friedrich, HW (1952) s.220; Kronasser, EHS (1966) s.270.

³⁶⁶ Friedrich, a.g.e. s.285 ^{GIS/URUDU}MAR “Spaten”, s. 220 ^{URUDU}tekan “(Spitz) Hacke” (Idgr. ^{GIS}AL).

³⁶⁷ KUB XXXII 115 I 9’da ^{URUDU}te-e-kán ^{URUDU}MAR sırası KUB IX 3 I 7’de ^{GIS}AL^{III.A} ^{GIS}MAR^{III.A} ve KUB XXX 35 I 4’de ^{GIS}AL ZABAR ^{GIS}MAR ZABAR şeklinde görülmektedir. Bu da ^{GIS}tekan = ^{GIS}AL eşitliğini doğrulamaktadır. Laroche, RHA X, 51 (1948-49) s.20-21; Otten, ZA 54, 20 (1961) s.115.

³⁶⁸ (tekan) píddai-’nin “(yeri) kazmak” anlamı için bk. Tischler, HEG Lief.9 (1993) s.301.

³⁶⁹ Laroche, RHA X, 51 (1948-49) s.20.

³⁷⁰ Trans.-terc için bk. Rost, THeth 2 (1972) s.32, 66.

18 na-aš a-ra-aḫ-za pa-iz-zi ma-an-ni-in-ku-ṽa-aḫ-ḫi ^{GIŠ}te-e-kán píd-da-a-i

17 yaşlı kadın 5 ekmeği, 1 testi birayı, karsani kazığını alır

18 ve dışarı gider, etrafını kazma ile kazar

KUB XII 44 Rs.III

3' EGIR-an ki-e-iz ki-e-iz-zi-ia te-e-kán píd-da-aḫ-ḫi

4' na-aš-ta ki-e-iz ki-e-iz-zi hat-te-eš-ni an-da

5' 3 ^{GIŠ}ḫa-tal-ki-iš ti-it-ta-nu-um-mi

3' arkasından orada ve burada yeri kazacağım

4' sonra orada ve buradaki çukurun içine

5' üç tane diken yerleştireceğim.

Metnin başlangıcında, ritüelde kullanılan malzemeler arasında sayılan ^{GIŠ}AL 'kazma' ve ^{GIŠ}MAR 'kürek' ilerleyen satırlarda görülmemektedir. Ancak metnimizde, II 32, 51, ve III 47'de geçen tekan piddanzi 'yeri kazarlar' ifadesi ile metinde belirtilmese de bu işte kullanılan malzemelerin varlığı anlaşılmaktadır.

I 2AI 13 ^{NA4}ni-it-ri : ^{NA4}nitri, (Akatça *NITRU* ya da *NITURU*³⁷¹) hurri aracılığı ile hititçeye girmiş bir kelime olarak düşünölmektedir³⁷².

'Soda , potasyum' gibi madensel bir temizlik malzemesi olarak tanımlanan³⁷³ bu kelimenin geçtiği bazı metin yerlerini incelediğimizde;

KUB XXX 31 I

49 I-NA UD.XVII.KAM-ma-aš-ša-an DINGIR^{MEŠ} PA-NI ÍD ^{NA4}ni-it-ri-az

50 ṽa-ar-pa-an-zi.

³⁷¹ CAD, N cildi, s.299, a "natron".

³⁷² Rost, MIO I (1953) s.366-368; Kronasser, EHS (1966) s.60.

³⁷³ Kronasser, a.g.e. s.60; Friedrich, HW (1952) s.152; Tischler, HEG Lief. 7 (1991) s.336.

49 17. gün tanrıları ırmak önünde nitri ile
50 yıkarlar.

KBo XXXVIII 265 I³⁷⁴

6 ^{LÜ}SANGA İŞ-TU NISABA ni-it-r[i-az]

7 ũa-ar-ap-zi ^{MUNUS}SANGA ^DHé-pát-ma a[r-ri?]

8 nu-uš-ši NISABA ni-it-ri-ja EGIR-an-d[a]

9 pí-eš-ki-iz-zi [

10 ma-ah-ha-an-ma ar-ru-ma-an-zi zi-i[n-na-an-zi

6 Rahip, NISABA (sabun otu) ve nitri ile

7 banyo yapar. Tanrıça Hepat'ın rahibesi yı[kar]

8 ve ona arka arkaya NISABA ve nitri'yi

9 verir.

10 yıkanma işi bittiği zaman

KUB XXX 38 I

19 EGIR-an-da-ma ^{MUNUS}MES kat-re-e-eš ũu-up-pa-[e-eš

20 ÍD-i pa-a-an-zi ni-it-ri-ja-za da-a-[an-zi

21 nu 2 *BI-IB-RU* DINGIR^{LIM} ũa-ar-pa-an-[zi

19 Arkasından temiz (saf) müzisyenler [

20 nehire giderler ve nitri alır[lar

21 Tanrının iki *BIBRU*'sunu yıkar[lar

Görülüdüğü gibi, ^(NA4)nitri, yıkamak ve temizlenmek için (ũarp-, arra-), sıvı ve toz³⁷⁵ halinde olduğu gibi metnimizde (IA 32) paršulli-³⁷⁶ sıfatı ile belirtildiği gibi parça parça olarak da kullanılan bir temizlik malzemesidir.

³⁷⁴ Trans. ve terc. için bk. Rost, MIO I (1953) s.367.

³⁷⁵ Rost, a.g.e. s.268.

³⁷⁶ Friedrich, HW (1952) s.164 "Brocken" (Subst.) oder "zerbröckelt" (Adj.); parš-'parçalanmak' fiilinden türetilmiş N.-A. Pl.n. paršulli- "ufalanmış" kelimesi için bk. Kronasser, EHS (1966) s.213.

Metnimizde de (2AIV 21-25) iki kurban sahibi, içine, belki suda daha kolay erimesini sağlamak için, ufatılmış nitri katılmış su ile ellerini ve gözlerini yıkamaktadırlar. Ancak, soda ve potasyum anlamı verilen bu madde ile metnimizde belirtildiği gibi gözlerin yıkanması mümkün olmayacağından, ^(NA)4 nitri-‘nin genel anlamda bir “temizlik maddesi” olmasının daha uygun olacağı kanaatindeyiz.

I 2AI 14 KU₆ : Bk.Yorum. I 2AI 40.

I 2AI 14 ta]r-pa-tar-pa-aš^{SAR} : Kelimeye Friedrich³⁷⁷ ‘bir bitki’, Rost³⁷⁸ ‘bir (mutfak) otu’ anlamlarını vermişlerdir. Hoffner³⁷⁹ da kelimeyi ‘bitki, sebze’ grubu altında göstermiştir.

Ertem³⁸⁰ kelimedeki “tar” işaretinin “haš” şeklinde okunmasıyla hašpa- ‘mahvetmek’ fiilinin elde edileceğini ve bu fiilinde bitkinin karakteristik yönünü ortaya koyacağını belirtmiş ve kelimeyi ‘kırdan yetişen, diğer bitkilerin yetişmesine engel olan otsu bir bitki’ olarak yorumlamıştır.

Tischler³⁸¹ ise, bir doğum ritüel metninde;

KBo XII 112 Rs.

9 [gi-]im-ra-aš tar-pa-tar-pa-an da-a-ú nu-ya gi-im-ma-ra-aš ma-aḥ-ḥa-an

10 [an-ni-i]š-ši-kán A-NA an-da-an QA-TAM-MA ú-e-ḥa-at-ta-ru

9 tarladaki tarpatarpa’yı alsın ve tarladaki gibi

10 (tarpatarpa’yı) (anne) içinde bulunan cenine aynı şekilde çevirsin.

görülen uehattaru “çevirsin” ifadesinden dolayı, bu bitkinin düğümlenmesi veya bükülmesinin söz konusu olabileceğini belirterek kelimeyi “kişniş (bir sağlık veya yiyecek otu)” olarak tanımlamaktadır.

³⁷⁷ Friedrich, HW (1952) s.216 : “eine Pflanze” .

³⁷⁸ Rost, MIO I (1953) s.368 : “(Küchen) Kraut”.

³⁷⁹ Hoffner, Alimenta (1974) s.112.

³⁸⁰ Ertem, Flora 2.Baskı (1987) s.52.

³⁸¹ Tischler, HEG Lief.10 (1994) s.213 : “Koriander (ein Heil-und Küchenkraut)”.

tarpatarpa^{SAR} , metnimize ritüel için gerekli olan malzemeler arasında sayılmasına rağmen, ritüelde onunla ilgili bir işlem bulunmamaktadır. Bu yüzden, bu bitkinin ne olduğu konusuna bir açıklık getirilememektedir.

1 2AI 15 ^{DUG}GİR.KIŠ : Bu kelimeye Friedrich³⁸²“Gefäß” (=kap), Rost³⁸³ “ein Gefäß (Mischkrug?) (= bir kap (karışım kabı?) , Neu-Rüster³⁸⁴ “Mischkrug” (=karışım kabı)” anlamını vermişlerdir.

KBo XXIII 34 Rs.IV³⁸⁵

6 ^{GIŠ}ERIN lu-u-e-eš-šar GA.KIN.AG iš-kal-la-an 2 UP-NI MUN [
7 na-at-kán A-NA ^{DUG}GİR.KIŠ an-da i-mi-ja-an-zi nu-uš [
8 nu 2 UP-NI NINDA pár-za-ḫi-iš i-en-zi na-an-ša-an A-NA^{DUG}GİR.[KIŠ
9 še-er 1 NINDA i-du-ri-in 10 NINDA.SIG da-a-i [

6 sedir ağacı, parçalanmış peynir, iki avuç tuz [
7 onları ^{DUG}GİR.KIŠ’in içinde karıştırırlar ve onu [
8 iki avuç parzalı ekmeği yaparlar, ve ^{DUG}GİR.KIŠ [kabının
9 üzerine bir iduri ekmeğini, on ince ekmeği koyar. [

KBo XL 34³⁸⁶

6 n]u MUNUS.LUGAL DINGIR^{LAM}a-pí-e-ez ú-i-te-[na-az
7 a]-ar-ri kat-ta-an-ma-aš-ši ^{DUG}GİR.KIŠ [
8 n]a-aš-ta DINGIR^{LAM} an-da A-NA ^{DUG}GİR.K[İŠ
9 m]a-aḫ-ḫa-an-ma DINGIR^{LAM} ar-ru-ma-an-z[i
10 z]i-in-na-i

6] Kraliçe, tanrıyı bu su ile[
7] yıkar, onun altında ^{DUG}GİR.[KIŠ

³⁸² Friedrich, HW (1952) s. 274.

³⁸³ Rost, MIO I (1953). s.369.

³⁸⁴ Neu-Rüster, HZL (1989) s.321.

³⁸⁵ Trans.-terc. için bk. Rost, a.g.e. s. 369.

³⁸⁶ Trans.-terc. için bk. Rost, a.g.e s.369.

- 8] sonra tanrıyı ^{DUG}GİR.KIŠ'in içinde [
9] tanrının yıkanması [
10] tamamlandığı zaman[

Bu metinlerden de anlaşılacağı gibi, ^{DUG}GİR.KIŠ, çeşitli malzemelerin karıştırıldığı bir karışım kabı olması yanında, içinde bir tanrı figürünün de yıkanabileceği büyüklükte bir kap olmalıdır.

I 2AI 18 *BE-EL* (EN) SÍSKUR : (hurr. ašhušikunni, ašhiiāšši) 'kurban sahibi' ritüeli yaptırın, yani ritüel vasıtasıyla büyü ile temizlenecek kişilerdir. Bu kişiler, çoğunlukla kral, kral-kraliçe, yüksek memurlar ve aynı zamanda halktan insanlardır³⁸⁷.

Bu insanlar için düzenlenen ritüellerde kullanılan malzemelerin miktarı ve niteliği 'Giriş'te de bahsettiğimiz gibi onların ekonomik durumlarıyla orantılıdır³⁸⁸.

KUB XXVII 59 I

- 26 [nu ma]-a-an EN SÍSKUR ha-ap-pí-na-an-za na-aš-ta ^{DUG}har-ši-al-li
27 [a-pí-e-da]-ni UD-ti šu-un-na-a-i EZEN-ja-az a-pí-e-da-ni UD-ti
28 [i-ja-u-qa-an-z]i e-ep-zi-pát ma-a-na-aš ^{LÚ}MÁŠDA-ma []

- 26 Eğer kurban sahibi zengin ise harşijalli (stok kabı) kabını
27 o günde doldurur, o günde de bayramı
28 kutlamaya başlar, ama eğer fakir ise []

I 2AI 18 ^{MUNUS}ŠU.GI : Bu kelime 'yaşlı kadın, büyücü' anlamına gelmektedir³⁸⁹. ^{MUNUS}ŠU.GI ilk kez I.Hattušili'nin vasiyetnamesinde

³⁸⁷ Haas, RIA 7 (1987-1990) s.241.

³⁸⁸ Güterbock, Oriens 15 (1962) s.347.

³⁸⁹ Neu-Rüster, HZL (1989) s.123 ; Goetze, Tunn. (1938) s.29-30'da Hitit metinlerindeki ŠU.GI ideogramının üç farklı anlamı üzerinde durmuştur: 1- LÚ,"Erkek" ve MUNUS "Kadın" determinatifi ile "Yaşlı" anlamında sıfat olarak kullanıldığını 2- ^{LÚ}ŠU.GI'nin (Akk. *SIBUTU*) çoğul olarak "Belediye Meclisi Üyeleri" ne işaret ettiğini, 3- ^{MUNUS}ŠU.GI'nin profesyonel anlamda fal ve büyü görevi yapan tapınak görevlisi kadını belirttiğini ifade etmektedir.

görülmektedir³⁹⁰ ve burada ona sert bir dille karşı çıkmaktadır. Kral, karısı Haštaiar'dan ^{MUNUS}ŠU.GI'lere danışmadan kendisini gömmesini istemektedir³⁹¹. Eski Hitit Dönemi'nde 'yaşlı kadın'ın ritüellerde görülmemesi onun I.Ḫattušili tarafından kraliyet ailesinden uzak tutulmaya çalışılması ile açıklanabilir³⁹². Bu dönemde sadece vasiyetnamede karşılaştığımız ^{MUNUS}ŠU.GI'ler belki de gayri resmi olarak çalışmaktadırlar. Kral'ın, karısı Haštaiar'ı onları ziyaret etmemesi konusunda uyarması bunu akla getirmektedir³⁹³. Telepinu Fermanında kötü büyüye getirilen yasak, I.Ḫattušili'nin büyücülere karşı getirdiği yasaklamanın yasal düzenlemesidir³⁹⁴.

Ritüellerin birçoğunun icracısı olan³⁹⁵ ^{MUNUS}ŠU.GI'nin hititçe karşılığı olarak ^{MUNUS}hašaua düşünülmektedir³⁹⁶. Bu eşitliği doğrulamak için Aiatarša, Uattiti ve Šušumanniga'nın yaptığı ritüeli örnek olarak verebiliriz³⁹⁷.

Šušumanniga'nın yaptığı ritüelin A nüshasında;

KUB VII 1 Rs.IV

5 DUB.I.KAM QA-TI A-ŪA-AT¹ Šu-šu-ma-an-ni-ga ^{MUNUS}ḫa-a-ša-u-ua-aš

6 ma-a-an DUMU-li^D ḫa-ša-mi-li-in ITU-mi-aš ši-pa-an-ti

^{MUNUS}hašauaş olarak karşımıza çıkan Šušumanniga³⁹⁸,

³⁹⁰ Bin-Nun, Tawananna, (1975) s.125'de ^{MUNUS}ŠU.GI'nin resmen kabulünün I.Ḫattušili döneminden daha eskilere dayandığını ve onun Luwi ritüellerindeki yerinin ona Luwili özellikler kazandırdığını ve İmparatorlukta Luwi etkisinin artmasıyla konumunu sağlamlaştırdığını belirtmektedir; Otten, RIA 7 (1987-1990) s.242'de I.Ḫattušili'nin korktuğu ^{MUNUS}ŠU.GI ile Orta Hitit döneminde kesin belgelenebilen ^{MUNUS}ŠU.GI'lerin aynı olup olmadıklarının henüz ispatlanamadığını ifade ettikten sonra, bunların birlik gösteren toplumsal bir sınıf olduklarının söylenemeyeceğini, bunlardan birkaçının Hitit ölü ayinlerinde bulunmaları sebebiyle büyük bir itibara sahip olduklarını ve ^{MUNUS}ŠU.GI Allaituraḫ(ı)'nin ayinlerinin Orta Krallık döneminden İmparatorluk döneminin sonuna kadar geleneksel olarak kullanılması ve II. Šuppiluliuma'nın kurban sahibi olarak ortaya çıkması da onların önemini gösterdiğini belirtmektedir.

³⁹¹ Sommer-Falkenstein, HAB (1938) s.16-17.

³⁹² Haas, RIA 7 (1987-1990) s.238.

³⁹³ Bin-Nun, Tawananna (1975) s.126.

³⁹⁴ 2 BoTU 23 IV 22-26, Sturtevant-Bechtel, Chrest. (1935) s.192.

³⁹⁵ Salvini-Wegner, SMEA 22 (1984) s.87; Beckman, BiAr (1989) s.103; Haas-Wegner, OLZ 86 (1991) s.48-50; Beckman, JAC 8 (1993) s.37; Torri, SEL 15 (1998) s.69.

³⁹⁶ Friedrich, HW (1952) s.62, 295; Otten, ZA NF 16 (1952) s.232-233; Kronasser, Die Sprache VII (1961) s.160.

³⁹⁷ Laroche, CTH 390 (1971) s.70.

³⁹⁸ Laroche, NH (1966) s.168.

D nüshasında;

KUB XXX 48 Vs.

15 A-*QA-AT* ¹Šu-šu-ma-an-ni-ga ^{MUNUS}ŠU.GI

16 ma-a-an DUMU-li ^DHa-ša-me-li

17 ITU-aš ši-pa-an-taḫ-ḫi

ise ^{MUNUS}ŠU.GI ünvanı taşımaktadır.

Bu da ^{MUNUS}haşağa ile ^{MUNUS}ŠU.GI eşitliğini doğrulamaktadır.

Maštigga'dan başka Allaiduraḫi, Alli, Anniwijanni, Paškuwatti isimli kadınlar ^{MUNUS}ŠU.GI ünvanıyla, Annanna, Hebattarakki, Kueša, Malli, Mallidunna, Šilalluḫi, Šušumanniga isimli kadınlar da ^{MUNUS}hašaua ünvanıyla tespit edilmişlerdir³⁹⁹.

I 2AI 19 NINDA.GUR₄.RA EM-ŞA : 'ekşi, mayalı kalın ekmek'. Akatça EMSU 'ekşi, ekşimiş' bk. Zimmern, OLZ XXV (1922) s.229.

I 2AI 22 NINDA.GUR₄.RA : 'kalın ekmek'⁴⁰⁰, ancak kültürde çok sık kullanılan bu ekmek için 'kurban ekmeği'⁴⁰¹ şeklinde genel bir ifade de kullanılmaktadır. NINDA.GUR₄.RA'nın karşıtı olarak NINDA.SIG (Akk. akalū qatnu)⁴⁰², Hititçe karşılığı olarak da NINDA ḫarši⁴⁰³ kabul edilmektedir⁴⁰⁴.

³⁹⁹ Gurney, Some Aspects of Hittite Religion (1976) s.45 dn.2 ; Büyü ritüellerini icra eden kadınların sayısının erkeklere oranla daha fazla olması durumunu Haas, RIA 7 (1987-1990) s. 238'de kadınların doğum olayı (^{MUNUS}ŠU.GI'nin hititçe okunuşu ḫaš- 'doğurmak' fiilinden türetilmiştir) , aybaşı hali (bk. KBo V 2 I 1-9) ve buna bağılı olarak ortaya çıkan histeriye (bu esnada ortaya çıkan sinir krizlerinin onlara doğa üstü güçler kazandırdığı düşüncesine) dayandırmakta ve kadının büyü karakterine, büyü konusunda etkili tanrıçaların (Hannahanna, Išhara, Ištar-Šawuška, Kammama, Kamrušepa gibi) bulunmasını da destek olarak göstermektedir.

⁴⁰⁰ Friedrich, HW (1952) s.288 'dickes Brot'.

⁴⁰¹ Hoffner, Alimenta (1974) s.200 'sacrificial loaf'.

⁴⁰² Sommer-Ehelolf, Pap. (1924) s.38 : 'schwach, dünn, klein'; Hoffner, a.g.e. s.200; Popko, AoF 18/2 (1991) s.245.

⁴⁰³ Friedrich, a.g.e. s.288; Hoffner, a.g.e. s.200; Wilhelm, SM 9 (1995) s.387 dn.18.

⁴⁰⁴ Goetze, KIF I (1927-30) s.338'de kabul ettiği LÚ^{MES}NINDA.GUR₄.RA = LÚ^{MES}NINDA.SI.SÁ eşitliğini göz önünde bulundurarak KUR.RA 'perfect' (tam, eksiksiz) ve SI.SÁ 'right, proper' (uygun, doğru, münasip) anlamlarından hareketle, NINDA.GUR₄.RA'nın 'regelrechte, normale Brot' (normal ekmek) olduğunu iddia etmektedir.

NINDA.GUR₄.RA'nın yapıldığı malzemeler olarak, ZÌ.DA ZÍZ 'emmer flour' (düşük kaliteli buğday unu), ŠE 'barley' (arpa), ZÌ.DA DUR₅ 'moist flour' (nemli un) BA.BA.ZA 'Brei, Mus' (ezme), GA.KIN.AG 'cheese' (peynir), ^{GIS}PÈS 'figs' (incir), Ì 'Oil' (yağ); ayrıca NINDA.GUR₄.RA KU₇ 'sweet NINDA.GUR₄.RA' (tatlı kalın ekmek) için kullanılan tatlandırıcılarla NINDA.GUR₄.RA EMŠA 'sour bread' (ekşi ekmek) elde etmek için kullanılan katkı maddeleri görülmektedir. NINDA.GUR₄.RA için kullanılan ölçüler olarak da GAL 'large' (büyük), TUR 'small' (küçük), GÍD.DA 'long' (uzun), 1 NINDA.GUR₄.RA ŠA ½ UP-NI an-da da-mi-in-kán-ta-an 'one sacrificial loaf ½ UPNU of flour joined together (?)' (yarım avuç undan bir kurban ekmeği) şeklinde belirtilmektedir⁴⁰⁵.

Metnimizde, NINDA.GUR₄.RA daima GA.KIN.AG 'peynir'⁴⁰⁶ ile birlikte geçmektedir. 'NINDA.GUR₄.RA GA.KIN.AG' şeklindeki ifade "peynirli ekmek"⁴⁰⁷ veya "peynir somunu (parçası)"⁴⁰⁸ şeklinde yorumlanmaktadır.

Ancak böyle bir dizilimin metnimizdeki anlamı "peynir ve de ekmek" şeklindedir. -ja 've, ve de' enklitik bağlacı da bu durumu desteklemektedir.

I 2AI 24 ma-an-ta-al-li-i-e-eš EME^{HI.A}-eš : mantalli kelimesinin Friedrich, HW Erg.3 (1966) s.23'de 'Opferart' (bir kurban şekli), Tischler, HEG Lief. 5-6 (1990) s.126'da 'feindlich, schädlich'(düşmanca, zararlı), Güterbock-Hoffner, CHD Volume 3 (1980) s.176'da '(Adj.) venomous(?), poisonous(?), rancorous(?) (modifying tongues) (zehirli, kinli, kinci)' anlamına geldiğini ve Güterbock-Hoffner, kelimenin a.g.e. s.177'de de mant-, manz-, veya manza-'saliva(?), venom(?), sorcery(?) (tükürük, salya, zehir, kin, büyü)' dan türediğini belirtmişlerdir.

Alp, Tempel (1983) s. 363' de maltalli⁴⁰⁹ sözcüğünü "kurban adamaya mükellef olmak" şeklinde açıklamıştır.

⁴⁰⁵ Hoffner, Alimenta (1974) s.200-201.

⁴⁰⁶ Zimmern, OLZ 7 (1922) s.299; Neu-Rüster, HZL (1982) s.317.

⁴⁰⁷ Carruba, StBoT 2 (1966) s.2-3 (KBo XV 25 Vs. 20 vd.); Popko, AoF 18/2 (1991) s.243.

⁴⁰⁸ Hoffner, a.g.e. s.122'ye göre, "NINDA.GUR₄.RA GA.KIN.AG" was one item, thus 'a cheese-loaf', not 'a loaf (and) cheese'.

⁴⁰⁹ -n- yerine -l- harfiyle yazılmış formu (SISKUR maltalli/ SISKUR mantalli) da bulunmaktadır. Bu konu ile ilgili olarak bk. Güterbock-Hoffner, CHD Vol. 3 (1980) s.177.

Kammenhuber⁴¹⁰ ve Ünal⁴¹¹, mantalli kelimesinin daha doğrusu mant-‘ın Hurrice veya yerli Kilikya-Kizzuwatna kökenli olduğunu ve Luwice –alli süffixi ile türetildiğini öne sürmektedirler. Güterbock-Hoffner⁴¹² da kelimeyi Luwice olarak kabul etmektedirler.

mantalli- kelimesini anlamak için “SISKUR mantalli” üzerinde üzerinde durmak yararlı olacaktır :

Hitit dünyasında ölü kurbanı veya ölülerle ilgili bir ayin olarak yapılan SISKUR mantalli ‘mantalli kurbanı’ Laroche⁴¹³ tarafından ‘ölü ruhlarına sunulan kurban’ olarak tanımlanmıştır. Ünal⁴¹⁴ ise bu ritüeli ‘bir takım politik entrikalar sonucu öldürülmüş olan şahısların ruhlarını yatıştırmak ve onlara kefarete ödemek için yürütülen, bir takım kurban sunma faaliyetlerini de kapsayan, ayrıntılı ve karmaşık bir ayin’ olarak ifade etmiştir. Rost⁴¹⁵ ise SISKUR mantalli ile çoğu kez karşılaşılan sipant- ‘sunmak, dökmek’ fiilinden olsa gerek kelimeyi ‘içmek’ ile ilgili bir kurban olarak yorumlamıştır. Güterbock-Hoffner⁴¹⁶, SISKUR mantalli için ‘kin ve nefretle (sözleriyle) ilgili bir ritüel’ tanımını kullanmışlardır. Hutter⁴¹⁷ de Ünal gibi SISKUR mantalli’nin politik sebeplerden dolayı öldürülmüş kişilere yapıldığını ve temelinde bu kişilerin yatıştırılmasının bulunduğunu belirtmektedir.

mantalli kurbanı, ölmüş kişilerin – ki bu kişiler ya yaşamları süresince büyük haksızlıklara uğramış veya bir takım politik entrikalar sonucunda öldürülmüşlerdir - ruhlarını yatıştırmak ve onlara kefarete ödemek için yapıldığı gibi⁴¹⁸ yaşayan kişiler arasında da düşmanlık ve bozuşmayı halletmek için yapılmaktadır.

⁴¹⁰ Kammenhuber, THeth 7 (1976) s.28.

⁴¹¹ Ünal, Anadolu (Anatolia) XIX 1975/1976 (1980) s.174.

⁴¹² Güterbock-Hoffner, CHD Vol. 3 (1980) s.177.

⁴¹³ Laroche, BiOr 18 (1961) s.84.

⁴¹⁴ Ünal, a.g.e s.170-173.

⁴¹⁵ Rost, MIO I (1953) s.370.

⁴¹⁶ Güterbock-Hoffner, a.g.e. s.177.

⁴¹⁷ Hutter, AoF 18/2 (1991) s.38.

⁴¹⁸ Ünal, a.g.e. s.172-173’de bu kurban ı sunan veya onu alan şahısların detaylı bir listesini vermiştir. Bu şahısların hepsinin M.Ö. 13.yy.’da yaşadıklarını, bu ritüel türünün Puduhepa’nın da etkisiyle III.Hattuşili ve IV.Tuthaliya devirlerinde, Luwi-Hurri bölgesi Kizzuwatna’dan Hattuşa’ya yapılan büyük çaptaki kült aktarımları sırasında alındığını öne sürmektedir. Bu konu ile ilgili olarak ayrıca bk. Archi, AoF 6 (1979) s.82; SMEA XIV (1971) s.212-213.

Maštigga ritüelinde mantalli, – ki ritüelin amacı kurban sahiplerini (ritüel boyunca iki kurban sahibi söz konusudur. Bunlar baba-oğul, karı-koca ve kız kardeş-erkek kardeş ikili grupları olmalıdır) birbirlerine söyledikleri kötü sözlerin olumsuz etkisinden kurtarmaktır. Ritüeldeki bütün işlemler bu amaca yöneliktir - SISKUR mantalli (mantalli kurban ı) olarak geçmemektedir. Bu ritüelde bozuşmaya yol açan kötü sözler “mantallieš EME^{U.A}-eš”(mantalli dilleri) ifadesi ile belirtilmektedir.

Metnimizde mantalli'nin EME ile birlikte geçmesi, SISKUR mantallija'nın anlamına açıklık kazandırmaktadır. Metnin ilerleyen paragraflarında 'mantalli dilleri' ifadesi yerine kavgaya yol açan dillerden, 'hu-u-ur-ta-us EME^{U.A}' (lanetli diller) veya 'i-da-a-lu-uš la-a-la-aš' (kötü diller) şeklinde bahsedilmektedir. Bunlar da mantalli'nin karakterine uygun anlamlardır. Yani metnimizde 'kötü, lanetli diller (belki beddua) 'i genel olarak 'mantalli dilleri' karakterize etmektedir.

I 2AI 24 pa-ra-a ti-it-ta-nu-nu-un : tittanu- 'koymak, yerleştirmek, tayin etmek', para tittanu- (heraussetzen) ausliefen 'teslim etmek ' anlamındadır. Bk. Friedrich, HW s.225.

I 2AI 27 iš-na-aš : Bk. Yorum. I 2AII 8.

I 2AI 31 tu-ig-ga-ša-aš : tuekka (Akk. *RAMANU*, Sum.NÍ.TE)⁴¹⁹ kelimesi için, Sayce⁴²⁰ 'şahsiyet, bizzat kendi', Goetze⁴²¹ 'vücut, kişi, ruh', Friedrich⁴²² 'vücut, uzuv', Alp⁴²³ 'vücut, (pl.) uzuv', Rabin⁴²⁴ 'vücut, kendi', Kammenhuber⁴²⁵

⁴¹⁹ Friedrich, HW (1952) s.226,287; Kammenhuber, ZA NF 22 (1964) s.186; ZA NF 23 (1965) s.184.

⁴²⁰ Sayce, RA XXIV (1927) s.125 : 'personality', 'self'.

⁴²¹ Goetze, Madd. (1928) s.132 : 1-'selbstheit, selbst', 2-'Körper' Pl. 'Körperteile', 3-'seele'.

⁴²² Friedrich, a.g.e. s.226 : 'Körper, Person' Pl. 'Gliedermaßen'.

⁴²³ Alp, Anatolia II (1957) s.1: 'Körper, (Pl.) Gleider'.

⁴²⁴ Rabin, Or. 32 (1963) s.136-137 : 'body, self'.

⁴²⁵ Kammenhuber, a.g.e. s.184.

‘vücut, gövde’, Goetze⁴²⁶ bir başka çalışmasında ‘vücut, vücudun organları’, Süel⁴²⁷ ‘vücut, beden’ anlamlarını vermişlerdir. Kelimenin Hurrice karşılığı ise idi-⁴²⁸’dir.

Metnimizde, tuekka’nın geçtiği yerleri incelediğimizde, I 1AI 27-32’de yaşlı kadın, iki kurban sahibinin vücutlarına mavi ve kırmızı yünden bir bağ dolar, I 1AII 5-82’de ise yaşlı kadın , iki kurban sahibinin vücutlarına dolanan kırmızı ve mavi yünü alır. I 1AI 31’de tuiggaš = šmaš = kán ve I 1AII 6’da tuiggaš, tuekka-’nın Pl. D.-L. formudur. Çünkü söz konusu olan iki kurban sahibinin vücutlarıdır. I 1BI 19, I 1AI 30 ve I 1AI 38’de yanlış olarak bir kurban sahibinden bahsedilmekte ancak cümle 2.Pl.Enk.Ş.Z ile devam etmektedir.

I 1AI 44-49’da kavga ettikleri günden olumsuz şekilde etkilenen iki kurban sahibinin, bu olumsuz etkiyi vücutlarından atmalarına yönelik olarak yapılan bir takım eylemlerden sonra yaşlı kadının ‘vücutlarındaki o günün dilleri sizden ayrılmış olsun’ dileği yer almaktadır ve I 1AI 27-32’de olduğu gibi kullanılan malzemeler ateşe atılmaktadır. Burada da Pl.D.-L. şekilde olan tuiggas her iki kurban sahibinin vücutlarını ifade etmektedir.

Aynı şekilde bir dilek I 1AIII 2-7’de bulunmaktadır :’ kötü diller aynı şekilde (kurban sahiplerinin) vücuduna gitmesin’. I 1AIII 6’da görülen kedaš (Pl.D.-L.) ile de yine iki kurban sahibinin vücutları kastedilmektedir.

I 1AIV 17-18’de yaşlı kadın tiwariia- olarak adlandırılan bir bitki ile her iki kurban sahibinin vücutlarını ovmaktadır.

Metnimizde görülen bütün bu ifadelerden, ‘iki kurban sahibinin vücutları’na işaret eden tuekka’nın somut olarak ‘insan vücudu’ anlamına geldiği anlaşılmaktadır.

⁴²⁶ Goetze, Tunn. (1938) s.122 :’body’.

⁴²⁷ Süel, Direktif Metni (1985)s.131.

⁴²⁸ Neu, StBoT 32 (1996) s.101.

I 2AI 35 ھا-aš-ši-ik-ki-du-ma-at : Hitit metinlerinde bir çok ھاšşik fiiline rastlamaktayız⁴²⁹.

1- ھanna- ‘doğrulamak, yoluna koymak, yönelmek’ (dur. ھاšşik- ‘yargılamak’)⁴³⁰,

2-ھاš- (ھeš(š)-) ‘açmak’ (dur.ھاšşik-)⁴³¹,

3-ھاš- ‘doğurmak’ (dur.ھاšşik)⁴³²,

4-ھاšşik- ‘(birbirini) doyurmak’⁴³³, doyuncaya kadar yemek, içmek⁴³⁴, susuzluğunu gidermek⁴³⁵.

Metnimizde (2AI 34-35)’de görülen ھاšşik- fiili ‘doymak doyuncaya kadar yemek’ anlamında kullanılmıştır. Ancak ilgili satırlardaki ‘o gün (kavga edilen gün) her ne ile doyurulduysanız’ ifadesinden, kavga eden kişilerin, birbirlerine sarfettikleri “kötü sözler ile doyurulduğu” şeklinde bir soyut anlam çıkmaktadır.

I 2AI 39 še-er ar-ھا ھا-aḫ-nu-zi : šer arھا ھاḫnu-⁴³⁶ fiili için Friedrich, HW s.240’da ‘üzerinde sallamak, çırpma, çalkalamak (= darüber wegschwingen; schwenken)’ anlamlarını vermiştir. Bu eylemde çeşitli objeler kullanılmaktadır⁴³⁷.

Metnimizde kullanılan objeler, I 38’de KU₆ ‘balık’, I 51’de DUḫ.LĀL EME^{III.A} ‘balmumundan diller’, I 53’de MUN ‘tuz’, apuzzi ‘içyağı’, SA ‘sinir’, II 10’da išna 2 ŠU EME^{III.A} ‘kilden iki el ve diller’, II 15’de VII EME^{III.A} ‘yedi dil’, II

⁴²⁹ Ehelolf, KIF I (1930) s.141 dn.2 ; Kammenhuber, MIO II (1954) s.255

⁴³⁰ Kammenhuber, a.g.e. s. 255 ‘richten’; Tischler, HEG Lief.1 (1977) s.200 ھanna-‘urteilen, richten’, hassik- ‘urteilen’.

⁴³¹ Ungnad, ZA NF 3 (band 37) (1927) s.298; Friedrich, HW (1952) s.62; Tischler, HEG Lief.1 (1977) s.200; Kammenhuber, a.g.e. s.255.

⁴³² Tischler, a.g.e. 201 ‘zeigen, gebären’.

⁴³³ Friedrich, a.g.e. s.63.

⁴³⁴ Otten, MIO I (1953) s.129 ‘sich sattigen an Speis und Trank’.

⁴³⁵ KUB XVII 10 I 19. e-te-er 20 ne ʾ-UL iš-pi-i-e-er e-ku-i-e-er-ma ne-za ʾ-UL ھا-aš-ši-ik-ki-ir 19 yediler 20 ve doymadılar içtiler ve susuzluklarını gidermediler; Kammenhuber, a.g.e. s.255’de, Otten a.g.e. s.129’da ھاšşik- fiilinin ni(n)k- ‘sich satt trinken’ (susuzluğunu gidermek, kana kana içmek) fiili ile semantik olarak benzediğini belirtmektedirler; Kammenhuber, RHA 64 (1959) s.47 ve Friedrich, ZA NF 3 (1927) s.201 dn.4’de, KUB IX 26 II 3 [. e-it] 4 e-ku nu-za ھا-a[š-ši-ik] 3 [ye] 4 (ve) iç ve kendinizi kuvvetlendirin, ifadesinden ھاšşik- fiilinin ‘sağlam, kuvvetli, daimi olmak’ (fest, stark, dauerhaft) anlamına da gelebileceğini belirtmişlerdir.

⁴³⁶ Sommer-Ehelolf, Pap. (1924) s.72’de še-er ar-ھا ھا-aḫ-nu-zi ‘o üzerinde ileri geri dönüyor (= er dreht darüber hinweg)’ yani ‘salınıyor, sallanıyor (= schwingt, schwenkt)’ olarak açıklamıştır.

⁴³⁷ bk. Haas, RIA 7 (1987-1990) s.245.

23 ve III 21'de išna 'hamur', II 37'de UDU GE₆ 'siyah koyun'; II 55'de ^{DUG}hupuuai- 'hupuuai kabı', III 8'de harziiala- 'kertenkele', III 14'de UR.TUR 'köpek yavrusu', IV 9'da ise ^{DUG}ÚTUL 'tencere', dir.

'(canlı ya da cansız malzemeleri) üzerinde çevirmek' şeklinde ifade ettiğimiz bu eylemde kullanılan objelerin her biri, kurban sahiplerinin üzerinde çevirildikten sonra kırılarak (duarnai-), ocağa atılarak (hašši peššiia-), kesilerek (haddai-) veya öldürülerek (kuen-) yok edilmektedirler.

I 2AI 38 KU₆ : 'Balık'⁴³⁸ anlamına gelen Sumerce kelimenin hititçe karşılığı hala tartışma konusudur. Otten⁴³⁹,

KBo X 36 III 4'deki *ARNABI MUŠEN*^{U^L.A} pár-hu-[-]
ile KBo X 52, 10'daki *[A]RNABI MUŠEN*^{U^L.A} KU₆^{U^L.A} x[-]

ifadesini mukayese ile 'balık' için hititçe karşılık olarak parhu- 'yu önermiştir. Rost⁴⁴⁰, kelimenin hititçe karşılığının -u köklü olduğunu belirtmekte ve bu görüşü Carruba⁴⁴¹ tarafından kabul görmektedir. Friedrich⁴⁴², Ertem⁴⁴³ ve Hoffner⁴⁴⁴ KU₆'nın hititçe karşılığı olarak parhu- 'yu kabul etmişlerdir. Oysa Hoffner⁴⁴⁵, Berman ile bir çalışmada, KBo X 36 III 4'deki pár-hu-[-] kelimesini, pár-hu-u-ua-ja-aš şeklinde tamamladılar ve bu kelimenin parhuuaia- veya parhuuai- 'nin gen. şekli olduğunu belirttiler. Bunun da eti kurutulup yenilen bir hayvan olduğunu (KBo X 28 + 33 v 1-2 '1 UZU.GU[4] UZU UDU UZU EDIN.NA MUŠE[N^{U^L.A}] 2 UZU.[HÁD].DU.A pár-hu-u-ua-ja-aš', '1 sığır eti, koyun eti, tavşan eti, kuşlar 2 parhuuaia'nın kurutulmuş eti') ve KU₆ 'balık' ideogramının Hititçe okunuşu olmadığını ifade ettikten sonra, KU₆'nın u- köklü bir fon. comp. aldığını

⁴³⁸ Neu-Rüster, HZL (1989) s.332.

⁴³⁹ KBo X (1960) s.VI n.2.

⁴⁴⁰ Rost, MIO 1 (1953) s.371-372.

⁴⁴¹ Carruba, StBoT 2 (1966) s.24.

⁴⁴² Friedrich, HW Erg.2 (1961) s.19.

⁴⁴³ Ertem, Fauna (1965) s.127.

⁴⁴⁴ Hoffner, EHGl. (1967) s.41.

⁴⁴⁵ Berman-Hoffner, JCS 32 (1980) s.48 vd.

(Sg.N. KU₆.uš, KBo III 8 III 21; Sg.A. KU₆-un , KBo III 8 III 2) oysa parhuuaia'nın a- veya ai- köklü bir isim olduğunu bu suretle de KU₆'nın okunuşu olarak düşünölemeyeceğini de belirtmektedirler.

Metnimizde (I 40-43), "kötü dillerin vücuttan ayrılması" balığın denizden ayrılması ile sembolize edilmektedir. Burada 'Denizin Boğası' olarak hangi balığın ya da neyin kastedildiğini anlayamıyoruz⁴⁴⁶.

Hoffner⁴⁴⁷, balıkçılığın Hititlerde temel gıda kaynakları arasında olmadığını, Kizzuwatna'daki nehirlerde balıkçılık yapıldığını ve balıkçılıkla ilgili çok az metin bulunduğunu belirttikten sonra bir balıkçının isminin geçtiği tek metin olan Hurriceden Hititçeye çevrilmiş (KUB XXIV 7) 'bir inek ve Güneş Tanrısı Miti'ni örnek olarak vermektedir.

Ancak, birçok ritüel metinde balıktan bahsedilmektedir (KUB XXXIX 71 II 36; 78 I 24; 95 2 ; KUB XXXIV 80 Vs. 7; KUB XXXIV 84 Vs. 15; KBo III 8 III 2, 21; KBo XV 25 Vs. 16, 27; . . .).

III. Hattusili'nin Apologyası'nda balıkçılıkla ilgili bir benzetme bulunmaktadır:

KBo VI 29 II

33 a-pu-u-un-ma-kán ^DİSTAR ^{URU}ša-mu-ḫa GAŠAN-IA

34 KU₆-un GIM-an < hu-u-pa-la-za EGIR-pa iš-tap-pa

33 Hakimem Šamuḫa şehrinin Tanrıça İŠTAR'ı onu

34 bir balık gibi ağ ile yakaladığında.

⁴⁴⁶ Kinal, Atatürk Konferansları VI (1977) s.53'de bu balığın 'yunus balığı' olabileceğini belirtmektedir.

⁴⁴⁷ Hoffner, Alimenta (1974) s.124.

Rost⁴⁴⁸, Maštigga ritüelinde balığın kullanılmasının ilginç olduğunu fakat ritüelin Kizzuwatna kökenli olmasının bu duruma uygun düşeceğini belirtmektedir.

I 2AI 40 KU₆-uš : Bk.Yorum. I 2AI 40.

I 2AI 41 tuḫ-ḫu-uš-ša-at : tuḫš- fiilinin iki anlamı bulunmaktadır:

1- ‘kesmek, kesip koparmak, ayırmak, uzaklaştırmak’ somut anlamı⁴⁴⁹ ;

Hitit Kanunları⁴⁵⁰ § 29/b’de

11 ták-ku DUMU.MUNUS-aš LÚ-ni ḫa-me-in-kán-za nu-uš-ši ku-ú-ša-ta
píd-da-iz-zi

12 ap-pí-iz-zi na-at at-ta-aš an-na-aš ḫu-ul-la-an-zi na-an-kán LÚ-ni

13 tuḫ-ša-an-zi ku-ú-ša-ta-ma II-ŠU šar-ni-in-kán-zi

11 eğer genç bir kadın bir adama bağlanmışsa ve onun için o başlık ödedyse

12 ve ondan sonra baba ve anne karşı çıkarlarsa o zaman onu adamdan

13 ayırırlar, ama başlığın iki katı tazminat öderler.

tuḫš- fiilinin bu paragraftaki anlamı, ‘(bir kızı nişanlısından) ayırmak, (nişanı) sona erdirmek, bitirmek’tir.

Bir bayram kutlmasının anlatıldığı KUB XII 5 IV’de,

20 MAḪ-RU-Ú UD^{MU} tuḫ-ḫu-uš-ta

20birinci gün sona erdi.

tuḫš- ‘un anlamı ‘sona erdirmek, bitirmek’tir.

2. ‘kültürel anlamda temizlenmek’ soyut anlamı:

⁴⁴⁸ Rost, MIO I (1953) s.371-372.

⁴⁴⁹ Friedrich, ZA NF 3 (1927) s.200; HW (1952) s.226; Güterbock, RHA 74 (1964) s.106; Kronasser, EHS (1966) s.519; Neu, StBoT 5 (1968) s.175-177.

⁴⁵⁰ Friedrich, HG (1959) s. 24-25.

VS 12⁴⁵¹

6 DUMU-li tuḫ-ḫu-eš-šar pa-ra-a e-ep-zi

7 DUMU-aš tuḫ-uh-ša.

6 oğula tuhhueššar'ı uzatır

7 (ve böylece) oğul temizlenir.

Tischler⁴⁵², tuḫš- 'kesip koparmak' fiilinin anlamsal bakımdan değişikliğe uğrayarak 'belli bir kült yerini temizlemek' anlamına geldiğini ifade etmektedir. Bu anlamda tuḫš- fiilinin tuhhueššar ile olan bağlantısı üzerinde durmak gerekmektedir:

KUB XX 99 Vs.II

6 LÚ MUḪALDIM tuḫ-ḫu-i-iš-ni-it NA⁴ḫu-ḫa-ši-ja EGIR-pa

7 šu-up-pi-ja-ah-hi

6 Ahçı huḫaši taşını tuhhueššar ile

7 temizler.

Bir temizlik malzemesi olarak kullanıldığı görülen tuḫḫueššar'ı Alp⁴⁵³ 'temizlik cevheri', Kronasser⁴⁵⁴ ve Otten⁴⁵⁵ 'kütle ilgili bir temizlik maddesi', Rost⁴⁵⁶ 'akışkan bir madde', Güterbock⁴⁵⁷ 'duman ya da tütsü çıkarmak için kullanılan bir madde' olarak yorumlamışlardır.

Metnimiz (I 40-41, I 48-49 ve II 13-14) ilgili satırlarda o günün lanetli dillerinin kurban sahiplerinin vücutlarından ayrılmasını ifade eden tuḫš- fiilinin

⁴⁵¹ Trans. ve terc. için bk. Kretschmer, KIF (1930) s.299-300.

⁴⁵² Tischler, HEG Lief.10 (1994) s.412.

⁴⁵³ Alp, Beamtennamen (1940) s.13 dn.1; Tempels (1983) s.344 vd.

⁴⁵⁴ Kronasser, EHS (1966) s.520.

⁴⁵⁵ Otten, StBoT 13 (1971) s.26 vd.

⁴⁵⁶ Rost, THeth 2 (1972) s.69'da bu görüşünü KUB XLI 40 I 18-20'ye dayandırmaktadır :

18' [UGULA L]Ú^{MES} MUḪALDIM GAL-it ḫa-a-tar ḫar-z[i] 19' [t]ja A-NA QA-TI LUGAL ḫa-a-tar pa-ra-a 20' [t]ḫ-ḫu-eš-ni-it III-ŠU la-ḫu-u-ḫa-a-i 18' Ahçıların başı bir kadeh su alır 19' ve suyu kralın eline 20' tuḫḫueššar ile birlikte üç defa döker'.

⁴⁵⁷ Güterbock, RHA 74 (1964) s.106'da tuḫḫueššar'ın tuḫḫu(ḫa)- 'duman'dan -eššar süfixi ile türetildiğini ve tuḫḫueššar ile kullanılan tuḫ(ḫ)ša'nın, tuḫš- 'kesmek' fiilinden ayrı 'tuḫḫueššar ile temizlenmek' gibi bir anlam ifade ettiğini belirtmektedir.

‘ayrılmak, uzaklaşmak’ ve aynı zamanda da ‘(kötü sözlerin olumsuz etkisinin uzaklaşması ile) kült bakımından temizlenmek’ anlamlarında kullanıldığını teyit etmektedir.

I 2AI 42 ħu-u-ur-ta-a-uš : ħurtai-‘lanet, beddua’nın Pl.Nom. formudur. Bu konu hakkında bk. Jucquois-Lebrun, Heth.u.Idg. (1979) s.110-111.

I 2AI 44 an-da ħu-u-la-li-iz-zi : ħul- ‘yün’ kelimesinin denominativum şekli hulaliia- ‘bağlamak, etrafını sarmak’, anda hulaliia- ‘dolamak, çevrelemek, etrafını çevirmek’⁴⁵⁸ anlamındadır. Bu konuda bk. Neu, StBoT 5 (1968) s.59.

I 2AI 44 ap-pu-uz-zi : İdeogramı ^(UZU)İ.UDU olan ^(UZU)appuzzi (uappuzzi) ‘hayvan yağı, koyun yağı, don yağı’ anlamındadır⁴⁵⁹. Katı bir madde olan appuzzi majik figürler yapmak için ritüellerde kullanılmaktadır ve temsil ettikleri kötülükle birlikte ritüel esnasında kolayca yok edilebilmektedirler.

Çeşitli metin yerlerini incelediğimizde apuzzi’nin;

Tanrılar tarafından verilen refahın sembolü olan ve her zaman yeşil kalan eya ağacında asılan ve ‘koyun postu , avcı çantası’ olarak yorumlanan ^{KUS}kurša’nın içine veya üzerine konulduğunu;

KUB XVII 10 IV 29⁴⁶⁰

28 ^{GIŠ}e-ja-az-kán UDU-aš ^{KUS}kur-ša-aš kán-kán-za na-aš-ta

29 an-da UDU-aš Ī-an ki-it-ta.

28 eya ağacından asılmış, koyun (derisinden yapılmış) bir avcı çantası

29 (çantanın) içinde koyun yağı bulunur.

⁴⁵⁸ Friedrich, HW (1952) s.73-74; Tischler, HEG Lief.2 (1978) s.277-278.

⁴⁵⁹ Friedrich, ZA NF 3 (1927) s.191; Tischler, HEG Lief.1 (1977) s.48; Hoffner, BiAr 58 (1995) s.109.

⁴⁶⁰ Terc. için bk. Hoffner, Hittite Myths (1990) s.17.

keçi kanı ile karıştırılarak NINDA iduri yapıldığını;

KBo XV 49 I⁴⁶¹

9 nu ŠA MÁŠ.GAL e-eš-ḫar^{UZU} ap-pu-uz-zi-[ja (A-NA) I UP-NU

BA.BA.ZA)]

10 me-na-aḫ-ḫa-an-da im-mi-ja-an-zi na-aš II NIN[(DA i-du-ri-iš)]

11 i-en-zi

9 keçinin kanı ve de apuzzi, bir avuç BABAZA ile

10 karıştırırlar ve onunla iki iduri ekmeği

11 yaparlar.

görmekteyiz.

Metnimizde ise appuzzi'den, etrafına siyah ve beyaz yün dolanarak 'tiššatwa' denilen bir obje elde edilmektedir ve bu obje ritüeldeki vazifesi bittiğinde de ocağa atılmak suretiyle yok edilmektedir.

I 2AI 45 na-at-za ti-iš-ša-at-ḫa ḫal-za-a-i Laroche, DLL (1959) s.97'de bu kelimenin majik bir obje olduğunu ve Luwice tissadu- kelimesinden türediğini belirtmektedir. Bu ritüelde kullanılan bir obje olan tissatua'nın yapma 'bir dil' olabileceği düşünülmektedir⁴⁶².

Metnimizde (2 1AI 44-45) tiššatua'nın anlamı "nu^{síG}BABBÁR^{síG}GE₆ da-a-i na-aš-ta ap-pu-uz-zi an-da ḫu-u-la-li-zi na-at-za ti-iš-ša-at-ḫa ḫal-za-a-i" ifadesinde gizlidir. "tiššatua der" diye tanımlanan, beyaz ve siyah yünün, içyağına dolanmasıyla elde edilen, ancak şekli hakkında herhangi bir şey belirtilmeyen bir objedir.

Sonra yaşlı kadın, bu objeyi iki kurban sahibinin üzerine tutarak , ağız ve dil ile her ne söylediyseniz "şimdi bak tiššatua" demektedir. Bu ifadeden, herhangi bir

⁴⁶¹ Trans. ve terc. için bk. Friedrich – Kammenhuber, HW² (1974) s.193.

⁴⁶² Friedrich HW (1952) s.225 'Zungen (??)'; Tischler, HEG Lief.10 (1994) s.380-381.

dil şekli belirtilmese de, tiššatua'nın içyağından yapılmış ve etrafı iplerle çevrilmek suretiyle zararsız hale getirilmiş 'kötü diller'i sembolize ettiği kanaatindeyiz.

I 2AI 47 ti-iš-ša-at-ya : Bk. Yorum I 2AI 45.

I 2AI 47 KU₆-un: Bk. Yorum. I 2AI 40.

I 2AI 48 tu-ig-ga-aš : Bk. Yorum. I 2AI 31.

I 2AI 48 tuḥ^{ub}-ša-an : Bk. Yorum. I 2AI 41.

I 2AI 50 ap-pu-uz-zi : Bk. Yorum. I 2AI 44.

I 2AI 52 še-er ar-ḥa ya-ah-nu-zi : Bk. Yorum. II 2AI 39.

I 2AI 53 ap-pu-uz-zi : Bk. Yorum. I 2AI 44.

I 2AI 54 še-er ar-ḥa ya-aḥ-nu-zi : Bk. Yorum. II 2AI 39.

I 2AI 55 GÜB-la-az ki-iš-ša-ra-az an-da [ta-ma-as-]zi : GÜB- 'sol' GÜB-la-az Sg.Abl., keššar- 'el' kiššaraz- Sg.Abl. Burada "partitive apposition" söz konusudur⁴⁶³.

[ta-ma-aš-]zi şeklindeki tamamlama Rost⁴⁶⁴ tarafından yapılmıştır. damaš- 'bastırmak, sıkıştırmak, baskı yapmak (drücken, pressen)⁴⁶⁵, anda damaš- 'üzerine baskı yapmak (daraufdrücken), içine almak (einschließen), sıkıştırmak (bedrängen)⁴⁶⁶ anlamındadır.

⁴⁶³ Friedrich, Heth.El.I² (1960) s.124.

⁴⁶⁴ Rost, MIO I (1953) s.350.

⁴⁶⁵ Kronasser, EHS (1966) s.396; Goetze, KIF (1930) s.178-179; Neu, StBoT 5 (1968) s.62 vd.

⁴⁶⁶ Friedrich, RHA 47 (1947-48) s.207.

GÜB-la-az ki-iš-ša-ra-az an-da [ta-ma-aš-]zi = sol elden (sol eliyle) üzerine baskı yapar.

damaš- fiilinin geçtiği bazı metin yerlerini incelediğimizde;

‘bir hastalık yüzünden zor durumda kalmak’

KUB XXIV 4 I’de

15 ki-e-ma-za-at hi-in-ga-na-an-za ta-ma-aš-ta[

15 (Hatti ülkesini) salgın sıkıştırdı

ve KBo IV 6 Vs.’de

24 [k]i-nu-na ka-a-sa fGaš-šu-li-ia-ui-aš tu-e-el GEME^{TUM} iŝ-tar-ki-at

25 [n]a-an GIG-an-za ta-ma-aš-ta-at

24 ŝimdi bak, Gaššuliiuiia senin hizmetkarın hasta oldu

25 ve hastalık onu baskı altına aldı.

‘ baskı altında tutmak’

KBo XXII 2 Rs.’de

12’ şu-uş ta-me-eş-ŝir

13’ ŝe a-kir

12’ onları baskı altında tuttular

13’ ve (onlar) öldüler.

ve KBo XXII 1 Vs.’de

3 şu-me-eş LÚ^{MEŝ} GIŝ^ŝ TUKUL ta-me-eş-kit-te-ni a-pi-i[a k]at-ta-a[n]

4 da-me-eş-ki-ya-an da-a-ir

3 siz tımar sahipleri, baskı altında tutarsınız, orada

4 baskı altında tutmaya başladılar.

‘(idrardan) sıkışmak’

IBoT I 36 I’de

33 ma-a-na-an-za-kán

34 še-ḥe-ḥu-na-an-za-pát ta-ma-a-aš-zi

33 eğer (MEŞEDI’yi)

34 idrarı sıkıştırırsa

gibi anlamlara geldiğini görmekteyiz.

Görüldüğü gibi, tamaš- fiilinin metnimizde ‘elle yapılan baskı’ şeklindeki somut anlamı yanında, yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı gibi, ‘sıkışmak, baskı altında tutmak, rahatsız olmak’ gibi soyut anlamları da bulunmaktadır.

I 2AII 2 ḥu-u-ur-za-ki-it-te-en : ḥurzak-, ḥurta- (huḡarta-) ‘lanetlemek’ fiilinin It. formudur. Friedrich, HW s.77 (= ḥurt + šk). Ayrıca bu konu hakkında bk. Lebrun, Heth.u. Idg. (1979) s.110-111.

I 2AII 3 ḥu-u-ur-ta-uš : Bk. Yorum. I 2AI 42.

I 2AII 6 iš-na-as : išna- ve iššana- şeklinde yazılışları bulunan bu kelimenin anlamı “hamur (Teig)”dur⁴⁶⁷.

Metnimizde ritüel malzemelerden heykeller ‘ALAM^{III.A}’ (I 27), eller ‘ŠU^{III.A}’ (II 7), diller ‘EME^{III.A}’ (II 8) išna’ dan yapılmışlardır.

išna kelimesinden türetilmiş olan ^(DUG)išnura da “hamurun hazırlandığı, yoğrulduğu kap”⁴⁶⁸ olarak tanımlanmaktadır.

⁴⁶⁷ Friedrich, HW (1952) s.89; Tischler, HEG Lief. 3 (1980) 406-407; ayrıca Tischler, a.g.e. s.407’de bu kelimenin iia- ‘yapmak’ fiilinin it. şekli ešša- (išša-) ‘çalışmak, icra etmek’ fiili ile ilişkisi üzerinde durmaktadır.

⁴⁶⁸ Hoffner, Alimenta (1974) s.136 ‘the kneading trough’; Tischler, a.g.e. s.407 ‘Gefäß’ zum Anmachen des Teiges’.

Kilden (IM)⁴⁶⁹ yapılmış bu kabın içine mayalanmış hamur konularak kabarması için bekletilmektedir :

KBo VI 34 I

31 nu ki-i ħar-nam-mar ma-aĥ-ĥa-an te-pu da-an-zi

32 na-at iš-nu-u-ri im-mi-ja-an-zi nu iš-nu-u-ra-an

33 UD.I.KAM ti-an-zi na-aš pu-ut-ki-i-e-et-ta

31 biraz aldığı bu mayadan

32 yoğurma kabında (hamur ile) karıştırıp, kabı

33 bir gün koyarlar (bekletirler) ve o mayalanır.

Metnimizde (I 2AII 55-56) de bir parça (tepu) işna, hupuġai (išnura-)⁴⁷⁰ kabının içine konulmaktadır.

işna- 'hamur', isnura kabı içinde en çok rastlanan maddedir. Ancak çeşitli metinlerden bu kabın içine işna-'dan başka malzemelerin de konulduğu anlaşılmaktadır :

VBoT 24 III

6 1 NINDA.ÉRIN^{MES} 1 NINDA ũa-gi-eš-šar 7 NINDA.GUR₄.RA TUR

7 ^{DUG}iš-nu-ra-aš-kán šu-ú-ni-ja-an-zi

6 bir asker ekmeđi, bir ũageššar ekmeđi, yedi küçük kurban ekmeđi

7 işnura kabına doldururlar.

Burada kabın içine 'bir asker ekmeđi, bir uageššar ekmeđi, yedi küçük kurban ekmeđi' konulmaktadır.

⁴⁶⁹ IM'in Hititçe karşılığı ũila(n) için bk. Goetze, Tunn. (1938) s.63-64; Metnimizde hupuġai- ve isnuri- kaplarının yapımında IM 'balçık, kil (Lehm, Ton)' (bk. Friedrich, HW (1952) s.277) kullanılmaktadır.

⁴⁷⁰ Maštigga ritüelinin 1. Metninin A nüshasında st.7'de ^{DUG}ĥu-pu-ũa-a-i

KUB XVII 24 II

5 nu-za ŠA^{DUG}iš-nu-u-r[i]

6 GA.KIN.AG LÚ^{MES}NAR LÚ^{MES}É.DINGIR^{LIM}-ja da-an-zi

5-6 (içinde) peynir bulunan işnuri kabını şarkıcılar ve de saray görevlileri alırlar.

Bu metinde, işnura kabının içinde GA.KIN.AG (peynir) bulunmaktadır. Metnimizde ise (I 2AIII 22-23) kabın içine yağ (İ-an) dökülmektedir.

Yani, ‘hamur yoğurma kabı’ olarak tanımlanan işnura kabının içine konulan malzemeler çeşitlilik göstermektedir. Metnimizde bu kabın içine hem işna- ‘hamur’ konulması ve hem de İ ‘yağ’ dökülmesi bu görüşü desteklemektedir.

I 2AII 7,8 iş-na-aš : Bk. Yorum. I 2AII 8.

I 2AII 6 tu-ig-ga-aš : Bk. Yorum. II 2AI 31.

I 2AII 10 ar-ha tuḥ^{ub}-ša-ri : Bk. Yorum. I 2AI 41.

I 2AII 11 še-er ar-ḥa u-aḥ-nu-zi : Bk. Yorum. II 2AI 39.

I 2AII 11 du-qa-ar-na-i : Fiilin ‘(trans.) kırmak, parçalamak’⁴⁷¹ ve ‘(intr.) kırılmak’⁴⁷² anlamları bulunmaktadır.

Metnimizde, kurban sahiplerini “kavga ettikleri günün lanetlerinden kurtarmak, onları arındırmak” için yaşlı kadının uyguladığı yöntemlerden biri de kirlenmiş objeleri kırmaktır (duḡarnai-):

2A II

10 iş-na-ša II ŠU^{U^LA} [(EME^{U^LA})]

⁴⁷¹ Kammenhuber, MIO III (1955) s.336; Tischler, HEG Lief.10 (1994) s.492.

⁴⁷² Neu, StBoT 6 (1968) s.97; Tischler, a.g.e. s.492.

11 [(^{MUNUS}Š)]U.GI du-ua-ar-na-i

10 hamurdan iki eli ve dilleri

11 yaşlı kadın kırar.

Metnin devamında, yaşlı kadın, “o günün lanetli dilleri sizden ayrılınsın” dileğinde bulunduktan sonra, kavganın sözle (EME) ve belki de şiddetle (ŠU) olduğunu sembol eden , bu objeleri kırdıktan sonra bir de ocağa atarak (hašši . peššiia-) onlardan tamamen kurtulmuş oluyordu.

III 32-36’da “ağız ve dilden gelen sözler”in etkisinden kurtulmayı, hupuuai-kabının kırılması sembolize edilmektedir ve yine kırılan kap ocağa fırlatılmaktadır.

IV 13-15’de ise kırılan obje, ^{DUG}ÚTUL ile ^{DUG}DÍLIM.GAL’dir. ^{DUG}ÚTUL’u yaşlı kadın, ^{DUG}DÍLIM.GAL’i iki kurban sahibi ayaklarıyla kırar, yine dilek aynıdır : “bütün lanetli sözler kırılınsın”.

I 2AII 13 (2x) tuḫ^{ub}-ša-ru : Bk. Yorum. I 2AI 41.

I 2AII 14 ḫu-u-ur-ta-a-uš : Bk. Yorum. I 2AI 42.

I 2AII 16 : kat-ta tar-ma-a-iz-zi : tarma- (tarmi-?) ‘çivi, kazık’ (idgr. ^{GIS}GAG)⁴⁷³ kelimesinden türetilmiş tarmai- fiili ‘çekiçlemek, (çekiçle) dövmek, vurmak, tutturmak, bağlamak’⁴⁷⁴, katta tarmai- ‘yerde çekiçle dövmek’⁴⁷⁵ anlamındadır. Bu fiilin geçtiği satırları Rost,⁴⁷⁶ ‘befestigt sie unten’(yere tespit etti) (st.16) ve ‘der Sonnengott befestigt (Güneş Tanrısı tespit etti)’ (st.20), Goetze⁴⁷⁷, ise ‘see, the father Sun has now nailed them down’ (Bak, Güneş Tanrısı onları yerde çiviledi) (st.20) şeklinde tercüme etmişlerdir.

⁴⁷³ Haas-Wilhelm, AOATS 3 (1974) s.49 dn.2 : “^{GIS}GAG ‘kazık’, Hititçe tarma-, Luwice tarmi-“.

⁴⁷⁴ Friedrich, HW (1952) s.215; Tischler, HEG Lief.9 (1993) s.185.

⁴⁷⁵ Friedrich, a.g.e. s.215.

⁴⁷⁶ Rost, MIO I (1953) s.350.

⁴⁷⁷ Goetze, ANET (1969) s.351.

Oysa ilgili satırların tercümelerinin,
16 ve onları (7 dili) aşağıda (yerde) (çekiçle) ezer (ufalar)
20 Güneş tanrısı (o günün dillerini) (çekiçle) ufaladı
şeklinde olacağı kanaatindeyiz.

Çünkü kavganın sebebi olan dillerin tamamen yok edilmesi gerekmektedir. Bunun ise dillerin 'yere tespit edilmeleri ya da çivilenmeleri' şeklinde değil, ancak onların ezilerek ufatılmaları ve daha sonra da ufaltılmış bu parçaların ocağa konularak (hašši dai-) tamamen yok edilmeleri şeklinde olabileceği düşüncesindeyiz.

I 2AII 17 še-er ar-ḫa ūa-aḫ-nu-zi : Bk. Yorum. II 2AI 39.

I 2AII 18 ḫa-aš-ši-ik-ki-it-te-en : Bk. Yorum. I 2AI 35.

I 2AII 20 tar-ma-a-it : Bk. Yorum. I 2AII 20.

I 2AII 22 ša-ra-a pa-ap-pár-aš-zi : papparš- 'serpmek, su atmak, ekmek, saçmak' (bk. Sturtevant, JAOS 52 (1932) s.3 ; van Brock, RHA 75 (1964) s.120) ; sara papparš- 'üzerine su serpmek' (bk. Friedrich, HW s.157).

I 2AII 23 še-er ar-ḫa ūa-aḫ-nu-zi : Bk. Yorum. II 2AI 39.

I 2AII 28 tu-ig-ga-aš : Bk. Yorum. I 2AI 31.

I 2AII 29 ḫu-u-ur-ta-a-uš : Bk. Yorum. I 2AI 42.

I 2AII 29-30 iš-ši-i an-da al-la-pa-aḫ-ḫa-an-zi : išši-, aiš-(išš-) (idgr. KAxU, Akk. PÚ) 'ağız'⁴⁷⁸ kelimesinin Sg.Dat.-Lok. şeklidir⁴⁷⁹. allapaḫḫanzi, allap(p)ahh-

⁴⁷⁸ Schroeder, OLZ 18 (1915) s.325-326; Friedrich, ZA NF 1 (1923) s.21; Risch, Fest. Sommer (1955) s.196-197; Sayce, RA XXIV (1927) s.124; Rosenkranz, OrNS (1964) s.124; Kronasser, HEG (1966) s.6-7.

⁴⁷⁹ Friedrich, HW (1952) s.17.

'tükürmek' fiilinin Pres.3.Ç.Ş şeklidir⁴⁸⁰ ve anda 'içine' preverbi ile aiş anda allap(p)ahh- 'bir insanın/hayvanın ağızına tükürmek' anlamındadır⁴⁸¹.

Yaşlı kadın, tarpalli olarak belirlenen koyun (UDU), siyah koyun (UDU GE₆) veya köpek yavrusu (UR.TUR)'nu iki kurban sahibinin üzerinde çevirdikten (şer arha uahnu-) veya onların üzerinde tuttuktan (şer ep-) sonra , kurban sahipleri bu hayvanların ağızlarına tükürmektedirler. Böylece kavga edilen günün lanetleri (a-pi-el UD-aş hu-ur-ti-ja-aş) kendilerinden uzaklaştırılmış ve bu hayvanların içine aktarılmış kabul edilmektedir:

I 2AIII

16 onun ağızına

17 tükürürler, ve şöyle söyler:

18 'o günün lanetlerini dışarı tükürdük'.

Ritüellerde görülen 'tükürmek' eylemi Luwi kültür çevresine ait olarak kabul edilmektedir⁴⁸². Kötü güçlerin etkisinde kalan kişinin, metnimizde olduğu gibi, dışarı tükürdüğü takdirde (para allapahh-) bu olumsuz etkiden kurtulacağı düşünülmektedir. İçine tükürülen (anda allapahh-) obje ya da canlı, kurban sahibinin tükürdüğü bu kirlilikle dolduruluyor ve daha sonra çeşitli şekillerde yok edilerek bir daha zarar vermesi önlenmiş oluyordu. Metnimizde ise ağızına tükürülen canlıların (II 32) kesilerek, (II 40) parçalanarak ve (III 19) öldürülerek yok edilmeleri söz konusudur.

I 2AII 31 hu-u-ur-ta-a-uş : Bk. Yorum. I 2AI 42.

I 2AII 31 al-la-pa-ah-te-en : Bk. Yorum. I 2AII 29-30.

I 2AII 32 -kán UDU kat-ta-an-da ha-at-ta-an-zi : hattai- fiilinin 'vurmak, oymak, delmek, delik açmak, batırmak, batırarak öldürmek'⁴⁸³ ve metnimizde

⁴⁸⁰ Friedrich, HW (1952) s.19.

⁴⁸¹ Friedrich-Kammenhuber, HW² (1975) s.57.

⁴⁸² Wilhelm, AOATS 3 (1974) s.47; Kammenhuber, Or. 54 (1985) 78-88.

⁴⁸³ hattai- fiilinin anlamları için bk. Friedrich, ZA NF 3 (1927) s.187; Friedrich, HW (1952) s.64 'hauen, (ab)schneiden, (nieder)schlagen; Loch machen'.

kullanıldığı şekliyle ‘(kurban hayvanı) kesmek’⁴⁸⁴ anlamları bulunmaktadır.

Ayrıca, hattai- fiilinin ‘hayvanın ciğerini ve sinirini çıkarmak’,

KUB IX 2 I

9 I UDU ḥa-ad-da-an-zi

10 na-aš-ta UZU¹.UDU UZU²SA-ja da-an-zi.

9 bir koyunu keserler

10 sonra onun ciğerini ve sinirini alırlar.

Hayvanın, ciğerini ya da sinirini çıkarmak amacıyla, belki özel bir şekilde kesilmesi söz konusuydu.

‘bir ekmeğe batırmak, sokmak’ gibi anlamları bulunduğu görülmektedir;

KBo II 9 IV

17 I NINDA.SIG-kán iš-tar-na ḥa-ad-da-i nu-uš-ša-an še-er ḥu-ul-li da-a-i

17 bir ince ekmeğin ortasını oyar ve üzerine ağaçtan çiviye koyar.

Burada ḥattai-, ağaçtan çivinin (ḥulli-), ekmeğin üzerinde durmasını sağlamak için, ekmekte ‘oyuk açmak’ anlamında kullanılmış olmalıdır.

Neu⁴⁸⁵, hurrice “büyükbaş hayvanların kesilmesi ya da delinmesi” uv- fiili ile, “küçükbaş hayvanların kesilmesi ya da delinerek öldürülmesi”nin sur- fiili ile ifade edildiğini, ancak Hititçede ḥatt(a)- fiilinin her iki olay için de kullanıldığına işaret etmektedir.

⁴⁸⁴ Sommer-Ehelolf, Pap.(1924) s.66; Neu, StBoT 6 (1968) s.107; Starke, StBoT 31 (1990) s.382; (ayrıca bk. Neu, StBoT 32 (1996) s.261); hattai-‘den başka hayvan kesmekle ilgili olarak kullanılan fiiller, ark-‘(eti) kesmek, dilimlere ayırmak, parçalamak,doğramak’ (carve, cut up), (arḥa) happešnai- ‘parçalamak, bölmek’ (dismember, divide up), hazzija- ‘vurmak’ (strike, chop), huek- ‘kesmek’ (slaughter), kuen-‘öldürmek’ (kill), mark-‘(hayvan) kesmek’ (butcher, cut up), arḥa parš-‘parçalamak’ (break up, chop up), šai-/šija- ‘delmek, şişlemek?’ (pierce, skewer?), arḥa šarra- ‘bölmek, ayırmak’ (divide, break up), ḥalḥ- ‘vurmak’ (strike) (bk. Collins, JCS 42/2 (1996) s.218).

⁴⁸⁵ Neu, ZDMG 7 (1989) s.296.

Metnimizde (II 32) ise ‘hayvanı (UDU) kesmek’ işlemi söz konusudur. Hayvan kesildikten sonra (II 39) parçalarına ayırmak işlemi için happešnai- fiili kullanılmıştır.

Adverb olarak ‘aşağıya’ anlamı bulunan kattanda⁴⁸⁶ ile kurban hayvanı olarak seçilen koyunu kesmek için kazılan yerin (tekán píddai-) ‘aşağısı, dibi’ kastedilmiş olmalıdır.

‘-kán UDU kat-ta-an-da ha-at-ta-an-zi = (toprağı kazarlar ve kanını içine akıtmak için) koyunu aşağıda keserler’ anlamındadır.

I 2AII 33 NINDA.GUR₄.RA KU₇ : ‘tatlı kurban ekmeği’. NINDA.(GUR₄.RA) KU₇⁴⁸⁷ için bk. Hoffner, Alimenta (1974) s.123, 199. Metnimizde, NINDA.GUR₄.RA KU₇ için kullanılan ölçü tarna’dır (I 5, III 44, 49, 56) ve Güneş Tanrısı’na sunulan malzemelerdendir (III 40, 46).

I 2AII 36 tu-ig-ga-aš : Bk. Yorum. I 2AI 31.

I 2AII 37 tar-pa-al-li-iš : Luwice tarpai-⁴⁸⁸ ‘temsil etmek, değiştirmek, ayakla çiğnemek’ fiilinden türemiş bir kelime olan tarpalli-⁴⁸⁹ için Friedrich, HW (1952) s.216’da ‘Bild, Personalersatz’ (tasvir, resim, temsil), Friedrich, HW Erg.2 (1961) s.25’de ve Kümmel, StBoT 3 (1967) s. 146’da ‘(ritueller) Personalersatz’, Kronasser, EHS (1966) s.137’de ‘Ersatz’(tedek, suret, tasvir), Tischler, HEG lief. 9 (1993) s.207’de ‘(ritueller) Personalersatz, Substitut’ (tasvir, resim, vekil) anlamlarını

⁴⁸⁶ Friedrich, HW (1952) s.106.

⁴⁸⁷ Goetze, JCS 5 (1951) s.68’de NINDA.KU₇ ile NINDA mitgaimi ‘nin (Luwice mitgaimi “tatlı” Akk. matqu) bk. Rabin, Or 32 (1963) s.130) eşitliğine işaret etmektedir.

⁴⁸⁸ Laroche, DLL (1959) s.93

⁴⁸⁹ Tischler, HEG Lief.9 (1993) s.205-206’da bu kelimedenden türemiş bazı örnekler vermiştir: 1- tarpa(n)- ‘vekillik’, tarpanalli- c. ‘vekillik, yedek kişi’ (ritüel metinlerde ya ‘kurban vekil’ ya da ‘rakip, zorla alan’ anlamında kullanılmaktadır). tarpanallaša- ‘birinin yerine oturmak’, tarpanalli- ‘isyan, ayaklanma’. 2- (LU/ < <) tarpalli- c. ‘(ritüellerde rolalan kişi) vekil, yardımcı’, tarpallima- ‘zararlı madde’. 3- tarpašša- c. ‘vekil’ (sözcüğün anlamı net değildir) ve Luwice soyut bir isim olan tarpa- ‘şahit, yerine geçme’. 4- < < tarpat- ‘vekillik’.

vermişlerdir. Bu kelimenin hurri dilindeki karşılığı puhugari ‘remplacement, échange’ (yerine koyma, değişme)⁴⁹⁰ dir.

Ritüellerde kötülüğün, kirliliğin, aktarıldığı vekil olarak görülen tarpalli-‘nin geçtiği kişinin yerine bir vekil olabileceğine dair en iyi örnek olarak metnimizi (II 26-32) verebiliriz. İki kurban sahibi, kendileri için vekil (tarpalli) olarak görevlendirilen bir koyunun (UDU) ağzına tükürürler ve koyunu kazdıkları yerin içinde keserler. Aynı işlemler I 35 ve devamında siyah bir koyunla (UDU GE₆) yeniden başlar. İki kurban sahibi koyunun ağzına tükürürler, koyunu kesip, parçalarına ayırırlar ve yakarlar. III 14’de de bir köpek yavrusu (UR.TUR)’nun ağzına tükürürler, onu öldürürler ve gömerler.

İki kurban sahibi, yerlerine tarpalli ‘vekil’ olarak kullanılan bu hayvanların ağzına tükürerek içlerindeki lanetleri onların içine aktarmaktadırlar. Daha sonra bu canlılar öldürülüp gömülmekte ve içlerine hapsedilen kötülüklerle birlikte sonsuza kadar kurban sahiplerinden uzaklaştırılmış kabul edilmektedirler. Burada amaç, kötülüğün bir daha geri dönemeyeceği şekilde uzaklaşmasını sağlamaktır.

Birçok Hitit ayininde kötü güçlerin toprağa gömülmesi için çukurlar açılmakta ve sonra çukurun üzeri kapatılmak suretiyle onları tekrar yeryüzüne çıkması önlenmektedir⁴⁹¹.

Kişinin yerine geçen tarpalli’ler;

a) ‘canlı tarpalli’ler

1- Hayvanlar

Çeşitli hayvanla tarpalli- olarak kullanılmaktadır. van Brock⁴⁹², tarpalli olarak kullanılan hayvanın cinsiyetinin sunulan kişinin cinsiyetine göre belirlendiği düşüncesini, KBo IX 129 Vs.5-9 numaralı metni örnek vererek göstermektedir;

5 nu ma-a-an LÚ-as nu-uš-ši GU₄.MAḪ [

⁴⁹⁰ Laroche, RHA 34 (1976) s.204.

⁴⁹¹ Gurney, Some Aspect of Hittite Religion (1977) s.53 dn.4.

⁴⁹² van Brock, RHA 65 (1959) s.121.

- 6 tar-pa-al-li-in i-ja-an-zi na-[an-kán
- 7 I-NA É-ŠÚ [] an-da ha-at-ta-a-an-[zi
- 8 ma-a-na-aš MUNUS-za-ma^{GU4} ÁB tar-pa-al-li-[in
- 9 [i]-ja-an-zi na-an ha-at-ta-an-[zi

- 5 eğer erkek ise ona bir boğayı
- 6 vekil yaparlar ve onu evinde
- 7 ve onun evinde [] keserler,
- 8 fakat eğer bir kadın ise, bir ineği vekil
- 9 yaparlar ve onu keserler.

KUB VII 10 II⁴⁹³ numaralı metin de bu durumu doğrular niteliktedir:

- 1 tar-pa-al-li-uš <A-NA> I GUNNI
- 2 ya-ar-nu-an-zi
- 3 A-NA I GUNNI-ma GU4.MAH
- 4 ya-ar-nu-ya-an-zi A-NA<1>? GUNNI-ma

-
- 5 UDU.ŠIR MÁŠ.GAL.ŠIR-ja
 - 6 ya-ar-nu-ya-an-zi A-NA I GUNNI-ma
 - 7 ŠA MUNUS.LUGAL tar-pa-al-li-uš
 - 8 ya-ar-nu-ya-a[n-zi

- 1 (Kral'ın) vekillerini bir ocakta
- 2 yakarlar
- 3 bir ocakta boğa
- 4 yakarlar ve ocakta
- 5 koç ve de teke

- 6 yakarlar, (başka) bir ocakta ise

⁴⁹³ Trans. ve terc. için bk. Kümmel, StBot 3 (1967) s.130-131.

7 Kraliçe'nin vekillerini yakarlar

Kral için sayılan vekillerin erkek hayvanlar olduğu görülmektedir, Kraliçe'nin vekillerinin de cinsiyetine uygun olması muhtemeldir. Ayrıca bu metinde tarpalli-'lerin yakılarak da yok edildikleri anlaşılmaktadır.

2-İnsanlar

İnsanların da tarpalli olarak kullanılabildiğini gösteren metinde;

KUB XVII 18 Vs.II

17 nu hu-iş-ya-an-du-uş nam-ma tar-pa-al-li-uş LÚ MUNUS-ja an-da

18 ú-ya-da-an-zi

17-18 canlı vekilleri getirirler : bir erkek ve de bir kadın

tarpalli'lerin canlı (huişyant-) oldukları özellikle belirtilmiştir.

b) cansız tarpalli'ler

tarpalli'nin bir nesne de olabileceğini metnimizden (IV11) anlamaktayız: 'DUG'ÚTUL SAG.DU-KU-NU tar-pa-al-li-iş' (DUG'ÚTUL sizin başınız için tarpalli-'dir). Canlı tarpalli-'lerin öldürülmesi, yakılması yanında nesne olan tarpalli'lerin de kırılmak suretiyle yok edilmesi söz konusudur. DUG'ÚTUL, yaşlı kadın tarafından kırılmaktadır (IV 13).

Tanrılar için de tarpalli verildiği bir kütüphane kataloğundan (KUB XXX 42 IV) anlaşılmaktadır:

KUB XXX 42 IV⁴⁹⁴

3 DUB.II?.KAM ma-a-an LUGAL MUNUS.LUGAL DUMU^{MES} LUGAL-ja
ták-na-aş

4 DUTU-i tar-pa-al-li-ja-aş pí-an-zi QA-TI

3 İkinci tablet, eğer, Kral, Kraliçe ve de Prenslar, yerin

⁴⁹⁴ Trans. için bk. Laroche, CTH (1971) s.163.

4 Güneş Tanrısı'na tarpalli koyarlarsa, bitti.

Ritüelde, vekalet ettiği kişiye yönelen kötülükleri veya tanrıların kızgınlığını üzerine çekerek onlardan uzaklaştırma görevini üstlenen tarpalli- olarak kullanılan nesnelere kırılarak, canlılar öldürülüp gömülerek yok edilmekte ancak insanların akıbeti hakkında bilgi verilmemektedir.

Metnimizde de tarpalli vazifesi üstlenen, koyun (UDU), siyah koyun (UDU GE₆), köpek yavrusu (UR.TUR) öldürülmekte ve kap (^{DUG}DÍLIM.GAL) ise kırılmaktadır. tarpalli- olarak kullanılan objenin mutlaka ritüel esnasında yok edilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde, kendilerine (metnimizde içlerine kurban sahiplerinin tükürmesi suretiyle) aktarılan kötülüklerin tekrar ortaya çıkarak zarar vereceği düşünülmektedir.

I 2AII 37 ħu-u-ur-ta-uš : Bk. Yorum. I 2AI 42.

I 2AII 38 še-er ar-ħa ũa-aħ-nu-zi : Bk. Yorum. I 2AI 39.

I 2AII 39 iš-ši-i : Bk. Yorum. I 2AII 29-30.

I 2AII 39 al-la-pa-aħ-ħa-an-zi : Bk. Yorum. I 2AII 29-30.

I 2AII 39 ħa-at-ta-an-zi : Bk. Yorum. I 2AII 32.

I 2AII 42, 53 NINDA.GUR₄.RA KU₇ : Bk. Yorum. I 2AII 33.

II 2AII 42 SE₂₀-ER-DUM : Bk. Yorum. II 2AI 6.

II 2AII 42 pít-tal-ũa-an : Bk. Yorum. II 2AI 6.

I 2AII 48 ħu-ur-ta-uš : Bk. Yorum. I 2AI 42.

I 2AII 55 ^{DUG} hu-pu-ya-a-i : Bk. Yorum. I 2AIII 29.

I 2AII 56 kap-pa-ni-ja-k[(án GE₆)] : kappani kelimesi için ilk olarak Goetze⁴⁹⁵ tarafından verilen ‘kimyon’ (= Kümmel) anlamı daha sonra Rost⁴⁹⁶, Friedrich⁴⁹⁷, Kronasser⁴⁹⁸, Tischler⁴⁹⁹, Ünal⁵⁰⁰ gibi birçok bilim adamı tarafından kabul edilmiştir. Hititçe kelimenin Sumerce karşılığı olarak da ^UGAMUN tespit edilmiştir⁵⁰¹.

Ertem⁵⁰², ^UGAMUN’un KBo X 45 Rs.III 50 vd.’da tohum (NUMUN) sırasında tahıl bitkilerinden sonra, KBo XIV 142 Rs.III 25’de *AZZANU*^{SAR} ve NI.LUH.HA gibi bitkilerin tohumları arasında, KUB VII I Vs.I 19 vd.’da kappani’nin bahçenin (ŠA ^{GI}MÚ.SAR) bitkilerinden ankişas NUMUN, *TIATI* v.b. yanında yer aldığını ve bu metinde bir hastalığın tedavisinde diğer bitkilerle birlikte kullanıldığını belirttikten sonra KUB XXXI 9 + KUB XXXV 21 I 19’da GAMUN^{SAR} GE₆’lı sütün (GA) bulunmasının onun günlük hayatta da kullanıldığını gösterdiğine işaret etmiştir.

kappani- ve ^UGAMUN’un metinlerde “siyah” (GE₆, dankui-) ve “beyaz” (BABBAR, ħarki-) sıfatlarıyla geçmektedirler⁵⁰³. Oysa, yukarıda belirttiğimiz bilim adamları tarafından kelimenin karşılığı olarak tohumları ya da meyvesi siyah ve beyaz renklerde olmayan kimyonun kabul edilmesi Ertem’in de ifade ettiği gibi tatmin edici değildir⁵⁰⁴.

⁴⁹⁵ Goetze, ANET (1969) s.351.

⁴⁹⁶ Rost, MIO I (1953) s.356-357.

⁴⁹⁷ Friedrich, HW Erg.1 (1957) s.9.

⁴⁹⁸ Kronasser, Die Sprache VIII/1 (1962) s.109.

⁴⁹⁹ Tischler, HEG Lief.3 (1980) s.488.

⁵⁰⁰ Ünal, Hantitaššu (1996) s.47.

⁵⁰¹ Ertem, Flora 2. Baskı (1987) s.44; Ünal, a.g.e. s.47; Goetze, JCS 22 (1968) s.23; Hoffner, Alimenta, (1974) s.103; Tischler, HEG Lief.3 (1980) s.488’de “Kümmel” kelimesi için “Akk. *KAMÜNU, KAMANNU, KAMÜ*, hebr. kammōn; ugar. kmn; lat.cuminum” karşılıklarını vermiştir ve bi yüzy ölçüsü kapunu’yu çağrıştırdığını belirtmiştir.

⁵⁰² Ertem, a.g.e. s.45.

⁵⁰³ Metin yerleri için bk. Ertem, a.g.e. s.44.

⁵⁰⁴ Ertem, a.g.e. s.45; Otten da ZA 54 (20) (1961) s.155’de ‘siyah ve beyaz’ renk ifadelerinin düşündürücü olduğunu ifade etmektedir.

kappani-, büyük ihtimalle tohumu önce beyaz olup daha sonra siyaha dönüşen ve bu yüzden metnimizde, siyaha dönüştükten sonra bir daha beyaza dönüşemeyeceği vurgulanan bir bitki tohumu olmalıdır.

I 2AIII 2 še-er ar-ḥa ḡa-aḥ-nu-zi : Bk. Yorum. II 2AI 39.

I 2AIII 4 kap-pa-ni : Bk Yorum. I 2AII 56.

I 2AIII 7 i-da-a-lu-uš la-a-la-aš : idalu- ‘kötü, fena’⁵⁰⁵, lala (Sum. EME) ‘dil’⁵⁰⁶, idaluš lalaš (Kong.) ‘kötü dil’⁵⁰⁷ anlamındadır. Metnimizde aile bireylerinin kavgalarının sebebi bu kötü dillerdir. mantalli dilleri (mantallieš EME^{III.A}-eš) bu dillerin niteliğini göstermektedir⁵⁰⁸. Muhtemelen aralarındaki kavga birbirlerine kötü sözler sarfetmeleri ile çıkmıştır, ritüel de bu kişileri barıştırmak ve aralarında bir daha böyle bir durumun olmasını önlemek için düzenlenmiştir.

Bu maksatla balmumundan (DUḤ.LĀL EME^{III.A}) ve hamurdan (EME^{III.A} isnas) dil modelleri yapılmaktadır. Bunlar iki kurban sahibinin başlarının üzerine konularak onlarla bağlantı kurulmaktadır. Böylece, ‘ağızdan ve dilden (çıkan) kötü sözler’ (idalu uddar KAxU-aš EME-aš) bu modellere aktarılır ve daha sonra da bu modeller, ocağa atılarak veya tanrı Andaliia tarafından bıçakla kesilerek yok edilmektedirler.

Ağızdan çıkan kötü sözlerin taşıyıcısı ise tükürüktür (idaluš išalluš)⁵⁰⁹. Ayin boyunca, kurban sahiplerinin, daha sonra yok edilecek olan bu hayvanların ağızlarına tükürmeleri, içlerindeki kirlilikten kurtulmak içindir.

I 2AIII 7 tu-e-ik-ki : Bk. Yorum. I 2AI 31.

⁵⁰⁵ Friedrich, HW (1952) s.93 ‘böse, schlecht’.

⁵⁰⁶ Neu-Rüster, HZL (1989) s.315 ; Güterbock-Hoffner, CHD (1980) s.21’de ‘lala- n. com. and neut. 1- tongue (body part), 2- model of tongue, 3- (true or correct) speech, 4- harmful speech, slander, defamation, blasphemy’; Giorgieri, Nuzi and Hurrians 9 (1998) s.79 ‘zunge, Rede; Verleumdung’.

⁵⁰⁷ Laroche, RHA 57 (1955) s.79 ‘mauvaise parole’; Güterbock-Hoffner, CHD (1980) Vol. 3, s.23 ‘harmful speech’.

⁵⁰⁸ Bk. Yorum s. 78.

⁵⁰⁹ Friedrich, a.g.e. s.84: isalli ‘Speichel’; Haas, RIA 7 (1987-1990) s.240.

I 2AIII 9 an-da hu-u-la-a-li-ja-az-zi : Bk. Yorum I 2AI 44.

I 2AIII 10 še-er ar-ħa ɣa-aħ-nu-zi : Bk. Yorum. II 2AI 39.

I 2AIII 11 pít-ti-ja-al-li-iš ĞİR-aş : pítitiállis, píddai-‘koşmak’ fiilinden elde edilmiş Adj. pittijalli⁵¹⁰ ‘hızlı’nın Sg.N.c. şeklidir⁵¹¹. ĞİR-aş, ‘ayak’ anlamına gelen ĞİR (h. pata, Luw. pati)’nin Sg.N. halidir⁵¹². pítitiállis ĞİR-aş (pataş) ‘hızlı ayak’ anlamındadır ve harzijala- ‘kertenkele’nin sıfatıdır⁵¹³.

Metnimizde (III 11-13) hayvanın iki karakteristik özelliği vurgulanmaktadır: 1- “hızlı ayak” 2- “çift dil” (I 1BII 27 EME^{HL.A}-ŞU ‘onun dilleri). Hızı ile ün salan ve çatal dilli olma özelliklerine sahip bu hayvanın ‘kertenkele’ olabileceği ileri sürülmektedir⁵¹⁴.

Ertem⁵¹⁵ de Friedrich’in bu teklifini kabul etmektedir.

Yaşlı kadının doğa olaylarına karışma gücü olduğu ve insan dahil olmak üzere tabiattaki bütün canlılar üzerinde etkisi bulunduğu düşünülmektedir. Bu maksatla kötülük her ne ise onu yok etmek için yaptığı ritüelinde çeşitli eşyalar, bitkiler ve bunun yanında da hayvanlar kullanarak eylemlerini gerçekleştirmektedir. Yaptığı eylemi gerçekleştirecek özelliklere sahip obje ya da canlıların seçilmesi, ritüelin başarıya ulaşması için gerekli kabul edilmektedir⁵¹⁶. Bu amaçla metnimizde, kötülüğü alıp götürmesi için, ‘hızlı ayak’ olarak kabul edilen harzijala-‘kertenkele’ uygun görülmüştür.

Bundan başka ‘denizlerin boğası’ olarak tanımlanan ‘balık’ da ritüelde özellikleri vurgulanan canlı olarak karşımıza çıkmaktadır.

⁵¹⁰ Puhvel, Heth.u.Idg. (1979) s.212; ‘fleet, swift’.

⁵¹¹ Friedrich, HW (1952) s.172; Kronasser, EHS (1966) s.212.

⁵¹² Friedrich, a.g.e. s.274.

⁵¹³ Güterbock-Hoffner, CHD Vol./ P, (1997) s.361.

⁵¹⁴ 1BII 27’de EME^{HL.A}-ŞU-ja-ɣa-ra-an. Friedrich, ArOr XVII (1949) s.247.

⁵¹⁵ Ertem, Fauna (1965) s.126.

⁵¹⁶ Torri, SEL 15 (1998) s.71-72.

I 2AIII 15 tar-pa-al-li-iš : Bk. Yorum. I 2AII 28.

I 2AIII 15 še-er ar-ḫa ḡa-aḫ-nu-zi : Bk. Yorum. I 2AI 39.

I 2AIII 16 iš-ši-i : Bk. Yorum. I 2AII 29-30.

I 2AIII 17,18 al-la-pa-aḫ-ḫa-an-zi, al-la-pa-aḫ-ten : Bk. Yorum. I 2AII 29-30.

I 2AIII 19 ha-ri-ḡa-an-zi : hariḡa- ‘gömmek’⁵¹⁷. Otten⁵¹⁸, şimşek çakması sonucu ölen bir insanın konu edildiği metindeki;

KBo XVII 78 Vs.I

7 [a-p]u-u-un an-tu-uḫ-ša-an LÚ^DU ša-ra-a da-a-i na-an a-ra-aḫ-za
8 [pí]-e-da-i na-an pa-iz-zi ha-ri-ḡa-zi EGIR-an-ma-aš-ši MÁŠ.GAL
9 [ak?-k]án-ti-it an-ni-iš-ki-iz-zi Ú-NU-TE^{MES}-ḡa-aš-ši ku-e kat-ta-an
10 [ḫa-a]n-da-a-at-ta-ri na-at-za LÚ^DU-pát da-a-i

7 o adamı Fırtına Tanrısı'nın görevlisi yukarı alır (kaldırır) ve onu dışarı

8 çıkarır ve gider onu gömer. Bunun arkasından ona

9 ölmüş bir keçi ile (ayın) yapar, onun için

10 hazırlanmış aletleri Fırtına Tanrısı'nın görevlisi alır.

ifadeden hareketle hariia- fiilinin ‘gömmek’ anlamında olduğunu belirtmektedir.

Ritüellerde kullanılan malzemenin ‘saklanması’ için de bu ‘gömmek’ fiili kullanılmaktadır:

KUB VII 58 II 2-5

2 ha-an-da-a-mi nu []

3 NA₄-ḡa da-aḫ-ḫi na! da-ga-an ka[t-ta]

⁵¹⁷ Goetze, JAOS 74 (1954) s.188’de yaptığı kritikte, Friedrich’in HW (1952) s.57’de hariia- için sadece ‘vadi’ anlamı verdiğini oysa bir çok belgelerden ispatlandığı üzere ‘gömmek’ anlamının da bulunduğu işaret etmiştir; Otten, ZA NF XVII (1955) s.127; Rost, MIO I (1953) s.374; Friedrich, HW Erg.1 (1957) s.5; Tischler, HEG Lief.1 (1977) s.173.

⁵¹⁸ Otten, a.g.e. s.127.

4 ha-a-ri-ja-mi nu kiş-an

5 hu-uk-ki-iş-ki-mi

2 hazırlayacağım ve []

3 taşı alacağım ve toprak altına

4 gömeceğim ve şöyle

5 büyü yapacağım.

Metnimizde de kullanılan malzemelerin 'yok edilmesi' işlemlerinden biri hariia- 'gömmek' fiili ile ifade edilmektedir:

I 2AIII

19 UR.TUR ku-na-an-zi nam-ma-an ha-ri-ja-an-zi

19 köpek yavrusunu öldürürler, sonra onu gömerler.

I 2AIII 20 şa-ra-a pa-ap-pa-ar-aş-zi : Bk. Yorum. I 2AII 22.

I 2AIII 21 ře-er ar-ħa ũa-aħ-nu-zi : Bk. Yorum. II 2AI 39.

I 2AIII 24 KAR-aş-kán : Kelimenin KAR-aş ya da kar-aş şeklinde okunacağı konusu henüz kesinlik kazanmamıştır⁵¹⁹.

Bu kelimeyi, Friedrich⁵²⁰, Tischler⁵²¹ ve Kronasser⁵²² 'buğday' olarak tanımlamışlardır. Hoffner⁵²³ da kelimeye, dört buğday (ZÍZ-tar, şeppit, kar-aş, kant-) ve iki arpa (ħalki, eđan) olarak tespit ettiği tahıl isimleri içinde yer vermiştir. Ertem⁵²⁴ kelimeyi 'yulaf' ya da 'çavdar' olarak kabul etmektedir.

⁵¹⁹ kar-aş olarak kabul edenler; Friedrich, HW Erg.1 (1957) s.9; Rosenkranz, OrNS 33 (1964) s.243; Steiner,RIA 3 (1966) s.311; Hoffner, Alimenta (1974) s.73; Tischler, HEG Lief.1 (1977) s.498; Ertem, Flora 2. Baskı (1987) s.21; KAR-aş'ı benimseyenler; Goetze, Tunn. (1938) s.74; Güterbock, ZA NF 10 (1938) s.81 dn.3; Kronasser, EHS, (1966) s.327'de 'KAR-aş oder kar-aş'.

⁵²⁰ Friedrich, a.g.e. s.9.

⁵²¹ Tischler, a.g.e. s.498.

⁵²² Kronasser, a.g.e. s.327.

⁵²³ Hoffner, a.g.e. s.73.

⁵²⁴ Ertem, a.g.e. s.22.

kar-aš kelimesinin geçtiği metin yerlerini incelediğimizde;

Bu malzemedен ‘un’ elde edildiğini;

KUB VII 33 Vs.

10 III GU₄^{H^L.A} IV UDU^{H^L.A} ½ PA NUMUN ½ PA BAPPIR [

11 ½ PA ZÌ.DA še-ep-pí-it-ta-aš I PA [

12 ½ PA ZÌ.DA kar-aš

10 üç sığır, dört koyun, yarım avuç tohum, yarım avuç bira ekmeği [

11 yarım ölçek šepit unu, bir ölçek [

12 yarım ölçek kar-aš unu

Tanrılara sunulan yiyecekler arasında bulunduğunu;

KBo X 45 Rs.III

50 hu-u-ma-an PA-NI DINGIR^{MEŠ} da-a-i

51 ŠE ZÍZ še-pí-it [] x-e-na GÚ.GAL GÚ.GAL.GAL GÚ.TUR kar-aš

DIM₄ BAPPIR

50 tümünü tanrıların huzuruna koyar:

51 arpa, kızılca buğday, sepit, [] bezelye, büyük bezelye, küçük bezelye,

kar-aš, malt (ve) bira ekmeği

šanhuqa- ‘kızartmak’ fiili ile geçtiğini;

VBoT 24 I

4 ^{šIG}an-da-ra-an ^{šIG}mi-ta-an ŠE kar-aš ŠE.LÚ^{SAR}

5 da-aḥ-ḥi na-at-kán ša-an-ḥu¹-an-zi

4 mavi yünü, kırmızı yünü, arpayı, kar-aš’ı, kişnişi

5 alacağım ve onu kızartacağım

Tohumlarının (NUMUN^{H^L.A}) bulunduğunu;

KBo XV 24 Vs.II

22' nam-ma NUMUN^{III.A} hu-u-ma-an-ta ŠE ZÌZ GÚG.TUR GÚG.GAL[

23' pár-ḫu-e-na-aš še-ep-pí-it kar-aš DIM₄ BAPPIR nu [

22 ayrıca tümünün tohumları:arpa, kızılca buğday, GÚG⁵²⁵.TUR, GÚG.GAL[

23 parḫuena⁵²⁶, šepit, kar-aš, malt (ve) bira ekmeği [

šena- 'figür'⁵²⁷ün hazırlanmasında kullanılan malzemelerden biri olduğunu;

KUB XXIV 14 I

10 nu I UP-NU kar-aš ma-al-la-an na-at šal-ga-mi

11 na-at II še-e-nu-uš i-ja-mi

10bir avuç öğütülmüş kar-aš'ı yoğuracağım

11 ve onlardan iki figür yapacağım.....

KBo XI 19 Vs.

5 [EG]IR-an-da-ma kar-aš še-e-nu-uš i-ja-mi x[

5 arkasından kar-aš (ile) figür yapacağım.

görmekteyiz.

Metnimizde ise (III 22-23), kar-aš, šuḫḫa- 'dökmek, boşaltmak' fiili ile geçmektedir. İçine yağın döküldüğü ve kırmızı yünün fırlatıldığı işnuri kabının içine kar-aš da eklenmektedir.

Ertem'in ZÌZ 'kızılca buğday' ve ŠE 'arpa' ile aynı tohum sıralarında geçtiğinden bu ideogramlarla idantifiye edilemeyeceği ve tahıl bitkilerinden 'yulaf' ve 'çavdar'ı ifade edeceği fikri ile Hoffner'ın, onunun bulunduğu ancak onunla ekmek yapıldığına dair bir kanıtın bulunmadığı ve onun buğdaygillerden olduğu düşüncelerinin ortak noktası, kar-aš'ın bir 'tahıl çeşidi' olduğu şeklindedir.

⁵²⁵ Neu-Rüster, HZL (1989) s.323'de GÚG 'eine Hülsenfrucht'.

⁵²⁶ Friedrich, HW (1952) s.160'da parhuena- (parhuina-) '(Getränk(??) oder süßes pflanzliches Produkt?)'.

⁵²⁷ Friedrich, a.g.e. s.190'da šena-(šina-) 'Figur, Puppe; Ersatzbild'.

I 2AIII 25 ^{TÚG}še-ek-nu : Kelimeyi, Friedrich⁵²⁸ ‘Rock (?)’, Mantel (?)’(etek(?), palto(?)), Eichner⁵²⁹, ‘Mantel, Überwurf’(manto, palto) olarak tanımlamaktadırlar. Otten⁵³⁰ ise;

KUB XXXV 163 III

9 [. . . DUMU^M]ES É.GAL an-da ú-ya-an-zi II MUNUS^{MES}ŠU.GI
10 [PA-N]I [LUG]AL pí-ḫu-da-an-zi na-at LUGAL-i UŠ-KI-EN-NU
11 [nu-]kán A-NA NINDA.ERÍN^{MES} ku-e-da-ni IM-aš GÜB-la-za ki-it-ta
12 na-an^{MUNUS}ŠU.GI ša-ra-a da-a-i DUMU É.GAL-ma-an
13 ^{TÚG}še-ek-nu-un ḫar-zi na-an-kán LUGAL-i an-da
14 pí-e-ḫu-te-iz-zi

9 saray oğlanları içeriye girerler iki yaşlı kadını

10 kralın huzuruna götürürler ve onlar krala reverans yaparlar

11 kilin sol tarafında bulunan asker ekmeklerini

12 yaşlı kadın yukarı alır (kaldırır) saray oğlanı

13 şeknu elbisesini tutar ve o kralı

14 içeri getirir.

şeklinde tercümesini verdiği bu metne dayanarak ^{TÚG}šeknu-‘yu ‘(refakat eden bir kişi ile taşınan) uzun kuyruğu olan bir elbise’ olarak tanımlamıştır.

Metnimizde (IV 22-25) kilden yapılmış ve içine çeşitli malzemeler konmuş olan isnuri kabının yaşlı kadın tarafından, iki kurban sahibinin giydiği ^{TÚG}šeknu-‘nun altında saklaması da bu giysinin ‘pelerin, şal’ gibi uzunca bir ‘üstlük’ olabileceği görüşünü desteklemektedir.

I 2AIII 27 pa-ra-a tar-na-an ḫar-du : tarna- ‘bırakmak, salıvermek’⁵³¹, para tarna- ise ‘dışarı salıvermek, izin vermek’⁵³² yani ‘serbest bırakmak, azat etmek’⁵³³ anlamındadır.

⁵²⁸ Friedrich, HW (1952) s.189.

⁵²⁹ Eichner, Heth.u.Idg. (1979) s.42-43 dn.4

⁵³⁰ Otten, ZA 54 (1961) s.143.

⁵³¹ Friedrich, a.g.e. s.215; Tischler, HEG Lief. 9 (1993) s.192 ‘lassen, loslassen, gestatten, erlauben’.

⁵³² Friedrich, a.g.e. s. 215 ‘herauslassen, überlassen’ ; Güterbock-Hoffner, CHD P/1 (1994) s.115 ‘to let go, release, set free, let out’.

I 2AIII 29 ^{DUG}hu-pu-ya-i : '(Çeşitli gıda maddeleri ile doldurulan ve ritüellerde kullanılan) bir kap, tencere'⁵³⁴,

Kizzuwatna ritüellerinde sıkça görülen hupuuai kabı⁵³⁵, kurban sahibinin üzerinde çevirildikten (şer arha uahnu-) ve onları etkileyen (metnimizde, ağız ve dil ile gelen) kötülüklerle doldurulduktan sonra kırılarak yok edilmektedir⁵³⁶.

I 2AIII 30 *SE₂₀-ER-DUM* : Bk. Yorum. II 2AI 6.

I 2AIII 31 ap-pu-uz-zi : Bk. Yorum. I 2AI 44.

I 2AIII 32, 35 ^{DUG}hu-pu-ya-a-i : Bk. Yorum. I 2AIII 29.

I 2AIII 34 tu-ya-ar-na-at-ta-ru : Bk. Yorum. I 2AII 11.

I 2AIII 38 na-ak-ku-uš-ši-in : Bk. Yorum. I 2AIII 41.

I 2AII 39, 44, 56, 58 NINDA.GUR₄.RA KU₇ : Bk. Yorum. I 2AII 33.

⁵³³ Hititçe-Hurricce çift dilli belgede (KBo XXXII 15 III) para tarna = Hurr. Kir-u 'dışarı bırakmak, serbest bırakmak', verbalsubst. şekli para tarnumar = hurr. Kirenzi 'serbest bırakma'dır :

Hurricce

2 a-i-ú-ri-u ki-re-en-zi ki-ru-un-na bu-ra-am-mi-ib

3 ki-i-ru(-)nu-ul-mi-ib

Hititçe

3 ma-a-an-ták-kán pa-ra-a tar-nu-mar-ma [

4 tu-el İR^{TAM} GEME^{TAM} p[a-ra-a tar-na] için bk. Wilhelm, ZA 78 (1988) s.99 ; Neu, Das Hurritische (1988) s.10-15 ; HuH Band II (1988) s.97-98 ; Giorgieri-Röseler, Nuzi and the Hurrians 9 (1988) s.87 ; Wegner, AoF 21/1 (1994) s. 170 ; Neu, StBoT 32 (1996) s.8 ; Wilhelm, AoF 24/2 (1997) s.277-293.

⁵³⁴ Friedrich, HW (1952) s.76; Tischler, HEG Lief.2 (1978) s.299.

⁵³⁵ Haas, SMEA 16 (1971) s.141; Hurricce hupuuaya = še = ni = na ile Hititçe ^{DUG}hupuuaya'nın eşitliği, hurricce ifadeler bulunan ritüellerle kanıtlanmaktadır (Bu konu ile ilgili olarak bk.Haas, SMEA XIV (1971) s.141-142; Giorgieri-Röseler, a.g.e. (1988) s. 71-83.

⁵³⁶ Giorgieri-Röseler, a.g.e. s.82.

I 2AIII 40 hi-ik-zi : hink- fiili, 1- '(übergeben, überlassen, darbieten; zuteilen,zubestimmen, zuerkennen) teslim etmek, bırakmak, sunmak, belirlemek'⁵³⁷

KBo III 6 II

12 LÚ^{MES} pi-ra-an hu-u-i-ja-at-tal-lu-uš-ma e-ip-pu-u-un

13 na-aš A-NA ŠEŠ-IA hi-in-ku-un.

12 ve liderleri (önde gelenleri) yakaladım ve

13 ve onları kardeşime teslim ettim.....

ve hem de 2- 'sich (ver)neigen, Reverenz erweisen' (eğilmek, reverans yapmak)⁵³⁸ anlamındadır.

KUB V 6 Vs. II

54 A-NA GIŠ-BANŠUR^{UL.A} EGIR-an hi-in-ik-zi.

54 masaların arkasında yapar.

Metnimizde kelimenin birinci anlamına uygun olarak Güneş Tanrısı'na 'sunulan' koyundan bahsedilmektedir.

I 2AIII 41 na-ak-ku-uš-ši-iš : Hurrice nakk- 'göndermek, salıvermek, gitmesine izin vermek'⁵³⁹ fiilinden gelen nakkušši kelimesi 'her türlü kötülüğü bir yerden bir yere taşıyarak uzaklaştırması için salıverilen canlılar' olarak tanımlanmaktadır⁵⁴⁰.

Kurban sahibinin üzerindeki kötülükleri alıp uzaklara taşımak görevi üstlendikleri için nakkušši olarak görev yapan canlıların öldürülmemeleri, bilakis

⁵³⁷ Friedrich, ZA NF 2 (1924) s.53; Sommer-Ehelolf, Pap. (1924) s.27; Kronasser, EHS (1966) s.433; Neu, StBoT 5 (1968) s.54 vd.;Tischler, HEG Lief.2 (1978) s.246.

⁵³⁸ Tischler, HEG Lief.2 (1978) s.250 ; Kronasser, EHS (1966) s.433.

⁵³⁹ Laroche, RHA XXXIV (1976) s.176-177'de nakkušši kelimesinin hititçe kökenli olduğu veya Hurro-Akk. nakkušši'den geldiği iddialarının yanında, nakkušši/a-'nın 'bozulmuş, yıkılmış nesne' anlamına gelen nakkuš-'un canlı bir şekli 'işlenmiş bir hatanın yüklendiği insan veya hayvan' yani 'günah keçisi' olduğu şeklinde görüşlerin bulunduğunu belirtmektedir.

⁵⁴⁰ van Brock, RHA XVII /65 (1980) s.132-139; Gurney, Some Aspects of Hittite Religion (1977) s.51; Ünal, Belleten XLIV (1980) s.486; Tischler, HEG Lief.7 (1991) s.264.

serbest bırakılmaları gerekmektedir. Mašštigga ritüelinde (III 43) ‘ ve koyunu öldürmezler, yaşlı kadın onu kendisi için alır’ ifadesi bu durumu doğrulamaktadır. Ayrıca, kurban sahibinin kötülüklerini üstlenmiş ve bu suretle kirlenmiş olan koyunu yaşlı kadının kendisi için alması da düşündürücüdür.

nakkussi'nin işlevi Maštigga'nın eşar iia- I (IAI 6'-7') ritüelinde daha açık anlaşılmaktadır:

6' nu-ya ŠA EN SISKUR ya-aš-túl ha-ra-a-t[ar
7' iş-ha-aḥ-ru na-ak-ku-uš-si-iš da[-me-da
8' pí-e-da-a-ú.....[

6' kurban sahibinin suçunu, kırgınlığı[nı,
7' gözyaşını nakkussi başka bir yere [
8' yere götürsün..... [

nakkussi-'nin kendisine yüklenen kötülükleri taşıması için serbest bırakıldığı, sıkça tarna- 'bırakmak' fiiliyle geçmesinden de anlaşılmaktadır:

KUB XLI 11 Rs.

12 [I] UDU I MUŠEN na-ak-ku-uš-ša-an tar-na-an-zi

12 [bir] koyun ve bir kuş nakkussi'yi bırakırlar.

KUB XXXIX 87

11 nu-za na-ak-ku-uš-[šu-]uš MUNUS^{TUM}

12 ^{LÚ}ša-ku-un-ni-iš-ša ar-ha tar-na-an-zi

11 nakkussi (olarak) bir kadını

12 ve de bir rahibi (serbest) bırakırlar.

Ammihatna ritüelinde bir keçi nakkuşsi olarak bırakılır:

KBo V 2 III

30 na-aš-ta MÁŠ.TUR na-ak-ku-uš-ša-ĥi-ti A-NA DINGIR^{MES} DINGIR.LÚ^{MES}

31 DINGIR^{MES}.MUNUS^{MES} tar-na-i

30-31 sonra erkek tanrılara ve de kadın tanrılara bir keçiyi nakkuşsi olarak bırakır.

nakkuşsi-‘nin bir tanrı için söz konusu olan kötü şeyleri uzaklaştırmada kullanıldığı da görülmektedir;

KUB XXIX 7 Rs.⁵⁴¹

59 []-ma-kán ki-iš-ša-an me-ma-i ku-it ku-it i-da-a-lu ut-tar NI-IŠ
DINGIR^{LIM} ĥu-u-ur-ta-iš

60 [pa-ap-]ra-a-tar PA-NI DINGIR^{LUM} i-ja-an na-at ki-e na-ak-ku-uš-ši-e-eš
A-NA DINGIR^{LIM} pí-ra-an ar-ĥa

61 pí-e-da-an-du DINGIR^{LIM}-ma EN SÍSKUR-ja a-pí-e-ez ud-da-a-na-az pá-
ku-ua-e-eš a-ša-an-du

59 []şöyle söyler : Tanrının huzurunda, kötü söz, yemin, lanet,

60 kirlilik, her ne yapılmış ise bu nakkuşsi’ler onu tanrı için uzağa

61 götürsünler. Tanrı ve de kurban sahibi o (meseleden) temizlenmiş olsunlar.

nakkuşsi- olarak insanın da kullanıldığını görmekteyiz:

KUB VII 21⁵⁴²

8’ I LÚ A-NA LUGAL na-ak-ku-uš-[ša-ĥi-ti

8’ kral için biradam nakkuşsi olarak [

İnsan nakkuşsi’lere bir başka örnek, bir kız çocuğu ve erkek çocuğunun nakkuşsi olarak bırakılmasıdır:

⁵⁴¹ Terc. için bk.Goetze, ANET (1940) s.346.

KUB VII 6

15' nam-ma DUMU.NITA DUMU.MUNUS-ja na-ak-ku-[uš-ši]

16' ku-e-eš tar-na-i

15' ayrıca bir erkek çocuğunu ve de bir kız çocuğunu nakku[šši]

16' olarak bırakır.

Bir insanın nakkušši olarak kullanıldığı Ammihatna ritüelinde de görülmektedir:

KBo V 2 III

33 nu-uš-ši ma-a-an ZI-ŠU na-aš-ta na-ak-ku-uš-ša-ḫi-ti

34 pa-ra-a ÛKU-an tar-na-i ma-an-si ZI-ŠU-ma

35 na-aš-ta pa-ra-a GU₄-un tar-na-i

33 eğer isterse ona nakkušši olarak

34 bir insanı bırakır, eğer isterse

35 bir sığırı bırakır.

“kötükleri taşıyan” olarak bir canlı kullanılmasına rağmen Šamuha kentinin ayininde kötü sözleri, lanetleri taşıması için cansız bir varlık, bir bot kullanılmıştır⁵⁴³.

Ayrıca, koç⁵⁴⁴, boğa⁵⁴⁵, eşek⁵⁴⁶, fare⁵⁴⁷, yavru köpek⁵⁴⁸, inek ve keçi⁵⁴⁹ gibi

⁵⁴² Kümmel, StBoT 3 (1967) s.148.

⁵⁴³ CTH 391 ; Tercüme için bk. Goetze, ANET (1940) s.348; ' Bir havuz yaparlar ve bu havuzdan nehre kadar uzanan küçük bir kanal inşa ederler, içine gümüş ve altın çizgileri olan bir bot koyarlar, gümüşten ve altından lanetler ve kötülükler yapıp onları da bota yerleştirirler ve havuzu boşaltan kanal botu nehre kadar taşır. Bot gözden kaybolduğunda biraz bal ve yağ akıtarak şöyle der : 'Nehrin botu uzaklara götürmesi ve bottan hiçbir iz kalmaması gibi, her kim tanrının huzurunda kötü bir söz söylemiş, lanet etmiş ve pislige bulaşmış ise nehir onları alıp götürsün, bottan iz kalmadığı gibi, tanrının huzurunda kötü sözler olmasın'.

⁵⁴⁴ CTH 410 : Arzawa'lı Uhamuua ritüeli; CTH 394 : Hapalla'lı Ašhella ritüeli.

⁵⁴⁵ CTH 407 : Puliša ritüeli.

⁵⁴⁶ CTH 425 : Dandanku ritüeli.

⁵⁴⁷ CTH 391 : Ambazzi ritüeli.

⁵⁴⁸ CTH 398 : Huwarlu ritüeli.

⁵⁴⁹ CTH 480 : Šamuha ritüeli.

çok çeşitli hayvanlar da nakkušši olarak kullanılmaktadır⁵⁵⁰.

‘taşıyıcı’ olarak kullanılan canlılar (bazen cansız) ‘kötülükleri’ çok uzak yerlere götürmelidirler, aksi takdirde geri dönüp tekrar zarar verebilirlerdi⁵⁵¹.

Bir çok ritüel metinde, ‘taşıma’ işlevini yerine getiren ancak nakkušši olarak belirtilmeyen çok çeşitli hayvanların, kötülükleri oldukça uzak yerlere taşıdıkları görülmektedir :

Puliša ritüelinde (CTH 407) salgın hastalık bir boğa (GU₄.MAH) ile düşman ülkesine taşınmaktadır;

KBo XV 1 I⁵⁵²

37 nu-[ıa ki-i ÚŠ-an ka-a-(aš GU₄.MAH)]

38 [(EGIR)-pa] I-NA KUR LÚKÚR pí-e-da-ú

37 bu boğa bu salgını

38 düşman ülkesine geri götürsün

Arzawa’lı Uḫḫamuḫa ritüeli de insanların ölümüne neden olan düşman bir tanrının yatıştırılması için bir koç görevlendirilmiştir;

KUB IX 31 II⁵⁵³

51 ku-iš-ıa DINGIR^{LIM} ŠA KUR LÚKÚR

52 [(ki-i UG₆-k)]án i-ıa-an ḫar-zi nu ka-a-ša

53 [(ku-u-un U)]DU.NÍTA ḫar-ša-na-al-la-an-da-an tu-uk A[(-NA DINGIR^{LIM})]

54 [(ták-šu-la)]-an-ni u-un-nu-um-mi-in-nu

⁵⁵⁰ Haas, Geschichte der Hethitischen Religion (1994) s.897.

⁵⁵¹ Haas, RIA 7 (1987-1990) s.224.

⁵⁵² Trans. ve terc. için bk. Kümmel, StBoT 3 (1967) s.114-115.

⁵⁵³ Terc. için bk. Goetze, ANET (1938) s. 347.

- 51 hangi düşman ülkesinin tanrısı
52 bu salgını yaptı ise (sebebe olduysa)
53 bu süslenmiş erkek koyunu tanrıya
54 dostluk için gönderiyoruz.

Dandanku ritüelinde (CTH 425) ülkede ve orduda görülen salgını düşman ülkeye taşıyan bir 'eşek'tir,

KUB VII 54 Rs.III 11-18

- 11' nu ANŠE u-un-ni-ja-an-zi
12' [ma-]ja-an LU^UMÁŠDA nu ANŠE ŠA IM-TI DÜ-an-zi
13' nam-ma-an-kán IGI^U.A-ua A-NA KUR LU^UKUR an-da-an
14' ne-ja-an-zi nu kiš-an me-ma-an-zi
15' zi-ik-ua DI^Dia-ar-ri-iš ki-e-da-ni
16' KUR-e KARASŠ^U.A-ja i-da-a-lu i-ja-at
17' nu-ua-ra-at ka-a-aš ANŠE kar-ap-du
18' nu-ua-ra-at I-NA KUR LU^UKUR pí-e-da-a-u

- 11' bir eşiği sevkederler
12' eğer fakir ise kilden bir eşek yaparlar
13' sonra gözlerini düşman ülkeye
14' çevirirler ne şöyle söylerler:
15' 'sen tanrı Yarri! bu
16' ülkeye ve de ordular(ın)a kötülük yapıldı ise
17' bu eşek onu ortaden kaldırsın
18' ve onu düşman ülkesine götürsün.

Ambašši adlı kadının ritüelinde ise ritüeli yaptıran kişinin içinden çıkarılan kötülük bir fare tarafından (mašhuil- /PÉŠ.TUR) dağlara taşınmaktadır (KUB IX 25 + KUB XXVII 67⁵⁵⁴). Ayrıca, kötü sözler, lanetler, KBo X 42 Rs.IV 7'de

⁵⁵⁴ CTH 391: Ambašši Ritüeli.

MÁŠ.GAL ‘keçi’ ile işlenmemiş araziye (gimri)⁵⁵⁵, KUB XXIX 7 Rs.44-46’de ^{giš}MÁ ‘gemi’ ile nehire⁵⁵⁶ taşınmaktadır.

Bu metinlerin bir çoğu Kizzuwatna, Arzawa ya da Hapalla gibi batı ve güneybatıdaki ülkelerle bağlantılı olması sebebi ile canlı bir taşıyıcının kötülüğü taşınması düşüncesinin anavatanı olarak bu bölgeler kabul edilmektedir⁵⁵⁷.

Maštigga ritüelinde iki kurban sahibinin üzerindeki kötülükler için ‘yerine geçen, vekil’ olarak iki kavram bulunmaktadır : tarpalli ve nakkuši.

Bu iki kavram arasındaki farkı üstlendikleri vazifelerin şekli itibarıyla ayırdedebiliriz. tarpalli, vekalet ettiği kişiye yönelen kötülükleri üzerine çekmekte ve ayin esnasında öldürülmek, kırılmak ya da başka şekillerde yok edilmektedirler. nakkuši- ise üstlendiği kötülüğü uzaklaştırması için serbest bırakılmaktadır.

I 2AIII 42 NINDA.GUR₄.RA : Bk. Yorum. II 2AI 22.

I 2AIII 44 tar-na-aš : Bk. Yorum. I 2AI 5.

I 2AIII 45, 49, 51 NINDA.GUR₄.RA : Bk. Yorum. II 2AI 22.

I 2AIII 55 iş-ga-ra-an-zi : işgar- ‘(içine) sokmak, batırmak, iliştiirmek, tutturmak ‘ anlamındadır⁵⁵⁸. Metnimizde, sağından ve solundan yakılan ateşin ortasına, daha sonra iki kurban sahibi tarafından yıkılacak olan yedi tane ^{N^Λ4}huuāši sokarlar (=işgaranzi).

I 2AIII 56 tar-na-aš : Bk. Yorum. I 2AI 56.

⁵⁵⁵ Starke, StBoT 30 (1985) s.161.

⁵⁵⁶ Haas, RIA 7 (1987-1990) s.254.

⁵⁵⁷ Gurney, Some Aspect of Hittite Religion (1977) s.51.

⁵⁵⁸ Friedrich, HW (1952) s.88.

I 2AIV 2 la-ga-a-ri : lak- ‘neigen, beugen’ (eğmek, bükme) anlamındadır. Bk. Friedrich, HW (1952) s.125; Neu, StBoT 5 (2968) s.104-105.

Kelimeyi , (lagari) ‘yerinde devrilecek gibi duruyor’ şeklinde çevirmeyi uygun gördük.

laknu- ise ‘umwerfen, fallen’ (devirmek, yıkmak) anlamındadır. Bk. Tischler, HEG Lief.5-6 (1990) s.18. ”devrilecek gibi duran ^{NA4}huuaši ‘huwaši taşı’ni iki kurban sahibi ayaklarıyla devirirler (laknuuanzi)”.

I 2AIV 2 ša-a-ni-ta : šan(n)i/a- ‘tek, bir ve aynı’⁵⁵⁹ kelimesinin Sg.Inst. şeklidir. Kelimenin geçtiği kısmı Goetze⁵⁶⁰, ‘He who erected them the stone pillars at one and the same spot’, Rost⁵⁶¹, ‘wer auch immer die Malsteine aufgebaut hat an der selben Stelle’ Ünal⁵⁶², ‘whoever erected these stone pillars in this one place’ şeklinde tercüme etmişlerdir.

Bu kelime ile, sağından ve solundan yakılan ateşin ortasına, ritüel gereği yıkılacak olan yedi huuaši taşının dikildikleri ‘aynı yer’⁵⁶³ belirtilmek istenmiştir.

I 2AIV 6-7 ^{TÚG}NÍG.LÀM ku-e ũa-aš-ša-an ħar-kán-zi : Sumerce TÚG⁵⁶⁴ ‘elbise, giysi, kumaş; elbise isimlerinin başına gelen determinatif’ kelimesinin Akatça karşılığı *SUBĀTUM* dur⁵⁶⁵. Goetze, TÚG ‘elbise’ kelimesinin Hititçe karşılığı olarak,

KUB XXXI 69 Vs.’ye göre, ũašpa’yı kabul etmektedir⁵⁶⁶:

5’]x-ia-ši tu-el-za ũa-aš-pa-an LÚ-an i-ũa-ar ũa-aš-ši-ı[ā-ši]

6’ MUNUS-š]a-za i-ũa-ar ũa-aš-ši-ja-ši tu-el-za ũa-aš-pa-an NÍ.TE-š[i]

⁵⁵⁹ Güterbock-Hoffner-Hout, CHD §/1 (2002) s.173.

⁵⁶⁰ Goetze, ArOr XVII (1949) s.291.

⁵⁶¹ Rost, MIO 1 (1953) s.365.

⁵⁶² Ünal, BMECCJ 3 (1988) s.69.

⁵⁶³ Güterbock-Hoffner-Hout, CHD §/1 (2002) s.175 ‘at one and the same spot’.

⁵⁶⁴ Neu-Rüster, HZL (1989) s.354.

⁵⁶⁵ Friedrich, HW (1952) s. 296.

⁵⁶⁶ Goetze, Fs. Sommer, (1955) s.51.

5' sen bir adam gibi uaşpa'yı giyeceksin

6' hem de bir kadın gibi giyeceksin, sen uaşpa'nı onun vücuduna [saracaksın].

^{TÜG}NÍG.LÂM (Akk. *LAMHUŠŠU*), 'festive garb' (= bayram kıyafeti)⁵⁶⁷, 'Prachtgewand' (= gösterişli bir kıyafet)⁵⁶⁸ olarak kabul edilmektedir⁵⁶⁹.

uaşsan-, uaş(š)- fiilinin part. Sg.N.-A.n.şeklidir. ħar(k)- ise cümleye zaman bakımından perfekt (di'li geçmiş zaman) bir anlam kazandırmıştır. kuiš-, kuit- 'kim, ne, hangi', Pl.N.-A.n. şekli 'kue' ile relative cümle elde edilmiştir.

^{TÜG}NÍG.LÂM^{MES} ku-e uā-aš-ša-an ħar-kán-zi = giydikleri tören elbiselerini

Kurban sahipleri 'giydikleri tören elbiselerini' fırlatıp atarlar ve yaşlı kadın da bu elbiseleri kendisi için alır.

I 2AIV 9 ^{DUG}DÍLIM.GAL : 'Çanak, kap' şeklinde tanımlanan ^{DUG}DÍLIM.GAL⁵⁷⁰ için Sommer-Ehelolf⁵⁷¹, 'yassı kase, çanak' anlamlarını vermişlerdir. Neu⁵⁷² ise kelimenin hititçe karşılığının kuškuš-'ufaltmak, ezmek'⁵⁷³ fiilinden türetilmiş kuškušulla- 'havan'⁵⁷⁴ olabileceğini ifade etmiştir.

Metnimizde kurban sahiplerinin ayaklarının önüne konulan ^{DUG}DÍLIM.GAL onlar tarafından kırılmaktadır.

I 2AIV 9 še-er ar-ħa uā-aḥ-nu-zi : Bk. Yorum. II 2AI 39.

⁵⁶⁷ ŠA LUGAL ^{TÜG}NÍG.LÂM^{MES} 'festive garb of the king' (KUB XXXV 133 I 18), ŠA DINGIR^{LAM} ^{TÜG}NÍG.LÂM^{MES} 'for a god' (KUB XXXV 135 Vs. 7) Bk.Goetze, a.g.e. s.51 dn.38; Ayrıca, Goetze a.g.e. s.51-52'de ^{TÜG}NÍG.LÂM'ın hititçe karşılığı olarak Alp'in önerdiği 'kušiši' kelimesini kabul etmeyerek ^{TÜG}adupli' kelimesinin uygun olacağını savunmaktadır.

⁵⁶⁸ Friedrich, a.g.e. s.288; Tischler, Gašš. (1981) s.51; Neu-Rüster, a.g.e. s.341.

⁵⁶⁹ Goetze, a.g.e. s.51 ^{TÜG}NÍG.LÂM^{MES} uāš(š)- (ihtişamlı, lüks, süslü bir elbise giymek'; Bk. Tischler, a.g.e. s. 39.

⁵⁷⁰ Friedrich, HW (1952) s.282 'Schale' (Akk. mākalu), Neu-Rüster, HZL (1989) s.311 'Schale, Schüssel'; Popko, AfO 18/2 (1991) s.245 'Schale'.

⁵⁷¹ Sommer-Ehelolf, Pap.(1924) s.261 'Flache, Schale, Wanne'.

⁵⁷² Neu, StBoT 32 (1996) s.261.

⁵⁷³ Friedrich, a.g.e.s.120 'zerstoßen'.

⁵⁷⁴ Friedrich, a.g.e. s.120 'Mörser'.

I 2AIV 10 kat-ta-an da-a-i : ‘aşağıya koymak, yerleştirmek’⁵⁷⁵. Bk. van den Hout, ZA 84 (1995) s.74.

I 2AIV 11 tar-pa-al-li-iş : Bk. Yorum. I 2AII 56.

I 2AIV 12, 14 ^{DUG}DÍLIM.GAL : Bk. Yorum. I 2AIV 9.

I 2AIV 13, 14 ,15 tu-qa-ar-ni-iz-zi, tu-qa-ar-na-an-zi, tu-qa-ar-na-at-ta-ru:
Bk. Yorum. I 2AII 11.

I 2AIV 16 : ħu-ur-ta-a-uş : Bk. Yorum. I 2AI 42.

I 2AIV 17 ^DUTU -aş ú-e-el-ku : İki isimden oluşmuş bir bitki adıdır. ^DUTU ‘güneş’ anlamındadır. uelku için ise Friedrich⁵⁷⁶, ‘ot, çimen’, Kronasser⁵⁷⁷, ‘çim, çimen’, Brandestein⁵⁷⁸, ‘çayır, bitki, ot’, Starke⁵⁷⁹, ‘bitki sapı, kamış, ot, bitki’ anlamlarını vermişlerdir.

Ertem⁵⁸⁰, uelku- ‘çimen, ot’ ve ^DUTU ‘güneş’ kelimeleri ile teşkil etmiş olan bu bitkiyi ‘Ay çiçeği’ olarak yorumlamıştır.

Kikkuli metninde kurutulmuş uelku’nun bazı otlarla karıştırılarak atlara yedirildiğini;

KUB XXIX 49 + KBo VIII 51 +KBo XLIII 225 + KUB XXIX 52 I⁵⁸¹

6 nu-uş-ma-aş II *UP-NU* ŠE *A-NA* II *UP-NI* ú-el-ku-i ħa-a-ta-an-ti

7 kar-ša-an-ti an-da im-mi-ja-an-zi na-at a-da-an-zi

8 EGIR-an-da-ma-aş-ma-aş II *UP-NU* kán-ta-an *A-NA* II *UP-NI* ú-el[-ku-i
an-da im-mi-ja-an-zi]

⁵⁷⁵ Friedrich, HW (1952) s.202.

⁵⁷⁶ Friedrich, a.g.e. s.251 ‘Gras(?)’.

⁵⁷⁷ Kronasser, EHS (1966) s.252 ‘Gras, Kraut’.

⁵⁷⁸ Brandestein, OrNS VIII (1939) s.75 ‘Wiese, Kraut, Gras’.

⁵⁷⁹ Starke, StBoT 31 (1990) s.482 ‘Halm, Gewaschs, Kraut, Gras’.

⁵⁸⁰ Ertem, Ertem, Flora 2.Baskı (1987) s.8.

⁵⁸¹ Trans. ve terc. için bk. Kammenhuber, Hipp. Heth. (1961) s.196.

6 onlar, iki avuç buğday ve iki avuç kesilmiş kuru uelku- otunu

7 karıştırırlar ve onlara (atlara) yedirirler.

8 arkasından iki avuç kanta-‘yı, iki avuç uelku otu ile karıştırırlar.

KBo XVI 56 ,18’de de tohumun olduğunu (NUMUN uelku) görmekteyiz.

Portratz⁵⁸² ve Kammenhuber⁵⁸³, Kikkuli metin ve fragmanlarına dayanarak uelku-‘nun hurrice karşılığı olarak uzuḫri-‘yi kabul etmektedirler.

Metnimizde (IV 17-18) yaşlı kadın ‘^DUTU uelku’yu Luwice bir kelime olan tiuariia olarak adlandırmaktadır;

17 nu ^{MUNUS}ŠU.GI ^DUTU-aš ú-e-el-ku da-a-i na-at-za ti-ua-ri-ja

18 ḫal-zi-iš-ša-i

17 yaşlı kadın ‘^DUTU uelku’yu alır : ve ona

18 tiuarija⁵⁸⁴ der.

Otten⁵⁸⁵ da kelimenin Luwice karşılık olarak tiuarija’yı kabul etmektedir.

Metnimizde, yaşlı kadın uelku- ile iki kurban sahibinin vücudunu silmektedir;

18 nu II *BE-EL* SÍSKUR tu-ik-ku-uš ua-ar-ši

18 (yaşlı kadın) iki kurban sahibinin vücudunu siler.

uarš- (uaršija-)⁵⁸⁶ nın ‘silmek, ovmak, temizlemek, derisini yüzme (derisini yüzzercesine ovmak); çıkarmak, kurtarmak, ayırmak; koparmak’ gibi anlamları bulunmaktadır.

⁵⁸² Portratz, OLZ 10 (1939) s.622-624.

⁵⁸³ Kammenhuber, a.g.e. s.311.

⁵⁸⁴ Laroche, DLL (1959) s.98 tiwari-‘soleil’ (Plante), tiuarija- Pl. A. = h. ^DUTU-aš uelku.

⁵⁸⁵ Otten, Luv. (1953) s.51.

⁵⁸⁶ Friedrich, HW (1952) s.246; Kronasser, EHS (1966) s.583.

Yaşlı kadının bir ot ile kurban sahiplerinin vücudunu ovması⁵⁸⁷, (ovarak silmesi), bu otun kötülükleri vücuttan temizlemesi içindir.

II 2AIV 17 tu-ik-ku-uš : Bk. Yorum. I 2AI 31.

II 2AIV 22^{NA4}ni-it-ri : Bk. Yorum. II 2AI 13.

I 2AIV 25 ar-ra-an-zi : arra-‘yıkamak’⁵⁸⁸.Bu konuda bk. Friedrich, ZDMG NF 1 (1922) s.158; Kronasser, Die Sprache VII (1961) s.147.

I 2AIV 28-29 ka-ru-u-i-li-e-eš LUGAL^{MES} : Bir çok tarihi belgede görülen karuiles LUGAL^{MES} / labarnuš ‘eski (önceki)Krallar’ ifadesinden ölmüş ve tanrı olmuş kralların heykelleri (ALAM) kastedilmektedir⁵⁸⁹.

Muwattalli’nin GIDIM^{HL.A} ‘ölü ruhları’ tanımlamasıyla kastettiği Tarhuntašša’ya taşıdığı bu tanrı tasvirleri olmalıdır⁵⁹⁰. AN.TAĤ.ŠUM bayramı kutlamasında, kurban listesinde bunlar Hattušili, Tuthaliia, Šuppiluliuma ve Mursili’nin ‘heykelleri’ (ALAM) olarak adlandırılmaktadır⁵⁹¹. Hattušili’nin heykeline yalnız başına Tanrı Zababa’nın tapınağının töreninde rastlamaktayız⁵⁹². Tuthaliia’nın heykeli ile de büyük olasılıkla yine aynı adı taşıyan kral belirtilmiş olmalıdır⁵⁹³.

Metnimizde ise ‘eski (ölmüş) kralların geri dönüşü’ söz konusudur⁵⁹⁴. Her iki kurban sahibinin yıkandığı su bir sığır boynuzunun (SI GU₄) içine dökülüyor ve

⁵⁸⁷ Goetze, KIF (1938) s.194; Kammenhuber, ZA NF 23 (1965) s.199; Haas, RIA 7 (1987-1990) s.249.

⁵⁸⁸ Friedrich, a.g.e. s.28.

⁵⁸⁹ Laroche, RHA XXIII/76 (1965) s. 37; Kümmel, StBot 3 (1967) s.15.

⁵⁹⁰ Goetze, Hatt. (1925) s.20 vd.; Otten, HTR (1958) s.110.

⁵⁹¹ Otten, a.g.e. s.110.

⁵⁹² KBo IV 9 III 11; KUB XXIV 12 II 20.

⁵⁹³ KBo XII 119, 5’

⁵⁹⁴ Hutter, AoF 18/1 (1991) s.38’de bu durumun, eski kralların sonsuzluktan dönüp kendi egemenliklerini ve de kendi mahkemelerini dünya üzerinde kurmaları ile ilgili olmadığını ve onların ritüel aracılığı ile tanık olarak çağırıldıklarını ve kimin haklı olup olmadığı konusunda karar vermelerinin istendiğini belirtmektedir. Bin-Nun bu paragrafı, Tawananna (1975) s.126-127’de I. Hattušili’nin ^{MUNUS}ŠU.GI tarafından yapılan ritüellere karşı olması ve onların icraatlarını yasaklamış olması nedeniyle Eski Hitit.Dönemi ruhuna daha sonraki dönemlerdeki metinlerde de nadiren rastlandığı şeklinde yorumlamaktadır.

sonra yine kurban sahipleri tarafından mühürleniyor. Su ile temizleme, insanın kirliliğinin, yani ayini yaptırma nedeni olan olumsuz etkilerin, bedensel kirlilik gibi uzaklaştırma çabasının bir sonucudur ve ritüellerde en çok başvurulan yöntemlerden biridir⁵⁹⁵. Kurban sahiplerinin başlarından aşağı dökülen ve ellerini ve gözlerini yıkadıkları bu - belki temizliğin daha etkili olması için içine temizlik malzemesi (nitri) de katılan - su, arındırdığı kurban sahiplerinin kirleriyle birlikte bu boynuzun içine hapsedilmektedir. Ritüel boyunca yapılan diğer uygulamalar gibi bu kirli suyun da sonsuza kadar kapalı kalması, geri dönmemesi gerekmektedir. Bu amaçla suyun hapsedildiği boynuzun mühürünün kırılması imkansız bir zamana bırakılmaktadır : “ ka-ru-i-li-e-eš LUGAL^{MEŠ} EGIR-pa ú-ya-an-zi nu-ya-az KUR-e ša-ak-li-in-na EGIR-an kap-pu-u-ya-an-zi ki-i-ı[(a-u)]a^{NA4}KIŠIB a-pí-ja-ak-ku ni-ni-ik-ta-ru = eski krallar geri geldiklerinde ve ülkenin durumunu denetlediklerinde, ancak o zaman bu mühür kırılın”.

I 2AIV 29 ša-ak-li-in-na : šaklai- ‘gelenek, örf ve adet, usul; ayin’⁵⁹⁶ ve aynı zamanda ‘talimat’⁵⁹⁷ anlamındadır.

šaklai-‘nin geçtiği çeşitli metin yerlerini incelediğimizde bu kelimenin;

‘davranış, usul’

KUB IX 27 I⁵⁹⁸

26 [ka]a-a-ša-ya-ták-kán MUNUS-tar ar-ja da-aḥ-ḥu-un [

27 nu-ya-at-ta EGIR-pa LÚ-tar pí-ih-ḥu-un nu-ua [

28 ša-ak-li-in ar-ha nam-ma pí-eš-ši-[ja-zi

29 nu-ya-za ša-ra-a LÚ-aš[ak]-li-in [

26 ‘bak, senden kadınlığı aldım [

27 ve sana erkeklığı geri verdim [kadın

28 davranışlarından kurtulacak[sın

⁵⁹⁵ Goetze, Kleinasien (1957) s.155.

⁵⁹⁶ Friedrich, HW (1952) s.176; Güterbock-Hoffner-Hout, CHD §/1 (2002) s.44.

⁵⁹⁷ Friedrich, ZA NF 3 (1927) s.193.

⁵⁹⁸ Paškuwatti’nin iktidarsızlığa karşı yaptığı ritüel; trans. ve terc. için bk. Hoffner, JCS 22 (1968) s.44.

29 ve erkek davranışı [göstereceksin

‘ayın’

KUB XVII 31 Vs. I⁵⁹⁹

21’ EGIR-az-ma A-NA LUGAL GIBIL ŠA LUGAL^{UT-TI} ša-ak-la-i[(š ku-e-ez-
zi-ja)]

22’ IS-TU^{GIŠ}TUKUL II EN^{MES} KAŠ II LÚ^{MES} ŠÀ.TAM II
LÚ^{MES}MUHALDIM II LÚ[(^{MES}GIŠBANSUR)]

23’ II LÚ^{MES} NINDA.DÙ.DÙ nu-uš-ši a-da-an-na a-ku-qa-an-na [(pí-eš-kán-
zi)]

21’ sonra yeni krala, krallık için ayın []

22’ silah, iki sahip, bira, iki masahibinci, iki ahçı, iki [(sofracı)]

23’ iki fırıncı ve ona yemeklik ve içmelik [(versinler)]

‘herhangi bir olay karşısında süregelen davranışlar’

KUB XIII 4 IV⁶⁰⁰

35 nu ma-a-an ħa-aš-ša-an-na-aš m[e-e]-ħu-u-ni DINGIR^{LIM}-ni ku-e-da-ni-ik-
ki

36 ša-ak-l[a]-a-iš

35 eğer (hayvanların) doğum zamanında herhangi bir tanrıya (yapılacak)

36 ibadet (var ise)

ifade ettiğini görmekteyiz.

šaklai- kelimesi aynı zamanda ‘geleneklere’ işaret etmektedir. Tawananna, kocası zamanında kendi iradesinde olan ve yapmasına izin verilmeyen davranışları, ondan sonra da devam ettirmiştir. Bu davranışların neleri kapsadığı açık değildir. ancak kadının hareketlerinin doğru kabul edilmediği (UL ara) anlaşılmaktadır:

⁵⁹⁹ Kralın tahta çıkma ayını; trans. ve terc. için bk. Kümmel, StBoT 3 (1967) s.62 vd.

⁶⁰⁰ Tapınak görevlilerine yönelik bir direktif metin, trans. ve terc. için bk. Stiel, Direktif Metni (1985) s.80-81

KUB XIV 4 I⁶⁰¹

12 [A-NA PA-NI^{LÚ}]MU-DI-ŠU-ja-aš-ši ku-iš ša-ak-la-a-iš

13 [ZI-ni e-eš-ta A-NA PA-NI^{LÚ}]MU-DI-ŠU-i]a-aš-ši ku-e Ú-UL a-a-ra e-eš-ta

14 [nu-kán EGIR-an Ú-UL ku-it-ki da-a-li-iš-ta] ša-ak-la-in-na-kán iš-ĥi-u-ul-la⁶⁰²

15 [ka-ru-i]-li-ja pa-ra-a pí-e-da-an ĥar-ta

12 kocası[nın huzurunda (zamanında)] gelenek

13 [onun isteği gibiydi ve kocasının huzurunda (zamanında)] (ona müsaade edilmedi) o doğru değildi

14 [o (tawananna) sonradan hiç birşey bırakmadı] gelenek ve de ayin

15 [eski]den olduğu gibi devam etti

Metnimizde (2AIV 28-30),’ eski krallar geri geldiklerinde ve ülkedeki gelenekleri denetlediklerinde’ ifadesinde, “gelenekler” şeklinde tanımladığımız šaklai- kelimesi ile eskiden beri ülkede uygulanan ve yerine getirilmek zorunda olunan ‘dini ve hukuki yaptırımlar’ vurgulanmış olmalıdır.

I 2AIV 30 a-pí-ja-ak-ku : (Adj.) apijakku ‘ebendort, bei dieser Gelegenheit’ (aynı yerde, bu sırada, bu fırsatta) anlamındadır⁶⁰³.

I 2AIV 32 ^{URU}Ki-iz-zu-ya-at-ni : Maštigga, aile içi kavgalara karşı yaptığı ritüelin birinci metnin kolofonunda kendini, ‘^fMa-aš-ti-ik-ka MUNUS ^{URU}Kum-ma-ni’, (Kummani’li Kadın Maštigga), ikinci metnin kolofonunda ise ‘^fMa-aš-ti-ik-ka MUNUS ^{URU}Ki-iz-zu-ya-at-ni’ (Kizzuwatna’lı Kadın Maštikka) olarak tanıtmıştır. Bu durumda Kizzuwatna⁶⁰⁴ - Kummanni⁶⁰⁵ ilişkisi hakkında bazı sorular ortaya çıkmaktadır.

⁶⁰¹ Trans. ve terc. için bk. Bin Nun, Tawananna (1975) s.188.

⁶⁰² Bin Nun a.g.e. s.188 dn.120 ve 121’de ‘šaklai- and išhiul-’ ‘custom and rite’.

⁶⁰³ Friedrich, a.g.e. s.26; Kronasser, EHS (1966) s.249; Tischler, HEG Lief.1 (1977) s.47.

⁶⁰⁴ Metin yerleri için bk. Ertem, Dizin (1973) s.76; Del Monte- Tischler, RGTC 6 (1978) s. 211-215.

⁶⁰⁵ Metin yerleri için bk. Ertem, a.g.e s.78; Del Monte-Tischler, a.g.e. s.213.

Kizzuwatna, Güneydoğu Anadolu yönünde önemli bir stratejik konuma sahiptir. Bugün Çukurova olarak bilinen eski Kilikya'yı içine almakta, Seyhan ve Ceyhan nehri boyunca uzanmaktadır.⁶⁰⁶ İmparatorluk Dönemi belgelerine göre Kizzuwatna, Hurri/Mitanni ve Arzawa arasında (KBo I 5 IV 19 vd.; KUB XXIV 4 Vs. 17,22) bulunmaktadır. Ayrıca, Hattuša'dan Halpa'ya giden yol üzerinde (KBo I 22 Rs.4) yer almakta ve Tegarama-Kargamış hattının batısına düşmektedir⁶⁰⁷. Kizzuwatna, güneyde Tarsus ve Adana şehirlerinden Akdenize ulaşarak belki de Alalah ile sınır oluşturmaktadır⁶⁰⁸. Doğusunda Mitanni, batısında Arzawa, kuzeydoğusunda Samuha, kuzeybatısında ise Tarhuntaša bulunmaktadır⁶⁰⁹.

Kizzuwatna bölgesinden ilk olarak Eski Hitit Dönemi'nin son kralı olarak bilinen Telepinu döneminde bahsedilmektedir. Telepinu, fermanında, Kral Ammuna zamanında, bir çok şehrin yanında Kizzuwatna bölgesinde bulunan Adaniia'nın da Hititlere karşı isyan ettiğinden bahsetmektedir⁶¹⁰. Telepinu'dan sonra Hitit tarihi karanlık bir döneme girer. Telepinu ile I. Šuppiluliuma arasında kalan bu dönem Orta Hitit Krallığı olarak adlandırılmaktadır⁶¹¹. Bu dönemi politik ve askeri aktivitelerinden dolayı Mitanni ve Kizzuwatna ülkeleriyle olan münasebetler şekillendirmiştir. Yukarı Mezopotamya'da Eski Krallık döneminde küçük hurri prensliklerinin birleşmesiyle merkezi Waşuganni olan, Büyük bir Hurri-Mitanni

⁶⁰⁶ Wilhelm, The Hurrians, (1989) s. 23.

⁶⁰⁷ Kümmel, RIA 5 (1976-1980) s. 627.

⁶⁰⁸ Haas, Geschichte der Hethitischen Religion (1994) s.17

⁶⁰⁹ Kümmel, a.g.e. s.627.

⁶¹⁰ Telepinu Fermanı, Hoffmann, THeth 11 (1984) s.26-27.

⁶¹¹ Orta Hitit Dönemi krallarının Kizzuwatna kralları ile olan çağdaşlıkları Klengel tarafından HdO 34 (1999)'da şu şekilde tesis edilmiştir:

Hitit Devleti		Kizzuwatna
I. Tahurqaili	-	Eheja
Alluwamna		
II. Hantili		
II. Zidanta	-	Pilliya/Pallija
II. Huzziya	-	Paddatiššu
I. Muwattalli		
I. Tuthaliya	-	Šunaššura
I. Arnuwanda		
II. Hattušili		
II/III. Tuthaliya		

(Kırsal Meyer, MIO I (1953) s.123-124; Kammenhuber, Die Arier im Vorderen Orient (1968) s.97-98 ve Beal, OrNS 55 (1986) s.443.)

Ayrıca, Klengel, a.g.e. s.101'de Kizzuwatna ülkesinde Tanrıça İşhara'nın kültlerinin organizasyonu ile ilgili bir metinden, Šunaššura'dan önce hüküm süren Talzu isimli bir Kizzuwatna kralının tam olarak hangi Hitit Kralı ile çağdaş olduğunun belli olmadığına işaret etmektedir.

ülkesi kurulmuştur. Mitanni, politik etkisini Yukarı Mezopotamya ve Kuzey Suriye'ye kadar genişlettiğinden dolayı Hitit Devleti'nin güneydoğu genişleme politikasını engelleyen unsur olmuştur. Güneydoğu Anadolu üzerindeki Hurri etkisi kültür alanında da kendini hissettirmiştir. O dönemde Hattuša'da Hurri dilinde birçok metin kaleme alınmıştır⁶¹².

Kuzey Suriye ve Hitit Devleti bölgesi arasındaki alanda Kizzuwatna ülkesi kurulmuştur⁶¹³. Bu dönemde görülen Hurri etkisi Kizzuwatna'da da kendisini hissettirmiştir⁶¹⁴. Hitit Devleti'nin, Kuzey Suriye üzerindeki gücünü yeniden kazanması, Kizzuwatna ile olan münasebetlerine bağlı bulunmaktadır.

Kizzuwatna kralları Hitit kralları ile eşitlik esasına dayanan birçok antlaşma imzalamışlardır⁶¹⁵. Ancak, Šunaššura⁶¹⁶ ile yapılan antlaşmayla (CTH 41) Kizzuwatna Hitit Devleti'ne bağlamıştır (KBo I 5 I)⁶¹⁷:

“30 Şimdi Kizzuwatna ülkesi ('nin insanları) artık Hititlerin sığıridir

31 (ve) onlar ahırlarını seçmişlerdir. Onlar Hurrilerden

32 ayrıldılar (ve) (bağlılıklarını) Hitit kralına döndürmüşlerdir. Ve Hurrilerle

⁶¹² Haas-Wegner, ChS I/5, (1988).

⁶¹³ Klengel, Geschichte des Hethitischen Reiches (1999) s.86.

⁶¹⁴ Goetze, (Kizz. (1940) s. 5-6) Hurrilerin Kizzuwatna üzerindeki etkisini 1. Kummani ve Kizzuwatna isimlerinin hurrice olmalarıyla, 2. Kizzuwatna'da tapınılan tanrıların Hurri'li olmaları, 3. Kizzuwatna'daki şahıs isimlerinin çoğunluğunun Hurrice olmaları ile açıklamaktadır; Kammenhuber, Die Arier Vorderen Orient (1968) s.100 vd; Kümmel, RIA 5 (1976-1980) s.628-629.

⁶¹⁵ Bu antlaşmaların çoğu Hititçe ve Akatça olarak Boğazköy arşivinde ele geçmiştir. Bryce'ın Tel Av iv 13 (1986) s.94-97'de ele aldığı, Hatti ve Kizzuwatna arasında yapılan antlaşmaların içerikleri şu şekilde belirtilmektedir: CTH 21: Hitit Kralı Telepinu ile Kizzuwatna Kralı İşputahšu arasındaki bu antlaşma Kizzuwatna'nın bağımsız bir siyasal varlık olarak kabulü ve Hitit Devleti ve Kizzuwatna arasında bir ittifak olduğu anlamına gelmektedir. CTH 25: Hitit Kralı Zidanza II ile Kizzuwatna Kralı Pallia arasındaki antlaşma, savaşlarda tahrip edilmiş şehirlerden bazılarının yeniden inşa edilmesi bazılarının da inşa edilmemesi hükümlerini içermektedir. Yeniden inşa edilmemesi istenen şehirler Hatti-Kizzuwatna sınırı boyunca yer alırlar. Muhtemelen bu şehirler iki ülke arasındaki düşmanlık süresince askeri üs olarak kullanılmışlardır. Eğer böyle ise şehirlerin yeniden inşa edilmemesi kararı bölgenin askerden arındırılması politikasının bir parçası olarak düşünülebilir. CTH 26: Hitit Kralı II. Hattušili ile Kizzuwatna Kralı Paddatiššu arasındaki antlaşma Hatti-Kizzuwatna sınır bölgesinde yerleşmiş olan kavimlerle ilgili çeşitli hükümleri içerir. Bu hükümlerle her iki ülkenin paylaştığı sınır bölgesinde yaşayan bir kısım halkın hareketlerinin kontrol edilmesi amaçlanmaktadır.

⁶¹⁶ Šunaššura antlaşmasının Hitit Kralı I. Šuppiluliuma ile yapıldığına dair görüşler, metnin yeniden değerlendirilmesiyle elde edilen sonuçlarla I/II. Tutḫaliya'ya tarihlenmektedir. Bu konuda bk. Beal, OrNS 55 (1986) s.424 vdd.; Klengel, Geschichte des Hethitischen Reiches (1999) s.106; Ünal, Adana (2000) s.51 vd.

⁶¹⁷ Terc. için bk. Goetze, Kizz. (1940) s. 39.

(birlikte)

33 Hatti ülkesine karşı günah işlediler ve özellikle de Kizzuwatnalılara karşı büyük günah işlediler.

34 Kizzuwatna ülkesi şimdi (Hurri boyunduruğundan) kurtulmanın sevincini yaşamaktadır.

35 Şimdi Hatti ülkesi ve Kizzuwatna ülkesi yükümlülüğü yoktur. Şimdi ben majeste

36 Kizzuwatna ülkesinin özgürlüğünü tesis ettim’.

I. Şuppiliuma'nın oğlu II. Mursili, tahta çıktıktan sonra Kizzuwatna'yı babasının ölümünden sonra isyan çıkaran ülkeler arasında saymıştır⁶¹⁸:

KUB XXIV 3 II⁶¹⁹

26nu ku-ri-ua-na-a[š KUR.KUR⁷¹ ku-i-e

27 a-ra-aḫ-za-an-da KUR^{URU}Mi-it-ta-an-ni (Ḫur-la-aš KUR-e) KUR^{URU}[Ki-iz-zu-ua-at-ni KUR^{URU}Ar-za-u-ua]

28 nu ḫu-u-ma-an-za šu-ul-li-e-it

26 çevredeki kuirwana ülkeler

27 Mitanni ülkesi (Hurrilerin ülkesi), Kizzuwatna ülkesi ve Arzawa ülkesi

28 tümü ayaklandı.

Onun dönemine ait metinlerde Kizzuwatna'nın yeniden ele geçirildiğine dair bir bilgi bulunmamaktadır⁶²⁰. Ancak, II. Mursili, krallığının üçüncü ve dördüncü yıllarında Arzawa üzerine düzenlediği seferlerde, Kizzuwatna'nın Hitit yönetiminde olduğu izlenimini uyandırmaktadır⁶²¹. Krallığının dokuzuncu yılında ise babasının yapmağa söz verdiği ancak tamamlayamadığı bayramları kutlamak için Kummani'ye gitmektedir⁶²².

⁶¹⁸ Goetze, Goetze, Kizz. (1940) s.79.

⁶¹⁹ Trans. ve terc. için bk. Goetze, a.g.e. s.79 dn.322.

⁶²⁰ Goetze, a.g.e. s. 79.

⁶²¹ Goetze, AM (1934) s.44 vdd.

⁶²² Goetze a.g.e. s.108 vdd.

II. Mursili'den sonra Kizzuwatna coğrafi bir bölge olarak önemini yitirmiştir⁶²³. Ancak daha sonra Kadeş Savaşı sırasında Kizzuwatna'lı bir Bey'in Muwattalli'nin yanında yer aldığı da bilinmektedir.⁶²⁴

Çeşitli metinlerde, Kizzuwatna yerine Kummani, Kummani yerine de Kizzuwatna şehrinin kullanılması – üzerinde çalıştığımız metinlerde Bayan Maštigga'nın hem Kizzuwatna'lı hem de Kummani'li olarak gösterilmesi gibi - bazı yorumların yapılmasına yol açmıştır. Bu yorumlar Kizzuwatna ile Kummani'nin eşit olduğu⁶²⁵, Kummani'nin Kizzuwatna ülkesi içinde önemli bir kült merkezi olduğu⁶²⁶, Kizzuwatna ülkesi içinde bir de Kizzuwatna şehrinin bulunduğu ve bu şehrin Kummani ile eşit olduğu⁶²⁷ Kizzuwatna isminde bir şehrin bulunmadığı, Kizzuwatna'nın bir bölge ismi olduğu⁶²⁸ şeklindedir.

Şar kentinde bulunan Saros (Sarı Su) ırmağının vadisinde kurulduğu tahmin edilen ve klasik dönemdeki adı Comana olan Kummanni kentinin yeri, bugün tam olarak tespit edilememiştir⁶²⁹.

Kizzuwatna Kralı Palliḫa/Pilliḫa⁶³⁰ya ait olan metnin (CTH 475) A nüshasındaki ifade ,

KUB VII 20 Vs.

1 ^mPal-li-ḫa-aš LUGAL ^{URU}Ki-iz-zu-ḫa-at-na ku-ḫa-pí

2 ^DU ^{URU}Ki-iz-zu-ḫa-at-na ša-ra-a ti-it-ta-nu-ut

3 na-an ki-iš-ša-an ma-al-ta

1 Kizzuwatna ülkesi kralı Paliḫa

⁶²³ Kümmel, RIA 5 (1976-1980) s.629.

⁶²⁴ KBo I 15 Rs. 17 ; 22 Rs. 4'te.

⁶²⁵ del Monte – Tischler, RGTC VI (1978) s.213.

⁶²⁶ Kammenhuber, Die Arier Vorderen Orient (1968) s.104; Kümmel, RIA 5 (1976-1980) s. 627; Wilhelm, The Hurrians (1989) s.23; Ünal, Adana (2000) s.39.

⁶²⁷ Goetze, Kizz. (1940) s. 20

⁶²⁸ Börker-Klähn, UF 28 (1996) s. 79.

⁶²⁹ Goetze, Kizz. (1940) s.17; Garstang-Gurney, Geography (1959) s. 51; Ünal, a.g.e. s.39.

⁶³⁰ Otten, JCS 5 (1951) s.131.; Carruba, RA 59 (1965) s.77-79.

2 Kizzuwatna'nın Fırtına Tanrısı'nı ayağa kaldırdığında
3 ona şöyle dua etti.

B nüshasında ise,

KBo IX 115 (+) 119

1 ^mPal-li-ja-aš LUGAL ^{URU}Kum-ma-an-ni ku-ya-pí ^DU <^{URU}>Kum-ma-an-ni
2 ša-ra-a ti-it-ta-nu-ut na-an ki-iš-ša-an ma-al-ti [

1 Kummanni şehri ülkesi kralı Pallija, Kummanni şehrinin Fırtına Tanrısı'nı
2 ayağa kaldırdığında ona şöyle dua etti.

şeklinde görülmektedir. Yani Pallija hem Kizzuwatna'nın ve hem de Kummanni'nin Kralı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu krala ait başka bir metin duruma açıklık kazandırmaktadır;

KUB XXX 47 I⁶³¹

7' DUB.III.BI ^mPal-li-ja-aš ma-a-an LUGAL ^{URU}Ki-i[z-zu-ya-at-na
8' [^D]U ^{URU}Kum-ma-an-ni ša-[ra-a] ti-it-ta-nu-u-[ut

7' - 8' 'Kizzuwatna şehri kralı Pallia'nın üçüncü tableti, Kummanni şehrinin Fırtına tanrısı'nı ayağa kaldırdığında'.

burada, Kizzuwatna'daki Kummani şehrinin Fırtına Tanrısı kastedilmektedir.

Börker-Klähn⁶³², Pa/illija'nın hem Kummanni'nin hem de Kizzuwatna'nın kralı olarak ortaya çıkmasını, bir kült merkezi olan Kummanni'nin Kizzuwatna üzerindeki hakimiyetine izin verilmesi ile açıklamaktadır.

Aynı şekilde, II. Murşili'ye ait metinde de aynı durum söz konusudur.

⁶³¹ Trans. için bk. Laroche CTH (1971) s.183.

KUB XIV 4 III⁶³³

23 ma-a-an-ma I-NA KUR^{URU}Kum-ma-an-ni-ma pa-a-un A-BU-IA A-NA
D^DHé-pát^{URU}Kum-an-ni

24 EZEN ħal-zi-ja-u-ya-aš ta-ra-a-an ħar-ta pí-es-ta-ma-an-si na-a-ú-i

25 na-aš am-mu-uq na-ak-ki-e-eš-ta-at nu I-NA^{URU}Ki-iz-zu-wa-at-na pa-a-un

23 Kummani ülkesine gittiğimde babam Kummani şehrinin Hepat'ı için

24 düzenlenen bayramı söz verdi ama yapmadı.

25 Bu benim için önemli bir durum oldu ve (bu nedenle) Kizzuwatna'ya gittim.

ve başka bir metinde;

KUB XIV 29 Vs.⁶³⁴

22 [ma-aĥ-ĥa-an-ma-mu A-NA] EZEN ħal-zi-ja-u-ya-aš ŠA^DHé-pát^{URU}Kum-
ma-an-ni

23 [na-ak-ki-e-eš-ta nu I-NA]^{URU}Ki-iz-zu-ya-at-ni pa-a-un

22 Kummani'nin Tanrıça Hepat'ı için düzenlenen bayramı (kutlamak) benim için

23 önemli olduğu için Kizzuwatna'ya gittim.

Bu metinlerden de, II. Murşili'nin Tanrıça Hepat için düzenlenen bayramı kutlamak için Kizzuwatna'daki Kummani'ye gittiği anlaşılmaktadır.

Kizzuwatna'lı olmasıyla övünen III.Hattuşili'nin eşi Puduĥepa'nın mühür baskısında "NA₄ 'Pu-du-ĥé-pa MUNUS.LUGAL KUR Ĥa-at-ti DUMU.MUNUS KUR Ki-iz-zu-wa-at-ni, Kizzuwatna ülkesinin kızı, Hatti ülkesinin kraliçesi Puduĥepe'nin mühürü"⁶³⁵ şeklinde görülen ifadenin yanında, bu kraliçe, bazı çivi

⁶³² Börker-Klähn, UF 28 (1996) s.79.

⁶³³ Trans. ve terc. için bk. Goetze, Kizz. (1940) s.108.

⁶³⁴ Trans ve terc. için bk. Goetze, AM (1934) s.45.

⁶³⁵ Goetze, Kizz. (1940) s.71.

yazılı belgelerde de “DUMU.MUNUS ^{URU}Kum-ma-an-ni, Kummani kentinin kızı”⁶³⁶ olarak geçmektedir.

Aynı şekilde, Mastigga da düzenlediği ritüellerde hem “Kizzuwatna’lı Kadın” (^fMastigga MUNUS ^{URU}Kizzuwatna) ve hem de “Kummani’li Kadın” (^fMastigga MUNUS ^{URU}Kizzuwatna) olarak görülmektedir. Bunu, bir coğrafi bölge olan Kizzuwatna’nın en kuzeyinde⁶³⁷ bulunan ve çok önemli bir kült şehri olması muhtemel Kummani’nin, bu önemi sebebi ile çoğu zaman Kizzuwatna ile -Ünal’ın⁶³⁸ da İçel-Mersin, Adana-Çukurova, Sakarya-Adapazarı örneklerini vererek belirttiği gibi - birbirlerinin yerlerine kullanılabilmesi ile açıklayabiliriz.

I 2AIV 34 ḫal-lu-u-ṣa-an-zi : Bk. Yorum. I 2AI 3.

II 2AIV 35 an-da ti-it-ta-nu-mi : Bk. Yorum. II 2AI 3.

⁶³⁶ KUB XV 16 I 1 vd.; Otten-Soucek, StBoT 1 (1965) s.36 dn.3; Darga, Puduhepa (1974) s.953.

⁶³⁷ Kümmel, RIA 5 (1976-1980) s.627; Haas, Geschichte der hethitischen Religion (1994) s.17.

⁶³⁸ Ünal, Adana (2000) s.39.

Maštigga'nın I. Ritüeli'nin Kapsadığı Konular

Ritüelin Amacı:

Metnin başlangıcında ve kolofonunda belirtildiği gibi bu ritüel, birbirleriyle kavgalı olan aile bireylerini barıştırmak için düzenlenmiştir. Bu kişiler baba-oğul, karı-koca, kız kardeş-erkek kardeş olarak belirtilmiştir. Metinde lanetli dillerden (hurtauš EME^{II.A}) bahsedilmesi, kavganın bu kişilerin birbirlerine kötü söz söylemeleri sonucu çıktığını göstermektedir.

Ritüelde Görevliler :

Ritüeli düzenleyen kadın Kizzuwatna ve Kummani'li olan ve hurice bir isim taşıyan Maštigga'dır⁶³⁹. MUNUSŠU.GI 'yaşlı kadın' ünvanına sahiptir. Bu ritüelde 'kurban sahibi', konu gereği iki kişidir (II BEL SÍSKUR).

Ritüelde Kullanılan Malzemeler :

Çeşitli Ekmekler;

NINDA.SIG 'ince ekmek',
NINDA.GUR₄.RA 'kurban ekmeği',
NINDA.GUR₄.RA EMŠU 'ekşi ekmek',
NINDA.GUR₄.RA KU₇ 'tatlı ekmek';

Kaplar;

DUG₁NAMMANDU,
DUG₁A,
DUG₁ÚTUL,
DUG₁GAL,
DUG₁GİR.KIŠ,
DUG₁KUKUB,
DUG₁hupuai,
DUG₁išnura,
GAL GIR₄;

Yünler;

⁶³⁹ Laroche, NH (1966) s.116; Szabo, RIA 7 (1987-1990) s.531.

síGZA.GÌN ‘mavi yün’,

síGSA₅ ‘kırmızı yün’,

Elbiseler;

TÚG₇šeknu,

TÚG₁NÍG.LÁM;

Hayvanlar;

UDU BABBAR ‘beyaz koyun’,

UDU GE₆ ‘siyah koyun’,

UR.TUR ‘yavru köpek’,

harziġala ‘kertenkele’,

KU₆ ‘balık’

ŠAĦ.TUR ‘domuz’;

Ì SE₂₀ER-DU ‘zeytin yağı’,

GIŠ₁INBU ‘meyve’,

GIŠ₁PÈŠ ‘incir’,

GIŠ₁GEŠTIN ĤÁD.DU.A ‘kuru üzüm’,

UZU₁SA ‘sinir’,

UZU₁NÍG.GIG ‘karaciğer’,

UZU₁I.UDU ‘içyağı’,

LÁL ‘bal’,

GA.KIN.AG ‘peynir’,

išnaš ALAM ‘hamurdan heykel’,

ALAM.GIŠ ‘ahşaptan heykel’

EME^{III.A} išnaš ‘hamurdan diller’,

tarpatarpa^{SAR},

URUDU₁tekan ‘kürek’,

URUDU₁MAR ‘kürek’,

ĥašši ‘ocak’,

MUN ‘tuz’,

KUŠ₁NÍG.BÀR ‘deri, örtü, perde’,

GIŠ₁.NÁ ‘yatak’.

Bu malzemeler hazırlandıktan sonra ^{MUNUS}ŞU.GI ‘yaşlı kadın’ majik işlemlere başlamaktadır.

Ritüeldeki Majik İşlemler :

1.işlem (Vs.I 18-26): Yaşlı kadının uzattığı ekşi kurban ekmeği, peynir ve şarap üzerine iki kurban sahibi ellerini koyarlar.

2. işlem (Vs.I 27-37) : Yaşlı kadın, elbise giydirilmiş ve başları örtülmüş hamurdan ve ahşaptan heykelleri iki kurban sahibinin ayaklarının önüne, hamurdan iki dili de başlarına koyar, vücutlarına da mavi ve kırmızı yünden ipi dolar ve sonra kırmızı yünü ucundan keserek Tanrı Andaliia’nın o günün (kavganın yapıldığı gün) lanetli dillerini kestğini söyledikten sonra yünü ocağa fırlatır.

3. işlem (Vs.I 38-43) : Yaşlı kadın bir balığı iki kurban sahibinin ikisinin birlikte üzerinde çevirir ve denizden ayrılan bir balığın artık geri dönemeyeceği gibi, lanetli sözlerin de bir daha geri dönmeyecek şekilde iki kurban sahibinden ayrılmasını diler, balığı ocağa fırlatır.

4. işlem (Vs.I 44-49) : İçyağına bulanmış siyah ve beyaz yünlerden diller yapılır, lanetlerin vücutlarından uzaklaşması dileği ile bunlar ocağa fırlatılır.

5. işlem (Vs.I 50-Vs.II 4) : Kullanılan malzemeler, tuz, içyağı ve balmumudur. Balmumundan diller yapılır ve yaşlı kadının “lanetlerin Güneş Tanrısı tarafından sola çevrilmesi” dileğinden sonra bu diller ocağa fırlatılır.

6. işlem (Vs.II 5-14) : Yaşlı kadın daha önce (2. işlem) iki kurban sahibinin vücuduna dolandırılmış olan kırmızı ve mavi yünleri keser, başlarının üzerinde bulunan hamurdan elleri ve dilleri kırar ve onları ocağa fırlatır.

7. işlem (Vs.II 15-20) : Bu işlemde yedi adet dil yapılır “baba Güneş Tanrısı'nın dilleri ufalaması” nı tasvir etmek maksadıyla bu yedi dil ezilerek parçalanır ve ufatılmış diller ocağa konur.

8. işlem (Vs.II 21-25) : Suyla temizlenen kil, iki kurban sahibinin üzerinde çevirildikten sonra, yaşlı kadının “ağız ve dilin temiz olması” dileğinden sonra ocağa konur.

9. işlem (Vs.II 26-34) : İki kurban sahibinin vücudunun yerine geçmesi için tarpalli olarak bir koyun kullanılır. İki kurban sahibi koyunun ağzına “kötü lanetleri” tükürürler ve bu suretle lanetlerin koyunun içine hapsedildiği düşünülür. Bu koyunun kesilip gömülmesiyle de lanetlerin iki kurban sahibinden tamamen uzaklaştırıldığı kabul edilir.

10. işlem (Vs.II 35-43) : Bu kez tarpalli olarak siyah bir koyun (UDU GE₆) seçilir ve yine iki kurban sahibi koyunun ağzına lanetleri tükürürler, sonra koyunu keserler ve parçalarlar. Ancak bu kez koyunu gömmeyip, ocağa fırlatırlar.

11. işlem (Vs.II 44-54) : Bir domuz yavrusunu alırlar ve onu öldürdükten sonra kazdıkları çukurun içine koyarlar. Bunları yapmadan önce yaşlı kadın “domuzun gökyüzünü ve domuzları artık göremeyeceği gibi kurban sahiplerinin de kötü sözleri bir daha görmemeleri” dileğinde bulunur.

12. işlem (Vs.II 55-Rs.III 7) :Bu işlemde de amaç yine kötü sözlerin iki kurban sahibinden uzaklaştırılmasıdır ve bu amaç için kullanılan malzemeler de kilden yapılmış bir hupuwai kabı ile bu kabın içine konmuş hamur ve siyah kappani-'dir. Yapılacak olan işlem neticesinde, kötü sözlerin artık iki kurban sahibinin vücuduna gitmeyeceği “kilin yatağına geri dönemeyeceği, tanrıların ekmeğinin hamura, siyah kappani'nin beyaz kappani'ye dönüşmeyeceği” şeklinde ifade edilmiştir.

13. işlem (Rs.III 8-13) : Bu işlemde kötü dili uzaklaştırmak için bir hayvanın özelliğinden yararlanılmıştır. Bu “hızlı ayak” olarak nitelenen kertenkeledir.

14. işlem (Rs.III 14-19) : Yaşlı kadın, tarpalli olarak bir yavru köpeği kullanır. İki kurban sahibi köpeğin ağzına “o günün lanetlerini “tükürdükten sonra, 9. işlemde koyuna yapıldığı gibi, köpek kesilir ve gömülür.

15. işlem (Rs.III 20-21): İki kurban sahibi, yaşlı kadın tarafından su serpilmek suretiyle temizlenir.

16. işlem (Rs.III 22-28) : Lanetli sözlerin “gizlenmesi”, içine yağ, kırmızı yün ve ot konmuş işnuri kabının iki kurban sahibinin giysisinin altına saklanması ile temsil edilir.

17. işlem (Rs:III 29-37) : Yaşlı kadın, içi şarap, zeytinyağı, bal, incir, kuru üzüm, sinir, tuz ve içyağı dolu hupuwai kabını, içindekileri ocağa döktükten sonra kırar ve kabı da parçaladığı ekmeği de ocağa fırlatır.

18. işlem (Rs.III 38-43) : Kötü ağız ve dil için nakkušši “vekil” olarak bir koyun kullanılır. Koyun öldürülmez onu yaşlı kadın kendisi için alır.

19. işlem Güneş Tanrısına ekmek, peynir ve şarap sunulur, daha sonra iki kurban sahibi bunların üzerine ellerini koyarlar.

20. işlem (Rs.III 54- Rs.IV 8) : İki kurban sahibi, yaşlı kadının sunduğu kurban ekmeği ve de şarap kadehinin üzerine ellerini koyarlar. Bu işlemde o gün ağızdan çıkmış lanetli sözlerin yok edilmesi iki kurban sahibinin eğik duran huwaši taşını devirmesi ile sembolize edilmektedir.

21. işlem (Rs.IV 9-16) : Bu işlemde iki kurban sahibinin ağzından çıkan kötü sözlerin ortadan kaldırılması ise ^{DUG}ÚTUL ve ^{DUG}DÍLIM.GAL’in kırılması ile tasvir edilmektedir.

22. işlem (Rs.IV 17-20) : İki kurban sahibinin vücudu bir bitki ile ovulmak suretiyle temizlenmektedir.

23. işlem (Rs.IV 21-31) : İki kurban sahibi son işlem olarak su ile temizlenirler⁶⁴⁰. Onların vücutlarında bulunan lanetlerle kirlenmiş olan bu su bir sığırın boynuzunun içine dökülerek mühürlenir. Bu mühür de ancak “Eski Krallar ülkenin durumunu incelemeye geldiklerinde” yani imkansız bir zamanda kırılacaktır.Böylece iki kurban sahibi kötü sözlerin olumsuz etkisinden sonsuza kadar kurtulmuş olacaklardır.

23 işlem olarak belirlediğimiz ritüeldeki majik işlemlerin amacı, ritüeli yaptıran kurban sahiplerini (baba-oğul, karı-koca, kız kardeş-erkek kardeş), birbirlerine sarfettikleri kötü, lanetli sözlerin (idalus lalas, hurtaus EME^{ll.Λ}) olumsuz etkisinden kurtarmak ve onları temizlemek, saflaştırmaktır.

Ritüelde Uygulanan Büyü Metodları :

Maštigga Ritüeli’nde (aile içi kavgalara karşı yapılan) uygulanan teknikleri şu şekilde sınıflandırabiliriz;

- 1-Benzetme (= Analoji)
- 2-Bağlantı Kurma ve Aktarma
- 3-Özdeşleştirme ve Vekil Tayin Etme

1- Benzetme (=Analoji)⁶⁴¹ Metodu : Hitit büyü ritüellerinde en çok uygulanan yöntemlerdendir. Analoji büyü, “taklit yoluyla istenilen sonucu

⁶⁴⁰ İnsanın üzerine sinmiş olan kirliliğin, bedensel kirlilik gibi uzaklaştırma çabası vardır. Bu, su ile temizlenmek, banyo yapmak (KUB XVII 58 II 36; uarp-‘yıkamak’ için bk. Ehelolf, KIF 1 (1927) s.144-140), ovmak (KUB VII 1 I 30, 40) , taramak (KUB XII 58 II 36 vd.) vb. işlemler suretiyle olmaktadır.

⁶⁴¹ Analoji büyüünün kullanıldığı durumları Ünal, BMECCJ 3 (1988) s.76-85’de detaylı bir şekilde vermiştir: I- A.Bitkilerle ilgili olarak yapılan benzetme büyü; 1-incirin tatlı olması gibi (KUB XVII 10 II 16 vd.; KUB XXXIII 1 II 1 vd.; 62 II 16 vd.); 2-asma ve üzümün şarap içermesi gibi (KUB XVII 10 II 19 vd.; 12 III vdd.; XXXIII 68 II 13 vdd.); 3- üzümün tatlı olması gibi (KUB XXXIII 76.14 vdd.); 4-asmanın kökleri olması gibi (KUB XXIX 1 Rs.IV 13 vdd.); 5-zeytin ağacının yağ içermesi gibi (KUB XVII 10 II 19); B.Hayvanlarla ilgili olarak yapılan benzetme büyü; 1-dişi domuzun yavrularını karnında taşıması gibi (Bo.2968 vs.75 vdd.); 2-bekçi köpeğinin yabancıların içeri girmesine izin vermemesi gibi (KBo IV 2 I 1 22 vd.); 3-katırın kısır olması ve doğuramaması gibi (Bo.550 Rs.IV 7 vdd.); 4-koyunun tuzu yalaması gibi (KBo XI 14 Vs.I 21); 5-koyun postunun keçeleşmesi gibi (KBo XX 82 II 21 vdd.); C.Yiyeceklerle ilgili olarak yapılan benzetme büyü; 1-mayanın hamuru şişmesi gibi (KBo VI 34+I 35 vdd.); 2-balın tatlı olması gibi (KUB XVII 10 II 25 vdd.; 12 III 13 vdd.); 3-sinirli ve endişeli birinin bira ile yatıştırılması gibi (KUB XXXIII 1 III 10 vdd.); D.Metal ve minerallerle ilgili olarak yapılan benzetme

meydana getirme; benzer işlemlerle istenilen sonucu meydana getirme; benzer işlemlerle istenilen şeyi ya da olayı öne alma, böylece o olayın yakın bir gelecekte gerçekleşmesini zorlama” denemesidir⁶⁴². Bunu yaparken “benzer şeyler benzer şeyleri yaratır” ilkesinden hareket edilmektedir. Bu büyü sözle veya bir eylemle ayrı ayrı yapıldığı gibi ikisi aynı anda da yapılabilir. Sembolik olarak yapılan eylemle veya ifade edilen büyüsel sözlerle gerçek olaylar arasında ilişki kurulur. Metnimizde, I 38-43 ‘de “bu balık denizlerin boğasıdır, bu balık denizden nasıl ayrıldıysa, bundan sonra o günün lanetli dilleri de aynı şekilde ayrılınsınlar”, II 2-7’de “bu kilin yatağına dönmediği, (siyah) kappani’nin beyaza dönüşmediği ve tekrar tohum olmadığı, bu tanrılar için yapılan ekmeğin hamura dönüşmediği gibi, bu kötü diller de aynı şekilde

büyüsü; 1-taşın ağır olması gibi (KBo XXIII 9 vs.I 14 vdd.; KUB VII 58 I 2 vdd.; XLIII 38 Rs. 25 vdd.); 2-bakırın sert ve dayanıklı olması gibi (KBo IV Vs.8 vdd.); E.Tanrılarla ilgili olarak yapılan benzetme büyüğü; 1-Güneş ve Fırtına tanrısının ölümsüz olması gibi (KBo XVII 1+III vd.); 2-rahiplerin hızlı Fırtına Tanrısını dizginlemeleri gibi (KUB XVII 10 Rs.V 4 vdd.); F.insanlarla ilgili olarak yapılan benzetme büyüğü; 1-anne ve babanın çocuklarını sevmesi gibi (KUB XXXIII 70 Vs.? II 14 vdd.; 71 IV 4 vdd.; XLVI 52 vs.? 13 vdd.); 2-sağırın duymaması, körün görmemesi, topalın yürüyememesi gibi (KBo XXIV 9+1696/u vs.I 5 vd.; KUB XII 62 Rs. 7 vdd.); G.çeşitli alet ve nesnelere yapılan benzetme büyüğü; 1- tekerleğin dönmesi gibi (KUB XXXIII 103 II 6 vd.); 2-arka tekerleğin ön tekerleği asla yakalayamaması gibi (KBo XI 14 II 22 vd.; KUB XXXVI 91(+XLIII 68 rs.10 vdd.); H.Doğal koşullarla ilgili yapılan benzetme büyüğü; 1-suyun ateşi söndürmesi gibi (KBo VI 34+IV 4 vdd.); 2-nehrin tersine akmaması gibi (KUB XXIX 7 Rs.39 vdd.); I.Geleneğe yapılan benzetme büyüğü; 1-kral ve tanrının hizmetkarlarının onlara uzak durması gibi (KBo XIII 50.4 vdd.); J.Değirmen taşı ile yapılan benzetme büyüğü; 1-küçük tohumun değirmen taşından kaçması gibi (KBo XI 14 II 20 vd.); K.Hamilelikle ilgili benzetme büyüğü; 1-hamile kadın, gebe inek ve koyunun doğurması gibi (KUB VII 41 IV 32 vdd.; Tunn. IV 8 vd.); L.Mitsel yollarla yapılan benzetme büyüğü; 1-toprak ya da denizdeki kurşun kapaklı bronz kaplara giren şeylerin bir daha çıkarılmayacağı gibi (KUB XXXIII 3 III 7 vdd.; 24(+IV 6 vdd.; 66 II 9 vd.); M.Evin köşeleriyle ilgili benzetme büyüğü 1-evin dört köşesinin yere sabit olması ve sallanmaması gibi (KBo IV 1 Vs. 14 vdd.); II-Yapay İşaretlerle Yapılan Benzetme Büyüğü; A.Hayvanların kullanılması; 1- kartal ve atmacalar uçurulur (KUB XXX 33 IV 6 vdd.); 2-sabana sürülen hayvan ayaklarından bağlanır (KUB XXX 16+I 10 vd.); B.Verim sembolü olarak kullanılan hayvan organları; 1- dişi domuzun üreme organı verimsiz üzüm bağına gömülür (KUB XII 44+ III 18); C.Tohum ve aletlerin kullanılması; 1-tohumlar verim almak için ıslatılır (KBo IV 2 I 7 vdd.; KUB IX 25+XXVII 67 Vs.3 vdd.); 2-değirmen taşı tersine çevrilir (HT 35 Rs. 5 vdd.); D.Materyalin değişikliğe uğraması; 1-soğanlar soyulur (KUB XXIX 7 Rs.27 vdd.); 2-balmumu, don yağı ve çamurdan yapılan heykeller kırılır (KBo XIV 103 IV 5 vdd.); E.Doğal yollarla benzetme; 1-şarap ve su karıştırılır (KUB XLIII 38 Rs. 17 vdd.); 2-meşaleler yakılır ve söndürülür (KUB XLIII 38 Vs. 6 vdd.9); F.Çeşitli maddelerin yakılması; 1-balmumu ve koyun yağı ateşte erir (KBo VI 34+ I 47 vdd.); 2-kemikler yakılır ve nehre atılır (KBo XI 10 II 10 vdd.; III 23 vdd.; 72 III 11 vd.); G.Nesneler kırılır, parçalanır ve yıkılır; 1-çömlekler, fırınlar pulluk ve at arabaları modelleri kırılır ve parçalanır (KBo II 3; VI 34+ III 36 vdd.; KUB XLIII 38 Rs. 1 vdd.; Tunn. III 9,19); H.Suyla söndürmek; 1-yangın suyla söndürülür; (KBo IV 2 I 12; XXI 6 Rs. 7 vd.; KUB IX 25+ Vs. 4 vdd.; XVII 10 III 22 vdd.; 27 III 7); 2-yanan köknar kozalakları suyla söndürülür (KUB XXVII 67 II 5 vdd., III 9 vdd.); I.Çeşitli maddelerin yeri değiştirilir; 1-toprak başka bir yere götürülür (KBo IV 12 I 48 vdd.;KUB XII 59+ II 20 vdd.; XVII 27 II 7 vdd.); 3-kötü dillerin tasvirleri tarlaya atılır (KBo X 37 III 21 vdd.;XV 10 II 12 vdd., III 54 vd.). Ayrıca bu konu hakkında bk. Goetze, Kleinasen (1957) s. 157; Haas, Geschichte der Hethitischen Religion (1994) s. 891-893.

⁶⁴² Örnek, Büyü (1971) s.145.

(iki kurban sahibinin) vücuduna gitmesin”, II 44-49’da “ bak, bu domuz ot (ve) tahıl ile beslenmiştir, o nasıl gökyüzünü ve yavru domuzları artık göremeyecekse, kurban sahipleri de kötü lanetleri aynı şekilde görmesinler” ifadelerini analogi büyüye örnek olarak verebiliriz. Görüldüğü gibi, analogi büyüü doğada olup biten olayların mükemmel gözlemine dayanmaktadır.

2- Bağlantı Kurma ve Aktarma Metodu: Bu metotta, büyü malzemeleri ile kurban sahibi arasında bir bağlantı kurulması suretiyle, kurban sahibinin üzerinde olduğu düşünülen lanetlerin, bir maddeye aktarılması pratiklerinden faydalanılır. Bu anlamda bağlantı kurma ve aktarma metodları içiçe geçmiş durumdadır. Metnimizde bu metodun davranış biçimleri;

a) Elini koymak (dokunmak) (QATAM dai-) : Kurban sahibi malzemeye eliyle dokunur⁶⁴³. I 19-21’de “Yaşlı Kadın 1 ekşi kurban ekmeğini, 1 avuç peyniri [], 1 testi şarabı alır ve kurban sahibine sunar (onların) üzerine ellerini koyarlar”; III 50-51’da ”yaşlı kadın 1 tarna ağırlığındaki tatlı kurban ekmeğini, peyniri 2 Kurban sahibi’ne sunar ve (onların) üzerine ellerini koyarlar”; III 56-57’de “Yaşlı Kadın 1 tarna ağırlığındaki tatlı kurban ekmeğini ve de bir kadeh şarabı 2 kurban sahibine sunar ve (onların) üzerine ellerini koyarlar”.

Kurban sahiplerinin ellerinini koymak suretiyle üzerlerindeki lanetleri aktardıkları bu malzemeler, daha sonra yaşlı kadın tarafından Güneş tanrıçası’na (^PUTU-i) sunulur.

b) Ayaklarının önüne koymak (GİR^UIA pıran katta dai-) : Ritüel malzemeleri kurban sahiplerinin ayaklarının önüne konur. I 27-29’da yaşlı kadın elbise giydirilmiş ve başları örtülmüş kilden heykelleri iki kurban sahibinin ayaklarının önüne koyar”; IV 9-10’da “(yaşlı kadın) ^{DUG}DÍLIM.GAL’i onların (2 kurban sahibinin) ayaklarının önüne koyar”. Daha sonra, ^{DUG}DÍLIM.GAL, iki

⁶⁴³ Friedrich, ZA NF 3 (1927) s.182’de QATAM dai-’nin ‘elini koymak’ anlamına gelmediğini ‘eli uygun duruma getirmek’ yani ‘uzatmak’ anlamına geldiğini belirtmektedir.

kurban sahibi tarafından kırılır ve bu suretle bütün lanetli dillerin kırıldığı düşünülür.

c) **Başlarının üzerine koymak (SAG.DU-ŠU-NU dai-)** : I 30'da “ (yaşlı kadın) hamurdan yapılmış 2 dili 2 kurban sahibinin başlarına koyar”. Bu diller kavgaya neden olan dillerdir. Ritüelin ilerleyen safhalarında (II 11) yaşlı kadın onları kırar ve (II 14) ocağa fırlatır.

d) **İp dolamak (šuil anda ija-)**⁶⁴⁴ : I 31-32'de “(yaşlı kadın) onların vücutlarına kırmızı ve mavi yünden ipi dolar “ ve I 33-34'de “ kırmızı yünü yukarı tarafından bıçakla kesip koparır” . II 5-10'da da “iki kurban sahibinin vücudunda bulunan kırmızı ve mavi yünü, yaşlı kadın kesip ayırır”.

Çeşitli renklerdeki iplikler kurban sahiplerinin vücuduna doluyor ve sonra kesilmek suretiyle, ‘o günün lanetli dilleri’ ile ‘kurban sahipleri’ arasındaki bağlantı kesilmiş oluyor.

e) **Üzerinde tutmak (šer ep(p)-)** : Kurban sahiplerinin üzerine tutulan obje, I 46'da yaşlı kadın tarafından tissatwa olarak adlandırılan “içyağının bulanmış siyah ve beyaz yün”, II 27'de “bir koyun”, II 35'de “bir siyah koyun”, II 44'de “bir domuz yavrusu”dur. tiššatwa ocağa atılarak (I 49), koyun kesilip çukura konularak (I 32-33), siyah koyun kesilerek (I 39), domuz yavrusu öldürülerek (II 51) yok edilirler.

f) **Üzerinde çevirmek (šer arha uahnu-)** : Bir objenin iki kurban sahibinin üzerinde birkaç kez çevirilmesi veya arasında (I 39 taksan šer arha uahnu-)

⁶⁴⁴ Sıkça çeşitli renklerde yünler, iplikler ve bantlarla yapılan eylemlere rastlanmaktadır (^{sig}šuel-, ^{sig}ŠU.SAR, ^{sig}pittula-, ^{sig}ašara-/ešara-, gapina, šum(m)anzan-).İplikler, uğursuzlukları çekmeleri için kurban sahibine iliştiliyor. Puliša ritüelinde (CTH 407) ‘kralın ağzından (uğursuz şeyleri) dışarı çekiyor (para huittiiazi’ (I 25-26). Bunun yanında yünlerin renkleri de önemli rol oynamaktadır. Aynı metinde (I 23-25), iki vekil hayvan kırmızı, sarı, siyah ve beyaz yünlerle süsleniyor. Bu renklerin kirlenme ile bir ilgisi olabilir. Arzawa’lı Allî’nin ritüelinde (CTH 402) de benzer bir durum söz konusudur. Yaşlı kadın çeşitli renklerdeki ipleri (gapina-) kurban sahibinin dizine (ginuuašša-) ve kafasına tutturuyor, sonra bu ipler bir vekil bebeğe sarılıyor ve bu hareket yedi kez tekrarlanıyor (I 31-63). Aynı ritüelde bir bant (^{sig}ašara-) geceleyin kurban sahibinin yatağına bağlanıyor ve ertesi sabah kesiliyor (II 46’ ve 53’, III 3’).

sallanması şeklinde olmaktadır. I 39'da balık, iki kurban sahibinin arasında, I 52'de balmumundan yapılmış diller, I 54'de tuz, içyağı ve sinir, II 11'de yaşlı kadın tarafından kırılan 2 el ve dil, II 17'de 7 dil, II 23'de hamur, II 38'de kurban sahiplerinin başları ve bütün vücutları için vekil olan bir koyun, II 50'de domuz, III 1-2'de içine küçük bir hamur ile siyah kappani konulmuş hupuwai kabı, III 10'da bir kertenkele, III 15³ de köpek yavrusu, III 21'de hamur, IV 9'da bir tencere, iki kurban sahibinin başlarının üzerinde çevirilir.

Kurban sahipleri ile bağlantı kurulan bu objeler, onların kavgalarına sebep olan kötü sözlerle birlikte, ocağa fırlatılarak (I 43, II 14 hašši peššia-) veya koyularak (II 20, 25 hašši dai-), (çekiçle) ezilerek (II 16 tarmai-), üzerine baskı uygulanarak (I 55), kesip parçalarına ayrıldıktan sonra yakılarak (II 39 hattai-, II 40 arha happešnai-, II 40 arha uarnu-), yeri kazıp içine koyularak (II 51 tekan piddai-, II 52 kattanta tiĵa-), öldürülüp gömülerek (III 19 kuen-, hariĵa-), kırılarak (IV 13 tuuarnai-) ortadan kaldırılmaktadırlar.

g) Baskı Yapmak (tamaš-) : I 50-55'de yaşlı kadının üzerlerinde çevirdikten sonra kendilerine sunduğu tuz, içyağı ve sinir üzerine iki kurban sahibi sol elleriyle baskı uygularlar.

h) Su serpmek (ĩatar šara papparš-) : II 22 ve III 20'de iki kurban sahibi üzerlerine serpilten su ile temizlenir IV 24-25'de ise yaşlı kadının sunduğu suyu başlarının üzerine dökerler (SAG.DU-ŠUNU šara laĵuĵai-), ellerini ve gözlerini yıkarlar (ŠU^{II.A}-ĵa-za-kán IGI^{II.A} arra-).

ı) Tükürmek (allapaĵĵ-) (Luw. tappa-) : Bu, her iki kurban sahibinin, üzerlerinde çevirilen (šer arĵa ĵaĵnu-) hayvanın ağızına kötü lanetleri (idalayeš hurtaus) tükürmeleri şeklindedir. Kurban sahipleri, II 26-30'da bir koyunun, II 35-39'da siyah bir koyunun, III 14-17'de bir köpeğin ağızına tükürürler ve her üç hayvan da tükürük yolu ile kendilerine aktarılan kötü lanetlerle birlikte öldürüldükten sonra gömülürler.

i) **Elbisenin altında tutmak** (^{TÚG}šeknu kattan ep-) : Yaşlı kadın, “kötü sözlerin saklı kalması” dileğini, içi çeşitli maddelerle doldurulmuş isnuri kabını, iki kurban sahibinin elbisesinin altına tutarak, yani saklayarak sembolize etmektedir.

j) **Devirmek (laknu-)** : O gün iki kurban sahibinin ağzından çıkan sözler, yıkılacakmış gibi sallanan huuaşi taşlarına benzetilmektedir. İki kurban sahibi ayaklarıyla huuaşi taşlarını devirirler (IV 5).

k) **Ateşin arasından geçmek (pahhur ištarna arħa paizzi)** : Temizliği hedefleyen aktarma davranışlarından biri de ateşin içinden geçmektir (IV 6).

l) **Elbiselerini fırlarmak** (^{TÚG}NÍG.LÂM arħa peššija-) : Kurban sahipleri, kötü sözlerden etkilenmiş vücutlarıyla temas etmiş ve bu suretle de kirlenmiş olduğuna inandıkları elbiseleri çıkarıp atarlar (IV 6-7).

m) **Ovmak (uārš-)** : Ovmanın temelinde de bunun için kullanılan malzemelerin zararlı maddeleri emmesi düşüncesi yatmaktadır. Her iki kurban sahibi tiwariia bitkisi ile ovulurlar (IV 17-18).

3- Özdeşleştirme ve Vekil Tayin Etme Metodu: Ritüelde kullanılan malzemenin, kurban sahibinin, ‘yerine geçen bir vekil’⁶⁴⁵ ile özdeşleştirilmesi

⁶⁴⁵ İnsanlar, hayvanlar, çeşitli malzemelerden yapılmış objeler kurban sahibinin ‘yerine geçen’ olarak kullanılır : a) İnsan vekiller : Bu şekilde kullanılan kişiler, tutsaklar (^{LÚ}ŠU.DAB KUB XXIV 5+ Vs. 19’) ve diğer yabancılar (^{LÚ}dampupí- KBo XII 85 + I 35’ ; KBo XXII 23 Vs. 58’)’in olduğu görülmektedir. İnsan vekillere örnek olarak Puliša ritüelini (CTH 407) verebiliriz : KBo XV I I 14 ma-ma-an-ua 15 ki-i ÚŠ-an ŠA KUR ^{LÚ}KÚR ku-iš-ki DINGIR^{LIM} LÚ DÚ-at nu-ua-aš-ši k[a-a-š]a LÚ ú-nu-ua-an-ta-an 16 A-NA LÚ PU-ĦI-ŠU pí-iĦ-Ħu-un IŠ-TU SAG.DU-ŠU-ua ka-[a-aš šal-li-iš] 17 ^{UZU}ŠÁ-za-ua ka-a-aš šal-li-iš ÚR-az-za-Ħa-ua ka-[a-aš šal-li-iš] 18 nu-ua-kán zi-ik DINGIR^{LIM} LÚ k[e-e-ez] LÚ ú-nu-ua-an-[ti-it pa-ra-a] ga-la-an-ga-za 19 e-eš A-NA LUGAL-i-ma-ua A-NA [EN^{MES}] A-NA K[ARAŠ Ú A-NA] 20 KUR ^{URU}Ħa-at-ti an-da aš-šu-[i nam-m]a ne-[iš-Ħu-ut]-ma-ua 21 ÚŠ-an ka-a-aš ^{LÚ}ŠU.DAB k[ar-ap-du] EGIR-[pa-ua I-NA KUR ^{LÚ}KÚR p]í-e-da-ú 14 “ eğer 15 düşman ülkesinin herhangi bir erkek tanrısı bu salgına sebep oldu ise bak, ben ona 16 süslenmiş bir adamı 16 vekil olarak verdim, kafası büyüktür, 17 yüreği büyüktür ve uzvu büyüktür 18 sen erkek tanrı bu süslenmiş adam ile mutlu 19 ol, ama krala, sahiplere, orduya, 20 Hatti ülkesine dostluğunu sevket (yönelt) 21 salgını bu tutsak kaldırsın ve düşman ülkesine götürsün” (Trans ve terc. için bk. Kümmel, StBoT 3 (1967) s. 112-113.). b) Hayvan vekiller : tarpalli-/tarpášša- olarak , sığır, keçi, teke, kuzu, eşek, domuz, domuz yavrusu, köpek; nakušši olarak da hemen her hayvan (eşek, kuş, balık, fare, kertenkele gibi) kullanılmaktadır (Haas, Geschichte der Hethitischen Religion, (1994) s.897.).tarpalli olan hayvanın öldürülmesi, nakušši olan hayvanın ise salıverilmesi durumu söz konusudur bk.tezimiz s 112 vd..

esasına dayanan bir uygulamadır. Metnimizde ‘yerine geçme’ iki şekilde olmaktadır : tarpalli ve nakküşsi .

Ancak iki kavram arasında işlevleri bakımından farklılıklar görülmektedir. Büyü ritüellerinde nakküşsi, ritüeli yaptıran kişiyi etkisi altına alan kötülüğü taşıyarak uzaklaştırır, tarpalli ise o kötülüğün yerine geçer ve ritüel sırasında bir şekilde ortadan kaldırılır. Bu anlamda tarpalli’yi “vekil” ,nakküşsi’yi ise “taşıyıcı” olarak adlandırmak daha doğru olacaktır.

II 26’da bir koyun, III 14’de bir köpek yavrusu iki kurban sahibinin bütün vücutları için, II 35’de bir siyah koyun bütün vücutları ve başları için, IV 11’de ise bir tencere başları için bir tarpalli’dir. (beyaz) koyun, siyah koyun ve köpek yavrusu iki kurban sahibi ağızlarına tükürdükten sonra öldürülerek, tencere ise kırılarak yok edilmektedirler.

III 38’de ise bir koyun nakküşsi olarak adlandırılır ve o ağız ve dil için bir vekildir. nakküşsi’nin vazifesi kötülüğü bir daha geri dönemeyeceği şekilde kurban sahibinden uzaklaştırmaktır. Bu sebepten koyun, tarpalli durumunun aksine öldürülmez, salıverilir.

Uygulanan bu üç metod, kurban sahibi ile ritüelde kullanılan objeler arasında gerek benzetme (analoji), gerek bağlantı kurma ve gerekse özdeşleştirme yolu ile bir ilişki kurarak onların üzerlerindeki lanetleri, kötülükleri bu objelere aktarmak ve daha sonra bu lanetlerle kirlenmiş olan bu objeleri çeşitli şekillerde yok ederek veya uzaklaştırarak onları “temizlemek, saflaştırmak ” amacına hizmet etmektedir.

Ritüelde Kullanılan Malzemelerin Ortadan Kaldırılması :

Ritüelin sonunda yapılması gereken en önemli işlem kullanılan malzemelerin, yeni bir kirlenmeye yol açmasını önlemek için yok edilmesidir.

Bunun gerekliliği Kanunlar ile hükme bağlanmıştır;

(§ 44 / b)⁶⁴⁶;

55 ták-ku an-tu-uḫ-ša-an ku-iš-ki pár-ku-nu-uz-zi ku-up-tar-ra uk-tu-u-ri-aš
pí[(-e-da)-i]

56 [(ták-k)]u-at A. ŠÀ-ni na-aš-ma pár-ni ku-el-ga pí-e-da-i al-ua-an-za-tar
D[(I.KUD LUGAL)]

55 Eğer bir kişiyi biri arındırırsa, arta kalan şeyleri de yakma yerine götürsün.

56 Eğer birinin ekin alanına ya da evine götürürse büyü(dür) (ve) kral
yargı(lar).

Bu malzemeler, sonsuza dek ortaya çıkamayacak şekilde saklanmalı ya da yok edilmelidir.

Metnimizde ritüelde kullanılan malzemelerin yok edilmesi şu şekillerde olmaktadır :

- 1- Kırma
- 2- Yakma
- 3- Hapsetme
- 4- Öldürme, Parçalama ve Gömme

1- Hamurdan yapılmış eller ve diller, ^{DUG}hupuḫai-, ^{DUG}DÍLIM.GAL, ^{DUG}ÚTUL kırılmakta (II 11, III 32-33; IV 13, 14),

2- Yünler, balık, kilden el ve diller, balmumundan diller, tuz, içyağı ve sinir, bal, yağ, hamur, çeşitli ekmekler yakılmakta (I 37, 43, 49; II 4,14,20, 25; III 37),

3- Zararlı maddeler ağız sıkıca kapanmış kaplarda (IV 26-27 saklanmaktadırlar.

Zararlı maddelerin içine aktarıldığı kaplar, içine hapsedilen kötülüklerin serbest kalarak başkalarına zarar vermesini imkansız kılacak şekilde kapatılmaktadırlar;

⁶⁴⁶ Trans. ve terc. için bk. Friedrich, HG (1959) s. 30-31.

KUB XXXIII 8III⁶⁴⁷

7 da-an-ku-ya-a-i ták-ni-i AN.BAR-aš^{DUG} pal-ḫi-iš ki-an-da-[ri

8 iš-tap-pu-ul-li-iš-mi-it

7 karanlık yer(altın)da demir palhi kapları bulunur

8 kurşun kapakları ile.

Aynı şekilde, metnimizde de (2AIV 23-31) kurban sahiplerinin yıkanma suyunun saklandığı kabın mühürü ancak “ eski krallar dönünce” yani imkansız bir zamanda kırılacaktır.’ İki kurban sahibi suyu başlarının üzerine dökerler, ellerini ve gözlerini yıkarlar, sonra suyu bir sığırın boynuzunun içine dökerler, iki kurban sahibi onu mühürler, yaşlı kadın şöyle söyler : Eski krallar geri geldiklerinde ve ülkedeki durumu incelediklerinde ancak o zaman bu mühür kırılсын’.

4 – Koyun II 32’de kesiliyor, II 33’de toprağa koyuluyor, siyah koyun II 39’da kesiliyor II 40’da parçalanıyor, II 51’de domuz öldürülüyor ve II 52’de çukura koyuluyor, III 19’da köpek öldürülüyor ve gömülüyor.

Kullanılan bu malzemelerin tümü, iki kurban sahibini temizlemek için yapılan çeşitli işlemler sonucu kirletilmiş ve bunlar, yeni bir kirlenmeye yol açabileceği düşüncesi ile yukarıda belirttiğimiz şekillerde yok edilmişlerdir.

İlginç olan durum ise kirlenmiş olduğu için diğer malzemeler gibi yok edilmesi gereken, nakkušši olarak kullanılan koyunu (III 13) ve iki kurban sahibinin çıkarıp attığı elbiseleri (IV 6), yaşlı kadının kendisi için almasıdır. Yaşlı kadının bunları ritüel yapma ücreti olarak aldığı düşünülebilir.

Büyü ritüellerinde ritüelin başlama zamanları da özenle seçilmiştir;

KBo XXI 41 + KUB XXIX 7⁶⁴⁸

⁶⁴⁷ Trans. ve terc. için bk. Coşkun, Kap İsimleri (1979) s.46.

⁶⁴⁸ Trans. ve terc. için bk. Otten, StBoT 15 (1971) s.35.

Rs.

21 [(ne-ku-za me-ḥur m)]a-a-aḥ-ḥa-an a-pí-e-da-ni-pát UD-ti MUL-aš
ḡa-at-ku[(-zi.)]

21 adı geçen günde, bir yıldızın atladığı akşam vakti

KUB VII 2 Vs.I⁶⁴⁹

24 nu-kán ku-it-ma-an ^DUTU-uš na-ḡi ú-iz-zi.....

24 henüz güneş doğmadan.....

KBo V 2

42 nu-za ku-it-ma-an ^DUTU-uš A-ŠAR-ŠU na-a-ú-i ú?-iz?-zi

42 güneş henüz yerine gelmeden önce

şeklinde belirtilen zamanları, ritüelin yapılması için seçilen zamanlara örnek olarak verebiliriz.

Ayinlerin yapılacağı yerler olarak da yeni bir kirlilik doğurmasını önlemek için oturulmayan, tarım yapılmayan yerler seçilmektedir. Tunnaui Ritüeli'nde,

Tunn. I⁶⁵⁰

41 ku-ḡa-pí nu ku-ḡa-pí ḡar-ša-u-ḡa-ar ma-ni-in-ku-ḡa-an NU.GÁL

42 [^{GİŠ}API]N Ú-UL a-ra-an-za

41 her nerede civarda tarım yok ise

42 (ve) pulluk ulaşmadıysa

ifadesi bunu doğrulamaktadır.

Metnimizde ise ritüelin yapıldığı zaman ve mekan konusunda herhangi bir bilgi verilmemiştir.

⁶⁴⁹ KümmeI, StBoT 3 (1967) s.33.

⁶⁵⁰ Frans. ve terc. için bk. Goetze, Tunn. (1938) s.8-9.

IV. MAŠTIGGA'YA AİT DİĞER RİTÜEL METİNLER (II-V)

II.RİTÜEL

ešhar ija- 1 ritüeli ve ešhar ija- 2 ritüeli (II 1 ve II 2)

ešhar ija- 1 ritüeli

Transkripsiyon ve Tercüme

II 1 A : KBo XLIII 319

II 1 B : 2083/g

II 1 C : KBo XII 107

II 1 A

Vs.I

x+1 nu UDU [UZ₆

2' ^Dhe-pát x x [

3' at-ta-aš DINGIR^{MEŠ} DINGIR^M[EŠ

4' ^DUTU-uš DINGIR.GAL da-ga-a[n-zi-pa-aš

5' na-ak-ku-uš-ši-iš EN SIS[KUR

6' nu-ya ŠA EN SISKUR ya-aš-túl ha-ra-a[t-na-aš

7' iš-ha-aḥ-ru na-ak-ku-uš-ši-iš da-[me-da-ni

II 1 BI 8' pí-e-da-a-ú ú-ku-ya-ra-at SÍG pu-x[

2 9' pár-ku-iš-ya-ra-aš nam-ma-aš⁶⁵¹ e-eš-du x[

10' nu-za UDU UZ₆ MUNUSŠU.GI da-a-i EGIR-an-da-ma⁶⁵² a-x[

5 11' nu MUNUSŠU.GI ki-iš-ša-an⁶⁵³ me-ma-i ku-iš-ya-aš-ši[

12' ha-an-ta-an-za Ú-UL ka-ni-iš-ta nu-ya-ra-an-kán ku-u-u[n

(NINDA.GUR₄.RA KU₇)

⁶⁵¹ I BI 2': nam-ma-aš

⁶⁵² I BI 4': EGIR-<an>-da-ma

⁶⁵³ I BI 3': kiš-an

Vs.I

x+1 bir koyunu [ve bir keçiyi

2' Tanrıça Hepat [

3' baba tanrılar, tanrılar [

4' güneş tanrıçası, yerin büyük tanrısı [

5' kurban sahibine vekil [

6' kurban sahibinin suçunu, kızgınlığı[nı,

7' gözyaşını vekil baş[ka tarafa

8' götürsün. Ben onu pu[-] yünü [

9' sonra o temizlenmiş olsun x[

10' yaşlı kadın bir koyun ve bir keçi alır, sonra x [

11' yaşlı kadın şöyle söyler: "her kim ona [

12' düzenlemişse, tatmin etmedi ve onu b[(u tatlı ekmeği).....

Vs.I

II1BI

- 13' e-eš-ḥa-na-aš iš-ha-aḥ-ru-ṽa-aš ḥa-ra-at-na-aš a-pád-da da-aḥ-ḥ[(u-un
nu)
- 14' ku-u-un EN SISKUR nam-ma e-eš-ḥa-na-an-za iš-ha-aḥ-ru-ṽa-an-za
[(ḥa-ra-at-na-an-za)
- 15' i-na-na-an-za li-e ú-e-mi-ja-an ḥar-zi
-
- 10 16' an-tu-uḥ-ša-an na-aš-šu LÚ-an na-aš-ma-an⁶⁵⁴ MUNUS-an
ti-it-ta-nu-an-[zi
- 17' nu^{MUNUS}ŠU.GI ki-iš-ša-an⁶⁵⁵ me-ma-i ka-a-ša-u[a E]N SISKUR ku-it
e-eš-[(ḥar i-ja-it)
- 18' na-at ne-pí-ši uš-ga-an-zi d[a-(ga)-an-zi-pa-aš] pár-ku-e-eš-ṽa-ra-a[t
(a-ša)-an-du
- 14 19' ne-pí-ši da-ga-an-zi-pa-aš-ša-a[(n)] DINGIR^{MES} [
-

⁶⁵⁴ I BI 10': na-aš-ma

⁶⁵⁵ I BI 11': kiš-an

Vs.I

13' kanı, gözyaşını, öfkeyi oraya al[(dım)

14' bundan sonra bu kurban sahibini kan, gözyaşı, [(öfke)

15' hastalık bulmasın

16' İster erkek ister kadın (olsun) bir insanı bir yere yerleştirirler [

17' yaşlı kadın şöyle söyler: “[(cinayet işleyen⁶⁵⁶)] kurban sahibini [

18' onu gökyüzünde görecekler, onu yeryüzünde te[(mizlesin)ler

19' gökyüzünde ve yeryüzünde [] tanrılar [

⁶⁵⁶ kelime kelime : kan yapan

Vs.I

- 20' ka-a-ša šar-ni-ik-ta at-ta-aš DINGIR^{MEŠ} [x x] ħa-ra-at-na-aš x[
21' EN SISKUR pár-ku-e-eš-ua-ra-at a-ša-an-du ^DUTU ^DU pár-ku-e-[eš-
ua-ra-at
22' a-ša-an-du ^DSIN-uh ^Diš-ha-ra-aš-ša pár-ku-e-eš-ua-r[a-at
23' ^DĤé-pát ^DMu-šu-ni-iš-ša pár-ku-iš-ua-ra-aš e-[
-
- 24' pár-ku-e-eš-ua-ra-at a-ša-an-du at-ta-aš an-na-a[š
25' DINGIR^{MEŠ} É-ja-ua pár-ku-e-eš a-ša-an-du a-pal-[
26' pár-ku-iš e-eš-du ^DAl-la-a-ni-iš ták-na-aš [
27' iš-ħa-aħ-ru-ua-aš ŠA DUMU.LÚ^{MEŠ}.U₁₀.LU pár-ku-e-[eš-
28' DINGIR^{MEŠ} URU KÍ-iz-zu-ua-at-na e-eš-ħa-n[a-
29' x x nu-ua ka-a-ša DINGIR^{MEŠ} x[
-
- 30' [] x-ua ka-a-aš ÛKU-aš x[

Vs.I

20' İşte baba tanrılar telafi etti [] öfkenin [
21' böylece onlar kurban sahibini temizlemiş olsunlar. Güneş tanrısı,
fırtına tanrısı onu temi[zlemiş olsunlar
22' olsunlar. Ay tanrısı, tanrıça İşhara onu temizle[miş olsunlar
23' tanrıça Hepat ve de tanrı Muşuni onu temizlemiş o[lsunlar

24' onlar temiz olsunlar. Anne, baba[
25' Tanrılar, evi de temizlemiş olsunlar ... [
26' temiz olsun. Yerin tanrıça Allani'si [
27' insanlığın gözyaşı temiz [olsun
28' Kizzuutatna'nın tanrıları kan [meselesini
29' işte tanrılar

30' [] bu insan [

Rs.IV

III CII

	x+1 []	x x [
	2' []	[(ar-ḥa ḡa-aḥ-nu-zi)
	(x+1) 3' []	x x [(x-za ku-u-uš)
	(2') 4' []	ḥu-u-ma-a[n (-ri-ta-i)
	MUNUS.LUGAL DINGIR ^{MES})		
5	(3') 5' [(x-i)-ḡa-ra-at	^D Ap-ri-it-ta [(-lu-zi-ḡa-ma-at
	ḥu-u-ma-an)		
	(4') 6' []	x ud-da-a-ar nu-uš-ša-an EN SÍ[S[K(UR A-NA
	NINDA.GUR ₄ .RA)		
	(5') 7' [IN-BI ^{III.A} DUG	KU-KU-UB GEŠTIN QA-TAM-MA
	da-a-i [
	(6') 8' II	še-e-ni-eš-ša-an iš-na-aš ⁶⁵⁷	NINDA.GUR ₄ .RA ^{III} [^A
	(ti)-ḡa-an-zi		
10	(7') 9'	nu-uš ^D Ap-ri-it-ta-aš	pí-ra-an da-a-i [
	(8') 10'	nu me-ma-i ka-a-ša-ḡa-at-ta	EN SISKUR tar-pa[(-al-li-e-eš)
	(9') 11'	up-pí-eš-[ta	
	(10') 12'	nu II še-e-ni-iš ⁶⁵⁸	iš-na-aš PA-NI DINGIR ^{LIM} x [
	(11') 13'	pár-ši-ḡa-an-zi nu-uš	PA-NI DINGIR ^{LIM} [
15	(12') 14'	nu ^{SIG} Z.A.GÌN ^{SIG} SA ₅ ^{SIG} ki-iš-ri-in [
	(13') 15'	ti-an-zi IN-BI ^{III.A} ⁶⁵⁹	A-NA PA-NI ^D [
	(14') 16'	nu GEŠTIN ši-pa-an-ti na-at ar-ḡa [

⁶⁵⁷ I CII 9' : iš-ša-na-an-na

⁶⁵⁸ I CII 13' : še-e-ni-uš

⁶⁵⁹ I CII 15' : nu ^{GIS}IN-BI

Rs.IV

x+1 [] x x []
2' [] [(çevirir)
(x+1')3' [] [(bu)
(2')4' [] tüm[ü (kraliçe tanrılar)

(3')5' [] onlar tanrı Apritta..... hepsini
(4')6' [] x meselesi, kurban ahib[i kurban ekmeğini
(5')7' [meyv]eleri, şarap dolu *KUKUB* kabını alır []
(6')8' iki adet hamurdan figürü, kurban ekmeikleri[nin (üzerine)
(ko)yarlar
(7')9' ve onları tanrı Apritta'nın önüne koyar []
(8')10' ve <şöyle> söyler : İşte kurban sahibine tas[vir
(9')11' gönder[di

(10')12' İki adet hamurdan figürü tanrının huzurunda x[]
(11')13' parçalarlar ve onları tanrının huzuruna [koyar
(12')14' mavi yünü, kırmızı yünü, eldiveni []
(13')15' koyarlar. Meyveleri x tanrısının huzuruna [koyarlar
(14')16' ve şarap sunar. Onu []

Rs.

III CII

20

(15')17' DUB.II.KAM *A-ŪA-AT*⁶⁶⁰ ^fMa-aš-ti-iq-qa [

(16')18' MUNUS ^{URU}Ki-iz-zu-*ya-at-ni ma-a-[(an e-eš-har)*⁶⁶¹

(17')19' ku-iš-ki DŪ-zi n[(a-aš ki-iš-ša-an)

(18')20' a-ni-*ja-mi QA-TI* [

(19')21' ŠU ^mZu-uz-zu ^{LŪ}DUB.SAR [

(20')22' *PA-NI* ^mA-nu-*ya-an-z[a*

⁶⁶⁰ CII 18' : INIM

⁶⁶¹ Tml. Karasu, Kolofonlar (Yayımlanmamış Doktora Tezi) (1986) s.66'ya göre yapılmıştır.

Rs.

(15')17' - (16')18' Kizzuuaatna'lı kadın Maštigga'nın sözünün ikinci
tableti : Eğer

(17')19' herhangi bir kimse cinayet işlerse ona şöyle

(18')20' yapacağım.Bitti

(19')21'-(20')22' Anuqanza'nın huzurunda Katip Zuzzu'nun elinden.

eşhar ija-1 ritüeli (II 1)

Filolojik Yorum

II 1AI 5' ,7' na-ak-ku-uş-ři-iş : Bk. Yorum. I 2AIII 41.

II 1AI 6' , 13' , 20' ha-ra-at-na-an-za : Bk. Yorum. II 1AI 14

II 1AI 7' iş-ha-ağ-ru : e/işhağru- "ağlama, gözyaşı" için bk. Kronasser, EHS s.252, 477. işhağruğa- "ağlamak" fiilinden –ant partisip ekiyle elde edilmiş işhağruğant- ise "ağlamış" anlamındadır.

II 1AI 9' , 23' par-ku-iş : Bk. Yorum. II 1AI 26'.

II 1AI 12' NINDA.GUR₄.RA KU₇ : Bk. Yorum. I 2AII 33.

II 1AI 12' *Ú-UL* ka-ni-iş-ta : Friedrich, kaneş(ř)-, (kaniş(ř)-, ganeş(ř)-) fiili için "herausfinden, ausfindig machen, auszeichnen, ehren, bekommen, (wieder) erkennen; anerkennen, erhalten (bulup çıkarmak, kestirmek, meydana çıkarmak, takdir etmek, mükafatlandırmak, hürmet etmek, saygı göstermek, almak, elde etmek, tanımak, teşhis etmek, farkına varmak, anlamak, tasdik etmek, kabul etmek, kazanmak)"⁶⁶² anlamlarını vermiştir.

Metnimizde, ritüel için hazırlanan (hantanza) malzemelerin tatmin edici olmadığını göstermek üzere kullanılan *UL* kanışta- ifadesini ' yeterli değildi' şeklinde tercüme etmek uygun olacaktır kanısındayız.

II 1AI 13' e-eş-ha-na-aş : eşhar- "kan", eşhanaş- Sg.Gen., eşhananza ise Sg.Abl. şekliidir (Bk. Kronasser, EHS s.280, 281).

II 1AI 13' , 14' , 27' iş-ha-ağ-ru-đa-aş : Bk. Yorum. II 1AI 7'.

II 1AI 14' ,17' , 28' e-eş-har : Bk. Yorum. II 1AI 13'.

⁶⁶² Friedrich, HW (1952) s.98.

II 1AI 15' i-na-na-an-za : Friedrich, HW s.82'de, Tischler, HEG s.3582'de, Puhvel, HED s.365'de inan- için"bir hastalık" ifadesini kullanmışlardır. Rost⁶⁶³, zihinsel bir hastalık , Oettinger⁶⁶⁴ ise boğazla ilgili bir hastalık olarak yorumlamaktadırlar.

II 1AI 14' ħa-ra-at-na-aš :harra- 'ezmek, dövmek' fiilinden, haratar- "kırgınlık, kırınglık", haratnas- Sg.Gen. , haratnanza- Part. Sg.Nom.c. şeklidir (Bk. Friedrich, HW s.56, Tischler, HEG s.172).

II 1AI 15' ú-e-mi-ja-an ħar-zi : uemiia- 'bulmak' anlamındadır. har(k)- fiili ise cümleye zaman bakımından perfekt (di'li geçmiş zaman) bir anlam kazandırmıştır (Friedrich, HW s.253).

II 1AI 17' e-eš-[(ħar i-ja-it)] : (Akatça dāmi epēšu) 'kan (suçu) işlemek, kan dökmek, cinayet işlemek'⁶⁶⁵. Metnimizde, kan yapan yani cinayet işleyen (ešhar iia-) kurban sahibini bu suçundan temizlemek için yapılan bir kefarete ritüeli söz konusudur.

Bir ritüel metinde, kanlı cinayet karşısında, bir kısım insanların öldürölmek için bazı yerlere götürölmeleri ve orada öldürölmeleri, kanın kefareti olarak belki insan veriliyordu şeklinde şüpheli de olsa yorumlara yol açmıştır⁶⁶⁶:

KUB XXX 34⁶⁶⁷

Rs.IV

19 [nu]-kán MÁŠ.GAL-an šu-u-ra-šu-u-ra-an-na URU-ri

20 iš-tar-na ar-ħa pí-e-da-i na-aš-ta an-tu-uħ-šu-uš

21 ku-e-ez-za KÁ.GAL^{HI.A}-za kat-ta ku-na-an-za

22 pí-e-ħu-da-an-zi a-pu-u-ša-kán a-pí-e-ez kat-ta

23 pí-da-at-ti nu an-tu-uħ-še-eš a-pí-ja ku-e-da-ni pí-di

24 a-ki-ir nu-uš a-pí-e-<da>-ni pí-di pí-e-da-at-ti

⁶⁶³ Rost, THeth 2 (1972) s.56.

⁶⁶⁴ Oettinger, StBoT 22 (1976) s.29.

⁶⁶⁵ Riemschneider, BiOr XVIII No:1/2 (1961) s.26.

⁶⁶⁶ Kümmel, StBoT 3 (1967) s.158.

⁶⁶⁷ Trans. ve terc. için bk. Kümmel, a.g.e. s.158.

- 19 Bir keçiyi ve šurašura- kuşunu şehrin
20 ortasına götürür ve sonra insanları
21 bu kapılardan aşağı öldürmek için
22 götürürler ve onları oradan aşağı
23 götürür ve insanları orada o yerde
24 öldürürler ve onları o yere götürürler.

Metnimizde ise cinayetin kefareti olarak ‘kan dökmek’ yerine öldürülen kişinin yerine bir insan – öldürülen kişi erkek ise yerine bir erkek, kadın ise yerine bir kadın – verilmesi durumu söz konusudur.

II 1AI 20’ šar-ni-ik-ta : Bk. Yorum. V AI 33.

II 1AI 23’ ^DHé-pát ^DMu-šu-ni-iš-ša : Yer altı dünyası ile ilişkili, Hurri kökenli bir tanrıçadır ve Orta Hitit döneminde Tanrıça Hepat ile bağlantılı görülmektedir⁶⁶⁸.

Ayrıca, mušuni kelimesi Tanrıça Hepat için kullanılan ve ‘ikiz’⁶⁶⁹ olarak yorumlanan bir sıfat olarak da kabul edilmektedir⁶⁷⁰. Boğazköy’den ele geçen bazı metinlerde Tanrıça Hepat, ^DHepat mu-uš-ni (KUB XI 27 I 17; KUB XXVII I II 37 vdd.; 3 III 19 vdd.; 13 I 15) ya da ^DHepat mu-šu-ni (KUB XII 12 V 33 ; VI 20; KUB XXV 32 I 6; KUB XXVII 10 V 24; 22 I 1, 19) olarak adlandırılmaktadır.

muš-ismi ve –ni tekil ekinden oluşan muš(u)ni kelimesi bazen de tanrı isminden önce veya bir tanrı ismi olarak görülmektedir⁶⁷¹.

⁶⁶⁸ Wilhelm, RIA 8, 1993-1997, s.498.

⁶⁶⁹ Goetze, JCS 2 (1948) s.138’de Nuzi metinlerinde Teššub için de bu kelimenin kullanıldığını ve Muš-Teššub ismine rastlandığını ve Qatna’da çıkan bir envanter metinde geçen;

2 šalmū uqnē tu’āmū šum-šu šu-nu mu-šu-ni

‘iki lapis heykel, ikizler; isimleri musuni’

ifadesinden muš(u)-ni’nin anlamının ‘ikiz’ (the twin) olduğunu belirtmektedir.

⁶⁷⁰ Dinçol – Darga, Anatolica 3 (1970) s.112 ; Laroche, Recherch. (1946-47) s.54.

⁶⁷¹ Goetze, a.g.e. s.137.

Metnimizde, ^DHé-pát ^DMu-šu-ni-iš-ša' ifadesindeki –a 've ve de' enklitik bağlacı, Muşuni'nin bir tanrı ismi olarak geçtiğini göstermektedir : 'Tanrıça Hapat ve de Tanrıça Muşuni'.

II 1AI 26' pár-ku-iš e-eš-du : parkui eš- 'temiz olmak' ritüeli yaptıran kişi için hedeflenen amaçtır. parkui eš- ya da parkunu- fiillerinin öznesi, ritüeli yaptıran kişinin kurtulmak istediği duruma göre çeşitlilik göstermektedir. Örnek olarak bazı metin yerlerini verebiliriz : KUB XV 42 II 9-11'de idalu uttar- 'kötü söz', lingai- 'yalan yemin', hurtai- 'beddua', ešhar- 'kan (cinayet)', ešhaḫru- 'gözyaşı'; KUB XXIX 7 II 25 vd. 31, 36, 59'da idalu uttar- 'kötü söz', NİŠ ILIM 'yalan yemin', ḫurtai- 'beddua', papratar- 'kir'; Tunn.⁶⁷² III 50 vd.'da idalu papratar- 'kötü kir', alqanzatar- 'büyücülük', aštajaratar- 'günah', NİŠ DINGIR^{LIM} 'yalan yemin', idalamuš zašḫimuš- 'kötü düşler', DINGIR^{MEŠ}-aš karpin- 'Tanrı'nın öfkesi', aggantaš halugatar- 'ölüm korkusu'; KUB VII 41 I 18'de idalu papratar- 'kötü kir', NİŠ ILIM 'yalan yemin', ešhar- 'kan (cinayet)', ḫurtai- 'beddua', ešhaḫru- 'gözyaşı', uaštai- 'günah'.

Maštigga'nın yaptığı bu ritüelin amacı da cinayet işlemiş (ešhar iia-) olan kurban sahibini işlediği suçun günahından 'temizlemek' (parkui eš-) içindir.

II 1AI 26' ^DAl-la-a-ni-iš: Hurrice bir isim olan Allani 'kadın, bayan' (allai-) anlamına gelmektedir⁶⁷³. Bu tanrıça 'yerin tanrıları' (taknaš DINGIR^{MES}) arasında görülmekte (^DAllaniš taknaš) ve 'yerin Güneş Tanrıçası' (taknaš ^DUTU) ile özdeşleştirilmektedir⁶⁷⁴ :

KUB XXX 27 Rs.⁶⁷⁵

1 [ku-it-ū]a-aš-ši ku-it e-eš-šu-u-e-ni

2 [nu-qa-ra-a]t-ši a-a-ra e-eš-du

⁶⁷² Goetze, Tunn. (1938) s.20-21.

⁶⁷³ Laroche, RHA Rech. (1946-47) s.44; Otten, ZA 66 (1976) s.96.

⁶⁷⁴ Laroche, BiOr XVIII No. ½ (1961) s.83.

⁶⁷⁵ Trans. ve terc. için bk. Laroche, JCS 2 (1948) s.126-127.

3 [-k]án VIII UDU ak-kán-ta-aš ZI-ni BAL-t[i]

4 lu-uk-kat-ti-ma I UDU A-NA ^DUTU DINGIR^{MES} ŠA-ME-E-ja BAL-ti

5 I UDU-ma-kán ták-na-aš ^DUTU-i ^DAl-la-a-ni

6 ták-na-aš DINGIR^{MES}-aš BAL-ti

1 'ona [her ne] yaparsak

2 [o,] ona iyilik olsun (onun iyiliğine olsun)'

3 [] sekiz koyunu ölünün ruhuna sunar.

4 Ertesi gün göğün Güneş Tanrısı'na bir koyun sunar

5 bir koyun yerin Güneş Tanrısı Allani'ye

6 ve yerin tanrılarına sunar.

^DAllani'nin, yine Hurri kökenli olan sağlık Tanrısı ^Dİşhara ile Kizzuwatna panteonunda tanrı çiftini oluşturdukları kabul edilmektedir⁶⁷⁶ :

KUB XXXII 128 I⁶⁷⁷

24 na-aš-ta LUGAL-uš IS-TU É ^Dİš-ħa-ra pa-ra-a

25 ú-iz-zi na-aš I-NA É ^DAl-la-a-ni pa-iz-zi

26 nu A-NA ^Dİš-ħa-ra ma-aḫ-ħa-an MUSEN am-ba-aš-ši

27 MÁŠ.GAL-ja ki-el-di-ia ši-pa-an-te-er

28 A-NA ^DAl-la a-ni am-ba-aš-ši I MUŠEN I UDU-ja

29 ki-el-di-ja QA-TAM-MA ši-pa-an-da-an-zi

24 Sonra kral ^Dİşhara'nın tapınağından

25 çıkar ve ^DAllani'nin tapınağına girer

26 ve ^Dİşhara parkta bir kuşu

27 ve ormanda bir tekeyi nasıl sunmuşsa

28 ^DAllani de parkta? bir kuşu

29 ve ormanda? bir koyunu aynı şekilde sunarlar.

⁶⁷⁶ Laroche, BiOr XVIII No. ½ (1961) s.84; RHA VII, 46 (1946-47) s.51.

⁶⁷⁷ Trans. ve terc. için bk. Otten, HTR (1958) s.98-99.

^DAllani'nin cehennem tanrıçası Ereškigal'in Hurrice karşılığı olduğu ve Hititçe ^DLelwani ve Akatça ^DAllatum'a karşılık geldiği kabul edilmektedir⁶⁷⁸.

Metnimizde cinayet işlemiş (ešhar iia-) kurban sahibini temizlemek (parkui eš-) için çağırılan tanrılar arasında yerin Tanrıça Allani'sinden (^DAllaniš taknaš) başka ^Dİšhara, ^DHepat ^DMušuni, attaş DINGIR^{MES}, ^DU, ^DUTU, ^DSIN-uḫ gibi tanrılar da bulunmaktadır.

II 1AII (6') 8' še-e-ni-eš : 'Figür, model, imaj'⁶⁷⁹ anlamına gelen sena-'nın ritüeldeki görevi kurban sahibinin yerine geçerek ona yönelmiş kötülükleri üzerine çekmektir;

KUB XVII 14 I

21 ma-a-an-mu ták-na-aš ^DUTU-uš kat-te-ir-ru-uš-ša DINGIR^{MES} ku-it-ki

22 ḪUL-lu ša-na-a[ḫ-ten nu-mu ka-a-]aš še-e-nu-uš pí-di ar-t[a-ru]

21 yerin güneş tanrıçası ve alttaki tanrılar bana herhangi bir

22 kötülük planladı[kları zaman b]u figür benim yerimi als[ın]

İncelediğimiz çeşitli metinlerden , šena-'nın yapımında kullanılan malzemeler ve hazırlanışı hakkında bilgi sahibi olmaktayız;

KUB XXIV 14 I

10nu I UP-NU kar-aš ma-al-la-an na-at šal-ga-mi

11 na-at II še-e-nu-uš i-ja-mi.....

10 bir avuç öğütülmüş kar-aš'ı yoğuracağım

11 ve ondan iki šena yapacağım.

KUB XXVII 38 I

18 nu ku-it-ma-an ki-i SİR iš-ḫa-mi-iš-ki-mi nu ^{SIG} SA₅

⁶⁷⁸ Laroche, RHA VII; 46 (1946-47) s.84.

⁶⁷⁹ Goetze, Tunn. (1938) s.73 'figure, model, image' ; Friedrich, HW (1952) s.190 'Figür, Puppe; Ersatzbild'.

19 ^{siG}ZA.GİN ħar-mi nu-uš še-e-nu-uš iš-ša-aḫ-ḫi še-e-nu-uš-ma
20 ki-iš-ša-an iš-ša-aḫ-ḫi ^{siG}SA₅ ^{siG}BABBAR-ja
21 an-da tar-na-aḫ-ḫi še-er-ma A-NA SAG.DU-ŠU ^{siG}ZA.GİN
22 ħu-u-la-a-li-ja-mi nu II še-e-nu-uš QA-TAM-MA i-ja-mi

18 Bu şarkıyı söylerken

19 tuttuğum kırmızı (ve) mavi yün (ile) onlarla sena yapacağım, fakat šena'yı

20 şöyle yapacağım : kırmızı ve de beyaz yünü

21 birbirine uyduracağım, onun başının üzerine ise mavi yünü

22 bağlayacağım ve iki šena'yı aynı şekilde yapacağım.

Tunn. I ⁶⁸⁰

43 [nu ^{MUNUS}ŠU.GI] ḫa-ap-pu-ḫa-aš IM-aš ša-ku-ni-ja-aš-ša IM-an a-pi-ja
pi-e-da-i

44 [2 še-na-aš I]M XII EME IM EGIR-an ħa-lu-pa-an-te-eš

43 yaşlı kadın nehir yatağından balçığı ve pınardan balçığı oraya götürür

44 balçıktan iki figür balçıktan oniki dil sırtı bükülmüş.

Ayrıca, KBo V 1 II 33⁶⁸¹de I NINDA še-e-na-aš (šena ekmeği) ifadesi ekmeğ hamurundan da šena figürü yapıldığı şeklinde yorumlanabilir.

Metnimizde de (I Rs. (6')8') šena-'nın yapıldığı malzeme olarak išna- 'hamur' görülmektedir.

Görüldüğü gibi šena; çeşitli yünler, kar-aš, IM, išna gibi değişik malzemelerden yapılmaktadır.

⁶⁸⁰ Trans. ve terc. için bk. Goetze, Tunn. (1938) s.8 ; Haas, OrNS 40 (1971) s.429.

⁶⁸¹ Sommer-Eheloif, Pap. (1924) s.55.

Metnimiz šena'nın işlevini anlamamıza yardımcı olmaktadır.

(7')9' nu-uš^DAp-ri-it-ta-aš pí-ra-an da-a-i [

(8')10' nu me-ma-i ka-a-ša-ya-at-ta EN SISKUR tar-pa[(-al-li-e-eš)

(9')11' up-pí-eš-[ta

(10')12' nu II še-e-ni-iš iš-na-aš PA-NI DINGIR^{LIM} x [

(11')13' pár-ši-ja-an-zi [

(7')9' ve onu tanrı Apritta'nın önüne koyar [

(8')10' ve <şöyle> söyler : İşte kurban sahibi sana tar[palli

(9')11' gönder[di

(10')12' İki adet hamurdan figürü tanrının huzuruna x[

(11')13' parçalarlar [

šena-'nın da tarpalli- gibi bir görevi olduğunu görmekteyiz. tarpalli-'nin ritüel esnasında (kırılarak ya da öldürülerek) ortadan kaldırıldığı gibi šena- da tanrının huzurunda parçalanmaktadır. Ancak tarpalli-'den farklı olarak šena-'nın dış görünümü belirtilmemektedir⁶⁸².

II 1AII (8')10' tar-pa-al-li-e-eš : Bk. Yorum. I 2AII 28.

II 1AII (10')12' še-e-ni-uš : Bk. Yorum. II1 AII (6')8'.

II 1AII (12')14' ^{SÍG}ki-iš-ri-in : Bk. Yorum. IV AI 5.

II 1AII (16')18' ^{URU}Ki-iz-zu-ya-at-ni : Bk. Yorum. I 2AIV 32.

II 1AII (16')18' e-eš-ḥar : Bk. Yorum. II 1AI 13'.

⁶⁸² Kümmel, StBoT 3 (1967) s.22

ešhar ija- 2 ritüeli (II 2)

1) ešhar ija- 2 I (II 2I)

2) ešhar ija- 2 II (II 2II)

1) ešhar ija- 2 I ritüeli

Transkripsiyon ve Tercüme

II 2 I A.: KUB XVII 26

II 2 I B : KUB XVII 25

II 1 A

Vs. I

II2IBI

- 1 [] x ti-an-zi nu-uš-ša-[an
2 [] x-ak-ku-i ^{GIŠ}ŠÚ.A ti-an-zi ^{GIŠ}NÁ-it [
3 [nu-u]š-ša-an TÚG-aš ^{KUŠ}NÍG.BÀR ki-it-ta nu [
4 [(^{DUG}DÍLIM.GA)]L ti-an-zi nu ku-it A-NA E[(N SÍSKUR)
5 [(ma-a-a)]n ^{TU}BA.BA.ZA ma-a-an ^{TU}UZU nu[(-uš-ša-an
A-NA)
6 a-pa-a-at ^{TU}da-a-i GAL GEŠTIN-ja-aš-š(i pí-ra-an a)r-ḫa da-a-i

7 nu ku-it-ma-an ^{DUG}ḫu-u-pu-ḡa-a-i⁶⁸³ na-a-[(ú-i du-ḡa-)ar-na-an-zi
8 nu UDU u-un-ni-ja-an-zi nu-uš-ši-[(iš-ša-an šu-ú-il)-ma
9 I-NA SI-ŠU ḫa-ma-an-ki šu-ú-i[(l-ma-kán ŠA SI(?))
10 al-pu-e-mar EGIR-pa ḫa-pu-uš-[(zi nu ḫu-ur-ta-a)-al-li (iš-ga-ra-an-
te-)eš
11 li-in-ga-a-uš SÍG an-da [

Vs.

- 1 []x koyarlar. Ve[
- 2 [] tahtı koyarlar, yatak ile [
- 3 deriden elbiseyi koyar, ve [
- 4 kurban sahibi için ^{DUG}DÍLIM.GAL'i koyarlar [
- 5 ister lapa yemeği, ister et yemeği [
- 6 o yemeği koyar, şarap kadehini onun önüne [koyar

7 hupuuaı kabını henüz kırmadan önce [...

8 bir koyunu sevkederler ve ona ip[.....

9 onun boynuzunu bağlarlar, ipliği ise boynuzunun [...

10 ucuna tekrar tuttururlar [(ve ezm)e?? sokulmuş.....

11 yemin?? yün?? içine [

⁶⁸³ II BI 7' : ^{DUG}hu-pu-ua-i

Vs.

II2IBI

- 12 nu EGIR UDU an-tu-uh-ša-an⁶⁸⁴ ti[-it-ta-nu-an-zi ma-a-an
13 LÚ-iš ku-na-an-za nu LÚ-an [(ti-it-ta-nu)-an-zi (ma-a-an-ma
MUNUS-za)
14 [ku-n]a-an-za nu MUNUS-an ti-it-[ta-nu-an-zi
15 15 [ti-a]n-zi nu UZ₆ ti-i[t-ta-nu-an-zi
16 [(nu-ká)]n A-NA^{DUG} KU-KU-U[B
17 [(šú-uh)]-h̄a-a-i⁶⁸⁵ nu ú-i[z-zi
18 18 [ki-iš-š]a-an⁶⁸⁶ me-m[a-i
19 [] x x [

⁶⁸⁴ II2IBI 12' : ÚKU-an

⁶⁸⁵ II 2IBI 17' : šu-uh-h̄a-i

⁶⁸⁶ II 2IBI 18' : [ki]š-an

Vs.

12 koyunun arkasına insanı yerleştirirler eğer

13 bir erkek öldürülmüşse, bir adamı yerleştirirler eğer bir kadın

14 öldürülmüşse bir kadını yerleştirirler....

15 [koyar]lar ve keçiyi yerleştirirler

16 [ve] KUKUB kabı[na

17 boşaltır ve gelir

18 [şöy]le söyle[r

19 [.....] [

Rs.IV

- 1 DUB.II.KAM A-QA-AT ^fM[a-aš-ti-ig-ga]
- 2 MUNUS ^{URU}Ki-iz-zu-qa-at-n[(a ma-a-an e-eš-har)]
- 3 ku-iš-ki DÙ-zi n[(a-aš ki-iš-ša-an)]
- 4 a-ni-ja-mi QA-TI]

1-4 Kizzuatna'lı kadın Maštigga'nın sözünün ikinci tableti:

herhangi birisi cinayet işlerse⁶⁸⁷ ona şöyle yapacağım.Bitti.

⁶⁸⁷ kelime kelime . kan yaparsa.

eşhar ija- 2 I ritüeli

Filolojik Yorum

II 2IAI 4 ^{DUG}DÍLIM.GAL : Bk. Yorum. I 2AIV 9.

II 2IAI 7 du-ya-ar-na-an-zi : Bk. Yorum. I 2AII 11.

II 2AI 7 ^{DUG}hu-pu-ya-a-i : Bk. Yorum. I 2AIII 41.

II 2IAI 9 ĥa-ma-an-ki : ĥamenk-⁶⁸⁸ ‘bağlamak’ fiilinin Pres. Sg.3. řeklidir⁶⁸⁹. Bu fiile obje olarak metnimizde de görüldüğü gibi genellikle iplik (řuel) veya yün (SÍG) kullanılmaktadır⁶⁹⁰.

II 2IAI 10 iş-ga-ra-an-te-eş : Bk. Yorum. I 2AIV 2.

II 2IAI 10 ĥa-pu-uş-zi : ĥapuř- ‘telafi etmek, sonradan, bilahara sunmak (= nacholen; nachträglich darbringen)’ anlamı için bk. Kronasser, EHS (1966) s.405; Tischler, HEG lief.1 (1977) s.1682’de fiilin Luwice olma ihtimaline işaret etmektedir (bk. Laroche, DLL (1959) s.41 ‘réparer, remplacer’).

II 2IAI 10 al-pu-e-mar : Bu kelimeyi Tischler, HEG s.29’da, Kronasser EHS s.271’de anlamı belli olmayan bir madde olarak ifade etmektedirler. Bazı bilim adamları ise bu kelime ile alpu ‘pürüzsüz(?), temiz(?)’⁶⁹¹ kelimesi arasında bir bağlantı kurmak istemiřlerdir⁶⁹².

⁶⁸⁸ Fiilin kök yapısı hakkında bk. van Brock – Gregor, RHA 70 (1962) s.31-35.

⁶⁸⁹ Friedrich, HW (1852) s.49.

⁶⁹⁰ Rosenkranz, OrNS 33 (1964) s.248.

⁶⁹¹ Friedrich, HW (1952) s.20 ‘glatt(?); sauber (?)’; Tischler, HEG Lief.1 (1977) s.19 ‘glatt; stumpf’; Kronasser, EHS (1966) s.252 ‘glat, nichtspitzig, stumpf’.

⁶⁹² Goetze, JCS XVII (1963) s.62-63; Tischler ise a.g.e. s.19’da alpu- ile alpuemar- arasında bir bağlantı kurmanın zorluğuna değinir.

Riemschneider⁶⁹³, Ay kehanetleri metninde (KUB VIII 6 II 1-8 ve dupl. KUB XXIX 11) Ay'ın her bir boynuzunun "alpu" ve "dampu" olarak adlandırıldığını belirttikten sonra sol boynuz için alpu 'küt, kör', sağ boynuz için dampu 'sivri' anlamlarını vermiştir. Goetze⁶⁹⁴ de Riemschneider'in bu görüşünü desteklemekte ve alpuemar-'ın öküzün boynuzundan kesilmiş 'sivri olmayan, küt' bir parça olduğunu kabul etmektedir. Güterbock⁶⁹⁵ ise Riemschneider'in sıfatlara yüklediği anlamların tam tersi olduğunu, yani alpu'nun "sivri" dampu'nun "küt" bir parçayı ifade ettiği belirtmekte ve bu düşüncesini de KBo XI 14 I 12 vd. ile açıklamaktadır;

12 Û A-NA GU₄.APIN.LAL-kán hu-iš-ya-an-ti
13 A-NA SI^{III.A}-ŠU al-pu-e-mar te-pu ku-ra-an-zi
14 nu-kán a-pí-ja an-da A-NA NINDA.GUR₄.RA da-a-i

12 canlı bir saban öküzünün
13 boynuzlarının ucundan biraz (küçük bir parça) keserler
14 ve bunları kurban ekmeğinin içine koyar.

Boynuzun ucundan kesilen parçanın ancak sivri uçlar olabileceğini de belirtmektedir.

Ancak, Güterbock, bu çalışmasının sonuna eklediği ek bir maddede⁶⁹⁶, KUB XXIX 11 ile 1026/u nolu fragmanın birleştiğini ve bu Akatça metinde ke-pí ve ed⁶⁹⁷ sıfatlarının sırasının Riemschneider'in önerdiği kepi /alpu 'küt' ve ed/dampu 'sivri' şeklinde olduğunu kabul etmektedir. Ancak, bunun Akatça metni Hititçeye çevirenin hatası olabileceğini belirttikten sonra kendi düşüncesine sadık kalmaktadır.

alpu- sıfatını tanımlamamıza yardımcı olacak bir başka metin;

KUB XXVII 67 Rs.III

67 ma-a-na-aš pár-na-ma ap-pa ú-iz-zi nu^{GIŠ}e-ja-an da-a-i

68 še-er-at ya-ar-ḫu-u-i kat-ta-an-na al-pu

69 na-at ḫa-an-te-iz-zi-ja-aš KÁ-aš ZAG-az GUL-aḫ-zi

⁶⁹³ Riemschneider, BiOr XVIII (1961) s.25

⁶⁹⁴ Goetze, JCS XVII (1963) s.62-63; JCS XXII (1968) s.17.

⁶⁹⁵ Güterbock, RHA 74 (1964) s.98-100.

⁶⁹⁶ Güterbock, a.g.e. s.109.

⁶⁹⁷ kepû, CAD, K cildi, s.312 'to bend, to blunt'.

eddu, CAD, E cildi, s.23 'pointed' (Adj.).

67 Eve döndüğünde bir eya ağacı alır

68 onun yukarısı uarhui aşağısı alpu-‘dur

69 ve onu ilk kapının sağına (toprağın içine) sokar.

Bu metinde, Goetze⁶⁹⁸, uarhui- için ‘doğal görünüm’, alpu- için ‘budanmış’, GUL-aḥḥ- için ise ‘(yerin içine) koymak, sokmak’ ifadelerini kullanmıştır. uarhui- için Friedrich, HW s.245’de ‘kaba, düzgün olmayan, pürüzlü’ anlamlarını vermiştir. Oysa bir ağacın doğal görünümlü üst kısmı yanında toprağa giren kısmın Güterbock’un da ‘pointed’ olarak ifade ettiği gibi sivri olması daha uygundur.

Ünal⁶⁹⁹, alpuemar’ın alpu- ‘sivri’ sıfatıyla bağlantılı olduğunu ve onun zıt anlamlısı uarhui-‘nin ‘kaba, pürüzlü, yapraklı’ anlamına geldiğini belirttikten sonra alpuemar’ı hayvan canlıyken kesilen boynuz uçları olarak tanımlamaktadır.

Metnimizde (IIAI 8-10) alpuemar-‘ın hayvanın boynuzlarının ucu olduğunu görmekteyiz:

8 nu UDU u-un-ni-ja-an-zi nu-uš-ši-iš-ša-an šu-u-il-ma

9 I-NA SI- ŠU ḥa-ma-an-ki šu-u-il-ma-kán ŠA SI (?)

10 al-pu-e-mar EGIR-pa ḥa-pu-uš-zi nu ḥu-ur-ta-a-al-li iš-ga-ra-an-te-eš

8 bir koyunu sevkederler

9 onun boynuzuna iplik bağlarlar, iplik boynuzun

10 ucunun yerine geçer ve tüm lanetler (yüne) geçer.

Alpuemar kelimesinin alpu ‘sivri’ sıfatı ile bağlantılı olarak ritüellerde bazen kesilmeden bazen de kesilmek suretiyle kullanılan hayvanın boynuzunun uç (sivri) kısmı olduğu düşüncesindeyiz.

II 2IAIV 2 e-eš-ḥar : Bk. Yorum. II 1AI 13’.

II 2IAIV 2 ^{URU}Ki-iz-zu-ua-at-na : Bk. Yorum. I 2AIV 32.

⁶⁹⁸ Goetze, ANET (1969) s.348.

⁶⁹⁹ Ünal, Hantitaššu (1996) s.49.

2) eşhar ija-2 II ritüeli

Transkripsiyon-Tercüme

Bo. 3485

Vs.I

1 nu ^{GIŠ}la-aḫ-ḫu-ra-an [

2 nu GA.KIN.AG I EM-ŠU [

3 da-a-i I ^{DUG}DÍLIM.GAL ti-ja-an-z[i

4 A-NA ^{GIŠ}la-aḫ-ḫu-ri-ma-aš-ša-an x[

5 KÙ.BABBAR GUŠKIN da-a-i nu ŠA SÍ[G

6 pí-ra-an EGIR-pa <ḫa>-pu-uš-zi nu ḫu[r-ta-a-al-li

7 li-in-ga-uš SÍG-aš an-da [

8 iš-ga-ra-an-te-[eš

9 [EGIR-pa an-tu-uḫ-ša-an ti-it-[ta-nu-an-zi LÚ-iš ku-na-an-za⁷⁰⁰

10 [n]u LÚ-an ti-it-ta-nu-a[n-zi nu MUNUS-an ti-it-ta-nu-an-zi

11 [] EGIR-an ti-it-ta-[nu-an-zi

12 [ti-an-z]i nu UZ₆ ti[it-ta-nu-an-zi

⁷⁰⁰ Tml. IIIA ve B'ye göre yapılmıştır.

Vs.

- 1 kurban masasını [
- 2 peyniri, bir ekşi [
- 3 koyar. Bir ^{DUG}DÍLIM.GAL koyarlar.[
- 4 kurban masasına x[
- 5 gümüş, altın koyar. Yü[n
- 6 tekrar önüne sunar ve ez[me
- 7 yeminler, yünler ???[
- 8 bulundurulmuş[

-
- 9 [ölmüş bir insanın] arkasından bir adamı yerleşti[rirler
 - 10 bir adamı yerleştirirler . [ve bir kadını yerleştirirler
 - 11 [] arkasından yerleşti[riler
 - 12 [koyarla]r ve bir keçiyi yer[leştirirler

eşhar iia- 2 II ritüeli

Filolojik Yorum

II 2IIAI 1 la-aḥ-ḥu-ra-an : (GIŠ)laḥḥura- ‘kurban masası (?) (logogram GIŠGAN.KAL)’⁷⁰¹.

Çeşitli metin yerlerini incelediğimizde, aḥşaptan yapılan kurban masasının bazen değerli madenlerle kaplandığını;

KUB XLII 81

2 [la-a]ḥ-ḥu-ra-aš GIŠ^{SV} GUŠKIN GAR.RA

2 gümüşle kaplı aḥşap kurban masası

Küçük olabileceęi gibi (VBoT 58 IV 18 GIŠ^{SV}la-aḥ-ḥu-ra-aš TUR), altına 32 hupuuai kabı konabilecek büyüklükte olabileceğini;

KBo V 2 II

35 na-aš-ta A-NA I GIŠ^{SV}la-aḥ-ḥu-u-ra kat-ta kiš-an ḥa-an-da-a-iz-zi

36 XXXII DUG^{SV}ḥu-pu-ua-a-i nu XVI DUG^{SV}ḥu-pu-ua-a-i

37 IŠ-TU KAŠ GESTIN šu-u-ua-an XVI DUG^{SV}ḥu-pu-ua-a-i-ma IŠ-TU LÁL

38 İ GIŠ^{SV}SE₂₀-ER-DUM GIŠ^{SV}PÈŠ GIŠ^{SV}GEŠTIN ḤÁD.DU.A GIŠ^{SV}SE₂₀-ER-DUM

šu-u-ua-an

35 ve sonra GIŠ^{SV}laḥḥura-‘nın altını şöyle düzenler:

36 otuziki hupuuai kabı, onaltı hupuuai kabı

37 şarap ve bira ile, onaltı hupuuai kabı ise bal

38 zeytin yağı, incir, kuru üzüm, zeytin ile doldurulmuş.

Çeřitli mobilyalarla (GIŠ^{SV}GANNUM AD.KID ‘hasır sehpa’, GIŠ^{SV}BANŠUR AD.KID ‘hasır masa’, GIŠ^{SV}UD.MUNUS.ḤÚB ‘büyük bir testi’, GIŠ^{SV}ŠU.NAG.GU₇ ‘yemek ve/veya içmek için bir kap’, GIŠ^{SV}kuškuşulli ‘havan’, GIŠ^{SV}kišḥita (= GIŠ^{SV}ŠÚ.A)

⁷⁰¹ Friedrich, HW (1952) s.125.

'sandalye' gibi) birlikte geçtiğini⁷⁰²; ^{GIŠ}ZAG.GAR.RA'nın (kurban kesilen yer, sunak) önüne konulduğunu;

KBo IV 13 IV

35 EGIR-ŠU^{LÚ}HAL ^{GIŠ}la-aḥ-ḥu-ra-an A-NA PA-NI ^{GIŠ}ZAG.GAR.RA

36 da-a-i

35 arkasından 'kahin' ^{GIŠ}lahhura'yı altarmönüne

36 koyar.

İki yanında da bulunan sığır başları ile dekoratif olarak süslendiğini;

KUB XXX 41 III

13 II SAG.DU GU₄ ^{GIŠ}la-aḥ-ḥu-ri-i[š

14 I-an ZAG-az I-an-ma GÙB-la-az [

13 iki sığır başı, ^{GIŠ}lahhuri'nin [

14 biri sağında, biri solunda [

Üzerine, parçalanmış NINDA.SIG 'ince ekmek',

KBo XXIII 67 II

18 nu NINDA.SIG^{III.A} ku-e p̄ar-ši-ja-an-na-i

19 na-at-ša-an EGIR-pa la-aḥ-ḥu-u-ra zi-ik-ki

18 parçaladığı ince ekmeği

19 arkasından onları lahhura'ya koyar'

Parçalanmış NINDA.GUR₄.RA 'kalın ekmek',

KUB IX 31 II

7 nu IX-at NINDA.GUR₄.RA^{III.A} ar-ḥa pa-ar-ši-<ja>

8 na-at-ša-an ^{GIŠ}la-aḥ-ḥu-ri šu-uḥ-ḥa-i

⁷⁰² Bk. KBo V 2 I 23-25; II 35-38; KUB XXIX 4 I 28, Otten, ZA 72/2 (1982) s.284-285.

7 dokuz kalın ekmeği parçalar

8 ve onları ^{Giš}laḥḥura'ya döker'

Ciđer ^{UZU}NÍG.GIG' ve kalp ^{UZU}ŠÀ'

KUB XII 11 III

10 ku-it ^{UZU}NÍG.GIG ^{UZU}ŠÀ ḥar-zi na-at-ša-an x x

11 ^{Giš}la-aḥ-ḥu-ri da-a-i.

10 tuttuğu ciğer ve kalbi

11 ^{Giš}laḥḥura'ya koyar'

konulđu görölmektedir.

Metnimizde kelimenin geçtiği kısım kırıktır. Metnin korunmuş kısımlarından ise üzerine gümüş (KÙ.BABBAR), altın (GUŠKIN) gibi kıymetli malzemelerin konulđuunu anlamaktayız.

III.RİTÜEL

taknaz da- 1 ve taknaz da- 2 ritüeli

taknaz da- 1 ritüeli

Transkripsiyon ve Tercüme

III 1 A. KUB LVIII 79

III 1 B. KUB LV 67

III 1 C. Bo. 7230

Vs.I

III1BI

5	III1CI	1 [(nu-za ^{MUNUS} ŠU.GI pu-ul-lu-r)]i-ja KU- KU-UB ZABAR-ia da-a-i
		2 [(na-an-kán a-pí-ja-ja VI)]I-ŠU SUD-zi nu kiš-an me-mi-iš-ki-iz-zi
		3 [(la-la-ú-e-eš-na-aš AMA)]-aš GU ₄ -uš ki-e-el-ua ŠA EN SÍSKUR
		4 [(ZI-ŠU SI-it li-)]e kar-ap-pa-an ⁷⁰³ ħar-ti ⁷⁰⁴ li-e-ma-an
		5 [(ZU ₉ ^{III.A} ħar-ši ar)]-ħa-an tar-ni na-an-kán GE ₆ -za ⁷⁰⁵ KI-za ⁷⁰⁶
		6 [(ša-ra-a)] tar-ni
	6	7 [(nu-kán ^{MUNUS} ŠU.)]GI U-NU-UT ⁷⁰⁷ EN SISKUR-i[a] a-ku-ua-ku-ua-aš ħa-at-te-eš-ni
		8 [(pa-a-an-zi nu)] ^{MUNUS} ŠU.GI a-ku-ua-ku-ua-aš ⁷⁰⁸ ħa-at-te-eš-ni
		9 [(pí-ra-an a-pí-š)]a i-ja-zi NINDA.SIG pár-ši-ja
10		10 [(BA.BA.)]ZA ħa-at-te-eš-ni pí-ra-an kat-ta da-a-i
		11 [a-pí-]-ti nu-kán a-pí-ti an-da GEŠTIN-an
12		12 [ua-al-ħi mar-nu]-ua-an ⁷⁰⁹ la-a-ħu-ua-i ⁷¹⁰ ar-ua-na ⁷¹¹ pí-eš-ši-ja-zi

⁷⁰³ III C I 3' :kar-pa-an

⁷⁰⁴ III CI 3' : ħar-ši

⁷⁰⁵ III CI 5' : GE]₆-ja-az

⁷⁰⁶ III CI 5' : ták-na-az

⁷⁰⁷ III BI 7'de yok.

⁷⁰⁸ III CI 7' : a]-ku-<ua>-ku-ua

⁷⁰⁹ Tml. Torri, SEL 15 (1998) s.73.

⁷¹⁰ III BI 12 : la-a-ħ]u-ua-a-i

⁷¹¹ KUB LVIII, p. VI 'walnuts'.

Vs.I

- 1 [(yaşlı kadın pullu)]riia kabını ve bronz *KUKUB* kabını koyar
 - 2 [(ve onları orada yedi)] defa çeker ve şöyle söyler:
 - 3 [(“karıncaların anası)], sığır, bu kurban sahibinin
 - 4 [(ruhunu boynuzla)] kaldırma
 - 5 [(dişler(in)le tutma)], bırak (gitsin) onu kara topraktan
 - 6 [(yukarı)] bırak (çıkar)
-

- 7 [(yaşlı kadın)] ve de kurban sahibi eşya(larla birlikte) kurbağanın
oyuğuna
 - 8 [(giderler)] ve yaşlı kadın kurbağanın oyuğunun
 - 9 [(önüne çu)]kur yapar (açar), ince ekmeği (çukura) parçalar
 - 10 [] oyuğun ön tarafına, yanına lapayı koyar
 - 11 [oyuğa] ve oyuğa şarabı
 - 12 [ualhi ve mar]nu içkilerini döker ve aruana’yı fırlatır
-

Vs.I

- 13 [a-pí]-ti an-da ti-it-ta-nu-zi
14 [] gi-nu-uš-tal-ua-aš IGI.DU₈.A DINGIR^{LIM} da-a-i
15 [Z]ABAR KU-KU-UB ZABAR da-a-i
16 []x a-pí-e-ta-az VII-ŠU SU[D-ġ]a-zi
17 [k]iš-an <me-mi-iš-ki-iz-zi> a-ku-ua-<ku-ua>-aš
AMA-aš GU₄-uš
18 [ki-e-el-ua] ŠA EN SISKUR GUŠKIN ZI-an [
19 [-u]a-an-za li-e ħar-zi [

20 [E]N SISKUR-ġ[a

Vs.I

- 13 [çuk]urun içine yerleştirirler
14 [] diz çökmenin bir hediyesini (bir tabureyi) tanrıya
koyar
15 bronzdan[]'ı ve bronz *KUKUB*'u koyar
16 [] x'i çukurdan 7 defa çeker.
17 [söy]le söyler: “kurbağaların anası, sığır
18 [bu] kurban sahibinin altın?? isteğini[
19 [] x'i tutma [

20 [] kurban sahibi [

Vs. II

- 1 nu-kán^{MUNUS}ŠU.GI DUMU x[
2 nu-za pu-ul-lu-ri-ja KU-KU-U[B
3 na-an-kán a-pí-ja-i[
4 nu ki-iš-ša-an me-mi-[iš-ki-iz-zi
5 nam-ma-ya ki-e-el-[ya EN SÍSKUR
6 li-e har-zi nu-ya
7 [li-]e har-zi EGIR [
8 ki-[]x-aš-ša-r[i

-
- 9 nu-kán^{MUNUS}ŠU.GI [
10 pár-na-aš šu-
11 ta-an-na-at(-)[
12 nu NINDA.SIG pá[r[?]-ši-ja

Vs.II

1 yaşlı kadın, oğul [

2 pulluri kabı ve *KUKUB* kabı [

3 onlar orada [da

4 ve şöyle söyl[er :

5 ayrıca bunun [kurban sahibi

6 tutma ve [

7 [tu]tmasın, sonra [

8 x x [

9 yaşlı kadın [

10 evin [

11 x x [

12 ince ekmeği par[çalar

Rs.III

x+1 na[m-ma

2' a-ni-[

3' a-a[r-

4' nu ki-x[

5' IGI-zi [

6' NINDA Ì.E.D[É.A

7' NINDA pár-šu-ul-[li

8' nu GEŠTIN ši-pa-an-ti [

9' ^DAMAR.UD-aš LUGAL-uš [

10' zi-ik šal-li [

11' nu-ya tu-uk [

12' nu ú-iz-zi [

13' [] x-zi [

Rs.III

x+1 ay[rıca

2' x x [

3' x x [

4' ve x [

5' önüne [

6' yağlı ekm[eği

7' ekmek parçalar[ını

8' şarap sunar [

9' Tanrı Marduk, kral [

10' sen, büyük [

11' ve sen [

12' ve gelir [

13' [] x x [

Rs.IV

x+1 ka-a-ša-ya-at-ta ŠA LÚ x []

2' HA.LA-ŠU nu ^{MUNUS}ŠU.GI ar-ḥa ú-iz-zi []

3' nu-za nam-ma GEŠTIN da-a-i nu A-NA DINGIR.GAL ši-pa-an-t[i]

4' nu ki-iš-ša-an te-iz-zi ka-a-ša-ya IŠ-T[U]

5' III-ŠU ši-ip-pa-an-ḍu-un nu-ya-aš-ša-an ki-el-ti-ja-a[š]

6' SISKUR^{MEŠ} DINGIR^{MEŠ} da-pí-an-te-eš kat-ta DIB-an-te-eš
a-ša-[an-zi]

7' nu-uš ku-iš U-NU-UT BE-LÍ-ŠU A-NA SISKUR^{III.A} ḥar-zi

8' na-aš ḥi-in-ga-ri na-aš ar-ḥa i-ja-an-na-i

9' U-NU-UT BE-LÍ-SU-ja ar-ḥa pí-e-da-i

10' [n]u pa-iz-zi EN SISKUR SA KU-KU-UB ZABAR ya-a-tar e-ku-zi

11' nam-ma-kán pu-ul-lu-ri-ja KU-KU-UB ZABA[R^{GIŠK}]UN₅ ZABAR

12' [x] x x x an-da da-a-i ku-ya-pí-ma-ya A-NA EN SISKUR

13' [ta-ak-na]-az da-a-u-ya-ar SISKUR ZI-an-za e-ep-zi

14' [] x-ia U-NU-TE^{MEŠ} da-a-i

15' [] QA-TI A-ḶA-AT 'Ma-aš-ti-ig-ga

16' [^{URU}K]i-iz-zu-ya-at-ni ma-a-an-kán MUNUS-an na-as-ma LÚ-an

17' [] ták-na-za da-ah-hi

Rs.IV

x+1 “Bak, sana x adamının []

2’ hissesi(dir), yaşlı kadın gelir []

3’ ayrıca şarabı alır ve büyük tanrıya sunar

4’ ve şöyle söyler: “Bak sana []’den

5’ üç defa sundum, keldi’nin []

6’ kurbanlar, bütün tanrılar birarada tutulmuş olsunlar

7’ ve her kim beyinin eşyasını kurban için tutarsa

8’ ve o reverans yapar ve o gider

9’ beyinin eşyasını da alıp götürür,

10’ kurban sahibi gider ve bronz *KUKUB* kabından su içer

11’ sonra pulluriia kabını, bronz *KUKUB* kabını, bronz merdiveni

12’ [x] x x x içine koyar, kurban sahibi için

13’ [yer]den almanın kurbanını istediği gibi tutar

14’ [] eşyaları koyar.

15’-17’ Kizzuwatna’lı [kadın] Maštigga’nın bir erkek ya da kadını
yerden almamla ilgili meselesinin [x .inci tablet] bitti.

taknaz da- 2 ritüeli (III 2)

Transkripsiyon-Tercüme

A. KBo XXXIX 9

III 2A

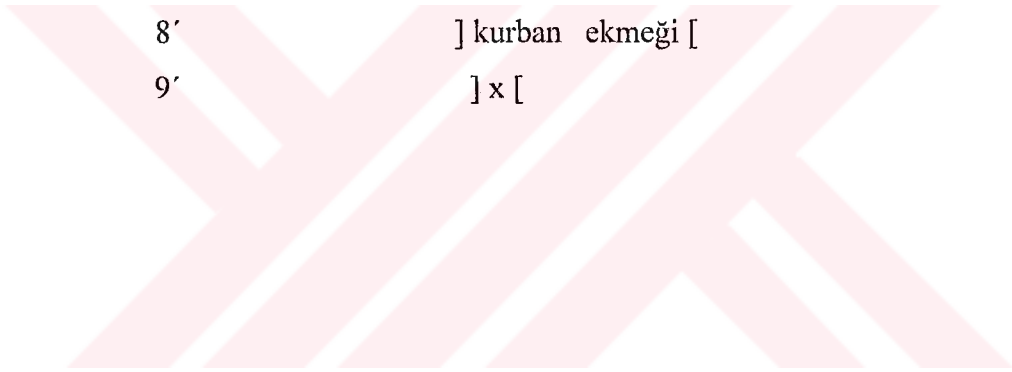
Vs.?

x+1]- ši [] x x x
2' n]a-aš-ma MU-Ú-DU DAM [
3'] x-zi nu-uš ki-iš-š[a-an
4'] x-ši-kán ku-u-un-na ħa-x[
5'] x-ki ták-na-az da-a-ah-ĥ[i
6'] a-ni-ja-mi

7'] x-si ĥu-ua-x [
8'] x NINDA.GUR₄.RA [
9'] x-ma-[

Vs.?

x+1] x[] x x x
2' is]ter koca (ve) karı[sı
3'] x ve onlar şöy[le
4'] sağdan [
5'] yerden alacağı[m
6'] yapacağım [

7'] x x x [
8'] kurban ekmeği [
9'] x [

taknaz da- 1 ve taknaz da- 2 ritüeli

Filolojik Yorum

III 1AI 7 a-ku-ya-ku-ya-aş : akuuakuua⁷¹² için Kronasser⁷¹³ ‘Frosch’ (Kurbağa), Friedrich⁷¹⁴ ve Kretschmer⁷¹⁵ ‘Frosch’ (Kurbağa) ve ‘Kröte’ (Karakurbağa) anlamlarını vermektedirler. Ertem⁷¹⁶, akuuakuua’nın halhaltumari-, harsiharsi-, titita- vb. örneklerinde olduğu gibi kelime kökünün tekrarı suretiyle meydana geldiğini, ideogramının NE.ZA.ZA ‘Kurbağa’ olduğunu ve Hedammu efsanesinde yılanın yediği hayvanlar arasında bulunduğunu belirtmektedir. Puhvel⁷¹⁷ kelimeyi, ‘spider, tarantula’ (örümcek, büyük ve zehirli bir örümcek) olarak tanımlamaktadır. Otten⁷¹⁸, Bo.2499’un yaptığı transkripsiyon ve tercümesinde akuuakuua’yı bir anlam yüklemeyen olduğu gibi vermekte ve kelime için ‘kurbağa’ veya ‘kaplumbağa’ şeklinde verilen anlamların da uygun olmadığını belirtmektedir. Aynı şekilde Kammenhuber⁷¹⁹ de ‘kurbağa’ olmasının şüpheli olduğunu, ‘köstebek’ ya da ‘karakurbağa’ gibi yeraltında yaşayan bir canlı olabileceğini belirtmektedir. Tischler⁷²⁰, akuuakuua’nın yer altı oyuklarında yaşayan , garip sesler çıkaran bir hayvan olduğuna işaret etmekte ve ayrıca ‘suda yaşayan bir hayvan’ (Lat. aqua) veya ‘sarhoş’ (aku-/eku-) gibi farklı yorumların da çok zayıf bir ihtimalde olsa akla gelebileceğini ifade etmektedir.

Metnimiz (III 1 A) üzerinde çalışan Torri⁷²¹, metnin bir sığır leşinin kokusu üzerine deliğinden çıkan bir hayvanı konu ettiğini belirttikten sonra, örümceklerin canlı hayvanları yemeleri ihtimalini bir yana bırakarak, toprak altında kendilerine yer açan eşek arıları, sinekler gibi hayvanların söz konusu olabileceğine işaret etmektedir.

⁷¹² Hititçe akuuakuua ve Luwice auuauua’nın eşitliği için bk. Arıkan, Arc. An. (1997) s.24. Arıkan, akuuakuua’nın Luwice auuauua- ile eşit olduğunu ve kelimenin ‘örümcek’ anlamına gelmediğine işaret etmektedir.

⁷¹³ Kronasser, EHS (1966) s.121.

⁷¹⁴ Friedrich, HW (1952) s.18.

⁷¹⁵ Kretschmer, KIF (1927-1930) s.210 dn.2.

⁷¹⁶ Ertem, Fauna (1965) s.138.

⁷¹⁷ Puhvel, HED (1984) s.26.

⁷¹⁸ Otten, ZA 66 (1976) s.94.

⁷¹⁹ Kammenhuber, HW² Lief.1 (1975) s.54.

⁷²⁰ Tischler, HEG Lief. 1 (1977) s.12.

⁷²¹ Torri, SEL 15 (1998) s.74.

Metnimizde de görülen akuuakuua, yer altı oyuğunda (akuuakuuaš hattešni) yaşayan ve ismini muhtemelen çıkardığı seslerin tekrarından alan ve bu suretle kurbağa olması ihtimali yüksek olan bir hayvandır.

III 1AI 8, 17 a-ku-ua-ku-ua-aš : Bk. Yorum. III 1AI 7.

III 1AI 9 a-a-pí : apí- (a-a-pí(-), a-pí(-), ^Dapí) '(toprağa kazılmış, kapatılabilir) kurban çukuru'⁷²² anlamına gelen Hurrice kökenli⁷²³ bir kelimedir.

apí-'nin yapılmasında DÛ- 'yapmak', kinu-'açmak', padda- 'kazmak' gibi fiiller kullanıldığını;

KBo VII 62 (DÛ)

4]-ta a-a-pí DÛ-zi [

4] kurban çukuru yapar [

KBo XXIII 7 I (kinu-)

10 nu a-a-pí ki-nu-ma-an-zi [

10 ve kurban çukurunu açarlar . . . [

KUB XXIX 4 IV (padda-)

34 [] x-zi nu A-NA DINGIR^{LIM} PA-NI^{Giš} BANŠUR a-a-pí píd-da-an-zi

34 [] Tanrı için, sofranın huzurunda kurban çukuru kazarlar.

üzerinin örtülebileceğini;

KBo X 45 III (karija-)

25 nu-kán a-a-pí še-er ka-ri-ja-zi

26 ve kurban çukurunun üzerini örterler. . . .

⁷²² Friedrich, RHA 4 (1947-58) s.14 'Opfergrube'; HW (1952) s.26 (Loch im Boden; wohl) 'Opfergrube'; Otten, ZA 54 (1961) s.153 'Opfergrube (Akk. būru 'Gruba' auch Synonym für die Unterwelt); Rabin, OrNS 32 (1963) s.115 'sacrificial pit', Heb. ob, a term used in description of necromancy ; Kammenhuber, HW² Lief.1 (1975) s.181 '(in die Erde gegrabene, verschließbare) Opfergrube'.

⁷²³ Vieyra, RA 51 (1957) s.100-101; Kammenhuber, a.g.e. s.181.

İçinde hayvan kesildiğini;

KUB X 63 I (hattai-)

20 na-an-kán^{LÚ}SANGA A-NA^DA-a-pí kat-ta-an-da ha-ad-da-a-i

20 ve Rahip onu (koyun) kurban çukurunun dibinde keser.

İçinden birşeyler çekildiğini;

KBo XXIII 3 Vs. (huittiija-)

10'] x-ta a-a-pí-in 7- ŠU hu-it-ti-ı[_ıa-zi

10'] kurban çukurundan 7 defa çeker.

görmekteyiz.

Metnimizde (III 1A I) yaşlı kadın apí- 'kurban çukuru'nu kurbağanın oyuğunun (akuuakuuāš hattešni) önüne yapmıştır:

8 MUNUSŠU.GI a-ku-ıa-ku-ıa-aš ha-at-te-eš-ni

9 [(pí-ra-an a-pí-š)]a i-ıa-zi.

8 yaşlı kadın kurbağanın oyuğunun

9 [(önüne kurban çuku)]ru yapar.

hattai- 'vurmak, oymak, çukur açmak' fiilinden türetilmiş verbalstraktum hattešsar 'delik, oyuk, çukur' anlamındadır⁷²⁴. İlluyanka mitosunda da yılanın oyuğundan bahsedilmektedir;

KUB XVII 5 Vs.⁷²⁵

9 na-aš-ta^{MUS}il-lu-ıa-an-ka-aš QA-DU [(DUMU^{MES}-ŠU)]

10 ša-ra-a ú-e-er nu-za e-te-er e-ku-e[r]

11 [n]a-aš-ta^{DUG}pal-ha-an hu-u-ma-an-da-an e-k[u-er]

12 [n]e-za ni-in-ke-e-er

⁷²⁴ Haas, Der Kult von Nerik, (1970) s.101 dn.5 ; Eine "Greube" hattešsar der Sonnengottheit der erde.

⁷²⁵ Trans. bk. Laroche, RHA 77 (1965) s.67.

13 ne nam-ma ḥa-at-te-eš-na-aš kat-ta-an-ta
14 nu-u-ma-a-an pa-a-an-zi

9 sonra yılan İlluyanka çocuklarıyla birlikte
10 yukarı çıktılar, yediler, içtiler,
11 sonra palḥi kabını (içindekilerin) tümünü içtiler
12 ve doyana kadar içerler

13 ve sonra oyuğun aşağısına
14 asla gidemezler

hattešsar içinde hayvan kesildiğini;
KUB XXIX 4 IV

36 [na-a]n-kán ḥa-at-te-eš-ni kat-ta-an-da ḥa-ad-da-an-zi
36 ve onu hattešsar'ın aşağısında keserler

Yeraltı ile ilgili Tanrıların da ḥattešsar-'larını varlığını,
IBoT II 80 Rs.

1 na-aš-ta ták-na-aš ^DUTU-aš
2 ḥa-at-te-eš-šar ^DḤal-ki-ja-aš-ša
3 ḥa-at-ti-eš-šar še-er ga!-li-iš-ša-an-zi

1 Yerin Güneş Tanrısını
2 oyuğundan ve de Tanrı Halki'yi oyuğundan yukarı çağırırlar.

görmekteyiz. Kammenhuber hattešsar'ı apí-'nin hititçe synonymi olarak kabul etmektedir. Yılanın deliği (oyuğu) veya kurbaganın deliği olarak görülen ḥattešsar, özellikle yapılan (DÚ-, ija-, kinu-, padda-) apí'- 'kurban çukuru'ndan farklı olarak doğada doğal olarak bulunan ve bir takım canlılar tarafından kullanılan delik oyuk olarak düşünülebilir.

III 1AI 11, 13, 16 a-pí-ti, a-pí-e-ta-az : Bk. Yorum. III 1AI 9.

III 1AIII 6' NINDA İ.E.DÉ.A : (Hititçe *ḫarzazu*, Akatça *MERSU*). 'yağlı ve ballı gıdaların karışımından oluşmuş lezzetli bir ekmek' (helva, kek) anlamındadır⁷²⁶.

III 1AIV 8' *ḫi-in-ga-ri* : Bk. Yorum. I 2AIII 40.

III 1AIV 13' Bu satırda geçen [x] UD? GI.IKU.Zİ işaretlerinden şu an için bir anlam çıkmamaktadır. Ancak bu logogramdan sonra gelen ifadeden (anda dai- 'içine koyar') bunun da bir üst satırda sayılan malzemelerle birlikte bir yerin içine konulan bir obje olabileceği düşünülebilir.

III 1AIV 16' ^{URU}Ki-iz-zu-ya-at-ni : Bk. Yorum. I 2AIV 32.

III 1AIV 19' *ták-na-za da-aḫ-ḫi* : Hitit büyü ritüellerinden bazılarında büyüünün amacı taknaz da- 'yerden, topraktan almak' şeklinde belirtilmektedir. Laroche'un kitabında⁷²⁷ 448, 490 ve 760 katalog numaralarıyla verilen bu metin grubunun yeni düzenlemesi tarafımızdan Maštigga'ya eklenen nüsha ile birlikte Taracha⁷²⁸ tarafından aşağıdaki şekilde yapılmıştır:

1.Kral çifti için ^{MUNUS}SU.GI Tunnawiya'nın ritüeli;

1.Tablet: A. KBo XXI 1

B. KBo XXI 2

C. Bo. 4045

2.Tablet: A. KUB IX 34

B. IBoT III 99 = A Vs. I x+1-18'

C. IBoT III 102 + Bo. 3436 = A Vs. I 24'-35'

D. Bo. 3193

E. KUB VII 42 = A Rs. IV 14'-21'

2.tabletin kolofonu: KBo XXI 3, 4

⁷²⁶ Friedrich, HW (1952) s.288; Hoffner, Alimenta (1974) s.79; Neu-Rüster, HZL (1989) s.342; Popko, AoF 18/2 (1991) s.245; Hoffner, Historische Sprachforschung, (1994) s.227; BiAr 58/2 (1995) s.109.

⁷²⁷ Laroche, CTH (1971) s. 77-78, 135-136.

⁷²⁸ Taracha, AoF 12 (1985) s.278-280.

4. Tablet: A. KBo XXV 193
B. KBo XXI 6 Vs. 1 ff. = A Vs. 3' ff.
C. 279/n
D. 313/w

2. Hurla'lı ^{MUNUS} ŠU.GI'nin ritüeli;
KUB VII 33
IBoT II 116

3. Kizzuwatna'lı Maštigga'nın ritüeli;
A. Bo.2499
B. Bo.2738
C. Bo.7230
D. KBo XXXIX 9

4. ^{MUNUS} ŠU.GI ritüeli;

3. Tablet: A. KUB XII 51
B. IBoT II 47 = A Vs. I 7 ff.
C. IBoT II 48 = A Vs. I 8 ff.

5. Benzer bir ritüel;
a. A. KUB XII 51
B. KUB XLII 99 = A I? 10' ff.
b. KUB VII 37
c. Bo. 2495

6. Bir taknaz da- ve šena ritüeli,
A. KUB XVII 18
B. Bo. 4171+ KUB XLVI 46 Vs. II = A Vs. II
C. 1550/u
D. KBo XXII 250; Vs. 2' ff.
E. VBoT 36 = A Vs. II x+1 ff.
F. KUB XLIII 45 = A Vs. II 8' ff.

7. Benzer bir fragman

- a. A. KBo XV 12
B. 394/u = A Vs. 10' f.
C. 983/v = A Vs. 11' ff.
- b. KUB IX 35; Z.9' f.
- c. KBo XXI 5; Z.6'
- d. A. KUB VII 44
B. KBo XXII 111 Rs.? III 6' ff. = A Z. 2' ff.
C. KUB XII 20 Z. 2' ff. = A Z.5' ff.

8. Başka bir taknaz da- ritüeli;

KBo XXII 115

Bu metin grubuna ait fragmanlar;

- a. KUB XVII 30
- b. A. Bo. 2860
B. IBoT II 126 = A Vs. I 7 ff.
- c. A. Bo. 2910
B. KUB XII 50 = A Vs.

Ancak 'taknaz da-' ritüelinin anlamı konusundaki yorumlar farklılık göstermektedir. Beckman⁷²⁹, bu ritüelinin kurban sahibinin ölümden korunması amacıyla yapıldığını, Taracha⁷³⁰, kurban sahibinin suçundan tamamen arınması ve kötü ruhların kovulması için yer altı güçlerini etkilemek ya da defetmek için yapıldığını, Popko⁷³¹, kurban sahibini yer altı tanrılarının etkisinden kurtarmak maksatlı olduğunu belirtmektedirler.

En iyi korunmuş durumdaki Tunnawiya ritüeli⁷³² sayesinde 'taknaz da-' ritüelini hemen hemen rekonstrüke etmek mümkündür. Bu ritüelin yapılış sebebi

⁷²⁹ Beckman, BiOr 47 (1990) s.160.

⁷³⁰ Taracha, Uluslararası I. Hititoloji Kongresi (1992) s.230-231.

⁷³¹ Popko, AoF 18 (1991) s.52-53.

⁷³² KBo XXI 1-KUB IX 34-KBo XXI 6.

‘kral ve kraliçeyi yerden aldığım zaman (GIM-an-kán LUGAL MUNUS.LUGAL taknaz dahhi)’ ifadesi ile belirtilmektedir.

Taracha⁷³³, bu ritüelde, kötülüğün iki hayvan vekile, bir koyun ve bir tekeye nakledildiğini ve daha sonra kurban edilen koyunun Güneş Tanrıçası’nın deposu olan toprağa, tekenin de erkek tanrılarının deposuna gömüldüğünü ve kurban sahibinin yerine hayvan vekillerin sunulması ile kızgın yer altı tanrılarının öfkesini dirdirmenin amaçlandığını ve bu işlemin kral için de geçerli olması halinde bu ritüelin ‘Kral Telafi Ritüelleri’ kategorisine sokulabileceğini belirtmektedir.

Ritüelin yer altı dünyası ile ilişkisi bazı özellikleri ile ortaya çıkmaktadır;

- 1- tekan ‘toprak, yer’ kelimesinin doğrudan yer altı dünyası ile ilgili olması,
- 2- taknaš ^DUTU ‘yerin güneş tanrıçası’ ifadesi, ritüeli yer altı dünyası ile ilişkilendirmektedir⁷³⁴.

Ritüele ait unsurların bütün detayları verilmesine rağmen, ritüelin yapılış sebebi taknaz da- ‘nın metinde sadece adının geçmesi ilginçtir ve belki herkes tarafından bilindiği düşünüldüğü için bu işlemde bahsedilmemektedir.

taknaz da- ile ilgili bazı metin yerlerini incelediğimizde;

Bo.4171 + KUB XLVI 46 Vs.I⁷³⁵

6 ut-tar-ša-ma-aš ma-aḥ-ḥa-an [t]ák-na-za da-a-u-ua-aš

7 [GIM?-a(n TUP-PI^A-aš ki-it-ta)-ri] x-kán ták-na-za da-a-u-ua-aš me-mi-ia-nu-uš an-da

8 [(me-mi-ia)-an-zi].....

6 onlara ‘topraktan alma’ sözü (verildiğinde)

7 [tablette bulunduğu gibi] ‘topraktan alma’ sözünü

8 [(söylesin)ler] (konuşsunlar).....

⁷³³ Taracha, Uluslararası I. Hititoloji Kongresi, (1992) s.230-231; Popko, AoF 18 (1991) s.52.

⁷³⁴ Ünal, AfO XL/XLI (1993-1994) s.124.

⁷³⁵ Trans. ve terc. için bk. Taracha, AoF 12 (1985) s.281.

Orta Hitit Dönemine tarihlenen ve ‘yaşlı kadın, kral ve kraliçeyi yerden aldığı’nda (KUB IX 34 IV 24-25’de: ma-a-an-kán LUGAL MUNUS.LUGAL [MUNUS ŠU.GI] ták-na-az da-a-i)’ şeklinde belirtilen Tunnawia’nın taknaz da- ritüelinin esas konusunu da, ‘Diller’ şeklinde ifade edilen ve kral çiftini tehdit eden Hattuşa’daki iç politik huzursuzluklar ve komplolar oluşturmaktadır. Başka bir metinden bu tehdit neticesinde kralın ülkesi üzerindeki otoritesini kaybettiğini ve bunu tekrar kazanmak için tanrılara yakardığını görmekteyiz :

KUB IX 4 III⁷³⁶

13 pa-a-an-du-ya-ra-an an-da ap-pa-an-[du]

14 URU-an-na-an EN-an i-ja-an-du

15 DAM- ŠU-ma-an LU¹MU-ZA- ŠU

16 DUMU^{MEŠ}-ma-an at-ta-an i-ja-an-du

17 DINGIR^{MEŠ}-na-aš-ma-an ŠA MU^{II.A} GÍD.DA

18 ARAD-an i-ja-an-du

13 gitsinler onu (tekrar) desteklesinler

14 onlar onu (tekrar) şehirlerinin Bey’i yapsınlar

15 onlar onu eşinin kocası yapsınlar

16 onlar onu çocuklarının babası yapsınlar

17 onlar onu uzun yıllar tanrılara

18 hizmetçi yapsınlar.

Bu ritüel, kötü (kara) büyü yapılması sonucu gücünü kaybetmiş olan krala bunun yeniden verilmesi için yapılmıştır.

IBoT II 116 Rs.⁷³⁷

4’ [DUB.X? .KAM A-~~QA~~-A]T^{MUNUS}ŠU.GI^{URU}Ĥ[ur]-la-aš

5’ [ma-a-an? za-aḫ-ḫa-a]n-da-an ÚKU-an pár-ku-nu-um-mi

6’ [na-an-kán ták-na-]az da-aḫ-ḫi Ú-UL QA-TI

⁷³⁶ Trans. ve terc. için bk. Hutter, AoF 18/2 (1991) s.36.

⁷³⁷ Trans. ve terc. için bk. Taracha, AoF 12 (1985) s.281.

4' Hurla'lı yaşlı kadının sözünün x?inci tableti

5' savaştaki bir insanı temizleyeceğim

6' ve onu yerden alacağım zaman, bitmedi.

Görüldüğü gibi bir kişinin arındırılması durumunda da taknaz da- ritüeli uygulanmaktadır.

Taracha⁷³⁸, kral telafi ritüellerini ve onunla benzer ögeler taşıyan taknaz da- ritüellerinin Kizzuwatnik-Hurritik kökenli olarak ortaya çıktığını ve gerek beyaz gerekse kara büytünün kraliyet ailesi üyeleri arasındaki iktidar mücadelesinde önemli bir unsur olduğu ve Hurri etkisinin ortaya çıktığı Orta Hitit Dönemi'ne tarihleneceği belirtmektedir ve Tunna'ya'nın kendini (^fTun-na-ı-ja ^{MUNUS}ŞU.GI ^{URU}Ha-at-ti) Hattili olarak tanıtmaya rağmen ritüelin Luwi çevresi ile bağlantılı olduğunu belirtmektedir.

Maštigga'ya ait ve 'bir kadın ya da erkeği yerden alacağım' şeklinde belirtilen taknaz da- ritüeline gelince, ritüelin yer altı ile ilgili olduğu, kurban sahibinin ruhunun kara topraktan yukarı çekilmesi, yaşlı kadının kurbağanın oyuğunun önüne yaptığı çukura çeşitli yiyecek ve içecekleri bırakması, 'çukurdan yedi defa çeker' ifadelerinden anlaşılmaktadır. Bu ritüelin amacı da kurban sahibinin ruhunu rahatlatmak, onu korumak için yer altındaki güçleri yatıştırmak ya da uzaklaştırmak olmalıdır. Ritüeli yapan Maštigga'nın hem bu ritüelde hem de yaptığı diğer ritüellerde kendini Kizzuwatna'lı (bazen Kummani'li) olarak göstermesi, Taracha'nın da belirttiği gibi taknaz da- ritüellerinin Kizzuwatnik-Hurritik kökenli olduğu görüşünü desteklemektedir.

III 2AI 8' NINDA.GUR₄.RA : Bk. Yorum. I 2AI 22.

⁷³⁸ Taracha, a.g.e. s.280-281; Uluslararası I. Hititoloji Kongresi (1992) s.231.

IV.RITÜEL

LÚ¹araš antuḫšaš LÚ¹aran antuḫšan [katta] GUL-aḫḫ-ritüeli

Transkripsiyon ve Tercüme

IVA . KBo XXII 109

Vs.I

1 *UM-MA* ^fMa-aš-ti-ig-ga MUNUS ^{URU}Ki-iz-[zu-ya-at-na-aš ma-a-an
LÚ¹a-ra-aš

2 an-tu-uḫ-ša-aš LÚ¹a-ra-an an-tu-uḫ-š[a-an kat-ta⁷³⁹

3 GUL-aḫ-zi na-an ki-iš-ša-an [a-ni-ja-mi

4 II NINDA.GUR₄.RA *EM-ŠA* tar-na-aš I NINDA.SIG x [

5 I ^{DUG}KU-KU-UB GEŠTIN I ^{SÍG}ki-iš-ri x [

6 ^{SÍG}SA₅ pít-tu-u-la-aš VII EME [

7 ŠÀ^{BA} I LÚ I MUNUS na-at x [

8 ^{GIŠ}PÈŠ ^{GIŠ}GEŠTIN ḪÁD.DU.A [

9 [] KUŠ.UDU I TÚG BABBAR TUR I ^{NU-TIM}

10 [] x GAL I ^{GIŠ}BANŠUR [

11 [] x x x [

Vs.I

1 Kizzuwatnalı kadın Maštigga şöyle (der): [bir insan

2 diğer bir dost insana [

3 vurursa ona şöyle [yapacağım

4 tarna ağırlığındaki iki ekşi kurban ekmeğini [

5 şarap dolu bir *KUKUB* kabı, bir ^{SÍG}kişri [

6 kırmızı ilmik(ten bağ) , yedi dil [

7 içinde bir adam (ve) bir kadın, ve onları [

8 incir, kuru üzüm [

9 [] koyun derisi, bir küçük beyaz elbise, bir [

10[] büyük, bir masa [

11 [] x x x [

⁷³⁹ Tml. Hutter, AoF 18/2 (1991) s.40.

Rs.IV

x+1 [] x [

2' ar-ḥa [

3' nu-za pa-i[z-zi

4' še-er a[r-ḥa

5' ma-a-an ḥu-[

6' DUB.I.KAM QA-TI [

7' ŠA KUR ^{URU}Ki-i[z-zu-ṽa-at-na-aš ma-a-an a-ra-aš.....

8' a-ra-an SAG.DU-an [kat-ta GUL-aḥ-zi.... .

9' a-ni-ṽa-mi ŠU ^mLu-ṽa-a-[

Rs.IV

x+1 [] x [

2' [

3' ve gi[der

4' [

5' eğer [

6' Birinci tablet bitti.

7' Kizzuwatna ülk[esinin. . . . eğer biri

8' diğ[erinin başına [vurursa.

9' yapacağım. Luua-[]'nın elinden [

^{LÚ}araš antuḫšaš ^{LÚ}aran antuḫšan [katta] GUL-aḫḫ- ritüeli

Filolojik Yorum

IV AI 1, AIV 7 ^{URU}Ki-iz-zu-ua-at-na-aš, KUR ^{URU}Ki-iz-zu-ua-at-na-aš : Bk. Yorum. I 2AIV 32.

IVAI 1-3 ve IV 7-8 : Bu satırlardaki kırıkları,

Vs.I

1 UM-MA ^fMa-aš-ti-ig-ga MUNUS ^{URU}Ki-iz-[zu-ua-at-na. ma-a-an ^{LÚ}a-ra-aš

2 an-tu-uḫ-ša-aš ^{LÚ}a-ra-an an-tu-uḫ-š[a-an kat-ta

3 GUL-aḫ-zi

Rs.IV

7' ŠA KUR ^{URU}Ki-iz-[zu-ua-at-na ma-a-an a-ra-aš

8' a-ra-an SAG.DU-an [kat-ta GUL-aḫ-zi

olarak tamamladık ⁷⁴⁰.

GUL-aḫḫ- (h.ḡalḫ-) 'vurmak', ⁷⁴¹, (^{LÚ})araš (^{LÚ})aran 'biri, diğeri', ⁷⁴², (^{LÚ})araš antuḫšaš (^{LÚ})aran antuḫšan ise 'bir dost insan diğeri bir dost insanı' şeklinde açıkladığımız bu kelimelerle ilgili satırları ;

Vs.I

1. [.eğer bir insan

2 diğeri bir dost insana (arkadaşına) [

3 vurursa

Rs.IV

7' [eğer biri

8' diğeri başına [vurursa

şeklinde tercüme ettik. Böylece ritüelin, birbirine dost iki kişiden birinin diğeri şiddet uygulaması neticesinde yapılmış olduğu ve şiddetin de Rs. IV 2-3'de

⁷⁴⁰ Bk. Hutter, AoF 18/2 (1991) s.40.

⁷⁴¹ Friedrich, HW (1952) s.275.

⁷⁴² Friedrich-Kammenhuber, HW² Lief.1 (1974) s.223 'einander alter'.

belirtildiği gibi başa vurmak (SAG.DU katta GUL-ahh-) şeklinde olduğu anlaşılmaktadır.

IV AI 4 NINDA.GUR₄.RA EM-ŞA : Bk. Yorum. I 2AI 22.

IV A I 5 ^{siG}ki-iş-ri : Friedrich⁷⁴³ ve Tischler⁷⁴⁴’in ‘yünden bir şey’ olarak tanımladıkları ^{siG}kis(şa)ri-‘yi Sommer-Ehelolf⁷⁴⁵, keşşar ‘el’ ile bağlantılı görerek ‘eldiven’ olarak yorumlamışlardır. Goetze⁷⁴⁶, Sommer-Ehelolf’un bu kelime için teklif ettikleri ‘eldiven’ anlamını, eldivenin çift olarak kullanımına dikkat çekerek uygun bulmamıştır ve ^{siG}kişri-, kişşari-‘nin ‘(yün) taramak’ fiili kişai-‘den türetildiğini ve bu kelimenin yünden bir mamül ayrıca ham malzeme olarak ‘yün’ olabileceğini ifade etmiştir.

IV A I 6 ^{siG}SA₅ pít-tu-u-la-aş : pittulii- ‘sıkmak, sımsıkı bağlamak, daraltmak’⁷⁴⁷ fiilinden türetilmiş, (^{siG})pittula için Goetze⁷⁴⁸, Kronasser⁷⁴⁹, Friedrich⁷⁵⁰ ‘Schlinge’ (halka, ilmik, düğüm), Puhvel⁷⁵¹ ‘noose’ (kement, ilmik), Güterbock-Hoffner⁷⁵², ‘loop’ (ilmik, ilik) anlamlarını vermişlerdir.

Örnek olarak verdiğimiz bazı metin yerleri, kelime için verilen bu anlamlara ışık tutacaktır;

IBoT II 94 VI?

11’ LUGAL MUNUS.LUGAL ^{siG}BABBAR ^{siG}GE₆

12’ kar-za-na-az da-aş-kán-zi

13’ ta ta-ru-up-pa-an-zi

14’ tu-us pít-tu-lu-uş

15’ e-eş-şa-an-zi

⁷⁴³ Friedrich, HW (1952) s.111.

⁷⁴⁴ Tischler, HEG Lief.3 (1980) s.591.

⁷⁴⁵ Sommer-Ehelolf, Pap. (1924) s.34.

⁷⁴⁶ Goetze, Tunn. (1938) s.89.

⁷⁴⁷ Friedrich, a.g.e. s.172.

⁷⁴⁸ Goetze, KIF (1930) s.189.

⁷⁴⁹ Kronasser, EHS (1966) s.169.

⁷⁵⁰ Friedrich, a.g.e. s.172.

⁷⁵¹ Puhvel, Heth. u. Idg. (1979) s.211.

⁷⁵² Güterbock-Hoffner, CHD Vol. 3, (1977) s. 365.

11' Kral ve Kraliçe beyaz yünü ve kırmızı yünü
12' karza'⁷⁵³dan alırlar
13' birbirine bağlarlar
14' ve onları ilmik
15' yaparlar.

KBo XXVII 136 II

3 nu ^{siG}pít-tu-la-an ZA.GÌN ^{siG}pít-tu-la-an SA₅
4 an-da ú-i-šu-ri-ja-iz-zi

3 mavi ilmiği ve kırmızı ilmiği
4 sıkar

KUB XVII 12 III

16 nu GIG-zi ku-in an-tu-uh-ša-an
17 na-an PA-NI ZAG.GAR.RA ^{siG}píd-du-li-it
18 ŠU^{HL.A}-[u]š iš-hi-ja-an-zi

16 ve hasta olan adamı
17 altının önünde, ilmikle
18 ellerini bağlarlar

pittula'nın bir 'taşıma aracı' olarak da kullanıldığı görülmektedir;

KBo XV 10 III⁷⁵⁴

17 na-at-kán ^{siG}píd-du-la-it [ša-ra-a hu-i]t-ti-ja-u-e-ni
17 ilmik ile onları yukarı çektik.

'yukarı çekme' işi belki, ilmik ilmik dokunarak elde edilmiş bağ ile ya da kaldırılacak objeye ilmiğin geçirilip büzülmesi (kement gibi) suretiyle olmaktadır.

⁷⁵³ karza(n) -'dokuma tezgahı' bk. Friedrich, a.g.e. s.104.

⁷⁵⁴ Trans. ve terc. için bk. Ünal, Belleten LII (1988) s.1485.

Bu şekilde, ^{SÍG}pittula-‘nın ‘bağ’ anlamının da bulunduğunu görmekteyiz;

IBoT I 31 Vs.

6 ^{KUS}A.GÁ.LÁ TA-HAP- ŠI pít-tu-la-aš.....

6 taşıma saplı (ilmeklerden yapılmış bağ) bir deri çanta.....

İlmeklerin birbirine geçirilip sıkıca büzülmesi ile elde edilmiş bir bağ kastediliyor olmalıdır.

Goetze ise kelimenin etimolojik olarak pittuliĵa- ‘korku, endiŵe sıkıntı’ ile olan anlamsal yakınlığına iŵaret etmektedir;

Bo.2416 I ⁷⁵⁵

10 pít-tu-li-uš-ŵa LUGAL-i MUNUS.LUGAL-ĵa hĵe-ŵi-ki-e-mi

10 ilmikleri kral ve kraliĵe iĵin ĵözeĵim.

Yani, kral ve kraliĵeyi sıkıntılarından kurtarmak, ‘ilmek ĵözmek’ ŵeklinde sembolize edilmektedir.

Metnimizde SA₅ ‘kırmızı’ sıfatı ile belirtilen ^{SÍG}pittula-‘yı, ‘ilmik’ ve ‘(ilmiklerin birbirine geçirilip sıkılması ile oluŵmuŵ) bağ’ ŵeklinde tanımlayabiliriz.

⁷⁵⁵ Goetze, KIF (1930) s.189.

V.RİTÜEL

idaluş uttar ritüeli

Transkripsiyon ve Tercüme

VA. KBo XXIV 1 (KUB XXXIV 82)+KUB XXXII 113+KBo VIII 76

Vs.I

x+1 [] x

-
- 2' [] pá]r-ři-ja
3' [] x-ia [] A-NA SAG.DU-ŠU
4' [] e]-ep-zi [] x-ia-na-aş EME^{HLA}
5' [] m]ar-ri-it-ta [] x-uş hu-u-ma-an-da-aş
6' [] x-an ře-er ar-ħa ^{DUG}ÚTUL x []-na-aş nu-uş-kán
^{DUG}ÚTUL ře-er a[r-ħa]
7' [ħa]a-ah-nu-zi nam-ma-kán BE-EL SÍS[KUR] x ^{DUG}ÚTUL an-da
al-pa-aħ-ħi
8' na-an ar-ħa da-ga-an tu-ħa-ar-na-i
-
- 9' nu-za ^{MUNUS}ŠU.GI nam-ma da-a-an ^{DUG}ÚTUL da-a-i na-an A-NA
BE-EL SÍSKUR
10' A-NA SAG.DU-ŠU ře-er e-ep-zi nu ki-iř-řa-an me-ma-i
11' ŠA SAG.DU-KA-ħa tar-pa-al-li-iř na-an-ři-kán ře-er ar-ħa
12' ħa-aħ-nu-uz-zi nu a-pu-u-un-na ar-ħa tu-ħa-ar-na-i
-
- 13' nu-kán ^{NA}4hu-ħa-ři^{HLA}-az la-ga-a-ri nu ki-iş-şa-an me-ma-[i]
14' ku-iş-ħa ku-e ú-e-te-eş-ki-i[t] ki-nu-na-ħa-ra-at ka-a-şa BE-EL
[SÍSKUR]
15' pí-ip-pa-ař nu TÚG^{HLA} ku-e ħa-ař-řa-an-zi na-at-ři-kán ^{MUNUS}ŠU.GI
ar-ħa da-a-i nu-u[ř]
16' na-at-za ŠA ^DUTU ú-e-el-ku ħal-za-i nu-kán A-NA BE-EL SÍSKUR
17' tu-e-ik-ku-uř řa-aħ-zi nam-ma ^{MUNUS}ŠU.GI ki-iř-řa-an me-ma-i
18' [kat]-ta-ħa-ra-ták-kán ħa-ar-şa-an e-eş-tu ki-e-da-ni UD-ti ku-e
-

Vs.I

x+1 []

2' [] pa]rçalar.

3' [] [] onun başına

4' [] tutar [] x diller

5' [] pa]rçaladı [] x tümünü

6' [] x ^{DUG}ÚTUL[] ^{DUG}ÚTUL'ü onların üzerinde

7' çevirir, sonra kurban sahibi tencerenin içine tükürür

8' ve onu yerde kırar.

9' yaşlı kadın ikinci tencereyi alır, onu kurban sahibinin

10' başının üzerinde tutar ve şöyle söyler :

11' "senin başın için vekil(dir)". Onu, onun üzerinde

12' çevirir ve (sonra) onu da kırar.

13' huuaşi taşlarını eğer ve şöyle söyler :

14' "her kim (onu) inşa ettiyse, şimdi onu kurban sahibi

15' devirdi". Giydikleri elbiseleri, onları yaşlı kadın alır,

16' uelku otunu ister, (onu) kurban sahibinin

17' vücuduna sürer, sonra yaşlı kadın şöyle söyler :

18' " bugün yaptığımız (söylediğimiz) sözlerin senden silinmiş

olduğu gibi

Vs.I

19' [u]d-da-a-ar a-ni-ja-u-en nu-ya-ták-kán i-da-a-lu ud-da-a-ar kat-ta
 20' []-ma ya-ar-ša-an e-eš-tu

21' []-zi na-an-za na-ak-ku-uš-ši-in
 22' [^{MUNUS}ŠU.]GI NINDA.GUR₄.RA KU₇ ŠA UP-NI da-a-i
 23' []-az GEŠTIN da-a-i na-aš-ta UDU ši-pa-an-ti
 24' []UDU QA-TAM da-a-i nu UDU pa-ra-a tar-na-a[n-zi]
 25' [i]š-ħa-mi ka-a-ša-ya ki-e-da-ni
 26' [UD-ti] x ki-nu-na-ya-ra-at ka-a-ša
 27' [] x x nu-za UDU ^{MUNUS}ŠU.GI da-a-i

28' [] x-kán ^{MUNUS}ŠU.GI ^DUTU x [x x]
 29' []x ap-pa-an-zi nam-ma-an kat-ta[da-a-i]
 30' [^{UZ}]NÍG.GIG ^{UZU}ŠÀ ŠU-ya ša-ra-[a]
 31' [NINDA.]GUR₄.RA ti-an-zi na-at ^DUTU
 32' [ki-iš-š]a-an me-ma-i ša-a-ku-ya-aš-šar ki-it-ta
 33' [] x-ua ^{UZU}NÍG.GIG-az šar-ni-ik-ta
 34' [^{UZ}]NÍG.GIG ^{UZU}ŠÀ-ja
 35' [] x-an-zi na-at-kán kat-ta
 36' []

37' [-r]a-at-kán e-ep-du
 38' [] x nam-ma EGIR-pa li-[]
 39' [] ^DUTU-i pár-ši-ja-az-z[i]]
 40' [] x GEŠTIN da-a-i x []
 41' [] x u-un-ni-ja-an-z[i]]
 42' [] x-i ši-pa-an-t[i]]
 43' [^{ME}]Š ħu-u-x []

Vs.I

19' kötü sözler (de) senden

20' silinmiş olsun”

-
- 21' [] nakkušši'yi
- 22' [] yaşlı ka]dın (bir) avuç tatlı kurban ekmeğini
koyar
- 23' [] şarabı koyar, sonra koyun sunar.
- 24' [] koyuna elini koyar, ve koyunu serbest bırakır
- 25' [] “işte bu
- 26' [günde] şimdi, işte
- 27' [] ve koyunu yaşlı kadın alır.
-
- 28' [] x x yaşlı kadın ^DU[TU]
- 29' [] tutarlar sonra aşağı koyar
- 30' [] c]iğer, kalp (ve) eli yukarıya
- 31' [] kurban] ekmeğini koyarlar ve onu güneş
tanrısı
- 32' [] söy]le söyler: “sağlam bulundu,
- 33' [] x ciğer ile tazmin etti
- 34' [] ciğer ve de kalp
- 35' [] x-lar ve onları aşağıya
- 36' []
-
- 37' [] onları tutsun
- 38' [] ayrıca arkasından []
- 39' [] güneş tanrısına parçal[ar]
- 40' [] şarabı koyar []
- 41' [] sevkederle[r]
- 42' [] suna[r]
- 43' [] x x x []

Vs.II

x+1 [] x []
 2' [] x-i da-a-[]
 3' [] x GA.KIN.AG []
 4' ^{DUG}NAM-MA-AN-DU LÁL ^{SÍG}ZA.[GÌN
 5' I ^{GIŠ}ŠÚ.A I ^{GIS}BANŠUR GIŠ.NÁ []
 6' I ^{DUG}DÍLIM.GAL I ^{DUG}UTÚL I ^{DUG}MA-KAL-DU []

7' nu ^{MUNUS}ŠU.GI BE-EL SÍSKUR A-NA SÍSKUR
 8' I GA.KIN.AG ^{MUNUS}ŠU.GI A-NA ^DUTU t[i-ja-zi
 9' nu ki-iš-ša-an te-ez-zi ka-a-ša-ḡ[a-at-ta pa-ra-a ti-it-ta-nu-nu-un
 10' BE-EL EME nu ^{MUNUS}ŠU.GI II ALAM.GIŠ da-[a-i
 11' nam-ma-at-kán ka-ri-ja-an-te-eš nu x[]
 12' iš-na-aš ŠU-an EME-an-na da-a-i nu x []
 13' ^{UZU}ZAG-ni da-a-i nu-uš-ši ALAM.GIŠ pí-r[a-an

14' nu ^{MUNUS}ŠU.GI ^{SÍG}mi-ta-an ú-e-el-k[u
 15' še-er ar-ḡa tuḡ^{ub}-ḡu-uš-zi nu x []
 16' UD-ti ku-e-da-ni ḡu-ur-za-aš-[ki
 17' a-ša-an-du nu-ḡa-az pá[r-

18' nu ^{MUNUS}ŠU.GI z[a-
 19' ḡa-aḡ-nu-u[z-zi
 20' GU₄ x []

Vs.II

x+1 [] x []
2' [] x x []
3' [] x peynir []
4' bir kap, bal, mavi yü[n
5' bir taht, bir masa, yatak []
6' bir ^{DUG}DÍLIM.GAL, bir ^{DUG}ÚTUL , bir ^{DUG}MAKALDU []

7' yaşlı kadın, kurban sahibine kurban olarak []
8' bir peyniri yaşlı kadın güneş tanrısı için ko[]yar
9' ve şöyle der: işte dilin sahibini [sana teslim ettim
10' yaşlı kadın ahşaptan iki heykeli ko[]yar
11' ayrıca o örtülmüş ve []
12' hamurdan eli ve dili koyar ve []
13' omuza koyar ve ona ahşaptan heykel, önüne []

14' yaşlı kadın kırmızı yünü, uelku'yu []
15' uzaklaştırır. []
16' o günde lanetlenmiş[]
17' olsunlar ve []

18' ve yaşlı kadın []
19' çevirir []
20' sığır []

idaluš uttar ritüeli

Filolojik Yorum

V AI 5 m]ar-ri-it-ta : marija- ‘parça parça etmek, ufalamak, parçalara ayırmak’ anlamındadır. Bu konu hakkında bk. Neu, StBoT 5 (1968) s.112; Oettinger, Die Stammbildung des Hethitischen Verbuns (1979) s.279-280.

V AI 6’-7’, 11’-12’ še-er ar-ḫa u-a-ḫ-nu-zi : Bk. Yorum. I 2AI 39.

V AI 8’, 12’ ar-ḫa tu-u-a-ar-na-i : Bk. Yorum. I 2AI 11.

V AI 9’ pa-ra-a ti-it-ta-nu-nu-un : Bk. Yorum. I 2AI 24.

V AI 11’ tar-pa-al-li-iš : Bk. Yorum. I 2AII 28.

V AI 13’ la-ga-a-ri : Bk. Yorum. I 2AIV 2.

V AI 15 pí-ip-pa-aš : uete- ‘inşa etmek’ fiilinin karşıtı olan ve lak- ‘devirmek’ fiiliyle paralellik gösteren pippa- fiili ‘yıkmaq, tahrip etmek, devirmek’ anlamlarına sahiptir. Bk. Güterbock-Hoffner, CHD Volume P (1997) s.269.

Metinde kurban sahibi, huuaši taşı devirir (pippaš), 2AIV 5’de iki kurban sahibi, ayaklarıyla (GİR^{III.A}), huuaši taşı devirirler (laknuuānzi).

V AI 16’ ḫal-za-i : Bk. Yorum. I 2AI 45.

V AI 17’ tu-e-ik-ku-uš : Bk. Yorum. I 2AI 31.

V AI 21 na-ak-ku-uš-ši-in Bk. Yorum. I 2AIII 41.

V AI 31 NINDA.GUR₄.RA’ : Bk. Yorum. I 2AI 22.

V AI 33 šar-ni-ik-ta : -nin infixi teşkil eden sarnink- fiili ‘tazmin etmek, telafi etmek’ anlamındadır. Bu konu hakkında bk. Juret, RHA 15 (1934) s.251; van Brock, RHA 70 (1962) s.31-36.

V AII 4’ ^{DUG}NAM-MA-AN-DU : Bk. Yorum. I 2AI 6.

V AII 6’ ^{DUG}DÍLIM.GAL : Bk. Yorum. I 2AIV 9.

V AII 10’ BE-EL EME : (h. lalaš išhaš) ‘dilin sahibi’, yani ritüelin düzenlenmesine gerekçe olan ‘sözler’in sahibi.

9’ ka-a-ša-ya-[at-ta pa-ra-a ti-it-ta-nu-nu-un
10’ BE-EL EME

9’-10’ (yaşlı kadın şöyle söyler) işte, (sahibim Güneş Tanrısı) dilin sahibini sana teslim ettim.

Kırık olan kısım esas metne (I 23-24) göre yapılmıştır. Ancak, ilgili satırlardaki ‘BE-EL EME’ ifadesi yerine, esas metinde mantallies EME^{uA}-eš ifadesi görülmektedir. Bu da BE-EL EME ifadesindeki EME’nin niteliğinin de, aslında esas metindeki mantalli- ‘acı, sert, zehirli’ gibi bir anlam taşıdığı şeklinde yorumlanabilir.

V AII 12’ iš-na-aš : Bk. Yorum. I 2AII 8.

V AII 15’ še-er ar-ha tuh^{ub}-hu-uš-zi : Bk. Yorum. I 2AI 41.

V AII 16’ hu-ur-za-aš-ki-it-ten : Bk. Yorum. I 2AII 2.

V. METİNLERİN TARİHLENDİRİLMESİ

Maštigga'ya ait ritüellerin tarihlendirilmesine yardımcı olan en önemli husus, metinlerin kolofonlarında bulunan katip isimleridir.

Maštigga'nın aile içi kavgalara karşı yaptığı ritüelin birinci metninin B nüshasının kolofonundaki (I 1BIV),

6 ŠU ^mHa-ni-ik-ku-DINGIR^{LIM}

7 DUMU ^mNU.GIŠ.KIRI₆ IŠ-TUR

6-7 NU.GIŠ.KIRI₆'nin oğlu Hanikkuli'nin elinden yazıldı.

İfadesi diğer bazı Boğazköy kaynaklarındaki bazı metinlerde de yer almaktadır. Bu metinlerin sağladığı tarihsel bilgiler yanı sıra dil ve yazı özelliklerinden de kişilerin yaşadıkları dönem hakkında bilgi sahibi olmaktadır.

šarrašši ritüelinin⁷⁵⁶ birinci tableti olan KBo X 34 IV⁷⁵⁷, de,

10' [DU]B.I.KAM SÍSKUR šar-ra-aš-ši-ja-[aš]

11' [^m]Du-ud-ḫa-li-ja-aš-za-kán DUMU ^mAr-nu-ḫa-an-d[a]

12' LUGAL.GAL ku-ḫa-pí A-NA ^{GIŠ}ŠÚ.A A-BÍ-ŠU e-ša-a[t]

13' nu ki-i SÍSKUR šar-ra-aš-ši-ja-aš

14' a-pí-ja i-e-er Ú-UL QA-TI []

15' TUP-PU ^{URU}Ḫa-at-ti

16' ŠU ^mHa-ni-ik-ku-DINGIR^{LIM} DUMU ^mNU.GIŠ.KIRI₆ []

10' šarrašši ritüelinin birinci tableti,

11' Büyük Kral, Arnuwanda'nın oğlu Duthaliia

12' babasının tahtına oturduğu zaman

13' bu šarrašši kurbanını

⁷⁵⁶ Laroche, CTH (1971) s.124, Nr.700; Wilhelm, Kuşaklı – Šarišša (1997) s.10.

⁷⁵⁷ Trans. ve terc. için bk. Kümmel, StBoT 3 (1967) s.48.

15' Hatti'nin tableti bitmedi.

16' NU.GIŠ.KIRI₆'nin oğlu Hanikkuili'nin elinden []

Yukarıda sunduğumuz metinden ve başka belgelerden de anlaşılacağı gibi, Katip Hanikkuili⁷⁵⁸, NU.GIŠ.KIRI₆⁷⁵⁹'nin oğlu, LÚ⁷⁶⁰ = Ziti'nin torunudur;

KBo VI 4 I.Rd.

1 ^mḪa-ni-ku-DINGIR^{LIM}-iṣ DUB:SAR DUMU ^mNU.GIŠ.[KIRI₆]

2 DUMU.DUMU-ŠÚ ŠA ^mLÚ GAL DUB.SAR^{MEŠ}

.. 1-2 Katiplerin Başlı LÚ'nun torunu, NU.GIŠ.KIRI₆'nin oğlu Katip Ḫanikkuili.

Neu-Rüster⁷⁶¹, bu metinde Hanikkuili'nin dedesi olarak bahsedilen LÚ=Ziti ile, Bo.4301 + KUB XXXIII 120 + Rs.IV'te

34' na-at am-mu-uk ^mAš-ḫa-pa-aš

35' PA-NI ^mLÚ IŠ-TUR

34' ve onu ben Ašhapa

35' Ziti'nin huzurunda yazdım.

görülen LÚ'nun aynı kişi olabileceğini, Otten-Rüster⁷⁶² da Bo.4301 + KUB XXXIII 120'nin dil ve yazı özelliklerinden dolayı 13.yy.'ın sonuna tarihlenebileceğini belirtmektedirler.

Katip Ḫanikkuili, Laroche⁷⁶³ tarafından Tuthaliya IV döneminden sonraya (Arnuwanda III) tarihlenmektedir. Laroche'un bu tespiti ile de metinde bahsedilen "Duthaliya oğlu Arnuwanda"nın İmparatorluk dönemi krallarından "Tuthaliya IV ve oğlu Arnuwanda III" oldukları sonucu çıkmaktadır.

⁷⁵⁸ Laroche, NH (1966) s.57; Otten, RIA 4, 1972-1975, s.107.

⁷⁵⁹ Laroche, a.g.e. s.225; Szabó, RIA 9, 1998-2001, s. 609.

⁷⁶⁰ Laroche, a.g.e. s.212.

⁷⁶¹ Neu-Rüster, StBoT 21 (1975) s.11

⁷⁶² Otten-Rüster, ZA 63 (1973) s.88.

⁷⁶³ Laroche, ArOr XVII (1949) s.12.

Neu-Rüster⁷⁶⁴, Haniikuili'ye ait sarrassi ritüelinde yeni işaretlerin kullanıldığını ve metnin geç dönemde yapılmış bir kopya olduğunu ifade etmektedirler. Otten⁷⁶⁵ da bu metnin 15. satırında görülen *TUP-PU* URU^{URU}Hatti “Hatti'nin Tableti” ifadesini taşıyan metinlerin eski metinlerin kopyası olabileceğine dikkat çekmektedir.

šarrašši ritüelinin üçüncü tabletinde katip ismi bulunmamaktadır ;

KUB XI 31⁷⁶⁶

7 ^mDu-ut-ha-li-ja-aš-za-[kán]

8 LUGAL.GAL DUMU ^mAr-nu-ya-[an-da ku-ya-pí]

9 *A-NA* GIŠ^{GIŠ}Ú.A *A-BÍ-ŠU* [e-ša-at]

10 nu ki-i SÍSKUR a-pí-i[a i-e-ir]

7-8 Arnuwanda'nın oğlu Büyük Kral Duthaliija

9 babasının tahtına oturduğu zaman

10 bu kurban ı orada yaptılar.

Neu-Rüster⁷⁶⁷, bu metinde LI, Ú, ŠAR, AL, NI, DU gibi işaretlerin ve Akatça prepozisyon *ANA*'nın eski yazılımının bulunduğunu ve bu işaretlerden de metnin 14. yy.'a tarihlenebileceğini, ancak, metinde görülen –ašta, –šan'ın kullanımı ve –ma-za'nın –ma-az şeklinde yazılması özelliklerinin 13. yy.'a özellikler olduğunu da belirtmektedirler.

Bundan da 14.yy.'a ait olan metnin , 13.yy.'da kopyasının yapıldığı düşünülmektedir.

Ayrıca, Neu-Rüster⁷⁶⁸ ise šarrašši ritüelinde sözkonusu olan Tuthaliia'nın Šuppiluliuma I'den önceki bir döneme ait olduğunu ifade etmektedirler.

⁷⁶⁴ Neu-Rüster, StBoT 21 (1975) s.13.

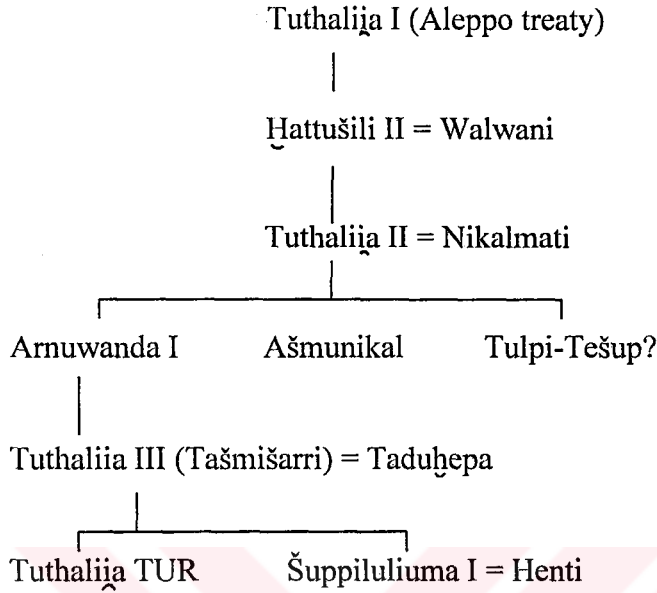
⁷⁶⁵ Otten, StBoT 13 (1971) s.48-49 dn.106.

⁷⁶⁶ Trans. ve ters. için bk. Kümmel, StBoT 3 (1967) s.48.

⁷⁶⁷ Neu-Rüster, a.g.e. s.12.

⁷⁶⁸ Neu-Rüster, a.g.e. s.12.

“Arnuwanda'nın oğlu Tuthaliia” olarak da Suppiluliuma I'den öncesinin Gurney⁷⁶⁹ tarafından verilen soy ağacında,

şeklinde belirtilen Arnuwanda I'in oğlu Tuthaliya III (Tašmišarri) ifade ediliyor olmalıdır.

Buradan, metnin katibi olan NU.GIŠ.KIRI₆'nin oğlu Hanikkuili'nin Tuthaliia III dönemine tarihlenebileceği sonucu çıkarmak mümkündür. Aynı şekilde Katip Hanikkuili tarafından yazılan Maštigga'ya ait metni de aynı döneme tarihlemek uygun olacaktır.

III. Tuthaliya, Orta Hitit Dönemi'ne ait bir kraldır⁷⁷⁰.

Maštigga'ya ait diğer bir ritüel eşhar ija- 1 ise “Anuwanza⁷⁷¹ huzurunda Katip Zuzzu⁷⁷²” tarafından yazılmıştır⁷⁷³. Anuwanza, Tuthaliya IV dönemine

⁷⁶⁹ Gurney, SM I (1979) s.21.; Ayrıca bk. Alp, Belleten XLIV Nr.173 (1980) s.50.

⁷⁷⁰ Carruba, SMEA XXIV (1984) s.105; Beal, JCS 35 (1983) s.116; Carruba, III: Uluslararası Hititoloji Kongresi, (1988) s.107; Klengel, HdO 34 (1999) s. 127.

⁷⁷¹ Laroche, NH (1966) s.34.

⁷⁷² Laroche, a.g.e. s. 215.

⁷⁷³ Katip Anuwanza huzurunda Zuzzu tarafından yazılmış bazı metinlerin kolofonları için bk. Karasu, Arc.An 3, (1997) s.215-238.

dönemine tarihlenmektedir⁷⁷⁴. Oysa, Maštigga'nın aile içi kavgalara karşı yaptığı ritüelin Orta Hitit Dönemi'ne tarihleniyor olması , Maštigga'ya ait bu ritüelin de aynı döneme ait olmasını gerektirmektedir.

Neu-Rüster⁷⁷⁵, Anuwanza huzurunda Zuzzu tarafından yazılmış olan Maštigga'ya ait bu metinde eski işaretlerin görüldüğünü ve metnin aslında Anuwanza'nın yaşadığı dönemden daha önce yazıldığını, ancak Anuwanza'nın yaşadığı Tuthaliya IV döneminde de kopyasının yapıldığını belirtmektedirler.

Yazıldığı dönemden sonra kopyası yapılan tabletin, yazıldığı dönemdeki katibinin adının korunduğu gibi, kopyasının yapıldığı dönemdeki katibin adının yazılması durumunun da olabileceği görülmektedir. Bu durum Maštigga'nın ritüellerinde açıkça görülmektedir.

⁷⁷⁴ Laroche, RHA VIII, 48 (1947-48) s.44-45; ArOr XVII (1949) s.11; Otten, MIO IV (1956) s.183; Mascheroni, SMEA XXIV (1984) s.105; Neu, StBoT 32 (1996) s. 636.

⁷⁷⁵ Neu-Rüster, StBoT 21 (1975) s.9.

VI. SONUÇ

a) Kültürel Yönden :

İncelediğimiz, Kizzuwatna'lı kadın Maštigga'ya ait ritüel metinler, büyüün Hitit sosyal yaşantısındaki önemini göstermektedir. Büyü, insanın, bir yandan doğa üstü güçlerin zararlı güçlerinden korunmaya çalışırken, diğer yandan, belli bir tekniği uygulayarak bu güçleri kendi yararına ve başkalarının zararına çevirme çabasıdır.

Maštigga'ya ait ritüel metinlerin, ritüeli yaptıran kişileri (EN SISKUR 'kurban sahibi') içinde buldukları olumsuz durumdan kurtarmak için yapılan "Karşı Büyü" niteliğinde olduklarını söyleyebiliriz. 'Karşı Büyü' de amaç; kötülüğün kaynağından gelen gücü durdurmak, kötülüğü kurban sahibinin vücudundan uzaklaştırmak ve onu sonsuzluğa kadar ortadan kaldırmaktır.

Maštigga'nın kötü gücü yok etmek maksadı ile yaptığı ritüellerde aşağıdaki hususları tespit edebiliyoruz;

1. Maštigga'nın aile içi kavgalara karşı yaptığı ritüelde kavga eden kişiler 'ya baba-oğul, ya karı-koca, ya da kız kardeş- erkek kardeş'tir. Kavganın sebebi ise ritüelde "idalu/hurtauš lalas/EME^{U^l.^Λ}-eš (kötü/ lanetli diller)" olarak belirtilmektedir. Ritüelde yapılan bütün işlemler, birbirleri ile kavgalı kurban sahiplerini bu kötü sözlerin olumsuz etkisinden kurtarmak, kötü, lanetli sözleri bir daha geri dönemeyeceği şekilde onlardan 'uzaklaştırmak' amacına yöneliktir. Metnimizde her iki kurban sahibinin Maštigga'ya beraber gitmeleri, kötü durumun uzaklaştırılmasında müşterek hareketin bir örneği olmalıdır.

2. ešhar ija 1 ve 2 ritüeli : Bu ritüelleri kefarete ritüelleri olarak tanımlayabiliriz. Kefarete olarak ölmüş insanın yerine bir başka insan verilmektedir. Ritüelin amacı cinayet işleyen (ešhar ija-) kurban sahibini 'temizlemek'tir (parkuuai es-). Bu iş için Kizzuwatna'nın tanrıları da yardım etmektedirler.

3. taknaz da- ritüeli : Bu ritüel, kurban sahibini ‘yerden almak’ yani ölümden kurtarmak için yer altı güçlerini yatıştırmak ya da ‘uzaklaştırmak’ için yapılan bir rutual olarak karşımıza çıkmaktadır.

4. LÚ¹araş antuḥšaš LÚ¹aran [kat-ta] GUL-aḥḥ- ritüeli : “Bir insanın dost bir insana vurması” şeklinde tanımladığımız bu ritüelde bir şiddet söz konusudur ve kolofononda belirtilen “ kafasına [vurmak]” ifadesi de şiddetin şeklini göstermektedir. Bu ritüel, arkadaşına vuran, şiddet gösteren kurban sahibini bu günahından ‘temizlemek’ için yapılmıştır.

5. idaluš uttar ritüeli : Bu ritüel, kullanılan malzemeler ve uygulanan yöntemler bakımından Maštigga’nın aile içi kavgalara karşı yaptığı ritüele benzemektedir. Bunun sebebi her ikisinin de kötü, lanetli dillere karşı yapılmış olmasıdır. Aradaki fark ise aile içi kavgalara karşı yapılan ritüelde birbirine kötü söz söyleyen iki kurban sahibidir (II BEL SÍSKUR) ve karşılıklı söyledikleri kötü sözlerle birbirlerini olumsuz şekilde etkilemişlerdir. Oysa bu ritüelde kötü sözün sahibi (BEL EME) tek kurban sahibidir ve ritüel onu ‘temizlemek’ için yapılmıştır.

Maštigga’nın kurban sahibini “temizlemek” amacı ile yaptığı üç ritüelde (eṣḥar ija-, LÚ¹araş antuḥšaš LÚ¹aran [kat-ta] GUL-aḥḥ-, idaluš uddar) kurban sahibi ‘kendini büyülemiş’ yani bahsedilen suçları işlemek suretiyle ‘kirlenmiş’ ve de ‘tanrıların gazabını’ üzerine çekmiştir. Kötülüğü “uzaklaştırmak” için yapılan ritüelde ise amaç, karşı taraftan gelmesi olası kötülüğün kurban sahibine zarar vermesini önlemektir.

Maštigga’nın kurban sahibini kötülüklerden “temizlemek” ve ondan kötülükleri “uzaklaştırmak” için yaptığı ritüellerde çeşitli metodlar uyguladığı görülmektedir:

1. Analoji Metodu : Hitit büyü ritüellerinde en çok kullanılan bu metodun amacı, ‘taklit yoluyla istenilen sonucu elde etme’dir. Bunu yaparken ‘benzer benzeri yaratır’ ilkesinden hareket edilmektedir : ‘Bu balık denizlerin boğasıdır, bu balık

denizden nasıl ayrıldıysa bundan sonra o günün lanetli dilleri de (kurban sahiplerinden) ayrılınsınlar' ifadesini bu metodu tanımlayan bir örnek olarak verebiliriz.

2. Bağlantı Kurma ve Aktarma Metodu : Kurban sahibi ile ritüelde kullanılan malzemeler arasında bir bağlantı kurulmakta ve kötülükler bu bağlantı ile söz konusu malzemelere aktarılarak kurban sahibinden uzaklaştırılmaktadır. Bu metod, kurban sahibinin bu objelere (*QATAM* dai- 'elini koymak', *SAG.DU-ŠUNU* dai- 'başlarının üzerine koymak' vs. gibi) 'temas etmesi' ve (allapaḥḥ- 'tükürmek', šer arḥa uḥnu- 'üzerinde çevirmek' vs. gibi) 'bağlantı kurması' şeklinde olmaktadır.

3. Özdeşleştirme ve Vekil Tayin Etme Metodu : Ritüellerde en çok kullanılan kurban sahibinin günahlarının, üzerindeki kötülüklerinin uzaklaştırılması için kendi yerine geçen "bir vekile yüklenmesi" motifi Maštigga'nın ritüellerinde de karşımıza çıkmaktadır. Bu ritüellerde "Yerine Geçme" iki şekilde olmaktadır : tarpalli ve nakkussi.

Ancak bu iki kavram arasında farklılıklar bulunmaktadır. nakkussi, kötülüğü uzaklara taşıması için salıverilmekte, tarpalli ise üzerine yükletilmiş kötülüklerle birlikte ritüel esnasında yok edilmektedir.

4. Tanrılara Sunma Metodu : Maštigga'nın taknaz da- ritüelinde görülen bu metodda, tanrıları yatıştırmak için onlara kurbanlar sunulmaktadır.

Maštigga'ya ait bu ritüeller de dahil olmak üzere, büyüsel temizlenme ritüellerinin büyük bölümü Orta Hitit Dönemi'nde Kizzuwatna ve Luwi veya Yukarı Mezopotamya'nın ve Kuzey Suriye'nin Hurri bölgelerinden gelen bu işte yetişmiş kadın ve erkek görevliler tarafından kaleme alınmıştır⁷⁷⁶.

⁷⁷⁶ Wilhelm, Fest. Otten, (1988) s.366-368.

Eski Hitit Dönemine ait çok az sayıda büyü ritüeli göze çarpmaktadır⁷⁷⁷. Bunların en önemli özelliği de Mezopotamya ve Suriye etkisi altında kalmadan tamamen Anadolu'yu yansıtmalarıdır⁷⁷⁸. Orta Hitit Dönemi'nden itibaren ise büyü'nün Hitit Devleti içindeki önemi ile birlikte bu literatüre ait belgelerin sayısı da artmıştır⁷⁷⁹. Neden bu dönemde 'Büyü' önemli olmuştur? Bu sorunun cevabı o dönemde Anadolu'da görülen siyasi ve kültürel değişikliklerin Hitit Devleti ve toplumu üzerindeki etkisinde saklıdır.

Eski Hitit Dönemi'nin son kralı Telepinu'dan sonra 15. Yüzyılın ikinci yarısında tahtta bulunan krallar sadece isimleriyle bilinmektedirler. Hattuşa'da yeni hanedanın tahtı nasıl ele geçirdiği belirsizdir. Bu dönemde Saray mensuplarının isimlerinin Hurrice ve Hititçe olduğu görülmektedir⁷⁸⁰. Aslen Doğu Kafkasya kökenli olan Hurriler 3.binin 2.yarisında Mezopotamya'nın kuzeyinde varlıklarını göstermişler ve 2.binde Mezopotamya'nın kuzeybatısına, Suriye'ye ve Küçük Asya'nın güneydoğusuna kadar yayılmışlardır⁷⁸¹. Bu Hurri göçünün başlangıcı Asur Ticaret Kolonileri Dönemi'ne rastlamaktadır. En azından bu dönemde Kaneş'teki belgelerde hurrice isimlerin bulunması bunu doğrulamaktadır. Hurrilerin anayurdu, Suriye'nin kuzeyi ile Fırat nehri civarı olarak kabul edilmektedir. Ancak Hurriler Anadolu'nun güneyinde Kizzuwatna'yı da etkileri altına almışlardır⁷⁸². Boğazköy'de bulunan Hurrice-Hititçe metinler⁷⁸³, Hurri etkisinin Eski Hitit ve Orta Hitit Dönemleri'nden itibaren girdiğine dair bilgiler vermektedir. Bir Maşat mektubu⁷⁸⁴ Kizzuwatna'nın Maşat çevresindeki toprakları içine aldığını, Ortaköy'de bulunan hurrice metinler⁷⁸⁵ de Hurri etkisinin Hitit Devleti'nin kuzey sınırlarına kadar ulaştığını göstermektedir.

⁷⁷⁷ Bk. Neu, StBoT 25 (1980).

⁷⁷⁸ Popko, Religions of Asia Minor (1995) s.80.

⁷⁷⁹ Popko, a.g.e. s.104.

⁷⁸⁰ Goetze, Kizz. (1940) s.75; Haas, Geschichte der Hethitischen Religion (1994) s.19-20.

⁷⁸¹ Popko, a.g.e. s. 84.

⁷⁸² Popko, a.g.e. s.85.

⁷⁸³ KBo XXXII 14 vdd.

⁷⁸⁴ Alp, HBM (1991) s.262 vd., s.342.

⁷⁸⁵ Süel, Fest. Alp. (1992) s.487-492.

Hitit Devleti'ni etkileyen bir başka topluluk da Anadolu'nun güneyinde yaşayan Luwi'lerdir ve Asya kıtasının güney ve batı sahillerini işgal etmişlerdir. Hurriilerin etkisindeki Kizzuwatna ile komşu toprakları ele geçirmişlerdir. Orta Hitit Dönemi'nden itibaren Luwi ve Hurri'ler Hitit tarihinde giderek büyüyen bir öneme sahip olmuşlardır⁷⁸⁶.

Orta Hitit Dönemi krallarından Telepinu'nun halef seçme sorununa yasal bir düzenleme getirmesine rağmen 'cinayetler ve entrikalar' görülmeye devam etmiştir⁷⁸⁷. Bu cinayetlerin sebebi olarak iç politikadaki huzursuzluklar gösterilebilir.

Bu dönemde, kral ve ailesine karşı 'kara büyü' yapıldığına, II. Tuthaliya'ya karısı Nikalmati ve oğlu ile birlikte, ablası Ziplantawija tarafından yaptığı büyü örneği olarak verebiliriz. Bu örnek, büyüün politik amaçlar için kullanıldığını gösterdiği gibi, kraliyet ailesi içindeki karışıklıklara da ışık tutmaktadır :

KBo XV 10 + KBo XX 42 Vs.I⁷⁸⁸ I

33 nu ki-e i-da-a-la-u-e-eš al-ua-an-zi-in-ne-eš EME[^{III.A}ua-a]h-ḫa-an-du
BE-LÍ

34 QA-DU DAM-ŠU DUMU^{MEŠ}-ŠU É-ZU nu ^fZi QA-DU [DUMU^{MEŠ}-ŠU
ḫar-kán-d]u

35 A-NA BE-LÍ-ma DAM-ŠU DUMU^{MES}-ŠU TI-tar ḫa-aš-t[i-li-ia-ta]r
ma-ja-an-da-tar

36 pí-iš-kán-du nu-uš-ši DINGIR^{MES.HI.A} Giš[TUK]UL pa-rá-a ne-e-an-ta-an
pí-an-du

37 [nu-z]a ḫa-a-aš-šu-uš ha-an-za-aš-šu-uš kar-ap-du nu-za-kán KUR-e
ḫa-aš-ši-ik-du

33 Bu kötü büyülenmiş diller, beyi

34 karısı, çocukları (ve) evi ile çevrelesin. Zi'yi oğulları ile tutsunlar

35 beye de karısına da (ve) çocuklarına da hayatta kalma, karşı koyma,
erkeklik kuvveti

⁷⁸⁶ Popko, Religions of Asia Minor, (1995) s.85.

⁷⁸⁷ Hoffmann, THeth 11 (1984) s.32-33.

⁷⁸⁸ Szabo, THeth 1 (1971) s.18 vd.

36 sürekli şekilde versinler. Tanrılar ona güçlü silahlar versinler,

37 torununu ve torununun çocuklarını yüceltsin ve ülkeyi doyursun.

Burada söz konusu olan 'Diller' bir aile geçimsizliğine işaret etmektedir. Kral ve ailesinin huzuru ülkenin refahı anlamına geldiği için bu büyüün bütün ülkeyi tehdit ettiği düşünülmektedir. Ziplantawia'nın kardeşini neden büyülediği konusuna metin ışık tutmamaktadır. Szabo⁷⁸⁹, ritüelin sebebi olarak Hattusa'daki saray entrikalarını göstermektedir. Bu ritüelden başka bir metinde de (KBo XX 34) Ziplantawi(ia) ve Attai isimli kişilerden devamında da kraliçeden bahsedilmektedir. Metinden anlaşıldığı kadarıyla bu temizleme ritüeli, tahta geçme planları bulunan Ziplantawia'nın Attai ile birlikte, kraliçeye yaptıkları kötülükten onu arındırmak için hazırlanmıştı⁷⁹⁰.

Bu dönemde Hattusa'daki kraliyet ailesinin Kizzuwatna ve Hurri bölgesi ile olan ilişkilerinin gözardı edilmemesi gerekmektedir. Güneydoğu ve Kuzey Suriye'den Hattusa'ya getirilmiş özellikle de 'koruma büyü' niteliğinde olan birçok büyü ritüeli, belki de o dönemde yaşanan olumsuz olayları önlemede etkili olabileceği düşüncesinden kaynaklanmaktaydı.

O dönem Hitit tarihinin iyi bir değerlendirmesini yapabilmemize imkan tanıyan bu ritüel metinler, Hattusa'da Hurri etkisinin iyice hissedildiği 15. yy'ın sonu ve 14. yy'ın başına tarihlenmektedirler. Ayrıca iç politikadaki karışıklıklara karşı da büyü uygulanması Orta Hitit Dönemi'ne dayanmaktadır⁷⁹¹.

Bu dönemde krallıktaki entrikalar ve cinayetlere ait ritüellerden başka daha birçok büyü ritüeli bulunmaktadır. Her türlü hastalık, yeminin çiğnenmesi sonucu ölüm, adam öldürme, büyü, dedikodu, lanet, mezarların kirletilmesi, yakın akrabalar arasında cinsel ilişkiler, 'ağız yıkama' ayinleri, tanrıların insanlara karşı kızmaları, orduda salgın, arkadaşlar arasında kavga ve daha başka pek çok konu için ritüel düzenlenmektedir.

⁷⁸⁹ Szabo, THeth 1 (1971) s.88 vd.

⁷⁹⁰ Hutter, AoF 18/2 (1991) s.35.

⁷⁹¹ Hutter, a.g.e. s. 43.

Bu büyü ritüellerinin çoğu Kizzuwatna başta olmak üzere güney ve güneydoğu Anadolu'da Luwice konuşulan bölgelerden gelen kişiler tarafından icra edilmektedirler⁷⁹².

Üzerinde çalıştığımız ritüellerin icracısı olan Maštigga, Kizzuwatna'lı (bazen Kummani'li) olarak belirtilmektedir.

Kammenhuber⁷⁹³, Kizzuwatna'da M.Ö. 1400 yıllarında konuşulan diller konusundaki yargının, metni hazırlayan kişilerin, metnin içerisinde başka dilden unsurlar bulunmasına rağmen, Kizzuwatna'dan olduklarını söylemelerine bağlı olduğunu belirtmektedir. Ritüeline Luwi büyüleri serpiştiren Zarpiia'nın bir Luwili olabileceğini ancak kendini Kizzuwatna'lı olarak gösterdiğini (CTH 440: ^mZarpiya LU¹AZU URU Kizzuwatna) de ifade etmektedir. Ayrıca pek çok ritüelde, ritüeli yapan kişilerin Kizzuwatna'dan mı yoksa Arzawa'dan mı geldikleri konusunda bilgi verilmediğini aslında bunların birçoğunun Luwice unsurlar taşıdığını (CTH 322, CTH 404, CTH 442, CTH 446) ve Kizzuwatna'daki Luwi etkisinin Hurri etkisinden daha eski tarihlerde ortaya çıktığını ve Hurrice'nin Luwice'den etkilendiğini belirtmektedir.

Maštigga'nın 'aile içi kavgalara karşı' yaptığı ritüelin içerisinde bulunan Luwice birçok ifade Luwicenin Kizzuwatna'daki etkisinin bir uzantısı olarak düşünülebilir. "na-at/an-za x ḫalzai-/ḫalziššai-" şeklinde formülize edilen bazı luwice ifadeler;

2AI 44 na-at-za ti-iš-ša-at-wa ḫal-za-a-i

2AIII 38 na-an-za-an na-ak-ku-aš-ši-in ḫal-zi-iš-ša-a-i

2AIV 17 nu ^{MUNUS}ŠU.GI ^DUTU-aš ú-el-ku da-a-i na-at-za ti-ḫa-ri-ja

18 hal-zi-iš-ša-i

2AI 44 ve ona tišwatta der

2AIII 38 ve ona nakkušši der

2AIV 17 ve yaşlı kadın uelku otunu alır. Ona tiwarija der.

⁷⁹² Kammenhuber, Die Arier im Vorderen Orient (1968) s.102.

⁷⁹³ Kammenhuber, a.g.e. s.101- 103.

bunu desteklemektedir.

Kizzuwatna'da Luwiler ve Hurriler'in ortak bir yaşam sürdüğü anlaşılmaktadır. Özellikle dilsel ve kültürel sahada kendini hissettiren Luwi-Hurri ortak yaşamı, çeşitli metinlerden ve Luwi-Hurri ortak kültürünün ürünü olan büyü ritüellerden edinilen bilgilerden anlaşılmaktadır⁷⁹⁴.

Bu büyü ritüellerini icra eden kişilerin çoğunluğunun kadın olması dikkat çekicidir. Bu durum büyü konusunda etkili olan Hannahanna, İşhara, Şawuşga, Kamruşepa gibi tanrıçaların çoğunlukta olmasıyla uyum içindedir⁷⁹⁵.

Kadınların büyü faaliyetlerindeki önemi yanında, bu kadınlar arasında, Hitit sosyal yaşantısında çok önemli olan 'büyüyle arınma' konusunda beş çeşit ritüeli uygulayan bir şahsiyet olması bakımından Kizzuwatna'lı kimi zaman da Kummani'li Maštigga'nın özel bir yeri olmalıdır.

b) Filolojik Yönden :

Maštigga'ya ait ritüel metinler ve bunların nüshaları üzerinde yaptığımız çalışmalarda;

a) Birinci grubun birinci metninin A nüshasına join olarak gösterilen bir fragmanın (IBoT II 109) ayrı bir nüsha (D) olduğu tespit edilmiştir.

b) Laroche'un kataloğunda (CTH 404) iki nüsha olarak gösterilen, birinci grubun ikinci metninin nüsha'adedi arttırılmıştır (I 2A-G). Birinci ve ikinci metnin nüshalarının adedinin artması da metnin tamamlama çalışmalarına yardımcı olmuştur.

⁷⁹⁴ Wilhelm, AOATS 3 (1974) s.5.vd.

⁷⁹⁵ Beckman, JAC 8 (1993) s.36.

c) Yine Laroche ve Hoffner tarafından birinci grubun üçüncü metni olarak gösterilen KBo XXIV + KUBXXXII 113 nolu metnin bu gruba dahil olmadığı anlaşılmıştır. Maštigga'ya ait farklı bir ritüel (idalu uttar ritüeli) olduğu tespit edilmiştir.

d) Laroche'un kataloğunda (CTH 405) Maštigga'nın ešhar iia- (cinayet) ritüelini tek nüshalı olarak (KBo XII 107) göstermiştir. Ancak, eklediğimiz yeni metinlerle bu grubu, gerek kullanılan malzemelerde ve gerekse uygulanan işlemlerde görülen farklılıklar sebebi ile, kendi içinde ešhar ija- 1 ritüeli ve ešhar ija- 2 ritüeli olarak sınıflandırdık. ešhar ija- 1 ritüelinin üç nüshalı olduğunu tespit ettik (A. KBo XLIII 319, B.2083/g, C.KBo XII 107).

CTH 454'te yer alan ritüeli de bu gruba dahil ettik ve ešhar iia- 2 ritüeli olarak adlandırdık. Bu ritüelin de kullanılan farklı malzemelerden dolayı iki farklı metinden oluştuğunu tespit ettik . Birinci metni iki nüshalı (A. KUB XVII 26, B KUB XVII 25), ikinci metni tek nüshalı (A. Bo. 3485) olarak belirledik.

e) Maštigga'ya ait taknaz da- ritüeline Bo.7230 nolu metnin eklenmesiyle nüsha adedi arttırılmıştır.

f) Maštigga'nın 'aile içi kavgalara karşı yaptığı ritüel'in üçüncü metni olarak gösterilen ancak farklı bir ritüel olan (idaluš uttar ritüeli) metni ayrı bir grup olarak ele aldık.

g) Maštigga'ya ait olarak dördüncü grup (KBo XXII 109) ritüeli (^{LÚ}araš antuḥšaš ^{LÚ}aran antuḥšan [kat-ta] GUL-aḥḥ-) tamamlama denemesinde bulunduk.

h) Bu ritüeller üzerinde yaptığımız çalışmalar neticesinde, bu ritüellerden Laroche'un kataloğunda bulunan 'aile içi kavgalara karşı yapılan ritüel' ile 'ešhar iia-ritüeli'ni yeni ilaveler ile genişlettik, kataloğda bulunmayan , Maštigga'nın 'taknaz da- ritüeli' ve ^{LÚ}araš antuḥšaš ^{LÚ}aran antuḥšan [kat-ta] GUL-aḥḥ- ritüeli'ni tarafımızdan düzenlenmiş şekliyle verdik.

1) Bütün grupların transkripsiyon ve tercümesi yapılmıştır ve nüshaların yardımıyla da kırık kısımları tamamlanmıştır.

j) Filolojik yorum bölümünde üzerinde çalıştığımız kelimeler liste halinde verilmiştir. Bu kelimelerden , tarna, ^{NA4}nitri, h̄aššik-, kappani, tiššatya, katta tarmai-, Ú-UL kaneš-, alpuemar, h̄atteššar, pittula gibi kelimelerin üzerinde durulmuş ve metnin içeriğinden yararlanılarak bu kelimelerin anlamlarına yenilikler getirilmiş, ayrıca diğer kelimelerin de daha önceki çalışmalarla birlikte değerlendirilmesi yapılmıştır.

SÖZLÜK

a) Hititçe Kelimeler

-a-	'o'	
Sg.N.c.	-aš	I 2AII 19,45; I 2AIII 25; II 1AI 9', 23', II 2IAIV 3;II 1AIV (17')19' III 1AIV 7', 8'(2x)
Sg.A.c	-an	I 2AI 38; I 2AII 26,33,35,38(2x), 40, 41,44,51;I 2AIII 9,12,14,19,38 (2x), 43(2x); II 1AI 12',16',19' ; III 1AI 4,5(2x); IV AI 3; V AI 8' 9',11',21',29'
Sg.N.-A.n.	-at	I 2AI 33,45(2x), 49; I 2AIII 1,4,12, 24,34,48; I 2AIV17,27; II 1AI 8', 18'(2x), 21',22'; II 1AIV (14')16'; VAI14',16',26',31'
Pl.N.c.	-aš	I 1AIV 16'(2x),17'; I 1BIV 5; I 2AI 3(2x),28; I 2AII 7,16(2x), 20, 22,38,45; I 2AIII 21,37; I 2AIV 6, 34,35,36;II 1AIV (7')9', (11')13'; III 2AI 3'; V AI 6',15'
Pl.A.c.	-an	I 2AI 37; I 2AII 43; I 2AIII 17; II 1AIV (6')8';III 1AI 2;III 1AII 3
Pl.N.-A.n.	-at	I 2AI 20,28,32,54,55; I 2AII 4,9, 11,14; I 2AIII 29; I 2AIV 1,2,7,8, 15;II 1AI 21,24;II 1AIV(3')5'(2x)

-(i)a (Enk.Konj.) ‘ve,ve de, dahi’

-a I 2AII 6,10,21,36,37; I 2AI 29;
I 2AIII 6,21,41,44; I 2AIV 2,16,
29; VAI 12’,18’; II 1AI 22’, 23’;
III 1AI 9’; III 2AI 4’; V AII 12’

-ja I 1AIV 15(2x),16;[(I1B)]IV
2(2x),3 ; I 2AI 2(3x),22(2x),
50,53 ; I 2AII 34, 41,43,53,56;
I 2AIII 4,12,23,36,39,42(2x),45,46
49,51,52,54,56,59; I 2AIV 22,24,
30,33(2x),34; I 2BIII 51; II 1AI 25;
II 2IAI 6; III 1AI 1(2x),2,7, 20;
III 1AII 3’; III 1AIV 9’; VAI 34’

aiš- “ağız”

Sg.D.-L. is-si-i I 2AII 29,39; I 2AIII 16
a-is-si I 2BII 31
Sg.Inst. is-si-it I 2BIII 3

akuṡakuṡa “kurbağa”

a-ku-<ṡa>-ku-ṡa III 1CI 7’
Sg. G. a-ku-ṡa-ku-ṡa-aš III 1AI 7,8
a-ku-ṡa-<ku-ṡa>-aš III 1AI 17

allapaḥḥ- “tükürmek”

Prs.Sg.1. al-pa-aḥ-ḥi (+ anda) V AI 7’
Prs.Pl.3. al-la-pa-aḥ-ḥa-an-zi (+ anda) I 2AII 30,39; I 2AIII 16
Imp.Pl.2. al-la-pa-aḥ-te-en (+ para) I 2AII 31; I 2AIII 18
Imp.Pl.2. al-la-pa-aḥ-ten (+ para) I 1AI 42

alpuemar “boynuz ucu”

al-pu-e-mar

II 2IAI 9

aniġa- (anniġa-) “yapmak, kutlamak, icra etmek”

Prs.Sg.1. a-ni-ġa-mi

I 1AIV 18; I1BIV 5; I 2AI 3; I 2AIV
36(2x); II 1AIV (18')20'; II 2IAIV
4; III 2AI 6'; IV AI 3; IV AIV 9;

Imp.Pl.1 a-ni-ġa-u-en

V AI 19'

anna “anne”

Sg.N. an-na-aš

II 1AI 24'

anda (Adv.) “içinde”

(postpos.) “içine”

an-da

II 2IAI 11; II 2IIAI 7; III 1AI 11

an-da (+allapaġġh-)

I 2AII 30,39; I 2AIII 16; VAI 7'

an-da (+ep-)

I 2AII 34,54

an-da (+ġulaliġa-)

I 2AI 44; I 2AIII 9

an-da (+iġa-)

I 2AI 31

an-da (+laġuġai-)

I 2AIII 23,32; I 2AIV 26

an-da (+peššija-)

I 2AIII 23,37; I 1AI 55

an-da (+šuhġa-)

I 2AII 57; I 2AIII 24; I 2AIV 23

an-da (+dai-)

I 2AII 56; I 2AII 31; III 1AIV 12'

an-da (+tamaš-)

I 2AI 55

an-da (+tittanu-)

I 2AIV 34; I 2AI 3; III 1AI 13

antuġša- “insan”

Sg.A. an-tu-uġ-ša-an

II 1AI 16'; II 2IAI 12; II 2IIAI 9;
IV AI 2(2x)

Sg.N. an-tu-uġ-ša-aš

IV AI 2

apa- ‘o’

N. A. c. a-pu-u-un

V AI 12'

N.Pl.c.	a-pi-e	I 2AIV 4
	a-pí-e-ja	I 1BIII 19; I 1AIII 21
Sg.G.	a-pi-el	I 2AII 13(2x),19; I 2AIII 18
Sg.N.-A.n.	a-pa-a-at	II 2IAI 6
	a-pí-e-el	I 1BIII 19; I 1AIII 21
Sg.D.-L.	a-pí-da-ni	I 2AI 34
	a-pí-e-da-ni	I 2AIV 3
Pl.A.c.	a-pu-uš	I 2AII 3
	a-pu-u-us	I 1BI 17
Pl.G.	a-pí-da-aš	I 2AI 36,42,48
	a-pí-e-da-aš	I 1BI 10

appa (Adv.) ‘arka, geri’

a-ap-pa I 2AII 47

apidda (Adv.) “orada, oraya, buradan”

Sg.D.-L. a-pád-da II 1AI 13’

api “kurban çukuru”

Sg.N. a-pí-š III 1AI 9

Sg. D.-L. a-pí-ti III 1AI 11,13

Sg.Abl. a-pí-e-ta-az III 1AI 16

apija “orada”

a-pí-ja III 1AI 2; III 1AII 3

apijakku (apijak) (Adv.) ‘orada’

a-pi-ja-ak-ku I 2AIV 30

(UZU) appuzzi- (ıappuzzi) ‘içyağı’

Sg.N.A.n. ap-pu-uz-zi I 2AI 44,50,53; I 2AIII 31

araš aran “biri diğeri”
a-ra-aš a-ra-an [IV AII 7’], 8’

(LÚ)araš (LÚ)aran “bir insan diğeri insanı”
^{LÚ}a-ra-aš ^{LÚ}a-ra-an [IV AI]1, 2

arra- “yıkamak”
Prs.Sg.3. a-ar-ri I 2BIII 39
Prs.Pl.3. ar-ra-an-zi I 2AIV 25

arḫa (Adv.) “dışarı, uzağa”
ar-ḫa II 1AIV (14’)16’; IV AIV 2’
ar-ḫa (+dai-) I 2AII 9; II 2IAI 6; VAI 15’
ar-ḫa (+ḫappišnai-) I 2AII 40
ar-ḫa (+ ija-) III 1AIV 8’
ar-ḫa (+pai-) I 2AIV 6
ar-ḫa (+peššija-) I 2AIV 7
ar-ḫa (+peda-) III 1AIV 9’
ar-ḫa (+tarna-) III 1AI 5
ar-ḫa (+da-) I 2AII 9
ar-ḫa (+tuḫš-) I 2AII 10
ar-ḫa (+tuḫarnai-) V AI 8’,12’
ar-ḫa (+uḫa-) III 1AIV 2’
ar-ḫa (+uḫnu-) [(II 1AIV 2’)]
ar-ḫa (+uḫarnu-) I 2AII 41

aruna- ‘deniz’
Sg.N. a-ru-na-aš I 2AI 40
Sg.Abl. a-ru-na-az I 2AI 41

arḫana- “bir obje”
ar-ḫa-na III 1AI 12

-ašta (-šta) (partikel) ‘sonra’	
-aš-ta	I 2AI 1,44; I 2AII 52; I 2AIII 22; V AI 23’
aššu- n. ‘iyi, uygun, müsait’	
Sg.D.-L. a-aš-šu-i	I 2AIII 26
atta- ‘baba’	
Pl.N.c. at-ta-aš	II 1AI 24’
atta DINGIR “baba tanrı”	
Pl.N.c. at-ta-aš DINGIR ^{MES}	II 1AI 3’,20’
attaš ^D UTU “baba güneş tanrısı”	
Sg.N.c. ad-da-aš ^D UTU-uš	I 2AII 19-20
au(š)- ‘bakmak, görmek’	
Prs.Sg.3. a-uš-zi	I 2AII 46,47
It.ušk-	
Prs.Pl.3. uš-ga-an-zi	II 1AI 18
ú-ua-an-zi	I 2AII 49
aṣan katta ‘ayrı, uzak’	
a-ṣa-an kat-ta (+dai-)	I 2AII 34,53
ep(p)-,ap(p)- ‘tutmak, yakalamak’	
Prs.Sg.3 e-ep-zi	III 1AIV 13’; [V]AI 4’
Prs.Sg.3 e-ep-zi (+para)	I 2AI 20, 54; I 2AIII 50,57; I 2AIV 22;
Prs.Sg.3 e-ep-zi (+šer)	I 2AI 46; I 2AII 27,35,44; V AI 10’
Prs.Sg.3 e-ep-zi (+katta)	I 2AIII 25
Prs.Pl.3 ap-pa-an-zi	V AI 29’

	ap-pa-an-zi (+anda)	I 2AII 34,54
Imp.Sg.3	e-ep-du	V AI 37'
	eš-, aš- "olmak"	
Prs.Pl.3	a-sa-an-zi	III 1A[IV 6']
Imp.Sg.3	e-eš-tu	I 2AI 48; I 2AII 29; I 2AIII 48; I 2AIV 20; VAI 18',20'
	e-eš-du	I 1AI 40; I 2BII 3; II 1AI 9',26'
Imp.Pl.2	e-eš-ten	I 2AII 24
Imp.Pl.3	a-ša-an-du	V AII 17';II 1AI 18',21',22', 24',25'
	ešhar "kan"	
N.-A.	e-eš-ħar	II 1AI [(17)]; [II 1AIV (16')18']; [(II 2IAV 2)]
Gen.	e-eš-ħa-na-aš	II 1AI 13'
Abl.	e-eš-ħa-na-an-za	II 1AI 14'
	e-eš-ħa-n[a-	II 1AI 28
	eku- "içmek"	
Prs.Sg.3.	e-ku-zi	III 1AIV 10'
	ħalki- c. 'hububat'	
Sg.Instr.	ħal-ki-it	I 2AII 45
	ħalluııai- 'kavga etmek'	
Prs.Pl.3.	ħal-lu-ııa-an-zi	I 1AIV 16; I 2AI 3
Prs.Pl.3.	ħal-lu-u-ııa-an-zi	I 2AIV 34
	ħal-lu-u-ııa-a-an-zi	I 2BIII 51,52
	ħalzai- "bağırmaq, çağırmaq"	
Prs.Sg.3	ħal-za-a-i	I 2AI 45;

ħal-za-i V AI 16'

ħalzešša- (It.-Dur.ħalzai-) “bağırmaq, çağırmaq”

Prs.Sg.3 ħal-zi-iš-ša-i I 2AIII 38; I 2AIV 18

Prs.Pl.3. ħal-zi-iš-ša-an-zi I 1BI 6; I 2F[I 6]

ħamenk- (ħamank-, ħamink-) “bağlamak”

Prs.Sg.3 ħa-ma-an-ki II 2IAI 9

ħandan (Adv.) “hazırlanmış, düzenlenmiş”

Sg.N.-A.n. ħa-an-da-a-an I 2AI 17

Sg.Abl. ħa-an-ta-an-za II 1AI 12'

arħa ħappešnai- (arħa ħappišnai-) “parçalara ayırmak”

Prs.Sg.3 [(ħa-ap-)pí-eš-ša I 1AI 52

Prs.Pl.3 ħa-ap-pí-eš-na-a-an-zi (+arħa) I 2AII 40

ħapuš- “telafi etmek”

ħa-pu-uš-zi II 2IAI 10, II 2BI 10

<ħa>-pu-uš-zi II 2IIAI 6

ħar-, ħark- “tutmak, malik olmak”

Prs.Sg.3 ħar-zi II 1AI 15'; III 1AI 19'; III 1AII
6,7; III 1AIV 7'

Prs.Sg.2. ħar-ti III 1AI 4

ħar-ši III 1CI 3'; [III 1AI 5]

Prs.PL.3. ħar-kan-zi I 2AIV 7

Imp.Sg.3. ħar-du I 2AIII 27

ħaratar- “kırgınlık, dargınlık”

Sg.N.-A. ħa-ra-a-[tar II 1AI [6']

Sg. G. ħa-ra-at-na-aš II 1AI [6'], 13', 20'

Sg.Abl. ھا-را-ات-نا-ان-زا II 1AI 14'

ھاړکېش- , ھاړکېش “beyaz olmak”

Prs.Sg.3. ھاړ-کي-ي-ه-هش-زي I 2AIII 4

ھاړ-کي-ه-هش-زي I 2BII 16

ھاړيا- ‘gömmek’

Prs.Pl.3. ھا-ري-يا-ان-زي I 2AIII 19

^{NINDA} ھاړشي- c. ‘kurban ekmeği’

Sg.D.-L. NINDA ھاړ-شي I 2AIII 6

ھاړزيا(ل)لا-, (ھارزيا(ل)لا-) ‘kertenkele’

Sg.N. ھا-ار-زي-يا-ال-لا-اش I 2AI 14

Sg.A. ھا-ار-زي-يا-ال-لا-ان I 2AIII 8

ھاړ-زي-يا-ال-لا-ان I 1BII 21

ھاšša- ‘ocak’

Sg.D.-L. ھا-اش-شي-ي I 2AI 37,43,49; I 2AII 4,14,20,25,
43; I 2AIII 32,37

ھاššik- ‘doymak’

Prs.Pl.2. ھا-اش-شي-يک-کي-دو-ما-ات I 2AI 35

Prt.Pl.2. ھا-اش-شي-يک-کي-يک-يک-ت-ه-ن I 2AII 18

ھاٹتاي- ‘hayvan kesmek’

Prs.Pl.3. ھا-ات-تا-ان-زي I 2AII 32,39

ھا-اد-دا-ان-زي I 1AI 43; I 1AI[52]

ھاٹتेशšar “oyuk”

Sg.D.-L. ھا-ات-ت-ه-ش-ني III 1AI 7,8,10

hink- (henk-) “sunmak”		
Prs.Sg.3.	hi-ik-zi	I 2AIII 40
	hi-in-kat-zi	I 2BII 55
hink- “reverans yapmak”		
Prs.Sg.3.	hi-in-ga-ri	III 1AIV 8’
hulaliġa- “sarmak”		
Prs.Sg.3.	hu-u-la-li-zi (+ anda)	I 2AI 44
Prs.Sg.3.	hu-u-la-a-li-ġa-az-zi (+ anda)	I 2AIII 9
	hu-u-la-li-ġa-zi (+ anda)	I 1AI 5; I 1BI 5
	hu-u-la-li-iz-zi (+ anda)	I 2BII 22
humant- “hepsi, tümü”		
Sg.G.	hu-u-ma-an-da-aş	I 2AII 36
Sg.G.	hu-u-ma-an-da-a-aş	I 2AIII 16; V AI 5’
Sg.N.-A.n.	hu-u-ma-an	II 1AIV (2’)4’, [((3’)5’]
Pl.N.-A.n.	hu-u-ma-an-da	I 2AIV 12,16
^(DUG) huppar- “çanak, kase”		
Sg.Abl.	hu-u-up-pa-ra-az	I 2AIV 21
^(DUG) hupuġai- “çanak, tencere”		
Sg.N.-A	^{DUG} hu-pu-ġa-i	II 2BI 7
	^{DUG} hu-pu-ġa-a-i	I 2AII 55; I 2AIII 29
	^{DUG} hu-u-pu-ġa-a-i	II 2IAI 7
	^{DUG} h]u-pu-ġa-i	I 1AII 40,44
	^{DUG} hu-pu-ġa-ġa	I 2AIII 32 (2x); I 2AIII 35 (2x)
	^{DUG} hu-pu-ġa-a-ġa	I 2BII 47
	^{DU}]ġhu-u-pu-ġa-ġa	I 1AII 41
	^{DUG} hu-pu-u-ġa-a-ġa	I 2BII 48
	hu-pu-u-ġa-ġa	I 2BII 49

	huṛtai- “lanet, beddua”	
Sg.N.	hu-u-ur-ta-a-uš	I 2AI 42; I 2AII 14,29,31,
	hu-u-ur-ta-uš	I 2AII 3,37
	hu-ur-ta-uš	I 2AII 48
	hu-ur-ta-a-uš	I 2AIV 16
	hur-da-a-uš	I 1AI 18,40,42; I 1BI 17
Pl.N.	hur-da-a-eš	I 1AII 1; [I 2E]II 7
Pl.G.	hu-ur-ti-ja-aš	I 2AIII 18
	hu-u-ur-ti-ja-aš	I 2D[III 6’]
	hur-ti-ja-aš	I 1AI 50; I 1DII 4

huṛtalli- “ezme, bulamaç”

	hu-ur-ta-a-al-li	[(II 2IAI 10)]
	hur-ta-a-al-li	II[CI 6]

hurzak- (hụarzak-) (It. hurta-) “lanetlemek”

Prs.2.Pl.	hu-u-ur-za-ki-it-te-en	I 2AII 2
	hur-za-ki-it-ten	I 1BI 17
	hu-ur-za-aš-ki-it-ten	V A[II 16]

^{NA4}hụụaši- “hụụaši taşı”

Sg.N.-A	^{NA4} hu-ua-ši	I 2AIII 55
Pl.N.-A	^{NA4} hu-ua-a-ši ^{HLA}	I 2AIV 1
	^{NA4} hu-ua-ši ^{HLA}	I 2AIV 5
	^{NA4} hu-u-ua-ši ^{HLA}	I 1BIII 21
Pl.Abl.	^{NA4} hu-ua-ši ^{HLA} -az	V AI 13’

ịja- ‘yapmak’

Prs.Sg.3.	i-ja-az-zi (+šer arħa)	I 2AII 16
	i-ja-zi	I 2AI 51; III1AI 9
	i-ja-az-zi	I 2AI 32; I 2AII 55; I 2AIII 22
	i-ja-iz-zi	I 1AII 7

	i-e-iz-zi	I 1BII 10; I 2DIII 12'
Prs.Pl.3.	i-ja-an-zi	I 2AI 12; I 2AII 40
	i-ia-at	[(II 1AI 17)]
Dur. ijannai-		
Prs.Sg.3	i-ja-an-na-i (+ arha-)	III 1AIV 8'

inan- "bir çeşit hastalık"

Sg.Abl.	i-na-na-an-za	II 1AI 15
---------	---------------	-----------

išha- "bey"

Sg.Vok.	iš-ḥa-a	I 2AI 23
	iš-ḥa-mi	V AI 25'

išḥaḥru- "gözyaşı"

	iš-ḥa-aḥ-ru	II 1AI 7'
Sg.G.	iš-ḥa-aḥ-ru-ya-aš	II 1AI 13',27'
Sg.N.	iš-ḥa-aḥ-ru-ya-an-za	II 1AI 14'

išḥuḥa- "dökmek"

Prs.Sg.3.	iš-ḥu-i	I 1AII 32
-----------	---------	-----------

išgar- "sokmak, saplamak"

Prs.Pl.3.	iš-ga-ra-an-zi	I 2AIII 55
Part.	iš-ga-ra-an-te-eš	[(II 2IAI 10)]; II 2IIAI 8

iškiša- "sırt,arka"

Sg.Abl.	iš-ki-ša-az	I 2AIII 12
---------	-------------	------------

išna- (iššana-) "hamur"

Sg.A.	iš-na-an	I 2AII 21,23,25,56; I 2AIII 21
	iš-sa-na-an	I 1AI 8,35,37; I 1AII 29; I 1BII 11;
Sg.G.	iš-na-aš	I 2AI 27,30; I 2AII 6,7,8,10;

		I 2AIII 5; V AII 12’; II 1AIV (6’)8’,(10’)12’
	iš-ša-na-aš	I 1BII 18; I 1AI[22];[I 1BI]20,21 II 1CII 9’
	(DUG)išnura- “bir kap”	
Sg.N.	^{DUG} iš-nu-u-ra-aš	I 2BII 41
	^{DUG} iš-nu-ra-aš	I 1AII 35
	iš-nu-u-ri-iš	I 2AIII 26
Sg.A.	iš-nu-u-ri-in	I 2AIII 21
	^{DUG} iš-nu-ra-an	I 1AII 30
	^{DUG} iš-nu-u-ra-an	I 1AII 7; I 1BII 10
	iš-nu-u-ra-an	I 2DIII 12’
	ištarna- (Adv.) ‘arasında’	
	iš-tar-na	I 2AII 2; I 2AIII 55; I 2AIV 6
	idalu- ‘kötü, fena’	
Sg.N.-A. c.	i-da-a-lu-uš	I 2AIII 7
Sg.A. c.	i-da-a-lu-un	I 2AIII 11
Sg.N.-A. n	i-da-a-lu	I 2AIII 13(2x); I 2AIV 20; V AI 19’
	i-da-a-la-u	I 1AIII 43
Sg.D.-L.	i-da-a-la-u-i	I 2AIII 27
Pl.N.c.	i-da-a-la-u-e-eš	I 2AII 31,48
	i-da-la-u-e-es	I 1AI 42
	ka- “bu, şu”	
Sg.N.c.	ka-a-aš	I 2AI 40(2x);I 2AII 46;I 2AIII 2,6; II1AI 30’
Sg.A.	ku-u-un	III1AI 12’,14’; III 2AI 4’
Sg.N.-A.n.	ki-i	I 2AI 17; I 2AIV 30

Sg.D.-L.	ki-e-da-ni	I 2AI 25; VAI 18',25'
	ki-e-el	III 1AI 3,[18]; III 1AII 5
Pl.N.-A.	ku-u-uš	I 2AII 47; [(II 1AIV (x+1)3']
Pl.D.-L.	ki-e-da-aš	I 2AIII 6
	-kan	
	-kán	I 1AIV 15; I 1BIV 2; I 2AI 28,29, 31,32,33,34,35,37,38,40,42,48,49, 53; I2AII1,4,5,9(2x),14,16(2x),20, 21,22,25,26,29,31,32,33,35,38(2x), 41,43,44,47,50,51,55,56; I2AIII 1, 5,8,9,14,16,17,18,20,21,23,24,27, 29,31,37,42,43,55; I 2AIV 2,3,4,5, 6,9,19,22,23,24,26,33; I 1BI 2,6,9; I 1AI 6; I 2FI 2; II 1AI 12';II 2IAI 9,16;III1AI [2], 5,7,11; III 1AII 1, 3, 9 ;III 1AIV 11',16';III 2AI 4'; VAI 6',7',11',13',15',16',18',19', 28',35', 37'; VAII 11'
	kaneš- “bulup çıkarmak”	
Prt.Sg.3.	ka-ni-iš-ta	II 1AI 12'
	kappani- “bir baharat”	
	kap-pa-ni	I 2AII 56; I 2AIII 4
	kappuḡai- “incelemek”	
Prs.Pl.2.	kap-pu-u-ḡa-an-zi	I 2AIV 30
	kap-pu-ḡa-an-zi	I 1AIV 12
	kap-pu-u-ḡa-a-an-zi	[I 2B]III 44
	karap-(karep-, garap-) “kaldırmak”	

Imp.Sg.3. kar-ap-du I 2AIII 12,13

Part. kar-ap-pa-an III 1AI 4

kar-pa-an III 1CI 3'

karija- "kapamak, örtmek, gizlemek"

Part.Pl.N. ka-ri-ja-an-te-eš I 2AI 28; V AII 11'

karš-, karšija- "kesmek"

Prt.Sg.3. kar-aš-ta I 2AI 37

karuili-, (karuli-) "eski, önceki, eskiden"

Pl.N.c. ka-ru-u-i-li-e-eš I 2AIV 28

ka-ru-u-li-e-eš I 1AIV 10

ka-ru-u-i-li-uš I 2BIII 42

kaša- (Interj.) "bak, işte"

ka-a-ša I 2AI 23,25,36,47; I 2AII 18, 19,
27, 45; I 2AIII 26,41; I 2AIV2,
11(2x); V AI 14',25',26'; II 1AI
17',20',29' ; II 1AIV (8')10';
III 1AIV x+1,4'; VAII 9'

katta (Adv.) "aşağı, beraber, yanına"

kat-ta VAI 36'

III 1AIV 6'

kat-ta (+ki-) I 2AII 7

kat-ta (+dai-) I 2AI 29; V AI 29'; III 1AI 10

kat-ta (+tarmai-) I 2AII 16

kat-ta (+çarš-) I 2AIV 19; V AI 18',19'

kat-ta (+GUL-aḫḫ-) IV AI 3; IV AIV 8

kattan (= kattan) "aşağı(ya)"

kat-ta-an (+ep-) I 2AIII 25
kat-ta-an (+dai-) I 2AIV 10

kattanda (Adv.) “aşağıda, içinde”

kat-ta-an-da I 2AII 32, 33
kat-ta-an-ta [I 2AII] 52

keldi-

Sg.G. ki-el-ti-ja-aš III 1AIV 5’

genu-(ginu-) “diz”

gi-nu-uš-tal-ya-aš III 1AI 14

keššera- c., keššar- n. “el”

Sg.Abl. ki-iš-ša-ra-az I 2AI 55

kinun (Adv.) “şimdi”

ki-nu-na I 2AI 35,41,47; I 2AII 2,19; I 1BI
9; VAI 14’, 26’

ki-nu-un-na I 2AIV 2

ki- “bulunmak, durmak”

Prt.Sg.3. ki-it-ta I 2AII 6; V AI 32’; II 2IAI 3

Prt.Pl.3. ki-an-ta (+ piran katta) I 2AII 7

ki-an-da I 2AII 8

kinu- (kenu-, ginu-, genu-) “kırmak”

Med.Imp.Sg.3 ki-nu-ut-ta-ru I 1AIV 13

kiš- “olmak”

Prs.Sg.3. ki-ša-ri I 2AIII 5

kiššan (Adv.) “şöyle”		
ki-iš-ša-an		I 1AIV 17; I 1BIV 5; I 2AI 3,23, 34, 39,46; I 2AII 1,12,17,23,27, 30,36,45;I2AIII2,10,15,17,25,34, 40,47,52,59; I 2AIV 10,15,19,28, 36;II1AI11’,17’;II 1AII (17’)19’; [II 2IAI]18; [(II 2IAIV3)]; III 1AII4;III1AIV4’;IV AI3; III2AI3’;VAI 10’,13’,17’,32’; VAII 9’
kiš-an		III 1AI 2,17; II 1BI 3’,11’;II 2IBI 18’
	^{siG} kišri	
Sg.N.-A.	^{siG} ki-iš-ri	IV AI 5
Sg.A.	^{siG} ki-iš-ri-in	II 1AIV (12’)14’
	kuen- “öldürmek”	
Prs.Pl.3.	ku-na-an-zi	I 2AII 51; I 2AIII 19,43
Part.	ku-na-an-za	II 2IAI 13,[1]4;[II 2IIAI 9]
	kuer- “kesmek”	
Prs.Sg.3.	ku-er-zi (+šer arḫa)	I 2AI 34
	ku-iš, ku-it “kim, ne, hangi”	
Sg.N.c.	ku-iš	I 2AIV 1; V AI 14’; II 1AI 11’; III 1AIV 7’
Sg.N.c.	ku-it	I 2AI 35,47; I 2AII 1,2,5; I 2AIV 3; II 1AI 17; II 2IAI 4
Sg.D.-L.	ku-e-da-ni	I 2AII 18; V AII 16’
Pl.N.c.	ku-i-e-eš	I 2AII 6

Pl.N.-A.n ku-e	I 1BI 20; I 2AI 12; I 2AII 8; I 2AIV 7; V AI 14',15',18'
kuitman “”incaya kadar, iken”	
ku-it-ma-an	II 2IAI 7
kuiški “herhangi bir, herhangi bir kimse”	
ku-iš-ki	II 1AIV (17')19'; II 2IAIV 3
kunna- “sağ taraf”	
ku-u-un-na	III 2AI 4'
kuyapi “ne zaman, iken,.....ince”	
ku-ya-pí	I 2AI 3; I 2AIV 28; III 1AIV 12'
ku-ya-a-pí	I 1AIV 17; I 1BIV 4; I 2AIV 35
^{GIŠ} lahhura- “kurban masası”	
Sg.A. ^{GIŠ} la-aḥ-ḥu-ra-an	II 2IIAI 1
Sg.D.-L. ^{GIŠ} la-aḥ-ḥu-ri	II 2IIAI 4
lahuḡai- (lahḡuḡai-, laḡ(h)u-) “dökmek”	
Prs.Sg.3. la-a-ḥu-i (+anda)	I 2AIII 23
la-a-ḥu-ya-i	III 1AI 12
la-a-ḥu-ya-i (+ anda)	I 1AII 31
la-a-ḥu-ya-a-i	[III 1BI] 12
Prs.Pl.3. la-ḥu-ya-an-zi (+anda)	I 2AIV 26
la-a-ḥu-ya-an-zi (+ šara)	I 2AIV 24
la-ḥu-ya-an-zi (+ sara)	I 1AIV 5
la-a-ḥu-ya-an-zi (+šer)	I 2AII 42
It. laḡušk-	
Prs.Sg.3. la-ḥu-uš-ki-iz-zi (+anda)	I 2AIII 32

	lag- “eğmek, bükmeK”	
Prs.Sg.3.	la-ga-a-ri	I 2AIV 2; V AI 13’
Imp.Sg.3	la-ga-a-ru	I 2AIV 4
	laknu- “eğmek, bükmeK, devirmek”	
Prs.Sg.3.	la-ak-nu-ya-an-zi	I 2AIV 5
	lala- “dil”	
Pl.N.	la-a-la-aš	I 2AIII 7
	lalaçeš(š)a , (lalakueša) “karınca”	
Sg.Gen.	la-la-ú-e-eš-na-aš	[III 1AI 3]
	lĕ- “olumsuzluk edati”	
li-e		I 2AII 49; I 2AIII 7; II 1AI 15’; III 1AI 4(2x),19; III 1AII 6, 7; V AI [38’]
	lingau- “yemin”	
Pl.A.	li-in-ga-uš	II 2IIAI 7
	li-in-ga-a-uš	II 2IAI 11
	-ma (Enk.Konj.) “ve, fakat”	
-ma		I 2AII 7,38,47; I 2AIII 5,14, 21,22,29,32,43,49; I 2AIV 9, 14,34; I 2BIII 52; II 2IAI [9], 13; II 2IIAI 4; III 1AI 4;III 1AIV 12’
	maḥḥan (Adv. ve Konj.) “...dığı zaman, nasıl”	
ma-a-aḥ-ḥa-an		I 2AI 17,41; I 2AIII 3(2x),35
ma-aḥ-ḥa-an		I 2BII 50

	man “eğer, gibi,.....dığı zaman”	
	ma-a-an	I 1AIV 15; I 1BIV 2; I 2AI 1; I 2AIII 48; I 2AIV 33; I 2BIII 51; II 1AIV[(16')18'];[(II 2IAI)]5(2x), 12,13; III 1AIV 16';[IV AI 1]; IV AIV5', [7']
	mantalli- “kötü, lanetli”	
Pl.N.	ma-an-ta-al-li-i-e-eš	I 2AI 24
	marrija- “parça parça etmek”	
Prt.Sg.3.	mar-ri-it-ta	V AI 5'
	marnu- “bir çeşit içki”	
Sg.N.-A.	mar-nu-ıa-an	[III 1A]I 12
	mema- “söylemek”	
Prs.Sg.3.	me-ma-i	I 2AI 34,39,46; I 2AII 1,12,18,23, 30,36,45; I 2AIII 2,10,15,25,40, 47,59; I 2AIV 10,15,19,28; II 1AI 11',17';II 1AIV (8')10';II 2IAI18; V AI 10',13', 17',32'
	me-ma-a-i	I 1DII 3'
	It. memišk-	
Prs.Sg.3.	me-mi-iš-ki-iz-zi	I 2AIII 34; III 1AI 2,<17>; III 1A [II 4]
Prt.Pl.2.	me-mi-iš-ki-it-ten	I 2AI 47
	me-mi-is-ki-<it>-ten	I 1BI 8
	-mi- (Enkl. Pos. Pron. Sg.1) “benim”	
Sg.D.-L.	-mi	I 2AI 23

	š ^{IG} miti-, š ^{IG} mita- “kırmızı yün”	
Sg.A.c.	š ^{IG} mi-it-ta-an	I 2AI 33; V AII 14’
	munnai- “saklamak”	
Imp.Sg.3	mu-un-na-a-id-du	I 2AIII 28
	nakkušši- “vekil”	
Sg.N.	na-ak-ku-uš-ši-iš	I 2AIII 41; II 1AI 5’,7’
Sg.A.	na-ak-ku-uš-ši-in	I 2AIII 38; V AI 21’
	namma (Adv.) “ayrıca, sonra”	
nam-ma		I 2AI 54; I 2AII 11,22,24,33,40,51; I 2AIII 19,46; I 2AIV 26; V AII 11’; III 1AII 5; III 1AIII (x+1); III 1AIV 3’,11’; II 1AI 9’,14; I BI 2’; VAI 7’,9’,17’,29’,38’
	našma (Konj.) “ya da”	
na-aš-ma		I 1BIV 3; I 2AI 2(2x); I 2AIV 33; II 1AI 16; III 1AIV 16’; III 2AI 2’
	naššu (Konj.) “ya, ya da”	
na-aš-šu		I 2AIV 34; II 1AI 16’
	nāyi “henüz değil”	
na-a-ú-i		[(II 2IAI 7)]
	nepiš “gök”	
Sg.N.-A.	ne-pi-iš	I 2AII 46
Sg.D.-L.	ne-pí-ši	II 1AI 18’,19’

ninink- “kaldırmak”	
Imp.Sg.3. ni-ni-ik-ta-ru	I 2AIV 30
^{NA4} nitri- “bir temizlik maddesi”	
Sg.N.-A. ^{NA4} nitri	I 2AI 13; I 2AIV 22
nu (Konj.) “ve”	
nu (-)	I 1AIV 16,17; I 1BIV 4,5; I 2AI 3(2x), 17,18,19,20,21,22,23,25,27, 28(2x),32,33(2x),34,37,38(2x),39, 40,42, 44(2x),45(2x),46,48,49,50, 51,55; I 2AII1,4,5,9(2x),12,14, 15(2x),16(2x),17,18,20,21(2x),22, 23,25,26(2x),27,28,29,30,32(2x), 33,34,35(2x),36,38(2x),39,40,41, 43,44(2x),45,46,47,50,51,52(2x), 54,55(2x);I 2AIII 1,2,4,8(2x),9,10, 12,14,15,16,17,18,20,21,22,24,25, 26,29,31,34,35,37,38(2x),39, 40(2x),42,43,44,45,47(2x),50(2x), 51,52,54,55,56,57,58,59 ; I 2AIV 3,4,5,6(2x),7,8,9,10,12,13,15, 17(2x),18,19,21,23,27(2x), 29,34, 35,36; II 1AI x+1,6',10',11',12', [13'],17',18';II1AIV (4')6',(7')9', (8')10',(10')12',(11')13',(12')14', (14')16'(2x),(17')19'; II 2IAI 1, 3(2x),4,5,7,8(2x),[(10)], 12,13,14, 15,[(16)],17;II 2IIAI 1,2, 5,6, [(10)](2x),12; III 1AI1,2(2x), 5,7,8,11;III 1AII 1,2,3,4,6,9,12; III 1AIII4',8',11',12';III 1AIV 2',

3'(2x),4',5',7', 8'(2x),10';III 2AI
3'; IV AI 3,7;III 2AI3';IV AIV 3';
V AI 6',8',9'(2x),10', 11',12',
13' (2x),15' (3x), 16'(2x), 19',21',
23', 24',27',31',35'; VAII 7',
9',10',11',12',13',14',15',17',18'

paḥḥur n. “ateş”

Sg.N.-A. pa-aḥ-ḥur

I 2AIII 54; I 2AIV 6

pai- “gitmek”

Prs.Sg.3. pa-iz-zi

I 2AIII 3,6,7; III 1AIV 10'; IV
A[IV 3']

pa-iz-zi (+ arḥa)

I 2AIV 6

Prs.Pl.3. pa-a-an-zi

[III 1AI 8]

papparš- “su serpmek, sulamak”

Prs.Sg.3. pa-ap-par-aš-zi (+šara)

I 2AII 22

pa-ap-pa-ar-aš-zi (+šara)

I 2AIII 20

para (Adv.) “dışarı(ya), ileri”

pa-ra-a

I 2AIII 27

pa-ra-a (+allapaḥḥ-)

I 2AII 31; I 2AIII 17

pa-ra-a (+ep-)

I 2AI 20,54 ; I 2AIII 50,57;

I 2AIV 22

pa-ra-a (+tarna)

I 2AIII 27; VAI 24'

pa-ra-a (+tittanu-)

I 2AI 24;V AII 9'

parkui- “temiz, saf”

Pl.N.c. par-ku-ua-e-eš

I 2AII 24

pár-ku-e-eš

I 1AI 36; II 1AI 18',21'(2x),22',
24',25',27'

Sg.N.c. pár-ku-iš	II 1AI 9',23',26'
parkunu- “temizlemek”	
Prs.Sg.3. pár-ku-nu-zi	I 2AIII 21
parn-, pir- “ev”	
Gen.Sg. pár-na-aš	III1AII 10
parš-, paršai-, paršii- “parçalamak”	
Prs.Sg.3. pár-ši-ja-zi	I 2AIII 42
pár-ši-ja-az-zi	I 2AIII 58; V AI 39'
Prs.Pl.3. pár-ši-ja-an-zi	II 1AII (11')13'
pár-ši-ja	I 2AI 22; I 2AII 42; I 2AIII 46, 52; III 1AI 9; III 1AII [1]2; [V] AI 2'
Dur. par-ši-ja-an-na-i	I 2AIII 36
paršulli- n/c. “ufalanmış, parçalanmış”	
Sg.N.-A.n. pár-šu-ul-li	I 2AI 13; III 1AIII 7'
-pát	
-pát	I 2AIII 43
peda- “götürmek”	
Prs.Sg.3. pí-e-da-i (+arha)	III 1AIV 9'
Imp.Sg.3. pí-e-da-a-ü	II 1AI 8'
peššija- (piššija-,pišša-) “atmak, fırlatmak”	
Prs.Sg.3. pí-eš-ši-ja-az-zi	I 2AI 37,43,49; I 2AII 4,43
pí-eš-ši-ja-az-zi (+anda)	I 2AIII 23
pí-es-ši-ja-zi	I 1AII 32; I 1BI 10; I 1BII 12; I 2AII 14; I 2EII 2

	pí-iš-ši-ja-zi	III 1AI 12
	pí-es-ši-ja-zi (+ anda)	I 1AI 55
	pí-eš-še-ja-zi	I 1AI 19; I 1BI 18
Prs.Pl.3.	pí-eš-ši-ja-an-zi (+arha)	I 2AIV 7

It. peššešk-

Prs.Sg.3.	pí-eš-ši-iš-ki-iz-zi (+anda)	I 2AIII 37
-----------	------------------------------	------------

pippa- “devirmek, yıkmak”

Prt.Sg.3.	pí-ip-pa-aš	V AI 15’
-----------	-------------	----------

píran “ön, önde”

pí-ra-an	[(II 2IIAI 6)];II 2IAI 6; III 1AI 9; V[AII 13’]
pí-ra-an (katta dai-)	I 2AI 29; I 2AII 7; III 1AI 10
pí-ra-an (+dāi)	II 1AIV (7’)9’

píddai- “koşmak, acele etmek, kaçmak”

Prs.Pl.3.	píd-da-an-zi	I 2AII 32,51; I 2AIII 47
	píd-da-a-an-zi	I 1AII 4

píttalqa- “saf, sade”

Sg.A.c.	pít-tal-qa-an	I 2AI 6; I 2AII 42
Sg.Inst.c.	pít-tal-qa-ni-it	I 2AIII 30

píttijali- “hızlı, çevik”

Sg.N.c.	pít-ti-ja-al-li-iš	I 2AIII 11
	pít-ti-ja-li-iš	I 1BII 25
	píd-da-al-li-iš	I 2BII 24

pittula- “ilmek; bağ”

Sg.N.	pít-tu-u-la-aš	IV AI 6
-------	----------------	---------

síG pu-x[II 1AI 8'
pulluri(ja)- "bir kap" Pl.N.-A.n. pu-ul-lu-ri-ja	[III 1AI] 1;III 1AII 2;III 1AIV 11'
šah- "sürmek" Prs.Sg.3 ša-aḥ-zi	V AI 17'
šaklai- "adet,örf, görenek" Sg.N.c. ša-ak-li-in ša-ak-la-a-in ša-ak-la-in	I 2AIV 29 I 1AIV 11 I 2BIII 43
šakuḡaššar(a)- "uygun, müsait" Sg.N.-A.n. ša-a-ku-ḡa-aš-šar	V AI 32'
šalli- "büyük" Sg.N.-A.n. šal-li	III 1AIII 10'
-šan "yer partikeli" -ša-an	I 2AI 21; I 2AII 7,15; I 2AIII 6, 50,57; II 1AIV (4')6'; II 2IAI 1,3, 5,8; II 2IIAI 4; III 1AIV 5'
šani- "tek, aynı" Sg.I. ša-a-ni-ta	I 2AIV 2
šara "yukarı, yukarıya" ša-ra-a ša-ra-a (+laḡuḡai-) ša-ra-a (+papparš-) ša-ra-a (+tarna-)	V AI 30' I 2AIV 24 I 2AII 20; I 2AIII 20 [III 1AI 6]

šarlai- “övmek”	
Part.Sg.N.c. šar-la-a-an-za	I 2AIII 53
šarnink- “tazmin etmek”	
Prt.Sg.3 šar-ni-ik-ta	V AI 33’; II 1AI 20
TÚG _š seknu- (TÚG _š šiknu-) “bir çeşit elbise”	
Sg.N.-A. TÚG _š še-ik-nu	I 2AIII 25
Sg.N.c. TÚG _š se-ik-nu-us	I 1AII 33
šena- (šina-) “figür”	
Pl.N. še-e-ni-eš	II 1AIV (6’)8’
še-e-ni-iš	II 1AIV (10’)12’
Pl.A. še-e-ni-uš	II 1CII 13’
šer ‘üzerine,yukarı’	
še-er	IV AIV 4’; I 2AII 34,54; V AII 15’
še-er (+ep-)	I 2AI 46; I 2AII 27,35,44
še-er (+laḥuḡai-)	I 2AII 42
še-er (+šija-)	I 2AIV 27
šer arḥa-	
še-er ar-ḥa	IV AIV 4’; V AI 6’(2x)
še-er ar-ḥa (+iḷa-)	I 2AII 15
še-er ar-ḥa (+kuer-)	I 2AI 34
še-er ar-ḥa (+tuhš-)	V AII 15
še-er ar-ḥa (+ḡahnu-)	I 2AI 39,52,53; I 2AII 11,17, 23,38, 50; I 2AIII 1,10,15, 21; I 2AIV 9; VAI 6’ (2x), 12’
-ši (Enk.Pers.Pron.Pl.3) “ona”	
-ši	I 2AI 33; I 2AII 29,33,38,41,52;

I 2AIII 8,16; II 1AI 11'; II 2IAI
6,8 III 2AI 4'; V AI 11',15';
V AII 13'; III 2AI 4'

šija- "mühürlemek"

Prs.Sg.3. ši-i-e-iz-zi I 2BIII 41
Prs.Pl.3. ši-ja-an-zi (+šer-) I 2AIV 27

šipand- (šippand-) "kurban sunmak"

Prs.Sg.3. ši-pa-an-ti I 2AI 22; I 2AII 34,43,54; I 2AIII
42 (2x),46,52,59; II 1AII (14')16';
III 1AIII 8'; III 1AIV 3'; V AI
23',42'

Prt.Sg.1. ši-ip-pa-an-du-un III 1AIV 5'

-šmaš (Enk.Pers.Pron.Pl.2,3) "size, sizi, onlara"

-š-ma-aš I 2AI 25,29,31,32,33,34,35,48,53,
54; I 2AII 6,9(2x),11,21,22,24,27,
28,35,36,44,50; I 2AIII 21,26,27,
41; I 2AIV 9(2x),12,19

šuel- (^(SİG)šuil-) "iplik"

Sg.N.-A. šu-ú-il I 2AI 31; I 2AII 5,10; [(II 2IA
8)],9

šuh̄ha- "dökmek"

Prs.Sg.3. šu-uh̄-ḥa-a-i [(II 2IA)]I 17
šu-uh̄-ḥa-i II 2IBI 17
šu-uh̄-ḥa-a-i (+anda) I 2AII 57 ; I 2AIII 24
Part.Sg.N.-A.n. šu-uh̄-ḥa-an (+anda) I 2AIV 23

šunna- “doldurmak”

Prs.Sg.3. šu-un-na-i I 2AIII 30

šuppijahh- ‘temizlemek’

Prs.Sg.3. šu-up-pi-ja-ah-hi I 2AII 22

-ta (Enk.Poss.Pron.Sg.2.) “seni, sana”

-ta I 2AI 23,44; V AI 18’,19’; V AII 9’
II 1AII (8’)10’; III 1AIV x+1

da- “almak”

Prs.Sg.1 da-a-i I 2AI 20,33,38,44,51; I 2AII 15,21,
4[4]; I 2AIII 8, 1[4],29,39,[(43)],44,
45,47; I 2AIV 8,17; III 1AIV 3’;
V AI 9’,27’

da-a-i (+arḥa) I 2AII 9;VAI 15’

da-a-ah-hi III 2AI [5’]

da-ah-hi III 1AIV 17’

Prt.Sg.1. da-ah-hu-un II 1AI[(13)]

da-a-u-ua-ar III 1AIV 13’

dai- , tai- “koymak”

Prs.Sg.3. da-a-i I 2AI 30,32 ; I 2AII 20,25; II 2IAI
6; II 2IIAI 3,5; III 1AI 1,14,15; III
1AIV 14’; V AI 22’,23’,24’,40’;
V AII 10’,12’,13’

da-a-i (+anda) I 2AII 56; I 2AIII 31; III 1AIV 12’

da-a-i (+katta) V AI 29’

da-a-i (+kattan) I 2AIV 10

da-a-i (+píran) II 1AIV (7’)9’

da-a-i (+píran arḥa) II 2IAI 6

dai- (+píran katta) I 2AI 29; III 1AI 10

Prs.Pl.3. ti-an-zi	I 2AI 21 ; I 2AIII 51, 57; II 1AIV 15'(13'); II 1AII(13')15'; II 2IAI 1, 2,4,[15]; [(II 2IIAD)]12; V AI 31'
ti-ia-an-zi	II 1AIV (6')8'; II 2IIAI 3
ti-an-zi (+ağan katta)	I 2AII 34,53
dagan “aşağı, yer, toprak”	
da-ga-an	V AI 8'
daganzipan- “yeryüzü, toprak, yer, zemin”	
Sg.A. da-ga-an-zi-pa-an	I 2BIII 1
Sg.N. da-ga-an-zi-pa-aş	II 1AI 4',18',19'
tákšan – n. “orta”	
Sg.N.-A. ták-ša-an	I 2A I 3,39 ;
takšan (Adv.) “beraber, bir arada”	
tak-ša-an	I 2AI 3; I 2AIV 34,35
damai- “başka, diğer”	
Sg.N.-A.n. da-ma-i	I 2AIII 5
ta-ma-i	I 1BII 17
Sg.D.-L. da-me-da-ni	II 1AI 7'
damaş- “bastırmak, sıkıştırmak”	
Prs.Sg.3. ta-ma-aş-zi (+anda)	I 2AI 55
dan “ikinci”	
da-a-an	V AI 9'
dannatta- “boş”	
ta-an-na-at (-)[III 1AII 11

dapijant- “bütün, tam”
Pl.N.c. da-pí-an-te-eš III 1AIV 6’

tarmai- “çekiçle ezmek”
Prs.Sg.3. tar-ma-a-iz-zi (+katta) I 2AII 16
Prt.Sg.3. tar-ma-a-it I 2AII 20

tarna- “bırakmak”
Imp.Sg.2. tar-ni (+arha) III 1AI 5
tar-ni (+šara) III 1AI 6
Prs.Pl.3. tar-na-an-zi (+para) V AI 24’
Part.Sg.N.-A.n. tar-na-an (para+) I 2AIII 27

tarna- “çeyrek avuç ?”
Sg.N. tar-na-aš I 2AI 5 ; I 2AIII 44,49,56; IV AI 4

tarpalli- “vekil”
Sg.N. tar-pa-al-li-iš I 2AII 28(2x),37 ; I 2AIII 15 ;
I 2AIV 11; VAI 11’
Pl.N. tar-pa-al-li-e-eš II 1AIV (8’)10’

tarpatarpa^{SAR} “bir bitki”
Sg.N. tar-pa-tar-pa-aš^{SAR} I 2AI 14

te- “söylemek”
Prs.Sg.3. te-iz-zi I 2AI 23 ; I 2AII 27 ; I 2AIII 17,53;
V AII 9’; III 1AIV 4’

tekan- (tag-n-) “toprak, yeryüzü”
Sg.G. ták-na-aš II 1AI 26
Sg.Abl. ták-na-az III 1CI 5’; III 2AI 5’
ták-na-za III 1AIV 17’

ta-ak-na-za	[III 1AIV]13'
URUDU tekan "kazma"	
Sg.N.-A. URUDU te-e-kán	I 2AI 9
tekan- n. "toprak, yer, yeryüzü"	
Sg.N.-A. te-e-kán	I 2AII 32,51,54
te-kán	I 2AIII 47
tepu- "küçük, biraz"	
Sg.N.-A.n. te-pu	I 2AI 8,14 , I 2AII 56
tişatqa- "bir obje"	
Pl.N.-A. ti-i-şa-at-qa	I 2AI 45,47
tittanu- "yerleştirmek"	
Prs.Sg.3. ti-it-ta-nu-zi (+anda)	III 1AI 13
Prs.Pl.3. ti-it-ta-nu-an-zi	II 1AI 16';II [(2IAI 12)],[(13)], [(14)],[(15)]; II 2[(IAII 9)], 10[(2x)],11,12
anda tittanu- "barıştırmak"	
Prs.Sg.1. ti-it-ta-nu-mi (+anda)	I 1AIV 17; I 1BIV 42; I 2AI 3; I 2AIV 35
para tittanu- "teslim etmek"	
Prt.Sg.1. ti-it-ta-nu-nu-un (+para)	I 2AI 24; VAII 9'
tiqarija	
ti-qa-ri-ja	I 2AIV 17
tuekka (tuikka) "vücut, beden"	

Sg.N.	tu-ig-ga-aš	I 2AI 31,48 ; I 2AII 6,28,36
	tu-e-ig-ga-aš	[I 2]DI[3']
Sg.D-L.	tu-e-ik-ki	I 2AIII 7
Pl.A.	tu-ik-ku-uš	I 2AIV 18
	tu-e-ik-ku-uš	V AI 17'

tuhš- “ ayrılmak, kült bakımından temizlenmek”

Prs.Sg.3.	tuh ^{ub} -ša-ri (+arha)	I 2AII 10
	tuh-sa-ri (+arha)	[I 1A]I 24; I 1BI 23
	tuh ^{ub} -hu-uš-zi (+šer arha)	V AII 15'
Prt.Sg.3.	tuh-ḥu-uš-ša-at	I 2AI 41
Imp.Sg.3.	tuh ^{ub} -ša-ru	I 2AII 13(2x)
	tuh-ša-ru	[I 1A]I 27
Imp.Pl.3.	tuh ^{ub} -ša-an-du	I 2AI 41
Part.	tuh ^{ub} -ša-an	I 2AI 48
	tuh-ša-an	I 1BI 9,26; [I 1A]I 8

duḡarnai- (tuḡarnai-) “kırmak, parçalamak”

Prs.Sg.3.	du-ḡa-ar-na-i	I 2AII 11
	tu-ḡa-ar-na-i (+arha)	V AI 8'
	tu-ḡa-ar-na-i (+šer arha)	V AI 12'
	tu-ḡa-ar-ni-iz-zi	I 2AIV 13
	du-ḡa-ar-ni-iz-zi	[I 1A]I.25; I 1AII 44; I 1BI 24
Prs.Pl.3.	tu-ḡa-ar-na-an-zi	I 2AIV 14
	du-ḡa-ar-na-an-zi	I 1AIII 37; [(II 2IAI)] 7
Prt.Sg.3.	du-ḡa-ar-na-at	I 1AII 42
Imp.Sg.3.	tu-ḡa-ar-na-at-ta-ru	I 2AIII 34; I 2AIV 15
	tu-ḡa-a]r-ni-it-ta-ru	I 2BII 49
	It. duḡarnesk-	
Prs.Sg.3.	tu-ḡa-ar-ni-iš-ki-iz-zi	I 2AIII 33,36
	du-ḡa-ar-ni-iš-ki-iz-zi	I 1AII 41; I 2BII 48

uk- ug(g)a- (Pers.Pron.Sg.1.) “ben”	
ú-ku	II 1AI 8’
unna- “sevketmek”	
Prs.Pl.3. u-un-na-an-zi	I 2AII 26,35; I 2AIII 38
u-un-ni-ja-an-zi	IIAI 38; [IIAI] 47;VAI 41’; II2IA 8
uppa- “göndermek”	
Prt.Sg.3. up-pí-eš	II 1AIV (9’)11’
uttar n. “söz, mesele”	
Sg.D.-L. ud-da-ni-i	I 2AIII 28
ud-da-a-ni	I 1AII 36
Pl.N.-A. ud-da-a-ar	I 2AII 14; I 2AIV 4,12,16,20; II 1AIV (4’)6’ ; V AI 19’(2x);
uṡa- “gelmek”	
Prs.Sg.3. ú-iz-zi	II [(2IAI 17)]; III 1AIII 12’;
ú-iz-zi (+arha)	III 1AIV 2’
Prt.Sg.3. ú-it	[I 2AIV 4]
Prs.Pl.3. ú-ṡa-an-zi	I 2AIV 29
ṡa(r) ‘hitap partikeli’	
-ṡa	I 2AI 23,25,34,35,40(2x),47; I 2AII 1,2,13,18,19,24,27,28,31,45,46,47; I 2AIII 2,4 (2x),5,6,12(2x),15,17, 25,26(2x),27,34,41,48,53; I 2AIV 1,2,3,4,11(2x),12,15,19,28, 29,30; II 1AI 6’,8’,9’,11’,12’,13’,17’,18’, 21’(2x),22’,23’,24’,25’,29’,30’ II 1AIV(8’)10’;III 1AI3,[18];III

1AII 5(2x), 6;III 1AIII 11';
III 1AIV x+1, 4',5',12'; V AI 11',
14'(2x),18',19',25',26',30', 33';
V AII 9',17'

uānu- “çevirmek, döndürmek”

Prs.Sg.3. uā-ān-nu-zi (+arḥa)	[(II 1AIV 2')]
uā-ān-nu-uz-zi	V AII 19'
Prs.Sg.3. uā-ān-nu-zi (+šer arḥa)	I 2AI 39,52,53; I 2AII 11,17,23,38; I 2AIII 1,10,15,21; I 2AIV 9; V AI 6',12'
Prs.Pl.3. uā-<ān>-nu-uā-an-zi (+šer arḥa)	I 2AII 50
Imp.Sg.3. uā-ān-nu-ud-du	I 2AII 3

uālhi- “bir çeşit içki”

Sg.N.-A. uālhi	[III 1AI 12]
----------------	--------------

uārkant- “yağlı, semiz, besili”

Sg.N. uā-ar-kān-za	I 2AII 46
--------------------	-----------

uāppu- “kil yatağı”

Sg.D.-L. uā-ap-pu-i	I 2AIII 3
uā-ap-pu-u-i	[I 1AII] 11
uā-ap-pu-ua-i	I 2BII 15

uānu- “yakmak”

Prs.Pl.3. uā-ar-nu-uā-an-zi (+arḥa-)	I 2AII 41
uā-ar-nu-uā-an-zi	I 2AIII 54
uā-ar-nu-an-zi	I 2BIII 10

uārs-,uaršija- “silmek, ayırmak, temizlemek, tozunu almak”

Prs.Sg.3. uā-ar-ši	I 2AIV 18
--------------------	-----------

Part.	ɣa-ar-ša-an	V AI 20'
	ɣa-ar-ša-an (+katta)	I 2AIV 19; V AI 18'
	ɣaš(š)-, (ɣeš(š)-), ɣaššiiia-, (ɣeššiiia-) “giymek, örtmek, giydirmek”	
Prs.Pl.3.	ɣa-aš-ša-an-zi	V AI 15'
Part.	ɣa-aš-ša-an-da	I 2AI 27
	ɣa-aš-ša-an	I 2AIV 7
	ɣaštul- “suç, günah”	
Sg.N.-A-	ɣa-aš-túl	II 1AI 6'
	ɣatar n. “su”	
Sg.N.-A.	ɣa-a-tar	I 2AII 21(2x); I 2AIII 20; I 2AIV 21, 23, 26; III 1AIV 10'
	ɣelku- n. “bitki,ot”	
Sg. N.-A.	ú-e-el-ku	V AII 14'
	ɣeda-, ɣete- “kurmak, inşa etmek”	
It.	ɣetešk-	
Prs.Sg.3.	u-e-te-eš-ki-it	I 2AIV 1; V AI 14'
	ɣemiĵa- “bulmak”	
Part.Sg.N.-A.n.	ú-e-mi-ĵa-an	II 1AI 15'
	-za(-) “reflexif partikel”	
-za		I 2AI 45; I 2AIII 4,14,38,39,43,44; I 2AIV 7,8,17, 23,24; II 1AI 10'; II 2IAI 13; II 2IIAI 9; [(III 1AI 1)]; III 1AII 2; III 1AIV 3'; IVAIV 3; VAI 9',16',21',27'
-az		I 2AII 46,47; I 2AIV 29; V AII 17'

zik- (Pers. Pron. Sg. 2) “sen”	
Sg. N. zi-ik	III 1AIII 10’
Sg. A. tu-uk	III 1AIII 11’

b) Sumerogramlar

ALAM “heykel,resim,şekil”

Sg.N. ALAM	I 2AI 12; I 2AII 6
Pl.N. ALAM ^{HLA}	I 2AI 27

ALAM.GIŠ “ahşap heykel”

Sg.N. ALAM.GIŠ	I 2AI 27; V AII 10’, 13’
----------------	--------------------------

AMA “anne”

Sg.N. AMA-aš	III 1AI 3,17
--------------	--------------

BABBAR ‘beyaz’

Sg.N. BABBAR	I 2 AI 16,44; IV AI 9
--------------	-----------------------

BA.BA.ZA “arpa ezmesi”

BA.BA.ZA	III 1AI 10
----------	------------

^{TU} BABAZA

^{TU} BA.BA.ZA	II 2IAI 5
------------------------	-----------

^{GIŠ}BANŠUR “masa”

Sg.N. ^{GIŠ} BANŠUR	I 2AI 11; I 2AIII 44; V AII 5’; IV AI 10
-----------------------------	---

DAM “zevce”

Sg.N. DAM	I 1AIV 15; I 2AI 2; I 2AIV 33;
-----------	--------------------------------

	III 2AI 2'
DIB- "tutmak, yakalamak"	
Part.Pl.N.c. DIB-an-te-eš	III 1AIV 6'
DINGIR "tanrı"	
DINGIR ^{LIM}	II 1AIV (10')12', (11')13'; III 1AI 14
Pl.N. DINGIR ^{MEŠ}	II 1AI 3',19',25',28',29'; [II 1AII (2')4']; III 1AIV 6'
DINGIR ^{MEŠ} -aš	I 2AIII 6
DINGIR.GAL "büyük tanrı"	
DINGIR.GAL	II 1AI 4'; III 1AIV 3'
DUB "kil tablet"	
DUB.I.KAM	I 1AIV 14; I 1BIV 1; I 2AIV 32; [(I 2BIII 50)] IVAIV 6'
DUB.II.KAM	II 1AIV (15')17'; II 2IAIV 1
LÚDUB.SAR "katip"	
LÚDUB.SAR	II 1AIV (19')21'
DUG A "su kabı"	
Sg.N. DUG A	I 2AI 15
DUG GAL "kadeh"	
Sg.N. DUG GAL	I 2AI 15
DÛ- "yapmak"	
Prs.Sg.3.DÛ-zi	II 1AIV(17')19'; II 2IAIV 3;

	DUG GİR.KIŞ “bir kap”	
Sg.N.	DUG GİR.KIŞ	I 2AI 5
	DUG DÍLIM.GAL “bir kap”	
Sg.N.	DUG DÍLIM.GAL	I 2AIV 9,12,14; [II 2IAI4] ; II 2IIAI 3; V AII 6’
	DUḪ.LÀL “balmumu”	
Sg.N.	DUḪ.LÀL	I 2AI 51(2x)
	DUMU “oğul, çocuk”	
	DUMU	I 1BIV 7; III 1AII 1
	DUMU ^{RU}	I 1AIV 15; I 1BIV 2; I 2AI 2; I 2AIV 33; I 2BIII 51
	DUMU.LÚ ^{MEŠ} .U ₁₉ .LU “insan, insanoğlu”	
	DUMU.LÚ ^{MEŠ} .U ₁₉ .LU	II 1AI 27’
	É “ev”	
É		II 2IAI 25’
	EGIR “geri, arkasından, sonradan”	
EGIR		I 2AIII 53; II 2IAI 12; [II 2IIAI] 9; III 1AII 7
EGIR-an		I 2AII 37; I 2AIV 30; II 2IIAI 11
EGIR-an-da		I 2AI 50; I 2AII 14; I 2AIII 14,22, 29,49
EGIR-an-<da>-ma		II 1BI 4’,10’; II 1AI 10’
EGIR-pa		I 2AIII 3; I 2AIV 29; [II 2IIAI]9; VAI 38’; II 2IAI 10’; II 2IIAI 6
	EME “dil”	
EME		I 2AIII 12; V AII 10’; IV AI 6

Sg.N. EME-as	I 2AIII 48; I 2AIV 20
Sg.A. EME-an	I 2AII 37; I 2AIII 11,13; V AII 12'
Sg.D.-L. EME-i	I 2AII 29; I 2AIII 53
Sg.Inst. EME-it	I 2AI 46; I 2AII 24; I 2AIII 35
Sg.Abl. EME-az	I 2AIV 3
Pl.N. EME ^{III.A}	I 2AI 12,26,30,36,42,49,51; I 2AII 3,8,10,13,15; I 2AIV 13; VAI 4'
EME ^{III.A} -eš	I 2AI 25
EN "bey, sahip"	
EN	I 2AIII 1; I 2AIV 3; II 1AI 5',6',14,17',21'; II 1AIV (4')6', (8')10'; II 2IAI 4; III 1AI 3, 7, 18, 20; III 1AII 5; III 1AIV 10',12'
EN ^{MEŠ}	I 1AII 1
GAL "büyük"	
GAL	IV AI 10
GAL "kadeh"	
GAL	I 2AIII 56; II 2IAI 6; IV AI 10
Sg.Abl. GAL-az	I 2AIV 21
(DUG) GAL.GIR ₄ "pişmiş topraktan bir bardak"	
GAL.GIR ₄	I 2AIII 49
GE ₆ "siyah"	

GE ₆	I 2AI 16,44; I 2AII 35,37,56
Sg.Abl. GE ₆ -za	III 1AI 5
GE ₆ -ia-az	[III] 1CI 5'

(GIŠ)GEŠTIN “üzüm asması”

GIŠGEŠTIN	I 2AI 7; I 2AIII 30
GEŠTIN	I 2AI 16,19, 22; I 2AII 34,43,53; I 2AIII 39, 42,45,46,49,52,56,59; V AI 23',40'; II 1AIV (5')7', (14')16'; II 2IAI 6; III 1AIII 8; III 1AIV 3'; IV AI 5,8
GEŠTIN-an	III 1AI 11
GEŠTIN-it	I 2AIII 29

GIŠGEŠTIN ḪÁD.DU.A “kuru üzüm”

GIŠGEŠTIN ḪÁD.DU.A	I 1AI 7; IV AI 8
--------------------	------------------

GIM “.....dığı zaman, nasıl,gibi”

GIM-an	I 2AII 46
--------	-----------

GİR ”bıçak”

GİR	I 2AI 33,37
-----	-------------

GİR “ayak”

Sg.N. GİR-aš	I 2AIII 11
Sg.I. GİR-it	I 2AIV 14
Pl.N. GİR ^{HI.A}	I 2AI 29
GİR ^{MEŠ}	I 1AIII 36
GİR ^{HI.A} -aš	I 2AIV 10
Pl.A. GİR ^{HI.A} -az	I 2AIV 5

GIŠ.NÁ “yatak”

GIŠ.NÁ I 2AI 11; V AII 5'
Sg.I.GIŠ.NÁ-it II 2IA 2

GÙB “sol taraf”
Sg.N.-A. n. GÙB-la I 2AII 3
Sg.Abl. GÙB-la-az I 2AIII 54

GU₄ “sığır”
GU₄ I 2AIV 26; V AII 20'
Sg.N. GU₄-uš III 2IA 3,17

GU₄.MAḤ “boğa”
Sg.N. GU₄.MAḤ -aš I 2AI 40

GUL- “vurmak”
Prs.Sg.3 GUL-aḥ-zi (+katta) IV AI 3 ; [IVAIV 8']

GUNNI “ocak”
GUNNI I 2AII 40
Sg.D.-L. GUNNI-i I 1BI 10; I2EII 2

GUŠKIN “altın”
GUŠKIN II 2IIAI 5; III 1AI 18

ḤA.LA “pay, parça”
HA.LA III 1AIV 2'

ḤÁD.DU.A “kuru”
ḤÁD.DU.A I 2AI 7; I 2AIII 30; IV AI 18

ì “yağ”
ì I 2AI 5,6; I 2AII 42; I 2AIII 30

Sg.A. İ-an	I 2AIII 22
(UZU)İ.UDU “koyun yağı, iç yağı”	
UZUİ.UDU	I 1AII 39; I 1BI 5,11; I FI 5; I 2BII 46
IGI “göz”	
Pl.A. IGI ^{HI.A}	I 2AIV 25
IGI ^{HI.A} -ua	I 2BIII 39
IGI-zi “önde, ilk”	
IGI-zi	III 1AIII 5’
IGI.DU _g .A “hediye”	
IGI.DU _g .A	III 1AI 14
IM “balçık, kil”	
Sg.N. IM-aş	I 2AII 55; I 2AIII 2; I 2AIII 22
INIM “söz, kelime”	
INIM	II 1CII 18’
KAxU “ağız”	
Sg.N. KAxU	I 2AIII 53
KAxU-aş	I 2AIV 20
KAxU-iş	I 1BII 28; [I 2BII] 27
Sg.D.-L KAxU-i	I 2AII 29, 37
Sg.Abl.KAxU-az	I 2AIV 3
Sg.Inst.KAxU-it	I 2AI 46; I 2AII 24; I 2AIII 13,35, 41(2x),48
GİŞ ^{GAG} “kazık”	
GAG ^{HI.A}	I 2BII 60

KAR-aš “bir tahıl çeşidi”

KAR-aš I 2AIII 24

KAR-ša-an I 1AII 32

^{NA4}KIŠIB “mühür”

^{NA4}KIŠIB I 2AIV 30

KI “toprak, yer”

KI-za III 1AI 5

KU₆ “balık”

Sg.N. KU₆ I 2AI 14,38,40

KU₆-uš I 2AI 40

Sg.A. KU₆-un I 2AI 42

KÙ.BABBAR “gümüş”

KÙ.BABBAR II 2IIAI 5

KUN₅ “merdiven”

KUN₅ III 1AIV 11'

KUR “ülke”

Sg.N.-A.n. KUR-e I 2AIV 29

Sg.G. KUR-ja-aš I 1AIV 11

KUR-e-aš I 2BIII 43

KUŠ.UDU “koyun derisi”

KUŠ.UDU IV AI 9

LÀL “bal”

LÀL I 2AII 41; I 2AIII 30; V AII 4'

LUGAL “kral”	
Sg.N. LUGAL-uš	III 1AIII 9’
Pl.N. LUGAL ^{MES}	I 2AIV 29
LÚ “erkek, adam”	
LÚ	III 2IAV x+1; IV AI 7
Sg.A. LÚ-an	II 1AI 16’; II 2IAI 13; III 1AIV 16’; II 2IIAI 10
Sg.N. LÚ-iš	II 2IAI 13; [(II 2IIAI 9)]
URUDUMAR “kazma”	
URUDUMAR	I 2AI 9
MUN “tuz”	
MUN	I 2AI 50,53
Sg.N.-A.n.MUN-an	I 2AII 15
MUNUS “kadın”	
MUNUS	I 1AIV 14; I 1BIV 1; I 2AI 1; I 2AIV 32; I 2BIII 50; II 1AIV (16’)18’; II 2IAIV 2; IV AI 1,7’
MUNUS-an	II 1AI 16; II 2IAI 14; III 1AIV 16’; [II 2IIAI 10]
MUNUS-za	II 2IAI 13
MUNUS.LUGAL.DINGIR ^{MES} “kraliçe tanrılar”	
MUNUS.LUGAL DINGIR ^{MES}	II 1AIV (2’)4’
UZUNÍG.GIG “ciğer”	
UZUNÍG.GIG	V AI 30’,34’
Sg.Abl. UZUNÍG.GIG-az	V AI 33’

NÍ.TE “vücut”

Sg.N:	NÍ.TE-aš	I 2AIII 16; I 1BI 10
Sg.D.-L.	NÍ.TE-si	I 1BII 20
Pl.N.	NÍ.TE ^{HI.A} -us	I 1AIII 41
	NÍ.TE ^{MES} -us	I 2EIII 5

^{KUŠ}NÍG.BÀR “örtü, perde”

^{KUŠ} NÍG.BÀR	I 2AI 11; II 2IAI 3
------------------------	---------------------

^{TÚG}NÍG.LÁM “gösterişli bir kıyafet”

^{TÚG} NÍG.LÁM ^{MES}	I 2AIV 6
---------------------------------------	----------

NIN “kızkardeş”

NIN	I 2AI 2; I 2AIV 34
-----	--------------------

NINDA “ekmek”

NINDA	III 1AIII 7’
-------	--------------

NINDA Ì.E.DÉ.A “bir çeşit yağlı ekmek”

NINDA Ì.E.DÉ.A	III 1AIII 6’
----------------	--------------

NINDA.KU₇ “tatlı ekmek”

NINDA.KU ₇	I 2AIII 36
-----------------------	------------

NINDA.KUR₄.RA “kalın ekmek”

NINDA.KUR ₄ .RA	I 2AI 22; I 2AIII 42,45,51; [II 1AIV (4’)6’]; III 2AI 8’; [VA]I 31’
----------------------------	--

NINDA.KUR ₄ .RA ^{HI.A}	II 1AIV(6’)8’
--	---------------

NINDA.KUR₄.RA EM ŞA “ekşi ekmek”

NINDA.KUR ₄ .RA EM-ŞA	I 2AI 19; IV AI 4
----------------------------------	-------------------

NINDA.GUR₄.RA KU₇ “tatlı ekmek”

NINDA.GUR₄.RA KU₇ I 2AI 5; I 2AII 33,42,53; I 2AIII
39,44,49,56,58; II 1AI 12’;V AI 22’

NINDA.SIG“inceekmek”

NINDA.SIG I 2AI 5;III 1AI 9;III 1AII 12;IV AI 4
NINDA.SIG^{MES} I 2BII 51

NUMUN “tohum”

Sg.A. NUMUN-an I 2AIII 5

GIŠPÈŠ “incir”

GIŠPÈŠ I 2AI 7; I 2AIII 30; I IVAI 8

UZUSA “sinir”

UZUSA I 2AI 13,53; I 2AIII 31

SAG.DU “baş”

SAG.DU I 2AI 30,52; I 2AIV 11,24;
V AI 3’,10’,11’

Sg.A. SAG.DU-an IV AIV 8’

SAG.DU^{HLA} I 2AI 28; I 2AII 8

SAG.<DU>^{HLA} I 2AII 36

SAG.DU^{MES} I 1AIII 32; I 1AIV 4

SI “boynuz”

SI I 2AIV 26; II 2IAI 9(2x)

Sg.I. SI-it III 1AI 4

SÍG “yün”

SÍG II 1AI 8’;II 2IAI 11; II 2IIAI 5,7

SÍSKUR “kurban,ayin”

SÍSKUR	I 2AI 18(2x),29,38,45,52; I 2AII 5, 17, 26,39,48; I 2AIII 10,14,20,24,50, 56; I 2AIV 5,14, 18, 22, 23, 27; II 1AII[(4')6']; [II 2IAI 4]; III 1AI 3; III 1AII 5; V AI 7',[9'],[14'],16'; V AII 7'(2x)
SISKUR	I 2AIII 1; I 2AIV 3; II 1AI 5',6', 14',17',21'; II 1AII (8')10'; III 1AI 7,18,20; III 1AIV 10',12',13'
SISKUR ^{MEŠ}	III 1AIV 6'
SISKUR ^{Hl.A}	III 1AIV 7'
SÍSKUR ^{TIM}	I 2AI 20

síGSA5 “kırmızı yün”

síGSA5	I 2AI 8,31; I 2AII 5; I 2AIII 9,23; II 1AIV (12')14'; IV AI 6
--------	---

SUD- “çekmek”

Prs.Sg.3. SUD-zi	III 1[AI] 2
SUD-ja-zi	III [AI] 16

(UZU)ŠÀ “kalp,orta,iç”

UZUŠÁ	V AI 30',34'
-------	--------------

ŠÀ^{BA} “içinde”

ŠÀ.BA	IV A 7
-------	--------

ŠAḤ.TUR “domuz”

ŠAḤ.TUR	I 2AII 44,50,52
ŠAḤ.TUR ^{Hl.A}	I 2AII 47

ŠEŠ “kardeş”
 ŠEŠ I 1AIV 16; I 1BIV 3; I 2AI 2; I 2AIV
 34; I 2BIII 52

ŠU “el”
 ŠU I 1BIV 6; I AIV (19')21'; IV AIV 9;
 V AI 30'
 ŠU^{HL.A} I 2AI 12, 29; I 2A II 7,10; I 2AIV 24
 Sg.A. ŠU-an V AII 12'

GIŠŠÚ.A “taht”
 GIŠŠÚ.A II 2IA 2 ; V AII 5'

MUNUSŠU.GI “yaşlı kadın”
 MUNUSŠU.GI I 2AI 18,19,27,38,50; I 2AII 1,9,11,
 15, 21,26,35,44,55; I 2AIII 1, 8, 20,
 24,31,39, 40,43,44,46,49,51,56, 58;
 I 2AIV 8,13,17,21,22,27; III 1AI 10',
 11',17'; III 1AI 1,7,8; III 1AII 1,9;
 III 1AIV 2'; V AI 9',15',17',22',27',
 28'; VAII 7',8',10', 14',18'

TE “yanak”
 TE^{MES} I 1AIV 5

TI “hayat, canlı”
 Sg.D.-L. TI-an-ni I 2AIII 27

TÚG “elbise”
 TÚG I 2AI 27; IV AI 9
 Sg.N. TÚG-aš II 2IAI 3
 Pl.N. TÚG^{HL.A} VAI 15'

TUR “küçük”	
TUR	I 2AI 8; IV AI 9
Ú “bitki”	
Sg.I. Ú-it	I 2AII 45
UD “gün”	
UD-aş	I 2AI 36,42; I 2AII 13(2x),19; I 2AIII 18
UD.KAM-aş	I 2AI 49; I 2AII 13
Sg.D.-L. UD-ti	I 2AI 25,35; I 2AII 18; I 2AIV 3; VAI18’, VAII 16’
UDU “koyun”	
UDU	I 2AI 16(2x); I 2AII 26,32,35,37,39; I 2AIII 38, 40,42,43; V AI 23’, 24’(2x),27’; II 1AI x+1,10’; II 2IAI 8,12
ÛKU “insan, adam”	
Sg.N. ÛKU-aş	II 1AI 30’
Sg.A. ÛKU-an	II 2IBI 12’
UR.TUR “köpek yavrusu”	
UR.TUR	I 2AI 16; I 2AIII 14,19
^D UTU uelku- “bir çeşit ot”	
^D UTU ú-e-el-ku	V AI 16’,2[8]
^D UTU-aş ú-el-ku	I 2AIV 17
TU ₇ “yemek”	
TU ₇	II 2IAI 6

DUG ⁶ ÚTUL “çömlek, tencere”	
DUG ⁶ ÚTUL	I 2AI 15; I 2AIV 9,11,13; V AI 6'(2x), 7',9';VAII 6'
UZ ₆ “keçi”	
UZ ₆	II 1AI x+1,10'; II 2IAI 15; II 2IIAI 12
ÚTUL UZU “et yemeği”	
ÚTUL ₆ UZU	II 2IAI 5
SÍG ⁶ ZA.GÌN “lacivert yün”	
SÍG ⁶ ZA.GÌN	I 2AI 8,31; I 2AII 5; I 2AIII 9; II 1AII (12')14'; V A[II 4']
ZABAR “bronz”	
ZABAR	I 2AIII 46; III 1AI 1,15(2x); III 1AIV 10',11'(2x)
ZAG “sağ taraf”	
Sg.Abl. ZAG-az	I 2AIII 54
UZU ₆ ZAG “omuz”	
UZU ₆ ZAG-ni	V AII 13'
ZI “ruh, nefes, hayat”	
ZI	III 1AI 4
Sg.N. ZI-an-za	III 1AIV 13'
Sg.A. ZI-an	III 1AI 18
ZU ₉ ^{III.A} “diş”	
ZU ₉ ^{III.A}	[II 2IA 5]

c) Sayılar

I	I 2AI 5,6,8,15(3x),16(2x),19(3x),22; I 2AIII 36,39,45(2x); IV AI 4,5(2x), 7 (2x),9,10 ; II 2IIAI 2,3 ; V AII 5'(2x), 6'(3x),8';
I ^{NU-TUM}	IV AI 9
II	I 2AI 15,18, 27, 29, 30, 38, 45, 52; I 2AII 5,6,10,17,26,39; I 2AIII 1,10, 14,20, 24,50,56; I 2AIV 3,5,14, 18,22,23,27; II 1AII (6')8',(10')12'; IV AI 4 ; VAII 10'
III	I 2AI 16; III 2IAV 5'
IV	I 2AI 5
VII	I 2AII 15; I 2AIII 29,44,55; [III1AI]2,16 ; IVAI 6
VIII	III 1AI 2,16

d) Akkadogramlar

<i>ABU</i> "baba"	
<i>A-BU</i>	I 1AIV 15; I 1B[IV 2]; I 2AI 2; I 2AIV 33

ANA (prep.) “e, a”

A-NA

I 2AI 18,20,29,38,45,52; I 2AII 5,
17,26; I 2AIII 1,10,14,20,24,50,56;
I 2AIV 3,22,26; II 1AIV (4')6'
13'(15'); II 2IAI 4,[(5)],16; II 2IIAI
4; III 1AIV 3',7',12'; V AI 3',9',
10',16'; V AII 7',8'

AḪATU “söz,mesele”

A-UA-AT

I 2AIV 32; I 2BIII 50; II AIV
(15')17'; II 2IAIV 1; III 1AIV 15

BELU “bey,sahip”

BE-EL

I 2AI 18,20,29,38,45,52 ; I 2AII 5,
17,26,39,48; I 2AIII 10,14,20,24,
50,56; I 2AIV 5,14,18,22, 23,27;
V AI 7',9',14',16'; VAII 7',10'

BE-LÍ

III 1AIV 7',9'

EMṢU “ekşi”

EM-ṢA

I 2AI 19

EM-ṢU

II 2IIAI 2

INA (prep.) “de,da”

I-NA

I 2AII 8; I 2AIV 23; II 2IAI 9

(GİŠ)*INBU* “meyva”

GİŠ*IN-BI*

I 2AI 7

GİŠ*IN-BI*^{III}.A

I 1CII 15'

IN-BI^{III}.A

[I AIV] (5')7',(13')15'

IṢTU (prep.) “den,dan”

IŠ-TU I 2AI 33,37; I 2AIV 12; III 1AIV 4'

-*KA* (Poss.Pron.Sg.3.) "senin"

-*KA* V AI 11'

^{DUG}*KUKUB* "bir kap"

KU-KU-UB

III 1AI 1,15; III 1AII [2]; III 1AIV
10',11'

^{DUG}*KU-KU-UB*

I 2AI 16,19; II 1AII(5')7';

II 2IAI 16;

IV AI 5

^{DUG}*KU-KU-<UB>*

I2AIII 39,45

-*KUNU* (poss.pron.pl.2) "sizin"

-*KU-NU*

I 2AIV 11,13

^{DUG}*MAKALDU* "bir kap"

^{DUG}*MA-KAL-DU*

V AII 6'

^{LÚ}*MUDU* "koca,eş"

^{LÚ}*MU-DU*

I 1AIV 15; I 1BIV 2; I 2AI 2

MU-DU

I 2AIV 33

MU-Ú-DU

III 2AI 2'

^{DUG}*NAM(M)ANDU*, ^{DUG}*NAMMATU* "bir kap"

^{DUG}*NA-MA-AN-DU*

I 2AI 6; V AII 4'

PANU "ön, huzur"

PA-NI

II 1AIV (10')12',(11')13',
(13')15',(20')22'

QATAMMA "aynı şekilde"

QA-TAM-MA I 2AII 48; I 2AIII 7,28; I 2AIV 4;
II 1AIV (5')7'

QATI “bitti”

QA-TI I 1AIV 18; I 1BIV 5; I 2AIV 32;
II 1AIV (18
III 1AIV 15'; IVAIV 6'

QATU “el”

QA-TAM I 1AIV 5; I 2AI 21; I 2AIII 51,57;
V AI 24

QA-DU I 1AI 22,24; I 1BI 21,23

ŠA “-nın” (gen.)

ŠA I 2AI 19; I 2AIII 26; II 1AI 6',27';
II 2IAI 9; III 1AI 3,18;
III 1AIV x+1,10'; IVAIV 7';
II 2IIAI 5 ; VAI 11', 16',22'

ŠATARU “yazmak”

Prt.Sg.3. *IŠTUR* I 1AIV 7

-ŠU (poss.pron.sg.3) “onun”

-ŠU I 2AIII 53; II 2IAI 9; III 1AI 2,
4,16; III 1AIV 2',5',7',9';
V AI 3',10'

-ŠUNU (poss.pron.pl.3.) “onların”

-ŠU-NU I 2AI 28,30,52; I 2AII 8;
I 2AIV 24

UL (negation edati) “değil”

Ú-UL I 2AII 46,47; I 2AIII 3,4,5,6,43;
II 1AI 12'

UMMA "şöyle"

UM-MA I 2AI 1; IV AI 1

UNUT "alet, edevat"

U-NU-UT III 1AI 7; III 1AIV 7',9'

U-NU-TE^{MEŠ} III 1AIV 14'

UPNU "avuç dolusu"

UP-NI I 2AI 19; V AI 22'

İ^{GIŠ}SERDU "zeytinyağı"

İ^{SE₂₀}-ER-DUM I 2AI 6; I 2AII 42; I 2AIII 30

-ZU (poss.pron.sg.3.) "onun"

-ZU I 1AIV 15; I 1BIV 2; I 2AI 2;
I 2AIV 33;
I 2BIII 52

-ZU-NU I 1AI 22; I 1BI 21

e)Tanrı Adları

^DAllani

^DAl-la-ni-iš I 2AI 26

^DAMAR.UD

^DAMAR.UD-aš III 1AIII 9

^DAndalija
^DA-an-da-a-li-ja-aš I 2AI 36

^DApritta
^DAp-ri-it-ta [II 2IAIV (3')5'
^DAp-ri-it-ta-aš II 2IAIV (7')9'

^Dhepat
^Dhé-pát II 1AI 2',23'

^DIšhara
^DIš-ha-ra-aš II 1AI 22'

^DIŠTAR
^DIŠTAR I 2AIII 26

^DMušuni
^DMu-šu-ni-iš II 1AI 23'

^DSIN
^DSIN-uh II 1AI 22'

^DU
^DU II 1AI 21'

^DUTU
^DUTU II 1AI 21; V AI 31'; V AII 8'
Sg.N. ^DUTU-uš I 2AII 3,20; I 2AIII 53; II 1AI 4'
Sg.D.-L. ^DUTU-i I 2AI 23,25; I 2AIII 40,41,46,4[8],
52; V AI 39'

f) Şahıs Adları

^m Anuṣanza	
^m A-nu-ṣa-an-za	II 1AIV (20')22'
^m Hanikkui	
^m Ha-ni-ik-ku-DINGIR ^{LIM}	I 1BIV 6
^m Luṣa-[-	
^m Lu-ṣa-a-[-	IV AIV 9
^f Maštigga	
^f Ma-aš-ti-ig-ga	I 1BIV 1; I 2AI 1; I 2AIV 32; I 2BIII 50; II [2IAIV 1]; III 1AIV 15'; IV AI 1
^f Ma-aš-ti-iq-qa	II 1AIV (15')17'
^f Ma-aš-ti-ik-ka	I 1AIV 14
^m Zuzu	
^m zu-uz-zu	II 1AIV (19')21'
^m NU.GIŠ.KIRI ₆	
^m NU.GIŠ.KIRI ₆	I 1BIV 7

g) Coğrafya Adları

^{URU} Kizzuṣatna	
^{URU} Ki-iz-zu-ṣa-at-na	I 2AI 1; I 2BIII 50; II 2IAI 28; II 2IAIV 2
^{URU} Ki-iz-zu-ṣa-at-na-aš	IV AI 1
KUR ^{URU} Ki-iz-zu-ṣa-at-na-aš	IV [AIV 7']

URU²Ki-iz-zu-ya-at-ni

I 2AIV 32 ; II 1AIV (16')18';
III 1A IV 16'

URU²Kummani

URU²Kum-ma-ni

I 1AIV 14

URU²Kum-ma-an-ni

I 1BIV 1

VIII. ÜZERİNDE ÇALIŞILAN KELİMELERİN LİSTESİ

akuuakuu-	192
apijaku-	126
appuzzi-	87
arra-	123
^D Allani-	162
aiš anda allapaḥḥ-	95
alpuemar-	172
apí-	193
^{LÚ} araš antuḥšaš ^{LÚ} aran antuḥšan [katta] GUL-aḥḥ-	206
ešḥar-	159
ešḥar ija-	160
ḥalluuai-	66
ḥamenk-	172
ḥapuš-	172
ḥaratar-	160
ḥarija-	106
ḥaššik-	82
-kán UDU kattanda ḥattai-	96
^D Hepat ^D Mušiniša-	161
ḥink-	112
ḥulalija-	87
^{DUG} ḥupuai-	111
ḥurta- (ḥuarta-)	87
ḥurzak- (ḥuwarzak-)	91
idaluš lalaš	104
išgar-	118
išḥaḥru-	159
išna- (iššana-)	91
DUG išnura	91
inan-	160
Ú-UL kaneš-	159
kappani GE ₆	103

karuilies LUGAL ^{MEŠ}	123
katta dai-	121
^{SÍG} kišri-	207
^{URU} Kizzuwatna-	126
lag-	119
(GIŠ)lahhura-	177
manntallies EME ^{HIA} -eš-	78
marrija-	216
nakkušši-	112
^{NA4} nitri-	71
šara papparš-	95
parkuiš eš-	162
pippa-	216
ì <i>SERDUM</i> pittaluan-	68
píttijališ GÌR-aš	105
^{SÍG} SA ₅ píttulaš	207
šan(n)i/a-	119
šaklai-	124
šarnink-	217
^{TÚG} šeknu-	110
šena-	164
taknaz da-	196
GÙB-la-az kiššaraz damaš-	89
katta tarmai-	94
para tarnan ħark-	110
tarnaš-	66
tarpalli-	98
tarpatarpa ^{SAR}	73
^{URUDU} tekan ^{URUDU} MAR	70
na-at-za tiššatya ħalzai-	88
takšan kuḡapí anda tittanu-	66
para tittanu-	80
tuekka-	80

tuhš-	85
duḡarnai-	93
šer arḡa ḡaḡnu-	82
^{TUG} NÍG.LÀM kue ḡaššan ḡark-	119
^D UTU-aš ḡelku-	121
ḡemijan ḡark-	160
^{DUG} DÍLIM.GAL	120
^{DUG} GÌR.KIŠ	74
KAR-aš	107
KU ₆	83
NINDA.Ì.E.DÉ.A	196
NINDA.GUR ₄ .RA	77
NINDA.GUR ₄ .RA EMŠA	77
NINDA.GUR ₄ .RA KU ₇	98
MUNUSŠU.GI	75
BEL (EN) SISKUR	75
BEL EME	217
^{DUG} NAMMANDU, ^{DUG} NAMMATU	70

Ö Z E T

Çok çeşitli konuları içeren Hitit Devlet Arşivi'nde ritüel metinler oldukça büyük bir yer tutmaktadır.

Bilinen yollarla sağlanamayan şeyleri elde etmek, birine zarar vermek ya da zarardan korumak için majik araçlarla bir takım gizli güçleri kullanarak doğayı ve doğa yasalarını etkileme amacı güden ve bu işte görevli kişiler tarafından yapılan ritüeller, Hitit metinlerinde *aniur* (SISKUR/SÍSKUR) olarak adlandırılmaktadır.

Bu ritüel metinlerin bir çoğunun giriş kısımlarında ve kolofonlarında ritüeli gerçekleştirenin cinsiyeti, mesleği, nereli olduğu ve ne için yapıldığı belirtildikten sonra kullanılan malzemeler sıralanmaktadır. Bu malzemelerin çeşitliliği ve miktarları ritüel sahibinin ekonomik ve sosyal statüsünü göstermektedir. Ritüellerin amacı ritüeli yaptıran kurban sahibini (EN/BEL SISKUR) büyü vasıtası ile temizlemektir. Bu kişilerin çoğunlukla kral, kral ve kraliçe, zengin kişiler ve yüksek rütbeli memurlar oldukları görülmektedir. Aynı zamanda ekonomik durumu iyi olmayan kişiler de ritüel yaptırmaktadır, ancak onlardan istenen malzemeler ekonomik durumlarına uygun olmaktadır. Ritüeli yapan görevliler de kurban sahibinin getirdiği ve ritüelde kullanılan malzemelerden bir kısmını almaktadırlar.

Büyü ile ilgili çok sayıdaki Hitit metinleri, Hitit dünyasında büyü'nün çok önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Her türlü hastalık ve rahatsızlık, kral, kraliçe ve diğer hanedan mensuplarının ölümü yeminin çiğnenmesi sonucu ölüm, adam öldürme, büyü, dedikodu, lanet, mezarların kirletilmesi, yakın akrabalar arasında cinsel ilişki, kral ve kraliçe için yapılan temizlik ayinleri, tahta çıkma, aile bireyleri arasında geçimsizlik, arkadaşlar arasında kavga, askerlere sadakat yemini ettirilmesi, askeri bir yenilgiden sonra yapılan ayin, vekil kral atama ayini, "ağız yıkama" ayinleri, üzüm bağlarının verimsizliği, çekirge salgını ve daha başka bir çok olayda büyü'nün gücünden yararlanmak istenmiştir.

Hitit toplumunda iyi büyü'nün olumlu etkileri yanında kötü (= kara) büyü'nün de tehlikeli olduğu kabul edilmiştir. İyi büyü toplumun her kesiminde özellikle de kraliyet ailesinde uygulama alanı bulmuş, kara büyü ise yapanlara ölüm cezası verilecek kadar ciddi bir suç olarak kabul edilmiştir.

Hitit Devleti'nde büyü'nün rolü Orta Hitit Dönemi'nden itibaren daha iyi bir şekilde belgelenmiştir. Hititlere büyü kavramı öncelikle, Anadolu'nun güneyinde ve güneydoğusunda Hurrice ve Luwice konuşulan bölgelerden özellikle Kizzuwatna'dan girmiştir.

Hitit büyücülüğünün etnolojik yönden büyük bir önemi vardır. Çünkü büyü metinleri tek bir kavmin değil, tüm eski Anadolu kavimlerinin inançlarını bize yansıtan ve aktaran çok değerli bir etnolojik derleme niteliği taşımaktadır.

Tezimizin konusu Kizzuwatna'lı Kadın Maštigga tarafından yapılan ritüellerdir. Bu kadına ait olan beş çeşit ritüelden “aile içi kavgalara karşı yapılan ritüel”i esas metin olarak seçtik. Diğer ritüellerini de (ešhar ija-, taknaz da-, LÚ¹ara antuḫšaš LÚ¹aran antuḫšan [katta] GUL-aḫḫ-, idaluš uddar-) bir bütünlük sağlaması bakımından incelemeyi uygun gördük.

Çalışmamızda , esas metin olarak seçtiğimiz metnin ve diğer metin gruplarının nüshalarının adedini belirlemeyi; esas metni, nüshalarının yardımı ile tamamlamayı; Maštigga'nın diğer ritüellerini kendi nüshalarından faydalanarak tamamlamayı; filolojik yorumları ışığında bütün metinlerin yeni tercümelerini vermeyi, bu ritüellerin Hitit büyü ritüellerindeki önemine ışık tutmayı amaçladık.

ABSTRACT

In the Hittite State Archive that includes so many items, seems to be given a big place to the ritual texts.

These rituals aimed to provide something which isn't taken with normal way or to damage someone or to keep from the damage by using some confidential force with magical tools. The person, who charged to perform those rituals, aimed to influence the nature and its canons. These are called aniur (SISKUR/ SÍSKUR) in the Hittites texts.

In the introduction and colophon parts of these rituals it is appeared to give place to the performers sexuality, his profession, to be where from and the ritual what's 'bout. And finally the tools that is used in, is ordered. The variety and the amount of these tools depends on the sacrifice masters economic and social status. These masters are selected among the king, the king and the queen, the high ranked officials. Also the person who hasn't got a good economic condition is to be make rituals. But for this reason the tools that wanted from them is appropriate to their economic structure charging rituals, person could also take some part of these tools which is brought by sacrifice master and used in the ritual action.

The Hittites text dealing with the magic shows that it has got an important effect in Hittites world. By every kind of illness, the death of the king or the person who related with the royal family, the death as a reason of chewing the oath, killing someone, the spell, the gossip, the sexual relationship between the close relatives, seated to the throne, the purified rites that performs for the king and the queen, quarrelsome among the family members, disagreements between the friends; to be sworn the fidelity oath to the soldiers, performed rite after a defeat, purifying mouth rite, unfruitfulness of vineyard, locust invasion and the much of like these events, they wanted to benefit from the magical force.

Next to the positive influence, it could be pronounced the existence of the wicked spell in the Hittite society. Beneficial spell is applied by the every class of society, especially by the royal family. But wicked spell could be decided as a serious crime which is punished with the capital punishment in the Hittite laws.

The role of spell began to be well documented since the middle period of Hittite State. As a concept, spell is gone to the Hittites from the south and south-east of the Anatolia, where was speaking Luwian and Hurrian language, especially from Kizzuwatna.

Hittites sorcery has etymologically a big importance, because of spell texts have a valuable ethnology quality, that affecting and quoting all Anatolian believes.

My thesis item is about rituals which was performed once by Maštigga from Kizzuwatna, until now five kind of ritual is ascertained that is belonged to her. We selected the one as a main ritual which is performed because of family quarrel among the five others rituals (ešhar ija-, taknaz da-, ^{LÚ}ara antuḫšaš ^{LÚ}aran antuḫšan [katta] GUL-aḫḫ-, idaluš uddar-). In our work, we aimed to determine to quantity of copies of all these text; to complete the main text by using the copies; to finish the texts also by using their copies; by treating the philologic interpretation, to give the new translation of these texts and also to hold the light on to the value of these rituals in the Hittite spell rituals.